

11 maj

Debatter m. m.

Fredagen den 11 maj fm.

	Sid.
Svar på interpellation av herr Eriksson i Bäckmora ang. eltaxorna..	5
Den ekonomiska politiken m. m.....	13
Interpellationer av:	
herr Johansson i Dockered ang. statsägda elkraftföretags taxor ..	78
fru Nettelbrandt ang. tryggande av den enskildes rättsställning vid handläggningen av vissa domstolsärenden	81
herr Jönsson i Ingemarsgården i anledning av ifrågasatt nedläggande av järnvägslinjen Sveg—Hede	82

Fredagen den 11 maj em.

Den ekonomiska politiken m. m. (forts.)	83
Sveriges ombildning till republik	105
Anslag till statistiska centralbyrån, m. m.	114
Visst anslag till konjunkturinstitutet	117
Anslag till journalistutbildning	118
Omorganisation av byggnadsstyrelsen m. m.	121
Godkännande av överenskommelse med Amerikas förenta stater rörande ömsesidiga tullmedgivanden, m. m.	122
Ändring i förordningen angående postsparbanken	123
Skydd för arbetstagare mot uppsägning och permittering	126
Vissa frågor rörande domänverket, tillika svar på interpellation av herr Mattsson ang. markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna	133
Rennäringens främjande, m. m.	153
Brevbäringen i städer och tätorter	159
Effektivare åtgärder mot ocker.....	163

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 11 maj em.

	Sid.
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 17, ang. dels likviditets- och kassakvotslag, m. m., dels ränteregleringslag	83
— nr 18, om sänkning av riksbankens diskonto samt om räntan som konjunkturpolitiskt medel, m. m.	83
— nr 19, ang. den ekonomiska politiken	83
— nr 20, om fortsatt valutareglering, m. m.	83
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 16, ang. Sveriges ombildning till republik	105
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 79, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (försvarsdepartementet)	113
— nr 81, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (kommunikationsdepartementet)	114
— nr 82, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (finansdepartementet)	114
— nr 83, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition ang. allmän beredskapsstat behandlade allmänna frågor	114
— nr 84, ang. allmän beredskapsstat (justitiedepartementet)	114
— nr 85, ang. allmän beredskapsstat (försvarsdepartementet)	114
— nr 86, ang. allmän beredskapsstat (socialdepartementet)	114
— nr 87, ang. allmän beredskapsstat (kommunikationsdepartementet)	114
— nr 88, ang. allmän beredskapsstat (finansdepartementet)	114
— nr 89, ang. allmän beredskapsstat (ecklesiastikdepartementet)	114
— nr 90, ang. allmän beredskapsstat (handelsdepartementet)	114
— nr 91, ang. allmän beredskapsstat (inrikesdepartementet)	114
— nr 92, ang. anslag till statistiska centralbyrån, m. m.	114
— nr 93, om vissa anslag till statistiska centralbyrån och konjunktinstitutet	117
— nr 94, ang. viss omorganisation inom kommerskollegium i samband med avveckling av statens handelslicensnämnd, m. m.	118
— nr 95, ang. anslag till socialstyrelsen	118
— nr 96, ang. anslag till journalistutbildning	118
— nr 97, ang. anslag till byggnadsforskning	121
— nr 98, ang. anslag till nybyggnad för statens polisskolas huvudskola i Stockholm	121
— nr 99, ang. omorganisation av byggnadsstyrelsen m. m.	121
— nr 100, ang. godkännande av avtal om viss fastighetsöverlåtelse inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde	122
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 48, ang. godkännande av överenskommelse med Amerikas förenta stater rörande ömsesidiga tullmedgivanden, m. m.	122
— nr 51, om befrielse för stiftelsen Dag Hammarskjölds Minnesfond från arvsskatt och gåvoskatt, m. m.	122
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 24, om ändring i förordningen angående postsparbanken	123
— nr 26, ang. viss garanti för eventuella förluster på grund av överenskommelser om nordiska centralbankskrediter	126

	Sid.
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 22, om skydd för arbetstagare mot uppsägning och permittering	126
— nr 23, om visst undantag för utländsk sjöman från bestämmelserna om skyldighet att inneha arbetstillstånd	133
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. vissa frågor berörande domänverket	133
— nr 13, ang. rennäringens främjande, m. m.	153
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 39, ang. brevbäringen i städer och tätorter	159
— nr 40, om effektivare åtgärder mot ocker	163

Fredagen den 11 maj

Kl. 11.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 4 innevarande maj.

§ 2

Svar på interpellation ang. eltaxorna

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND, som yttrade:

Herr talman! Herr Eriksson i Bäckmora har frågat mig om jag anser att det nu bör finnas förutsättningar för en provisorisk sänkning av vattenfallsstyrelsens taxa för leverans av lågspänd elektrisk kraft vid detaljdistribution på landsbygden av åtminstone samma omfattning som den, som genomförts av Sydskraft i södra delarna av landet, samt om det är mig bekant när det av Svenska elverksföreningen tillsatta tariffutskottet kan förväntas framlägga förslag om en rent elektrisk tariff, som är lämplig att tillämpa vid distribution av lågspänd elektrisk kraft till bostäder, jordbruk, hantverk och småindustri på landsbygden.

Såsom interpellanten påpekat har Sydsvenska kraftaktiebolaget — Sydskraft — genomfört vissa reduceringar av engros- och detaljtaxorna. Enligt uppgifter från vattenfallsstyrelsen ligger i fråga om engrostaxorna prisnivån inom Sydskraft högre än inom vattenfallsverket. Detta beror på att själva grundtaxorna är högre och att Sydskraft genom att tillämpa mycket kort kon-

traktstid för sina leveranser fått ett snabbare genomslag av 1957 års allmänna taxehöjning om 20 % än vad som gäller för vattenfallsverkets leveranser. Även om Sydskraft nu begränsat nämnda taxehöjningstillägg till 15 %, så ger därför detta för hela abonnentstocken räknat ett större genomsnittligt tillägg till grundtaxorna än för vattenfallsverkets abonnentstock, för vilken tillämpas längre kontraktstider. Uppskattningsvis beräknas genomsnittstillägget hos vattenfallsverket för närvarande ligga vid ungefär hälften av genomsnittet för Sydskraft.

Vad därefter lågspänningstaxorna beträffar så håller Sydskraft obetydligt lägre grundavgift än vattenfallsverket men tillämpar å andra sidan för abonnenterna andra normer vid bestämning av antalet tarifferheter. Om man beaktar samtliga leveransvillkor torde även detaljtaxorna hittills genomsnittligt ha legat något högre inom Sydskraft än inom vattenfallsverket. Efter den av Sydskraft gjorda provisoriska sänkningen torde Sydkrafts taxor komma att ligga obetydligt under vattenfallsverkets taxor.

Även om jämförelser av detta slag har sitt intresse, så är det inte möjligt att basera ett företags försäljningstaxor enbart eller i första hand på dylika bedömningsgrunder. Ytterst är det företagets kostnadsförhållanden som måste bestämma miniminivån för kraftpriserna. Och härvid kan förhållandena hos skilda företag vara mycket olika. I det aktuella fallet kan jag exempelvis erinra om att Sydskraft bygger sin kraftförsörjning på större andel värmekraft än vattenfallsverket hittills gjort. Den kraftiga sänkning av oljeprisnivån, som skett under senare tid,

Svar på interpellation ang. eltaxorna

ger sålunda ett större utslag i produktionskostnaderna för Sydkraft än för vattenfallsverket. Men även andra för Sydkraft speciella motiv för taxesänkningen kan ha förelegat. Likaså är de geografiska förutsättningar, under vilka Sydkraft och vattenfallsverket bedriver sin detaljdistribution, rätt olika.

Jag kan i sammanhanget erinra om att jag i ett interpellationssvar i höstas till herr Eriksson i Bäckmora framhöll att statens vattenfallsverks taxesättning grundas bl. a. på den principen att kostnadsvariationerna till följd av olika vattentillgång, varierande värmekraftsinsats och andra oförutsedda och opåverkbara omständigheter inte skall inverka på kraftavgifterna. Dessa kostnadsvariationer bäres i stället av kraftproducenten, vilken baserar taxorna på en genomsnittskostnad. Härigenom undviks kortsiktiga höjningar och sänkningar av taxorna.

Inom såväl vattenfallsverket som de privata större kraftföretagen är engrostatorna för närvarande föremål för grundliga undersökningar i syfte att anpassa dem efter den senaste tidens utveckling i fråga om kostnader, bränslepriser m. m. Utredningsarbetet bedrivs med den riktpunkten, att de första resultaten skall föreligga redan i år.

Även i fråga om detaljdistributions-taxorna pågår, såsom angivits i interpellationen, utredningar. Dessa verkställas av ett inom Svenska elverksföreningen tillsatt särskilt tariffutskott. Huvudsyftet med dessa utredningar är att klargöra vilka möjligheter som finns att förenkla och modernisera nuvarande taxetyper. Själva prisnivån måste liksom hittills avpassas efter kraftdistributörernas individuella kostnadsförhållanden. Utskottets arbetsuppgift har efter vad jag inhämtat visat sig vara betydligt mera omfattande och svårlöst än vad man från början hade anledning förmoda. Ett slutbetänkande väntas emellertid från utskottet inom den närmaste tiden.

Innan de berörda undersökningarna av engrostatorna slutförts och innan utredningsresultatet från elverksföreningens tariffutskott framlagts, synes det icke vara lämpligt att vidtaga några separata taxejusteringar, vilka kan komma att försvåra den definitiva övergången till de nya taxor, som väntas bli resultatet av de nu pågående undersökningarna.

Vidare anförde:

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! I min interpellation till kommunikationsministern — som jag nu fått svar på, för vilket jag ber att få framföra ett tack — är det i huvudsak två frågor som jag ställt. För det första om det mot bakgrunden av den gynnsamma vattenkraftssituationen är möjligt med en provisorisk sänkning av eltaxorna i likhet med vad som införts av Sydkraft samt för det andra när förslag till ett nytt enhetligt taxesystem grundat på en rent elektrisk tariff kan emotes.

För att nu börja med det bästa i statsrådets svar, så noterar jag med tillfredsställelse att utredningar pågår på ifrågavarande områden och att resultatet av dessa är att vänta inom den närmaste tiden. Det är ju tacknämligt att kunna konstatera detta efter så pass lång väntan. Statsrådets svar är så till vida också glädjande, att abonnenterna nu tycks kunna hoppas på en sänkning av elpriserna samt förenkling och modernisering av nuvarande invecklade och föråldrade taxesystem.

Det hade naturligtvis varit än mer tillfredsställande om statsrådet hade velat följa Sydkrafts exempel och förordat en omedelbar provisorisk sänkning av eltaxorna i avvaktan på att pågående utredningar blir färdiga. På den punkten finner statsrådet det icke lämpligt att vidtaga några justeringar utan vill först avvakta utredningarna. Sam-

ma skäl hade ju kunnat åberopas av Sydkraft, men så handlade man inte där. Man kan då fråga vad motivet är till att Sydkraft sänkt sina detaljtaxor med 7 procent. Svaret på detta har jag hämtat ur Sydkrafts abonnenttidning »Elkontakten», där direktör Sune Wetterlund framhåller, att det syns bolaget angeläget, att de låga bränslepriserna och den rikliga vattentillgången snarast möjligt kommer konsumenterna till godo i form av sänkta elpriser. Hade inte detta också kunnat vara ett motiv för vattenfall att göra likadant?

Det är givet, att man nu framför allt i Norrland undrar, varför inte ett statligt företag som Vattenfall skulle kunna handla lika föredömligt som det enskilda företaget i Sydsverige. Vad har statsrådet för svar på sådana frågor? Norrland har i alla fall de stora kraft- och vattentillgångarna, och dess vattenmagasin är vid det här laget minst lika välfyllda som södra Sveriges.

Det är naturligt om man i Norrland resonerar som så att den taxesänkning som är möjlig i södra Sverige är minst lika möjlig i Norrland. Så synes dock inte ha varit fallet.

Vad sedan gäller min fråga nummer två angående en reformering av taxeystemet, tillämpar nu såväl vattenfallsstyrelsen som de privata kraftföretagen ytterligt tillkrånglade normer och beräkningsgrunder, som är svåra att tolka och kontrollera för abonnenterna. Det nuvarande taxesystemet är baserat på grundavgifter för olika slag av utrymmen och anslutningsobjekt, som sedan adderas till ett antal tariffenheter för hela abonnemanget. Sålunda beräknas tariffenheter för varje bostadslägenhet och bostadsrum. För dem som exempelvis driver jordbruk tillkommer dessutom tariffenheter för varje hektar odlad jord. Man har verkligen svårt att finna något motiv för att debitera elavgifter och enheter för åkerarealen. Elkraften förbrukas inomhus och inte ute på åkern. Det är ju elmätaren

Svar på interpellation ang. eltaxorna

inomhus som registrerar förbrukningen och därefter skall man väl också erlägga betalning. Jag vill göra gällande att denna eltaxa, som jag här har beskrivit, är så föråldrad, att man får gå tillbaka i tiden så långt som när man avlönade prästerna med tionde för att finna ett motsvarande system.

Till detta kommer sedan särskilda avgifter för motorer och apparater. Hur dessa avgifter beräknas kan jag inte förklara, men jag kan ge ett exempel härpå genom att läsa upp en sådan bestämmelse ur en aktuell eltaxa. Här står det nämligen: »Vid anslutning av motorer och apparater större än 1 kW tillåtes dock i stället för fri spiseffekt en sammanlagd fri effekt av 2 kWh per lägenhet + 0,5 kW per tariffenhet. Eventuell spiseffekt inräknas härvid i effekten med hälften av spisens märkeffekt.»

Nog tror jag vi kan vara överens om att vi behöver en förenkling och modernisering av detta tillkrånglade taxeysystem. Jag är självfallet tacksam för det löfte som givits, och emotser en taxa där grundavgifter och arealavgifter skall slopas, så att vi får en enhetlig taxa som grundar sig på en rent elektrisk tariff och att vi får betala efter vad elmätaren utvisar.

Även om vi nu har ett emotse utredning och förslag härom inom den närmaste tiden, så kommer det sannolikt att ta lång tid innan en dylik taxa kan genomföras. Jag vill i det sammanhanget bara erinra om att normaltariffen, som man enades om 1947 som ett enhetligt taxesystem, ännu inte genomförts av alla kraftföretag. Än i dag, femton år efter beslutet, existerar många olika taxesystem.

Jag menar därför, att nog har det mot bakgrunden av den gynnsamma vattenkraftssituationen, den starkt ökade utbyggnaden av kraftverk och sannolikheten av väntade utredningsförslag med sänkta taxor funnits starka skäl för en provisorisk taxesänkning redan nu.

Svar på interpellation ang. eltaxorna

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Det kanske inte är så mycket mera att säga i denna sak, eftersom herr Eriksson i Bäckmora mest uppehöll sig vid de frågor som är föremål för utredning. Den kritik som han framförde mot nu gällande detaljtaxor och de citat han anförde rör de frågekomplex som nu är föremål för utredning och beträffande vilket vi redan under detta år har att vänta förslag.

Jag begärde närmast ordet bara för att nämna att jag inte tror att man kan tillämpa den princip i fråga om taxesättning som herr Eriksson i Bäckmora ville att man skulle införa, nämligen att taxorna skulle fastställas med hänsyn till vattenkrafttillgången. Tillämpningen av en sådan princip skulle ju innebära väldiga kastningar på grund av variationerna i vattenkrafttillgången. Företagare och andra skulle nog bli i hög grad missnöjda, om de under löpande säsong, allteftersom vattenståndet förändras i regleringssjöarna, skulle få en höjning eller sänkning av sina taxor. De skulle då få svårt att göra beräkningar av denna kostnad för sin produktion.

Vad vi egentligen tvistar om är huruvida man skall genomföra en provisorisk sänkning eller inte under någon månad, medan vi väntar på resultatet av utredningen. Det är egentligen det som herr Eriksson i Bäckmora och jag har delade meningar om. Han menar att man skulle kunna följa Sydkrafts exempel härvidlag.

Jag vill med anledning därav nämna att engrostaxorna i Norrland är lägre än i södra Sverige beroende på att man i södra Sverige även har överföringskostnader att betala, vilket resulterar i högre engrostaxor där än i Norrland. Det finns därför anledning att en gång för alla få den myten ur världen, att engrostaxorna i Norrland skulle vara högre än i södra Sverige.

En annan omständighet som man ock-

så skall komma ihåg i denna lilla tvist om provisorisk sänkning eller inte är, att Sydkraft ju i utomordentligt stor utsträckning använder olja. Herr Eriksson i Bäckmora har ju själv förklarat att det skett en kraftig sänkning av oljepriset, och det är väl denna omständighet som har varit den direkta anledningen till att Sydkraft har sänkt sin taxa.

Vidare vill jag säga att det är mycket svårt att över huvud taget resonera om hur det hela slår ut i de enskilda fallen, därför att distributionsföreningarna är olika stora och arbetar under olika förhållanden och med skilda kostnadslägen. Man kan visserligen som herr Eriksson i Bäckmora gjorde anföra exempel som visar en viss situation, men man kan också anföra andra exempel och komma till andra resultat. Därför batar det föga att ge sig in i en diskussion om detaljerna.

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp):

Herr talman! De kastningar i priserna som statsrådet talar om som skulle bli beroende på vattentillgången har hittills endast bestått i att vi har fått stigande elkraftspriser. Vi har ännu inte fått uppleva att vattenfallsstyrelsen sänkt några eltaxor. När statsrådet i interpellationssvaret talar om att man har försökt undvika kortsiktiga höjningar, kan jag ge statsrådet rätt i det, ty vi har verkligen fått långsiktiga höjningar men inga sänkningar. Jag kan gärna säga att även en kortsiktig sänkning skulle vara välkommen för företagare och andra.

Statsrådet talar om att engrostaxorna i Norrland är lägre än i södra Sverige. Emellertid är det detaljtaxorna som jag närmast talat om och efterlyst en sänkning av. Om såsom statsrådet säger engrostaxorna är högre i södra Sverige, är det ännu mera märkligt, att Sydkraft kunnat genomföra denna sänkning med cirka 7 procent. Om engrostaxorna i Norrland är lägre borde det väl

vara ännu lättare att genomföra en sådan här sänkning där.

Statsrådet sade att skillnaden mellan vattenfallsstyrelsens och Sydkrafts taxor inte är så stor. Jag vill påstå att skillnaden inte är så obetydlig som statsrådet vill göra gällande. Det rör sig om cirka 6—7 procent. En sådan prisskillnad innebär åtskilliga miljoner i besparingar för abonnenterna i Sydsverige, som säkerligen skulle välkomnas av abonnenter i andra delar i landet. Vad finns det för anledning att vänta med en sådan sänkning, när alla tycks vara överens om att det i dagens läge är möjligt att göra en taxesänkning?

Vidare vill jag säga att Sydkraft inte är det enda exemplet på att man funnit tidpunkten lämplig för en sänkning. Åtminstone ytterligare två företag har gjort likadant som Sydkraft. Jag har här ett urklipp ur Östra Småland för den 8 maj i år, där det talas om att Torsås elverk har sänkt taxan med 7 procent. Knisslinge elverk har också sänkt taxan med 7 procent.

Jag har tidigare sagt att jag tror att det nog blir en ganska lång väntetid innan taxeändringar på grund av utredningens förslag kan genomföras. Därför hade det varit önskvärt och säkerligen möjligt att man redan nu hade vidtagit en taxesänkning, så att abonnenterna under vattenfallsverket och andra skulle fått fördel av den ökade vattenkrafttillgången och kraftverkens förbättrade resurser.

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Som något initierad i Sydkraft och dess taxesättning finner jag det vara av behovet påkallat att förklara en del saker för herr Eriksson i Bäckmora. När herr Eriksson gör så stort nummer av den sänkning av taxorna som ägt rum i Sydkraft bör han betänka, att det i verkligheten ligger till på följande sätt.

1958 beslöts att Sydkrafts taxor skulle höjas med 20 procent. Sydkrafts

Svar på interpellation ang. eltaxorna

abonnenter fick genomfört att denna höjning skulle ske i fyra olika intervaller med 5 procents höjning varje år fram till 1962. 1961 fann man att det ekonomiska resultatet av de senaste årens rörelse varit sådant att det inte fanns fog för att genomföra den sista höjningen. Efter framställning från elverken i de sydsvenska städerna beslöt man att inte höja taxan med de sista 5 procenten. Detta är, herr Eriksson, något annorlunda än att säga att man sänkt den redan befintliga taxan med 5 procent.

Herr Eriksson i Bäckmora säger också att när ett enskilt bolag kan göra så, borde också staten kunna göra det. Jag vill påminna herr Eriksson om att Sydkraft egentligen inte är ett enskilt bolag. Det är i mycket hög grad ett kooperativt och kommunalt företag, som i huvudsak äges av de sydsvenska städerna och i viss mån av Kooperativa förbundet. Det är kanske denna sammansättning av bolaget som gjort att man i högre grad tagit sänsyn till abonnenterna än till aktieägarna. Den verkliga sanningen är alltså att om Sydkrafts taxesättning skulle ha fortsatt som den var skisserad skulle taxorna ha legat 5 procent högre än i Mellansverige och 10 procent högre än i Norrland. Herr Eriksson kan naturligtvis ta fram exempel från olika distributionsföretag, där man inte följer dessa taxor i detalj. I vissa fall är det heller inte möjligt att göra detta. Det finns så olika distributionsförhållanden i vårt land, att man inte kan säga att priset skall vara enhetligt. Det får vi nog finna oss i.

Jag kan inte låta bli att uttala en varning för tron att vi, om vi något år har god vattentillgång, skall kunna sänka taxorna. Vi har också år då vattentillgången är dålig. Jag vill dessutom påminna herr Eriksson om den oerhörda utveckling som ständigt sker beträffande elkraftskonsumtionen. Vi konstaterade i Sydkraft en ökning för första kvartalet med 11 procent. Om denna

Svar på interpellation ang. eltaxorna

höjning håller året ut betyder den, att hela kraftdistributionen på 6 år måste fördubblas. Tidigare har en fördubbling av konsumtionen skett omkring vart tionde år. Om denna tendens fortsätter får vi räkna med att det kan behövas pengar för att göra de utvidgningar som blir nödvändiga.

Jag är väl medveten om att man arbetar på att få fram en ny form för taxorna, och detta hälsas med tillfredsställelse. Men vi kan inte komma ifrån att denna form måste vara gemensam. Man får inte med utgångspunkt från en påstådd taxesänkning i Sydkraft tala om att där skett någon förändring. Det har det inte. Vi avvaktar vad som kan komma fram i den stora utredningen.

Jag kan i detta sammanhang inte underlåta att uttala en varning för tron att vi i framtiden kommer att få lägre kraftavgifter. Jag tror att vi över lag — oavsett vilken form av energi vi vill använda — i framtiden måste räkna med högre kostnader.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Den beskrivning som jag lämnade på Sydkrafts prissättning har jag hämtat ur ett så förnämligt informationsorgan som Elkontakten, som utges av Sydkraft. Här talas det verkligen om prissänkning. Jag skall be att få läsa upp ett stycke som kanske klarlägger situationen: »De beslutade prissänkningarna kommer att beröra alla Sydkrafts elabonnenter, som erhåller kraft enligt någon av de i Sydkrafts taxetryck publicerade normala engros- och detaljtaxorna. Såsom allmän regel gäller härvid att engrosabonnenterna får del av prissänkningen genom ett till 15 % reducerat taxehöjningstillägg, medan detaljabonnenterna erhåller en rabatt av samma storlek som den för bostäder utgående elskatten, d. v. s. 7 %.»

Detta kan man alltså läsa i denna tidning, och jag har ingen anledning betvivla att det är riktigt.

Gentemot den beskrivning som herr Henningsson här gav av den höjning med 20 procent som skedde år 1958 vill jag påpeka att denna 20-procentiga höjning genomfördes på en enda gång av vattenfallsverket och ett stort antal övriga kraftföretag här i landet. Även i det fallet visade Sydkraft ett föredömligt handlande, eftersom man där tog ut denna höjning successivt. När man så kom fram till år 1961 fann man att anledning inte förelåg att ta ut hela detta tillägg utan nöjde sig med de 15 procent man tagit och avstod från de 5. För att detta också skulle komma detaljabonnenterna till godo vidtog man denna sänkning med 7 procent. Således kan vi konstatera — vilket också statsrådet gjort i sitt interpellationssvar — att eltaxorna inom Sydkrafts distributionsområde för de 120 000 abonnenter det är fråga om i dag ligger lägre än inom landet i övrigt. Det är vad jag här vill slå fast som väsentligt.

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! När det gäller eltaxan verkar herr Eriksson vara eldriven. Man kan naturligtvis läsa dessa besked från Sydkraft på sitt eget sätt. Jag vill gärna hålla med om att Sydkraft kan vara ett gott föredöme, men man kan inte komma ifrån att företaget också är affärsmässigt. Om det får möjlighet att tala om en nyhet för sina abonnenter, gör företaget väl det på det mest smakliga sättet och säger att det är en sänkning.

Vi skall också lägga märke till att när man fastställer taxorna för olika grupper kan man inte reglera taxorna varje år för de kontraktsabonnenter man har, utan därvidlag har man längre tid på sig. När man då beslutade att på fyra år göra en 20-procentig höjning rättade man naturligtvis lågspänningsabbonenternas taxor därefter. När man efteråt kom underfund med att man borde stanna vid 15 procent,

kände man sig nödvändigtvis moraliskt skyldig att även till lågspänningsabonnenterna ge tillbaka vad som tagits ut i högsta laget. Från den utgångspunkten lämnar man så att säga 7 procent på detaljtaxan.

Jag ber vederbörande lägga märke till att 7 procents sänkning av detaljtaxan inte riktigt är detsamma som 5 procent på grossisttaxan. Det blir skilda tal. Därtill kommer att dessa 7 procent motsvarade elskatten, och man fann det lämpligt att ta bort just detta begrepp för abonnenterna. Därmed klarade man lättare upp hela räkningsutskrivningen och dylikt. Det bör beaktas i detta sammanhang att man ville göra det hela så rationellt som möjligt.

Jag vill återigen slå fast att det man här talar om i realiteten inte är någon sänkning. Man undvek att ta ut en tidigare beslutad höjning, och i samband därmed fick man kompensera även lågspänningsabonnenterna. Sådan är den verkliga sanningen, herr Eriksson. Jag har själv deltagit i besluten, och därför känner jag till saken.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Herr Henningsson kommer själv inte fram till annat slutresultat än det jag kommit till, och det är att abonnenterna har fått en sänkning på 7 procent inom Sydkrafts distributionsområde. Om denna härleds ur att man inte tagit ut tidigare beslutade avgiftshöjningar spelar ingen roll. Jämför vi Sydkrafts taxor med Vattenfalls och en del andra kraftföretags är dock dess pris 7 procent lägre. En sådan sänkning anser jag hade varit möjlig även för staten, som också skall vara ett affärsdrivande verk, att genomföra i dagens läge.

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Kommunikationsministern har tidigare talat om för herr Eriksson i Bäckmora vilka förändring-

Svar på interpellation ang. eltaxorna ar som skett inom elkraftsproduktionen i Sydsverige. Detta faktum vägrar herr Eriksson fullständigt att befatta sig med. Det är fullt klart att om Sydkrafts kraftförsörjning till mer än två tredjedelar skall baseras på den kraft som köps i Norrland, måste vi nödvändigtvis lägga taxan högre än om vi har en större produktion av elkraft inom vårt spridningsområde.

Genom utbyggnaden av Öresundsvarvet utanför Malmö har man kommit att i stor utsträckning använda olja för framställning av elkraft. Det förhållandet att elkraftproduktionen i Sydsverige sålunda ökat har tydligen i viss mån verkat som en utjämnande faktor när det gäller den prisskillnad mellan Sydsverige, Mellansverige och Norrland som tidigare varit nödvändig.

Det kan väl inte vara så besvärligt att få ett grepp om den här saken, och för min del tyckte jag att kommunikationsministern gav en så klar redogörelse för omständigheterna, att man inte skulle behöva fortsätta debatten. Men det verkar, herr Eriksson i Bäckmora, som om det vore svårt att få det hela att gå in.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag vill understryka att Sydkraft kan, trots att företaget köper $\frac{2}{3}$ av sin elkraft från Norrland och måste räkna med betydande överföringskostnader och strömförluster, distribuera denna elkraft inom sitt område till ett pris som är cirka 7 procent lägre än det pris Vattenfall och en del övriga kraftföretag i dag tar ut.

Vi kan inte, herr Henningsson, komma ifrån att det förhåller sig på detta sätt. Det står ju också skrivet i den tidning som Sydkraft utger och som jag här tidigare citerat. Jag hoppas att den tidningen inte felinformerar sina abonnenter.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Svar på interpellation ang. eltaxorna

Herr talman! Herr Eriksson i Bäckmora citerade mitt interpellationssvar alldeles felaktigt. Han säger att Sydkrafts lägspänningstaxa ligger 6 à 7 procent lägre än vattenfallsverkets taxor, och dessa ord lägger han i min mun. Jag vill därför på nytt läsa upp ifrågavarande passus i interpellationssvaret, i förhoppning att det hela skall, såsom herr Henningsson sade, gå in. I interpellationssvaret heter det på följande sätt: »Efter den av Sydkraft gjorda provisoriska sänkningen torde Sydkrafts taxor komma att ligga obetydligt under vattenfallsverkets taxor.»

Detta uttryck »obetydligt under» föranleder herr Eriksson i Bäckmora att konstatera att jag anfört siffrorna 6 à 7 procent. Läs rätt, herr Eriksson!

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag har nog fattat hur det ligger till, men jag undrar om inte kommunikationsministern i sin tur har litet svårt att fatta den här saken. Jag sade att skillnaden mellan vattenfallsverkets taxor och Sydkrafts taxor inte var så obetydlig som kommunikationsministern ville göra gällande, och när jag talade om en skillnad på cirka 7 procent, hämtade jag icke dessa siffror ur kommunikationsministerns interpellationssvar, utan det var fråga om en kommentar som jag själv gjorde till detta svar.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Det verkar som om herr Eriksson i Bäckmora helt plötsligt växlat roll i debatten. Nyss sade han, att han citerade kommunikationsministern när det gäller siffrorna 6 à 7 procent, men nu förklarar han att han citerade sig själv.

Herr Eriksson i Bäckmora har därmed nödgats konstatera, att vad jag sagt var, att Sydkrafts taxor ligger obetydligt under vattenfallsverkets taxor,

och inte 6 à 7 procent under vattenfallsverkets.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Självfallet eftertraktar jag inte i detta sammanhang på något sätt kommunikationsministerns ämbete. Så väldigt högt siktar jag inte. Men jag måste understryka att de uppgifter, som kommunikationsministern själv lämnade, visar att det mellan Sydkrafts och vattenfallsverkets taxor finns en skillnad, som jag själv har angivit till cirka 7 procent. Prisskillnaden är med andra ord inte så obetydlig som kommunikationsministern har velat göra gällande.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Föredrogs den av herr *Holmberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående principerna för statliga företags förhandlingar med de anställda.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4

Föredrogs den av herr *Alemyr* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående cancerforskningens ekonomiska resurser

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Föredrogs den av herr *Wiklund* i Stockholm vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen

för inrikesdepartementet angående omhändertagandet av unga fyllerister.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Den ekonomiska politiken m. m.

Föredrogs i ett sammanhang bankoutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om likviditetskvot och kassakvot för vissa kreditinrättningar (likviditets- och kassakvotslag), m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om räntereglering och emissionskontroll (ränteregleringslag), dels ock i ämnet väckta motioner,

nr 18, i anledning av väckta motioner om sänkning av riksbankens diskonto samt om räntan som konjunkturpolitiskt medel, m. m.,

nr 19, i anledning av väckta motioner angående den ekonomiska politiken, och

nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering, m. m., dels ock i anledning av propositionen väckta motioner.

Bankoutskottets utlåtande nr 17

I en den 19 januari 1962 dagtecknad proposition, nr 52, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om likviditetskvot och kassakvot för vissa kreditinrättningar (likviditets- och kassakvotslag); samt

2) lag om placeringskvot för vissa kreditinrättningar (placeringskvotslag).

I en den 30 mars 1962 dagtecknad proposition, nr 143, hade vidare Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag

Den ekonomiska politiken m. m.

till lag om räntereglering och emissionskontroll (ränteregleringslag).

I samband med nämnda propositioner hade utskottet behandlat följande i ämnet väckta motioner, nämligen

A. vid riksdagens början väckta motioner:

de likalydande motionerna I: 67 av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* och II: 101 av herr *Björkänge m. fl.* om viss prioritering av lån för byggande av vatten- och avloppsanläggningar, och

de likalydande motionerna I: 286 av herrar *Harald Pettersson* och *Jonasson* och II: 354 av herrar *Hansson* i *Skegrie* och *Börjesson* i *Falköping* om prioritering av garantilån;

B. i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 52 väckta motioner:

de likalydande motionerna I: 563 av herr *Ferdinand Nilsson* och II: 677 av herrar *Elmwall* och *Grebäck*,

de likalydande motionerna I: 571 av herr *Torsten Andersson m. fl.* och II: 680 av herr *Eliasson* i *Sundborn m. fl.*, och de likalydande motionerna I: 572 av herr *Schmidt m. fl.* och II: 679 av herr *Cassel m. fl.*

C. i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 143 väckta motioner:

de likalydande motionerna I: 708 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 865 av herr *Hedlund m. fl.*, och

de likalydande motionerna I: 709 av herr *Schmidt m. fl.* och II: 864 av herr *Cassel m. fl.*

Förslaget till lag om likviditetskvot och kassakvot för vissa kreditinrättningar (likviditets- och kassakvotslag) var i följande delar så lydande:

4 §.

Till grund för bestämmandet av netto-beloppet av likvida medel lägges summan av följande tillgångar:

a) ineliggande kassa — — — till marknadsvärdet,

e) av Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och Svenska bostadskreditkassan

Den ekonomiska politiken m. m.

utfärdade obligationer ävensom av hypoteksaktiebolag efter den 1 januari 1959 utfärdade obligationer för möjliggörande av bostadskreditgivning, allt till marknadsvärdet, samt

f) kortfristig fordran — — — eller försålt.

Nettobeloppet av — — — eller bankir.

När omständigheterna föranleda därtill, må riksbanken föreskriva dels att även andra tillgångar må inräknas i bruttosumman, dels att i nämnda summa icke må inräknas tillgångar i utländsk valuta, efter avdrag för skulder i sådan valuta, med mer än som svarar mot viss del av kreditinrättningens samtliga förbindelser med de i 5 § angivna undantagen, dels att viss eller vissa skuldgrupper enligt andra stycket icke skola avdragas vid bestämmandet av nettobeloppet.

6 §.

Det procenttal, vartill likviditetskvot minst skall uppgå, fastställs av riksbanken. Talet må i fråga om sparbankerna och centralkassorna för jordbrukskredit ej sättas högre än till tjugo-fem och i fråga om andra kreditinrättningar ej högre än till femtio.

Där så finnes — — — efter rörelsens art.

7 §.

Med kassakvot — — — angivna undantagen.

Det procenttal, vartill kassakvot minst skall uppgå, fastställs av riksbanken. Talet må ej sättas högre än till femton. Vid dess fastställande må tillämpas vad i 6 § andra stycket stadgas.

I förslaget till lag om placeringskvot för vissa kreditinrättningar (placeringskvotslag) var 8 § av följande lydelse:

8 §.

Har kreditinrättning avvikit från fastställd placeringskvot eller från vad i 6 § tredje stycket stadgas, skall inrättningen efter föreläggande av riks-

banken till statsverket utgiva ett belopp, som motsvarar ränta å underskottet för den beräkningsperiod, då det uppstått. För följande beräkningsperioder räknas räntan å vad av underskottet allttjämt kvarstår efter avdrag för överskott, som uppkommit under dessa perioder. Ränta räknas dock icke för mer än fem år efter ingången av den beräkningsperiod, för vilken underskottet redovisades, ej heller för tid efter det förordnandet utlöpt utan att efterföljas av nytt förordnande. Räntesatsen skall utgöra två procent för år.

Riksbanken äger medgiva att vid tillämpning av första stycket utjämning må ske mellan överskott och underskott under viss tidrymd (utjämningsperiod). Har sådant medgivande lämnats, skall utjämningsperiod ersätta beräkningsperiod vid bestämmande av räntan.

Har postsparbanken eller postgirorörelsen avvikit från fastställd placeringskvot, må riksbanken medgiva befrielse från skyldighet att utgiva belopp, som avses i denna paragraf, därest inrättningarna sammantagna uppfyllt placeringskraven. Då särskilda skäl föranleda därtill må riksbanken även eljest medgiva befrielse, helt eller delvis, från skyldighet som nyss sagts.

Förslaget till lag om räntereglering och emissionskontroll (ränteregleringslag) var i följande delar så lydande:

5 §.

Riksbanken äger fastställa maximiränta eller minimiränta för inlåning, som i 4 § sägs, ävensom maximiränta för utlåning av penningar från sådan kreditinrättning som i nämnda paragraf angives. För skilda slag av inlåning eller utlåning må olika räntor fastställas.

Föreskrift som — — — åt gången.

8 §.

Har kreditinrättning — — — fastställda maximiräntan.

Vad i första stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning, därest kredit-

Den ekonomiska politiken m. m.

inrättning eller annan som bedriver inlåning, som i 4 § sägs, vid sådan inlåning gottgjort ränta vilken överstigit maximiränta eller underskridit minimiränta, som fastställts av riksbanken.

Då särskilda — — — delvis eftergivnas.

Beträffande propositionernas huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I propositionen nr 52 med förslag till likviditets- och kassakvotslag och placeringskvotslag föreslås en omläggning och modernisering av den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen mot bakgrund av på området gjorda erfarenheter. Enligt förslaget skall sålunda den nuvarande kassareservlagen ersättas av en lag om likviditets- och kassakvoter och en särskild lag om placeringskvoter införas. Liksom kassareservlagen är de förordade nya lagarna av beredskapskaraktär, och avsikten är att man, liksom hittills, i första hand skall söka åstadkomma frivilliga uppgörelser om den restriktivitet som är erforderlig på det kreditpolitiska området.

Den reglering av kreditmarknaden, vartill de föreslagna lagarna ger möjlighet, överensstämmer i allt väsentligt med riksbankens under senare år i kreditpolitiskt syfte givna rekommendationer till affärsbankerna, sparbankerna, centralkassorna för jordbrukskredit och försäkringsbolagen. Lagstiftningen avses emellertid bli tillämplig även på postbanken och placeringskvotlagen därjämte på pensionsfondsstyrelserna. Straffbestämmelser förekommer inte i lagarna. Däremot föreskrives skyldighet att erlægga ränta på belopp, med vilket fastställd kvot underskridits. För lagarna föreslås en giltighetstid av tre år.

Den nya lagstiftningen är avsedd att träda i kraft den 1 juli 1962.

I propositionen nr 143 med förslag till ränteregleringslag föreslås en omläggning av lagstiftningen om räntereglering och emissionskontroll i anslutning till den modernisering av den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen

i övrigt, som förordats i den ovannämnda propositionen nr 52. Liksom när det gäller de båda lagar som föreslås i denna är avsikten med den föreslagna nya ränteregleringslagen, som också är av beredskapskaraktär, att de allmänna kreditpolitiska intressena i första hand skall tillgodoses genom samråd och överenskommelser mellan riksbanken och kreditinrättningarna.

Den nu föreslagna ränteregleringslagen innefattar i jämförelse med den gällande lagen en vidgad fullmakt för Kungl. Maj:t med avseende på inlåningsräntorna. Vid inlåning skall sålunda även maximiränta kunna fastställas, varjämte kretsen av dem, som faller under lagen, något vidgas. Å andra sidan begränsas i den nya lagen kretsen av utlånare och bestämmelserna om räntestopp utgår. Straffbestämmelser förekommer inte i den nya lagen. Däremot föreskrives — i likhet med vad som föreslagits i de båda andra lagarna — viss ersättningsskyldighet gentemot statsverket, då föreskrift som meddelats enligt lagen icke iakttagits.

Den nya lagstiftningen är avsedd att träda i kraft den 1 juli 1962. För lagen föreslås samma giltighetstid som för de nyss nämnda lagarna, eller sålunda tre år.

I de förenämnda motionerna hade framställts följande yrkanden:

1) I de likalydande motionerna I: 67 av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* och II: 101 av herr *Björkänge m. fl.* hade yrkats att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder varigenom upplåningen för vatten- och avloppsanläggningar på kreditmarknaden likställdes med lån för bostadsbyggande såväl när det gällde möjligheten att erhålla lånen som beträffande räntenivån.

2) I de likalydande motionerna I: 286 av herrar *Harald Pettersson* och *Jonasson* och II: 354 av herrar *Hansson* i Skegrie och *Börjesson* i Falköping hade yrkats att riksdagen i skrivelse till

Den ekonomiska politiken m. m.

Kungl. Maj:t måtte anhålla att all garantilåneginvning erhöles samma prioriterade ställning som långivning till bostadsproduktionen.

3) I de likalydande motionerna I: 563 av herr *Ferdinand Nilsson* och II: 677 av herrar *Elmwall* och *Grebäck* hade yrkats

att från i proposition nr 52 avsedda särskilda lagstiftning angående likviditets- och kassakvoter för kreditinrättningar samt om placeringskvot måtte undantagas ej blott Kooperativa förbundets och HSB:s inlåningsrörelse utan även den verksamhet som bedreves av sparbanker och centralkassor för jordbrukskredit;

att den föreslagna likviditets- och kassakvotlagen ävensom den nya placeringskvotlagen måtte i enlighet med vad som hittills tillämpats beslutas för endast ett år;

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära fortsatt utredning angående den s. k. prioriterade lånesektorns omfattning i syfte att bereda bättre lånevillkor åt kommunernas och åt jordbruksnäringens investeringar; samt

att utskottet måtte vidtaga de ändringar i föreslagna lagtexter som av ovan föreslagna yrkanden kunde föränlidas.

4) I de likalydande motionerna I: 571 av herr *Torsten Andersson m. fl.* och II: 680 av herr *Eliasson* i Sundborn *m. fl.* hade yrkats

att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 52 måtte

1) avslå i propositionen framlagda förslag till lag om placeringskvoter för vissa kreditinrättningar;

2) antaga i propositionen framlagda förslag till lag om likviditets- och kassakvoter för vissa kreditinrättningar, dock med följande ändringar:

»4 §.

e) av Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och Svenska bostadskredit-

kassan utfärdade obligationer ävensom av hypoteksaktiebolag efter den 1 januari 1959 utfärdade obligationer för möjlighörandet av *kreditgivning för bostäder och mindre företag*, allt till marknadsvärdet, samt

6 §.

Det procenttal, vartill likviditetskvot minst skall uppgå, fastställes av riksbanken. Talet må i fråga om sparbankerna och centralkassorna för jordbrukskredit ej sättas högre än till *ader-ton* och i fråga om andra kreditinrättningar ej högre än till *fyrtio*.

Där så finnes — — — efter rörelsens art.

7 §.

Med kassakvot — — — angivna undantagen.

Det procenttal, vartill kassakvot minst skall uppgå, fastställes av riksbanken. Talet må ej sättas högre än till *tolv*. Vid dess fastställande må tillämpas vad i 6 § andra stycket stadgas.», samt

3) även i övrigt beakta vad i motionen hade anförts och därvid särskilt uttala, att beredskapslagen angående likviditets- och kassakvoter måtte komma till användning endast i konjunkturpolitiskt syfte.

5) I de likalydande motionerna I: 572 av herr *Schmidt m. fl.* och II: 679 av herr *Cassel m. fl.* hade yrkats

A. att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 52 måtte

1. avslå Kungl. Maj:ts förslag angående lag om placeringskvot för vissa kreditinrättningar;

2. för sin del besluta sådan lydelse av den föreslagna lagen om likviditetskvot och kassakvot för vissa kreditinrättningar

att banks nettoinnehav av utländsk valuta skulle som hittills inräknas bland de likvida medlen,

att garantiförbindelser skulle som hittills vara undantagna från krav på likviditets- eller kassakvot,

Den ekonomiska politiken m. m.

att likviditetskvot enligt § 6 i den föreslagna lagen om likviditets- och kassakvoter måtte fastställas till högst 35 procent för affärsbanker och till högst 15 procent för sparbankerna och centralkassorna för jordbrukskredit,

samt att kassakvot enligt § 7 i samma lag måtte fastställas till högst 10 procent; samt

B. att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderliga ändringar i författningstexten.

6) I de likalydande motionerna I: 708 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 865 av herr *Hedlund m. fl.* hade yrkats

I. att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om att i beredskapslagen rörande räntereglering och emissionskontroll skulle ingå möjligheter till maximering av inlåningsräntorna, samt

att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderlig ändring av det i propositionen framlagda lagförslaget;

II. att riksdagen även i övrigt måtte beakta vad i motionerna hade anförts och därvid särskilt uttala, att emissionskontroll och maximering av utlåningsräntor icke måtte utnyttjas i prioriteringssyfte.

7) I de likalydande motionerna I: 709 av herr *Schmidt m. fl.* och II: 864 av herr *Cassel m. fl.* hade yrkats att riksdagen måtte avslå proposition nr 143 med förslag till lag om räntereglering och emissionskontroll.

Utskottet hemställde,

A. att följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 67 och II: 101 samt

2) motionerna I: 286 och II: 354,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. i vad avsåge det genom propositionen nr 52 framlagda förslaget till likviditets- och kassakvotslag, att riksdagen — med förklaring, att riksdagen funnit viss ändring böra företagas i lagförslaget — måtte, med bifall till motionerna I: 572 och II: 679 i vad gällde frågan om undantagande av garantiförbindelser från kravet på likviditets- och

kassakvot, men med avslag å sagda motioner i övrigt i vad de gällde nämnda lagförslag ävensom å motionerna I: 563 och II: 677 samt motionerna I: 571 och II: 680, i vad motionerna avsåge nämnda lagförslag, för sin del antaga lagförslaget med de ändringar av 5 och 10 §§ som framginge av vid utlåtandet fogad bilaga;

C. i vad avsåge det genom propositionen nr 52 framlagda förslaget till placeringskvotslag,

1) att riksdagen med bifall till motionerna I: 572 och II: 679 samt motionerna I: 571 och II: 680 ävensom med avslag å motionerna I: 563 och II: 677, såvitt de avsåge förenämnda lagförslag, måtte avslå lagförslaget,

2) att motionerna I: 563 och II: 677, i vad de avsåge viss utredning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. i vad avsåge det genom propositionen nr 143 framlagda förslaget till ränteregleringslag,

1) att riksdagen måtte avslå motionerna I: 709 och II: 864,

2) att riksdagen med avslag å motionerna I: 708 och II: 865 för sin del måtte antaga förenämnda lagförslag;

E. att motionerna I: 571 och II: 680 i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet ovan hemställt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Följande reservationer hade avgivits:

I. Inledningen

Beträffande motiveringen och hemställan under A

Av herrar *Nils Theodor Larsson* och *Hansson* i Önnarp, vilka ansett

dels att utskottets utlåtande i viss del bort ha annan, i reservationen angiven lydelse,

dels ock att utskottet under A. bort hemställa,

1) att motionerna I: 67 och II: 101 måtte anses besvarade med vad reservationerna sålunda anført;

Den ekonomiska politiken m. m.

2) att riksdagen med bifall till motionerna I: 286 och II: 354 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om åtgärder i syfte att ge all långivning mot statliga kreditgarantier samma ställning på kreditmarknaden som långivningen till bostadsproduktionen i enlighet med vad reservanternas anförts.

II. Förslaget till likviditets- och kassakvotslag

Till § 4 första st. e)

Av herrar *Nils Theodor Larsson* och *Hansson* i Önnarp, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen I: 571 och II: 680 för sin del måtte antaga 4 § första stycket e) i följande lydelse:

»e) av Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Svenska bostadskreditkassan, *Aktiebolaget Industrikredit* och *Aktiebolaget Företagskredit* utfärdade obligationer ävensom av hypoteksaktiebolag efter den 1 januari 1959 utfärdade obligationer för möjliggörandet av bostadskreditgivning, allt till marknadsvärdet, samt».

Till 4 § sista st.

Av herrar *Regnéll, Schmidt, Gustaf Henry Hansson, Nils Theodor Larsson, Gorthon, Hansson* i Önnarp, *Carlsson* i Tibro och *Larsson* i Umeå, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 572 och II: 679 i vad gällde behandlingen av utländska valutor enligt det genom propositionen nr 52 framlagda förslaget till likviditets- och kassakvotslag, för sin del antaga 4 § sista stycket i förenämnda lagförslag i följande utformning.

»När omständigheterna föranleda därtill, må riksbanken föreskriva dels att även andra tillgångar må inräknas i bruttosumman, dels att viss eller vissa skuldgrupper enligt andra stycket icke skola avdragas vid bestämmandet av nettobeloppet.»

Till 6 §

Av herr *Hagnell*, utan angivet yrkande.

Till 6 och 7 §§

Av herrar *Regnéll, Schmidt, Gustaf Henry Hansson, Nils Theodor Larsson, Gorthon, Boija, Hansson* i Önnarp och *Larsson* i Umeå, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen för sin del måtte antaga 6 och 7 §§ i förslaget till likviditets- och kassakvotslag i följande lydelse.

»6 §.

Det procenttal, vartill likviditetskvot minst skall uppgå, fastställs av riksbanken. Talet må i fråga om sparbankerna och centralkassorna för jordbrukskredit ej sättas högre än till aderton och i fråga om andra kreditinrättningar ej högre än till fyrtio.

Där så — — — rörelsens art.

7 §.

Med kassakvot — — — angivna undantagen.

Det procenttal, vartill kassakvot minst skall uppgå, fastställs av riksbanken. Talet må ej sättas högre än till tio. Vid dess fastställande må tillämpas vad i 6 § andra stycket stadgas.»

III. Förslaget till placeringskvotslag

Av herrar *Fahlander, Aspling, Palm, Augustsson, Sköldin* och *Persson* i Appuna, fru *Renström-Ingenäs* samt herr *Hagnell*, vilka ansett att utskottet i vad avsåge det genom propositionen nr 52 framlagda förslaget till placeringskvotslag under C 1) bort hemställa, att riksdagen — med förklaring, att riksdagen funnit viss ändring böra företagas i lagförslaget — måtte, med avslag å motionerna I: 563 och II: 677, såvitt de avsåge lagförslaget, motionerna I: 572 och II: 679 samt motionerna I: 571 och II: 680, för sin del antaga lagförslaget med den ändringen av 8 § erhöles nedan angivna lydelse.

»8 §.

Har kreditinrättning — — — för år.
Riksbanken äger — — av räntan.

Har postsparbanken eller postgiro-
rörelsen avvikit från fastställd place-
ringskvot, må riksbanken medgiva be-
frielse från skyldighet att utgiva be-
lopp, som avses i denna paragraf, där-
est inrättningarna sammantagna upp-
fyllt placeringskraven.

Då särskilda skäl föranleda därtill,
må även eljest skyldighet som ovan
sagts helt eller delvis eftergivvas.»

IV. Förslaget till räntereglering

1. Av herrar *Regnéll, Schmidt, Gustaf Henry Hansson, Gorthon, Boija och Berglund*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 709 och II: 864 och med avslag å motionerna I: 708 och II: 865 måtte avslå propositionen nr 143 med förslag till lag om räntereglering och emissionskontroll.

2. Av herrar *Nils Theodor Larsson* och *Börjesson* i Glömminge, vilka ansett att utskottet under D 2) bort hemställa, att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra företagas i lagförslaget — i anledning av motionerna I: 708 och II: 865 måtte för sin del antaga lagförslaget med den ändringen att 5 och 8 §§ erhöles nedan angivna lydelse.

»5 §.

Riksbanken äger fastställa *minimiränta för inlåning*, som i 4 § sägs, ävensom *maximiränta* för utlåning av penningar från sådan kreditinrättning som i nämnda paragraf angives. För skilda slag av inlåning eller utlåning må olika räntor fastställas.

Föreskrift som — — — åt gången.

8 §.

Har kreditinrättning — — — fastställda *maximiräntan*.

Vad i första stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning, därest kreditinrättning eller annan som bedriver

Den ekonomiska politiken m. m.

inlåning som i 4 § sägs, vid sådan inlåning gottgjort *ränta vilken underskrifit* minimiränta, som fastställts av riksbanken.

Då särskilda — — — delvis eftergivvas.»

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herrar *Nils Theodor Larsson* och *Hansson* i Önnarp.

Bankoutskottets utlåtande nr 18

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 284 i första kammaren av herrar *Lager* och *Öhman* och nr 355 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Gävle *m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till riksbanksfullmäktige måtte föreslå fullmäktige att efter förhandlingar med regeringen vidtaga åtgärder i syfte att sänka riksbankens diskonto, förslagsvis från nu gällande fem till fyra procent.

I två andra inom riksdagen väckta likalydande motioner, nr 476 i första kammaren av herrar *Ferdinand Nilsson* och *Mattsson* och nr 553 i andra kammaren av herr *Björkänge*, hade föreslagits *dels* att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om att en undersökning verkställdes av skäligheten av de utav banker *m. fl.* tillämpade marginalerna mellan inlånings- och utlåningsräntan i syfte att i möjlig mån nedbringa den stora skillnaden, *dels* att därvid även måtte beaktas i vilken mån bankernas utlåning till allmänheten kunde röna inverkan av de likviditets- och kassakvoter som på grund av gällande bestämmelser tillämpades och de placeringar till lägre ränta som därvid ifrågakomme samt *dels ock* att riksdagen härvid även måtte uttala att åtgärder borde vidtagas *dels* genom en sänkning av riksbankens diskonto, *dels* genom förhandlingar med affärsbankerna för *åvägabringande* av sänkt ränta, särskilt på växlar och korta amorteringslån, icke under-

Den ekonomiska politiken m. m.

skridande en procent, och lättnader beträffande kreditrestriktionerna, som kunde komma mindre företagare till del.

Vidare hade i två inom riksdagen väckta, likalydande motioner, nr 287 i första kammaren av herr *Sundin* och nr 353 i andra kammaren av herr *Börjesson* i Falköping m. fl., hemställts, att riksdagen måtte dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning med uppgift att analysera räntans roll som konjunkturpolitiskt medel samt dess betydelse för sparandet, dels ock i skrivelse till riksbanksfullmäktige i motionens syfte anhålla om snar omprövning av förutsättningarna för en penningpolitik med en lägre räntenivå på längre sikt.

Utskottet hemställde, att

1) motionerna I: 284 och II: 355 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

2) motionerna I: 476 och II: 553 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

3) motionerna I: 287 och II: 353 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen anförde utskottet följande:

Motioner med i huvudsak samma syfte som de förevarande väcktes vid föregående års riksdag men föranledde icke någon riksdagens åtgärd. Med erinran därom och med instämmande i de synpunkter som anförts i fullmäktiges skrivelse avstyrker utskottet bifall till motionerna. Till viss del är för övrigt de i motionerna I: 284 och II: 355 samt I: 476 och II: 553 framförda yrkandena tillgodosedda genom den sänkning av riksbankens diskonto som vidtogs den 5 april.

De av motionärerna gjorda yrkandena har föranlett fullmäktige till vissa principiella uttalanden, till vilka utskottet i detta sammanhang önskar anknyta.

Fullmäktige anför således bl. a.:

»Huruvida förutsättningar finnes för en förändring av diskontot inom den närmaste framtiden, anser sig fullmäktige däremot inte böra yttra sig om. Det måste nämligen anses ligga i sakens natur att fullmäktige inte kan inlåta sig på konkreta förhandsdiskussioner rörande de diskontoförändringar som från tid till annan kan befinnas erforderliga.» Utskottet ansluter sig helt till fullmäktiges uppfattning.

Reservation hade avgivits av herrar *Nils Theodor Larsson* och *Hansson* i Önnarp, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

»Genom den sänkning av riksbankens diskonto, som vidtogs den 5 april, har kravet på en av konjunkturläget motiverad ränteanpassning delvis tillgodosetts. Den vida räntemarginal, som också gällt under de senaste åren, har vidare i viss utsträckning krympts samman genom att kreditinstituten beretts möjligheter att införa långfristiga inlåningsräkningar med högre räntesatser.

Utskottet finner det naturligt, att fullmäktige i riksbanken inte anser sig böra yttra sig om sin bedömning i fråga om möjligheterna för förändring av diskontot inom den närmaste framtiden. För utskottet är det dock angeläget att ge till känna sin uppfattning om den nuvarande räntepolitiken. De nu aktuella räntesatserna är enligt utskottets mening alltfjämt för höga i förhållande till konjunkturlägets krav. Det synes också vara skäl för bedömningen, att räntemarginalen bör kunna minskas ytterligare för främjande av sparande och investeringar.

Frågan om räntans roll som konjunkturpolitiskt medel har diskuterats principiellt särskilt i motionerna I: 287 och II: 353. I anledning härav vill utskottet framhålla betydelsen av att räntan användes på ett smidigt och konjunktur-anpassat sätt. Räntevapnets värde som konjunkturpolitiskt medel måste dock enligt utskottets uppfattning anses vara

Den ekonomiska politiken m. m.

relativt ringa i nuvarande samhällsekonomi. Hela bostadsmarknaden kommer vid nuvarande politik i stort sett utanför effekten av en ränteförändring. Dessamma måste sägas om den offentliga verksamheten. Räntepolitiken får på grund av dessa förhållanden sin mest framträdande effekt inom den enskilda sektorn, där de mindre företagen med i regel svagare likviditet är särskilt känsliga. Mot bakgrunden härav vill utskottet understryka angelägenheten av att huvudvikten i den ekonomiska politiken lägges vid andra medel än räntan, främst vid finanspolitiken.

I de nyssnämnda motionerna förordas en särskild utredning med uppgift att analysera räntans roll som konjunkturpolitiskt medel liksom dess betydelse för sparandet. Såsom motionärerna framhållit har stabiliseringsutredningen behandlat bl. a. räntans roll i konjunkturpolitiken. Motionerna syftar emellertid till en fullständigare analys. I anslutning till vad ovan anförts vill utskottet som sin mening framhålla, att en mera ingående analys av räntans betydelse än vad stabiliseringsutredningen hade tillfälle att göra kan ha sin betydelse för utformningen av den ekonomiska politiken. För närvarande anser sig utskottet dock inte böra hemställa om åtgärder i syfte att få till stånd en sådan utredning.»

Bankoutskottets utlåtande nr 19

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 285 i första kammaren av herr *Lundström m. fl.* och nr 356 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalade att den ekonomiska politiken måtte utformas med beaktande av i motionerna angivna liberala reformkrav och riktlinjer samt att densamma därvid anpassades till den ändrade konkurrenssituation och de nya ekonomiska förutsättningar, som ska-

pades av den europeiska stormarknaden och det utvidgade internationella ekonomiska samarbetet.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 475 i första kammaren av herr *Hagberg m. fl.* och nr 555 av herr *Heckscher m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen vid sin behandling av riktlinjerna för den ekonomiska politiken måtte understryka nödvändigheten av att inrikta och utforma denna politik i syfte att möjliggöra för det svenska näringslivet att störningsfritt växa in i en europeisk konkurrensekonomi.

Utskottet hemställde, att

1) motionerna I: 285 och II: 356 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) motionerna I: 475 och II: 555 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Regnell, Schmidt, Gustaf Henry Hansson, Gorthon, Boija* och *Larsson* i Umeå, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 285 och II: 356 samt I: 475 och II: 555 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att vid utformningen av den ekonomiska politiken måtte beaktas de krav, som ställdes av den ändrade internationella konkurrenssituationen.

Bankoutskottets utlåtande nr 20

I en den 23 februari 1962 dagtecknad proposition, nr 93, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag,

dels begärt riksdagens samtycke till att Kungl. Maj:t med stöd av 1 § tredje stycket valutalagen förordnade, att vad i 2 § första stycket 1), 2) och 4)—7) samt 5 § 1) och 3) ävensom 9 § samma lag stadgades skulle äga fortsatt tillämpning under tiden från och med den 1 juli 1962 till och med den 30 juni 1963;

Den ekonomiska politiken m. m.

dels ock inhämtat riksdagens yttrande över ett inom finansdepartementet upprättat förslag till förordning om fortsatt giltighet av valutaförordningen den 5 juni 1959 (nr 264).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I propositionen begäres riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering för tiden den 1 juli 1962—den 30 juni 1963. För riksdagens yttrande framlägges i anslutning härtill förslag till bestämmelser om fortsatt giltighet av valutaförordningen under samma tid.

Till utskottet hade hänvisats de i anledning av propositionen väckta, likalydande motionerna I: 618 av herrar *Gorthon* och *Nordenson* och II: 753 av herrar *Bohman* och *Magnusson* i Borås.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. med avslag å motionerna I: 618 och II: 753 samtycka till förordnande om fortsatt valutareglering i enlighet med vad i den föreliggande propositionen förordats;

II. vad beträffar det genom propositionen framlagda förslaget till valutaförordning i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anför.

I motiveringen anförde utskottet bland annat följande:

Förra årets uttalande uttrycker alltså utskottets uppfattning. Utskottet finner sålunda icke skäl föreligga att bifalla motionerna utan tillstyrker att riksdagen ger sitt samtycke till fortsatt valutareglering och att förordnandet liksom hittills skall avse ett år.

Reservation hade avgivits av herrar *Schmidt*, *Gorthon*, *Boija* och *Larsson* i Umeå, vilka ansett att ovan intagna stycke i utskottets utlåtande bort få följande lydelse:

»Förra årets uttalande uttrycker alltså utskottets uppfattning. Utskottet finner angeläget att utredningen skynd-

sammast slutföres. Frågan om valutaregleringens avveckling kan i så fall vila. I anslutning till utskottets fjolårsuttalande vill utskottet ånyo framhålla angelägenheten av att utan hinder av pågående utredningsarbete möjligheter till sådana lättnader i valutaregleringen, vilka ej är beroende av pågående förhandlingar, tas till vara. Utskottet finner sålunda ej skäl föreligga att bifalla motionerna utan tillstyrker att riksdagen ger sitt samtycke till fortsatt valutareglering och att förordnandet liksom hittills skall avse ett år.»¹

Vad utskottet hemställt föredrogs; och anförde därvid:

Herr **REGNÉLL** (h):

Herr talman! Kammaren har i dag på sitt bord en rad regleringslagar inom det ekonomiska området. De flesta av dem är gamla bekanta, som varje vär-session lagts fram för förnyad prövning: kassareservlagen av år 1937, ränteregleringslagen av år 1951 och valutatalagen. Vi har blivit vana att se dem inställa sig till årlig mönstring i maj månad. Utfallet av den mönstringen har de senaste åren varit ganska enahanda.

Vad som intill nu kallats kassareservlagen har vi inom oppositionen godkänt i princip, men vi har sökt ge den en mindre rigorös utformning. Vid enstaka tillfällen har vi kunnat vinna gehör för våra uppfattningar, och vi har inte märkt några menliga följder av detta.

Ränteregleringslagen har högern och folktopartiet genom åren konsekvent velat utmönstra. Vi har kunnat hänvisa till att lagrådet har avstyrkt lagen, och vi har också ansett oss ha goda skäl rent samhällsekonomiskt att yrka avslag på sådan lagstiftning.

Vad så till sist beträffar den tredje

¹ I den vid det tryckta utlåtandet fogade reservationen hade felaktigt utelämnats orden »angelägenheten av» (se herr Boijas anförande s. 29).

Den ekonomiska politiken m. m.

regleringslagen, valutalagen, har höger och folkpartiet under de senaste åren inriktat sig på att stryka under hur väsentligt det är att alla möjligheter att uppmjuka valutaregleringen verkligen tas till vara.

I samband med regleringslagarna har riksdagen brukat behandla partimotioner, i vilka höger och folkpartiet gett sin syn på hur den allmänna ekonomiska politiken borde utformas i vårt land. Ränthemotioner från centerparti och kommunisthåll brukar också höra till bilden.

Alla dessa ärenden, som faller inom bankoutsrottets område, har i kamrarna brukat debatteras i det vidare sammanhang som tilläggspropositionen ger.

När talmännen i år har gått ifrån praxis att koppla samman bankoärendena med bevillnings- och statsutskottets diskussion kring tilläggspropositionen, så har detta efter vad jag förstår sin grund i att de ekonomiska beredskapslagarna i år kräver mera uppmärksamhet än vanligt. De senaste åren har debatten dämpats av att man varit medveten om att utredning pågått. Nu har Kungl. Maj:t hunnit ta ställning till kreditmarknadsutredningens synpunkter på kassareservlagen och räntheregleringslagen och har presenterat dem mot en vidlyftig bakgrund i propositionerna nr 52 och 143.

För valutalagstiftningens del väntar vi däremot ännu på den s. k. valutakommitténs utredningsresultat. Att det skall behöva låta vänta på sig så länge, har vi inom bankoutsrottet litet svårt att förstå. Det är beklagligt att riksdagsbehandlingen av en så viktig och aktuell fråga hålles tillbaka, därför att man inte har hunnit tänka färdigt. Att irritationen över detta har varit betydande inom utskottet framgår av att ett antal ledamöter har anmält en reservation, som skiljer sig från majoritetens skrivning genom en mera enfatisk formulering. Hemställan är däremot gemensam för hela utskottet, näm-

ligen samtycke till fortsatt valutareglering i enlighet med proposition nr 93. Till denna hemställan i utlåtande nr 20 ber jag att få yrka bifall i den lydelse som förordas av utskottets majoritet. Om inte den fortsatta debatten ger särskild anledning därtill, har jag för min del inte för avsikt att kommentera valutalagstiftningen mera.

För att så återvända till de båda andra regleringslagarna, kassareservlagen och räntheregleringslagen, så står vi som jag nyss sade inför en sådan mera grundlig prövning. De tidigare årens propositionsförslag om ettårig prolongering på i stort sett oförändrade villkor har i år förbytts i förslag om treåriga lagar med delvis ny utformning. Finansministern kallar ändringarna för en »omläggning och modernisering». Omläggningen innebär genomgående en skärpning. Kassareservlagen har ynglat av sig en helt ny lag om placeringskvoter, och de gamla lagarna har på flera punkter utformats i riktning mot ännu strängare regleringar än tidigare.

Är det riktigt att kalla sådana skärpta regleringar för »modernisering»? Om man med modernisering menar förändringar i takt med tidens krav, så förefaller karakteristiken sällsynt illa vald. Ty tidens krav är nu inte mera reglering utan mera rörlighet, och detta gäller i lika hög grad för det nationella som för det internationella planet.

Det påståendet har byggts under i de partimotioner från höger- och folkpartihåll, som bankoutsrottet behandlar i sitt utlåtande nr 19. Motionärerna har ingen anledning att vara missbelåtna med majoritetsskrivningen, vilken inte på någon punkt söker jäva motionernas påståenden. När folkparti- och högerledamöterna likväl anmält en reservation, så har det varit för att få tillfälle att understryka hur illa detaljregleringar och direkta ingripanden passar samman med vad vi ser som

Den ekonomiska politiken m. m.

den moderna tiden: en tid av starkt ökat internationellt beroende och internationellt hänsynstagande. Samtidigt som jag ber att få utveckla den tanken, som är så väsentlig för att bedöma de nya lagförslagen, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen i bankoutskottets utlåtande nr 19.

Som så ofta har framhållits är vi här i Sverige via vår utrikeshandel i stor utsträckning beroende av utvecklingen utomlands. Omkring en tredjedel av de varor vi producerar här hemma skall säljas utomlands, och i stort sett samma andel av vad vi förbrukar inom landet köpes utifrån. Det är rimligt att anta att både export- och importandelen kommer att stiga genom den tendens till koncentration och specialisering av produktionen som vi nu ser världen över. En sådan utveckling innebär att det blir alltmera omöjligt att via regleringar avskärma en nationell marknad från skeendet i andra länder. Via prisbildningen på export- och importvaror kommer de enskilda ländernas näringsliv att knytas samman fastare än förr. För valutareservens utveckling kommer därför prisrelationerna att bli helt avgörande. Försök att styra utvecklingen via valutaregleringar kommer att bli meningslösa.

Kraven på god kapitaltillgång för näringslivet kommer att bli ännu mera accentuerade. Den expansion som planeras inom OECD kommer att ställa mycket höga krav på vårt näringslivs effektivitet. Den strukturförändring som näringslivet hos oss som hos andra utvecklade industriländer måste underkasta sig, om vi i längden skall kunna hjälpa u-länderna framåt — genom att utan diskriminering köpa deras produkter — kommer också att kräva höga kapitalinsatser.

Sådana här tankegångar löper naturligtvis risken att uppfattas som politiskt färgade, när de framföres från

oppositionens håll. Låt mig därför citera andras ord.

Här har jag LO-ekonomernas betänkande, »Samordnad näringspolitik», där det bl. a. heter: »Ur produktivitetssynpunkt anser vi att en från statlig reglering friare kreditpolitik bör föras i framtiden. De tillgängliga, knappa kapitaltillgångarna utnyttjas på detta sätt bättre.»

Vidare har jag stabiliseringsutredningens enhälliga betänkande, underskrivet också av framstående socialdemokrater, och där kan jag t. ex. på s. 32 läsa: »Anpassningen till den internationella utvecklingen kräver en ökad rörlighet i samhällsekonomin, både med avseende på kapital och arbetskraft.»

Eller låt mig läsa ur Kooperativa förbundets yttrande — daterat mars 1962 — över stabiliseringsutredningens betänkande. KF relaterar med gillande utredningens rekommendation om större ränterörlighet. Man ansluter sig till uttalandet att höga likviditetskvoter, om de en längre tid förblir i kraft, »medför uppenbara risker och olägenheter». KF:s styrelse säger också att den i princip ansluter sig till stabiliseringsutredningens uppfattning, att emissionskontroll av svensk typ »bryter sönder kreditmarknadens enhetlighet och hindrar en ekonomiskt motiverad expansion inom vissa områden eller företag». Samma endossering ges åt stabiliseringsutredningens åsikt att ränteregleringslagen är onödig.

En mera nedgörande kritik av hela den tankevärld som ligger bakom finansministerns s. k. modernisering av regleringslagarna kan man knappast tänka sig. I den mån ytterligare expertis skall behöva höras kan jag hänvisa till långtidsutredningen, som t. ex. på s. 143 tecknar en helt annan bild av hur en önskvärd kapitalmarknad skall se ut, än den finansministern siktar till. Men jag gissar att det sagda är nog. Och det borde vara nog för att

Den ekonomiska politiken m. m.

få LO-folk och KF-medlemmar att betacka sig för en sådan »modernisering» av regleringslagarna som finansministern nu önskar få igenom.

Snårskogen av reservationer i bankoutskottets utlåtande nr 17 blir ganska lätt att tränga igenom, om man har klart för sig att meningsmotsättningarna har sin grund i olika synsätt. Å ena sidan står de som utformat kreditpolitiken under senare år. De måste medge att denna, som det står i proposition nr 52, haft »vissa svagheter» och givit »vissa mindre tillfredsställande erfarenheter». Men slutsatsen blir för deras del ett krav på »kodifiering av förefintliga kreditpolitiska medel» (det står på s. 45 i propositionen).

Å andra sidan har vi dem som menar att läget på väsentliga punkter ändrats sedan kreditmarknadsutredningen fick sina direktiv för omkring fem år sedan. Stöd för sin uppfattning finner dessa kritiker i både stabiliseringsutredningen och långtidsutredningen. Slutsatsen blir för kritikernas del inte bara att man bör avvisa alla skärpningar utan också att de tidigare invändningarna mot de gamla lagarna har fått ytterligare ökad tyngd.

På två punkter har ett enigt utskott gått emot propositionen. Det gäller den skärpning som finansministern föreslog genom att vilja jämställa bankernas garantigivning med utlåning och det gäller sanktionsbestämmelserna, som i tidigare formulering kunde ge skäl till erinringar ur rättsskyddssynpunkt.

I övrigt har utskottets borgerliga ledamöter inte vunnit gehör inom utskottet för sina resonemang, utan grupperingen har i ett flertal fall blivit åtta socialdemokrater mot åtta borgerliga. Beträffande den nya placeringskvotslagen begärdes votering, och lottningen utföll till förmån för det borgerliga yrkandet om avslag på hela lagförslaget.

I sin argumentering använder finansministern i proposition nr 52 det hjärt-

knipande uttrycket att »skydda» statens och bostadsbyggandets kreditbehov. Med förlov sagt kommer man att tänka på rimmet

Elefanten skall du skydda,
mottag honom i din hydda.

Trots sin elephantiasis har både statsupplåning och bostadsbelåning kunnat hysas hittills. Att inför perspektivet av väsentligt lättare kapitalmarknad nu komma med helt ny tvångslagstiftning ter sig fullkomligt orimligt. Vi har just nu en bättre chans än på länge att verkligen frigöra kapitalmarknaden. Obligationslån har kunnat ges ut på löpande band — också till det nu gällande lägre ränteläget finner de villiga köpare. Företagen redovisar en mindre benägenhet än tidigare att investera i nyanläggningar och lager, och statens budgetsituation är sådan, att statsupplåningen kan beräknas komma att hålla sig inom rimliga gränser. Att i ett sådant läge ytterligare öka diskrimineringen genom en ny placeringskvotslagstiftning ter sig väl ändå helt opåskallat. Högern, folkpartiet och centerpartiet har också enigt avvisat tanken på dylik lagstiftning.

Ett helt lagkomplex yrkar höger- och folkpartiledamöterna också avslag på, när vi vänder oss mot ränteregleringslagen. Centerpartiet stöder däremot lagförslaget men tar avstånd från de skärpningar som den nya lagen — förvånansvärt nog — innehåller i jämförelse med den nu gällande. Detta är väl för resten en tankeställare för våra vänner inom centerpartiet: godtar man regleringslagar, så får man dem snart igen i ännu hårdare utformning.

I den mån vårt yrkande om avslag på ränteregleringslagen inte vinner majoritet kommer jag för min del — och jag har för mig att kamraterna inom partierna resonerar på samma sätt — att stödja centerpartiets linje, vilket naturligtvis inte innebär accept av samtliga resonemang i motsvarande reservation.

Den ekonomiska politiken m. m.

Om vi från höger- och folkpartihåll inte kan glädja oss åt centerpartiets sällskap när vi opponerar oss mot ränteregleringslagen, kan vi i stället notera att stabiliseringsutredningen klart säger ifrån att ränteregleringen bör kunna avskaffas.

Och LO säger i sitt remissvar: »Mot bakgrund av de här anförda synpunkterna vill LO instämma i utredningens yrkande att ränteregleringslagen upphävas. Allra minst synes LO den nu planerade skärpningen motiverad.» Det skall verkligen bli intressant att se hur kammarkolleger med engagemang inom LO kommer att rösta beträffande ränteregleringslagen: enligt LO:s rekommendation eller enligt finansministerns.

I total borgerlig enighet är man tillbaka när det gäller de maximala siffror, som skulle kunna få uppställas med stöd av likviditets- och kassakvotlagen. De diskussionerna har ofta förts här i kammaren, så jag kan uttrycka mig ganska kort. Jag kan inskränka mig till att erinra om vad stabiliseringsutredningen sagt om höga likviditetskvoter, nämligen att de, om de förblir i kraft en längre tid, medför uppenbara risker och olägenheter. Det heter vidare i stabiliseringsutredningen — och den åsikten har som sagt KF anslutit sig till — att höga likviditetskvoter upphäver verkan av andra penningpolitiska hjälpmedel och kan få en snedvriden verkan på statens upplåningspolitik.

Bakom herr Hagnells blanka reservation tror jag mig spåra förståelse för dessa synpunkter, som väl så småningom kommer att accepteras mera allmänt.

Samlat borgerligt motstånd möter också den skärpning gentemot nuvarande förhållanden, som finansministern föreslår i likviditets- och kassakvotslagstiftningens fjärde paragraf, sista stycket. Både mot bakgrunden av att man borde sikta mot mera liberalisering, inte mot mera reglering, och av

rent tekniska skäl är den föreslagna skärpningen fullständigt orimlig. Finansministern vill begränsa bankernas nuvarande rätt att fullt ut få räkna tillgångar i utländsk valuta som likvida tillgångar. Jag förstår mycket väl, att riksbanken ur olika synpunkter kan ha intresse av att kunna påverka valutareservens fördelning mellan affärsbanker och riksbanken. Men sådana resonemang bör tas upp i särskilt sammanhang och inte smygas in i en lagstiftning, där de alls inte hör hemma. I sak ligger det ju obestriddligen så till att utländska valutatillgångar kan förvandlas till kassa minst lika lätt som obligationer. Att behandla utlandsvalutan sämre än andra likviditetsposter är absolut oberättigat.

Till sist har jag att kommentera ett par förslag, som motionsledes framförts från centerpartihåll och som i viss utsträckning funnit stöd hos utskottets centerpartimedlemmar.

Tankegången i motionerna är genomgående den, att olägenheterna för vissa oprioriterade sektorer borde kunna avhjälpas genom att de omrubricerades till prioriterade. Detta kan naturligtvis i ett kortare perspektiv te sig ganska angenämt. I det längre perspektivet måste man erkänna, att en utvidgning av den prioriterade sektorn både är principiellt förkastlig och i praktiken innebär en ökad press på vad som blir kvar som oprioriterade ändamål. Det är orsaken till att förslagen avvisats av utskottet.

Jag har nu, herr talman, tagit mycket av kammarens tid i anspråk. Min ursäkt är att dessa regleringsfrågor är synnerligen viktiga, inte bara för näringslivet utan för hela folkhushållet. Detaljutformningen kräver noggranna överväganden, och det principiella ställningstagandet är i långa stycken ett ställningstagande till hela den önskvärda karaktären av vårt samhälle.

Regleringar föder nya regleringar. Två tvångslagar blir tre. Ändringar i

detaljbestämmelser går nästan alltid i skärpande riktning. Motiveringar kan den regleringssinnade finna lika väl i det ena läget som i det andra. Möts han av sakskaäl, kan han alltid säga: »Nåväl, låt vara att lagen inte behövs i dag — den kan vara bra att ha i beredskap.» Jag har, herr talman, sökt visa hur ringa anknytning sådana tankegångar har till dagens faktiska och morgondagens troliga situation.

I fråga om yrkandena leder mitt resonemang till följande resultat.

Under moment A 1 och A 2 ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Under moment B, 4 §, första stycket, yrkar jag bifall till utskottets hemställan. Beträffande sista stycket av samma paragraf ber jag däremot som reservant att få yrka bifall till reservationen av mig själv m. fl. Beträffande 6 och 7 §§, som berör procenttalet för likviditetskvoterna, ber jag få yrka bifall till reservationen under II av mig själv m. fl. I övrigt yrkar jag under moment B bifall till utskottets hemställan.

Under moment C 1 och C 2 ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vad beträffar moment D 1 har jag som reservant att yrka bifall till reservationen under IV av mig själv m. fl.

Under moment E slutligen ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med hänsyn till att flera utskottsutlåtanden här samtidigt debatteras, ber jag allra sist att få yrka bifall till utskottets hemställan i bankoutsrottets utlåtande nr 18.

Herr BOIJA (fp):

Herr talman! Jag skall inskränka mig till att säga några ord om bankoutsrottets utlåtanden nr 19 och 20. De övriga frågorna kommer att tas upp senare i debatten av andra talare.

I bankoutsrottets utlåtande nr 19 har vår motion II: 356 om den ekonomiska

Den ekonomiska politiken m. m.

politiken behandlats. Behandlingen har förenklats därhän att man inskränkt sig till att hänvisa till vissa utlåtanden, som i dag samtidigt behandlas av riksdagen. Denna knapphändiga behandling av motionen måste beklagas. I motionen tas dock upp sådana väsentliga problem som Sveriges anpassning till den europeiska stormarknaden och det utvidgade internationella samarbete, som blir en följd därav, frågan om återställande av fri kapitalmarknad och fria kapitalrörelser över gränserna m. m.

Vi har tagit upp dessa problem emedan de nu är mer aktuella än någonsin tidigare och emedan vi i vårt land icke kan undgå att påverkas av de ekonomiska samarbetssträvanden som under de senaste årtiondena vuxit fram i Europa och som gynnsamt bidragit till de deltagande ländernas ekonomiska utveckling. Målsättningen för dessa strävanden har varit och är fortfarande att öka den ekonomiska framstegstakten, att bidra till ekonomisk stabilitet och att skapa bättre förutsättningar för ett verkligt effektivt stöd åt de underutvecklade länderna.

Jag tror att det kan vara lämpligt att erinra om detta, då det innebär en utveckling som ännu bara befinner sig i sin början men som på längre sikt kommer att få utomordentlig betydelse för den världsekonomiska utvecklingen och i hög grad måste komma att påverka våra ekonomiska förhållanden och framför allt framstegstakten i vårt eget land. Jag citerar här några rader från vår motion: »Vad som hänt är — kort uttryckt — att insikten om att de nationella gränserna försvårar en snabb ekonomisk utveckling blivit alltmer allmän och att den större marknadens ekonomiska fördelar börjat utnyttjas på ett mera målmedvetet sätt.»

Detta innebär självfallet att man där även sett en väg till att övervinna selsättningskriser och upprätthålla en hög och jämn konjunktur genom samordnade insatser i sådant syfte, och detta

Den ekonomiska politiken m. m.

har också skett i stort sett inom ramen av ett fritt näringsliv.

Det torde vara uppenbart att Sveriges egen inre ekonomiska politik måste utformas under starkt hänsynstagande till det utvidgade ekonomiska samarbete i Europa, som vi hoppas att vi också skall få del av. Det gäller för oss bl. a. att försöka öka framstegstakten för att få möjligheter att med framgång hävda våra ekonomiska intressen. Vi säger i vår motion bl. a.: »En grundläggande uppgift för den ekonomiska politikens utformning måste uppenbarligen bli att målmedvetet slå vakt om de framstegsskapande faktorerna: arbetskraftens rörlighet, kapitalbildning, initiativ samt forskning, utbildning och allt som främjar den tekniska utvecklingen.» Detta är synpunkter som år efter år i olika sammanhang har framförts från vårt håll.

Vi har även i vår motion berört bostadsfrågan. Då emellertid denna behandlats i annat sammanhang skall jag här avstå från att närmare kommentera den. Vi har som bekant i en särskild motion närmare anvisat vägarna till ett ökat bostadsbyggande för att snabbare kunna minska bostadskoerna.

Vi diskuterar vidare kapitalförsörjningen för såväl den större som den mindre företagsamheten. Att i första hand satsa på näringslivets utbyggnad och produktionsförmåga har inte varit det primära för regeringens politik. Framför allt när det gäller kapitalförsörjningen finns mycket övrigt att önska. Den allmänna målsättningen har tydligen i första hand varit att bland annat genom regleringar finansiellt försöka trygga den statliga verksamheten.

Inför den handelspolitiska integrationen måste man nu starkare än någonsin tidigare hävda att näringslivets investeringar finansiellt måste tryggas, ty därav beror den kommande ekonomiska utvecklingen i vårt land. Detta är också en uppfattning som bl. a. LO har givit uttryck åt. Vår levnadsstandard och

allt vad därmed sammanhänger är i högsta grad beroende av vår export och import och andra ekonomiska relationer med utlandet. Det är något som vi icke kommer ifrån. Svenskt näringsliv kan ta initiativ och risker, men därtill måste finnas en ekonomisk rörelsefrihet, om vi skall lyckas med att klara de stora uppgifter som vi kommer att ställas inför. En nödvändig förutsättning härför är en effektiv kapitalmarknad med de resurser som utvecklingen kräver. Vi har också vid flera tillfällen understrukit att näringslivet behöver riskbärande kapital och att man från det allmännas sida bort förstärka de möjligheter till snabb och effektiv försörjning med sådant kapital som t. ex. företagsparandet utgör.

Vad beträffar den mindre företagsamheten torde dess problem även gälla den långfristiga kapitalförsörjningen. Där har vi sedan länge efterlyst ett särskilt kreditinstitut, arbetande på obligationsmarknaden. Ett förslag därom kommer att behandlas vid årets riksdag och vi hälsar detta med tillfredsställelse. Att denna fråga löses är viktigt inte minst med hänsyn till att även den mindre företagsamheten i det utvidgade internationella samarbetet kommer att få nya problem att brottas med.

Konkurrensen kommer givetvis inte bara att skärpas på hemmamarknaden, utan nya marknader och nya avsättningsmöjligheter utanför vårt lands gränser kan också yppa sig. Vi tror också att den stegring av den ekonomiska aktiviteten, som stormarknaderna skapar förutsättningar för, skall komma många av de mindre företagen till godo.

För att dessa nya avsättningsmöjligheter skall kunna utnyttjas och omställningssvårigheterna övervinnas anser vi att den ekonomiska politiken för framtiden bör utformas med hänsyn till det nya läget.

En reformering av skattelagstiftningen skulle självfallet komma både större och mindre företag till godo, men vi

menar också, vilket anföres i motionen, att särskild hänsyn bör tagas till företagens speciella, kommersiella problem i fråga om försäljning på utlandsmarknaderna samt att stöd bör ges genom marknadsanalys och marknadsbearbetning samt för deltagande i lämpliga mässor, utställningar etc.

Så, herr talman, några ord om valutaregleringen, bankoutskottets utlåtande nr 20. Jag skulle vilja hemställa om en liten justering av skrivningen i den reservation som är fogad till det utlåtandet. Två ord har nämligen bortfallit i den mening som börjar med »I anslutning till...» och slutar med »... tas till vara». Efter ordet »framhålla» skall de två orden »angelägenheten av» skjutas in, och meningen skall alltså få följande lydelse: »I anslutning till utskottets fjolårsuttalande vill utskottet ånyo framhålla angelägenheten av att utan hinder av pågående utredningsarbete...»

I fjol skulle utskottet presentera ett enhälligt utlåtande på denna punkt, men så är inte förhållandet i år. I fjolårets utlåtande angående fortsatt valutareglering framhöll utskottet, att ett inväntande av utredningsresultaten från den 1960 tillsatta valutakommittén utan olägenhet kunde ske, då utskottet utgick från att valutamyndigheterna vid handhavande av regleringen komme att tillvarata de möjligheter till lättnader för internationella kapitalbetalningar, som kunde yppa sig.

Situationen har sedan dess något förändrats, dels med hänsyn till EEC och dels med hänsyn till att vår valutastuation i år är starkare än föregående år. Vi har därför ytterligare velat understryka önskvärheten av att valutamyndigheterna uppmärksammar detta och har därför något starkare velat understryka fjolårets uttalande.

Vi ser det som ett mycket angeläget krav i fråga om den ekonomiska politikens utformning att en fri och rörlig kapitalmarknad snarast återvinnes. Vi tror att detta på ett effektivt sätt skulle

gagna den omställningsprocess, som blir en följd av den associering med EEC som vi hoppas på. Under förutsättning emellertid att utredningen snarast slutföres skulle dock frågan om avveckling kunna vila ytterligare ett år. Alla möjligheter till lättnader bör dock tillvaratas, såvida de ej berörs av pågående förhandlingar. Detta är vad vi velat understryka i den till utskottets utlåtande fogade reservationen.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande nr 20 fogade reservationen samt till reservationen av herr Regnéll m. fl. vid utskottets utlåtande nr 19.

Herr HANSSON i Önnarp (cp):

Herr talman! Man kan väl utgå från att vi numera är ganska eniga om behovet av att föra en aktiv konjunkturpolitik. Jag tror också man kan konstatera att det råder en viss enighet om de huvudmål som en sådan politik skall syfta till. Dessa målsättningar brukar man vanligtvis definiera som stigande levnadsstandard samt hög, jämn och produktiv sysselsättning och därtill ett stabilt penningvärde. Det är först när man kommer in på frågan om med vilka medel en sådan politik skall föras, för att vi skall nå de uppställda målen, som oenigheten börjar göra sig gällande.

Rent allmänt kan man väl konstatera att det är betydligt lättare att föra en aktiv konjunkturpolitik i lägen där det gäller att stimulera en avmattningskonjunktur än i lägen där det gäller att hålla tillbaka tendenser till överkonjunktur. Att konjunkturbedömningen och dess säkerhet i långa stycken är av avgörande betydelse vid valet av de medel man vill tillgripa i den ekonomiska politiken är väl ganska uppenbart.

I fråga om stabiliseringsutredningens arbete, som tidigare berörts här, skall jag bara nämna en detalj: det är viktigt att vi får resurser att göra tillförlitliga prognoser, så att vi snabbt och säkert kan ingripa mot de tendenser i

Den ekonomiska politiken m. m.

konjunkturen som vi vill inverka på. För att en ekonomisk politik skall ha den effekt vi önskar måste den spela på många instrument, och ju tidigare man sätter in de olika åtgärderna, dess mindre direkta verkningar får de självfallet på de närmast berörda områdena.

De huvudmedel som står oss till buds är penningpolitiken, finanspolitiken och numera också arbetsmarknadspolitiken. Vi anser att man i fråga om finanspolitiken bör skapa möjligheter till en variation av skatteuttagen, så att finanspolitiken kan anpassas till och samverka med penningpolitiska och övriga åtgärder.

Vad beträffar penningpolitiken har finansministern i sin proposition nr 52 sagt, att den rörliga räntan och marknadsoperationerna är de medel han även i fortsättningen tänker arbeta med. De är väl också de viktigaste medel som står denna del av den ekonomiska politiken till buds.

Arbetsmarknadspolitiken har de senaste dagarna kommit att bli särskilt aktuell i sammanhanget. Det har funnits farhågor för att vi kan få tendenser till tilltagande arbetslöshet under den instundande vintersäsongen. För att möta en sådan utveckling har man förutom att vidtaga andra åtgärder, t. ex. en halvprocentig sänkning av diskontot, skapat möjligheter att stimulera konjunkturen. Det har sålunda i dagarna hemställts om en ökning av bostadsbyggandet och nu allra senast i dag om att investeringsfondsmedlen bör frisläppas. Det vittnar om att man på flera håll bedömer konjunkturutvecklingen vara inne i ett avmattningsskede. Om dessa tendenser kommer att fortsätta eller vara av övergående natur är det naturligtvis i dag för tidigt att säkert yttra sig om. Utvecklingen kan naturligtvis gå i olika riktningar och blir inte beroende enbart av omständigheter inom vårt eget lands gränser utan sannolikt också av faktorer som vi inte själva kan bemästra.

I fråga om denna arbetsmarknadspolitik tillåter jag mig göra några rent allmänna reflexioner, eftersom jag ser att finansministern är närvarande.

Arbetsmarknadsstyrelsen har på sitt sammanträde i dag »sanktionerat» vad som stod att läsa i tidningarna i går och i morse. Vad jag närmast skulle vilja fråga är, om man har klart för sig den mera långsiktiga effekten av en dylik politik. Jag tror att det går att möta mer eller mindre tillfälliga dopningar i konjunkturen, men om man utgår ifrån att sysselsättningsbilden är mer eller mindre splittrad, framför allt geografiskt splittrad, borde man överväga om det inte kan bli en ytterligare ökad rusch inom de områden, där sysselsättningen redan är tillfredsställande, om man nu ger företagen, i den mån de har färdiga projekt, möjlighet att ta ut pengar från investeringskontona. Man får, föreställer jag mig, inte riktigt den effekt man väntar sig i de områden där det i första hand föreligger behov. Detta måste såvitt jag förstår betyda, för att ta ett konkret exempel, att man i de sydvästra delarna av mitt eget län skulle komma att få en ganska stark påspädning av investeringslusten, så att det blir en kraftig efterfrågan på arbetskraft där. Denna kommer inte att finnas tillgänglig inom området.

Det blir då krav på ökad geografisk rörlighet av arbetskraften. Främsta intresset tilldrar sig de områden som kommer att stå som leverantörer av arbetskraft. Hur långt kommer man att gå när det gäller att, jag vill inte säga »utarma» dessa bygder men i alla fall beröva dem arbetskraft. När det sedan blir aktuellt att överväga lokaliseringpolitiska åtgärder har kanske befolkningen i dessa bygder uttunnats så att det inte längre finns förutsättningar att skapa nya sysselsättningsmöjligheter där. Det skulle behövas en mera långsiktig bedömning av denna politiks konsekvenser, framför allt för

Den ekonomiska politiken m. m.

bebyggelsestrukturen och befolkningskoncentrationen.

Ja, det var bara några inledande reflexioner kring det aktuella läget. De anknyter delvis till de frågor, som har behandlats av bankoutskottet, vars utlåtanden riksdagen nu har att ta ställning till. Vid dessa utlåtanden har vi låtit foga några reservationer. Det är i anledning av dem, som jag nu tänker att framföra ytterligare några synpunkter.

Jag inledde mitt anförande med att litet grand erinra om den allmänna ekonomiska målsättningen. Vi kan väl vara överens om att den är ganska ambitiös. Det har i olika sammanhang framhållits av stabiliseringsutredningen och även av vissa remissinstanser, vilkas yttranden jag har haft tillfälle att komma i kontakt med, att det ganska lätt kan uppkomma lägen, då man inte samtidigt kan fylla målsättningen i alla dessa tre avsnitt. För att kunna fylla målsättningen i exempelvis två avsnitt, måste man ge avkall på det tredje o. s. v. I dagens situation kan man kanske med visst fog säga, att målsättningens alla tre avsnitt i viss mån är i fara.

Jag vill nu emellertid först framföra några synpunkter på utskottets utlåtande nr 18 i anslutning till en från vårt håll väckt motion, vari krävs en utredning, som skulle analysera räntans betydelse som konjunkturpolitiskt medel och räntans betydelse för sparandet. Vi har i det fallet delat utskottsmajoritetens mening i vad mån den avser utredningsyrkandet. Vi yrkar sålunda inte bifall till motionen, men vi har sett oss tvungna att redovisa en något annorlunda motivering än utskottsmajoritetens. Vi har velat ge till känna, att vi av flera anledningar inte kan anse det vara acceptabelt, att man i den ekonomiska politiken lägger huvudvikten vid räntan, så att det leder fram till långa perioder av högränta. Vi menar att de penningpolitiska åt-

gårderna bör följas upp av finanspolitiska och andra åtgärder. Vi anser vidare att det i dag inte finns underlag för att tillmäta räntevapnet samma betydelse som under gångna tidsskeden. Vi har nu ett annat bedömnings sätt, en annan struktur på samhällsekonomin, där betydelsefulla områden är avskärmade för räntevapnets verkningar. Man kan sålunda säga, att bostadsmarknaden i nuvarande situation i stort sett befinner sig utanför effekten av ränteförändringar. Detsamma kan sägas om den offentliga sektorn i dess helhet.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till den reservation till bankoutskottets utlåtande nr 18, som är avlämnad av herr Nils Theodor Larsson och mig själv.

I propositionen nr 52, som är huvudämnet för dagens överläggning, har det föreslagits en rad beredskapslagar som, om man så vill, kan sägas vara avsedda att utgöra ett slags nödvärn i utsatta lägen. De är också avsedda att ersätta den hittillsvarande kassareservlagen. Den föreslagna lagen om likviditets- och kassakvoter är avsedd att gälla inte bara för affärsbanker utan jämväl för sparbanker, centralkassor för jordbrukskredit, postsparbank eller postgirorörelse. Kassakvotbestämmelserna skall avse bankaktiebolag, postsparbank eller postgirorörelse. Dessutom framlägger Kungl. Maj:t förslag om lag till placeringskvoter, som skall gälla för försäkringsbolag, banker, postsparbank, postgirorörelse och allmänna pensionsfonden. Jag vill i likhet med herr Regnéll, utskottets ordförande, säga att jag har fått ett intryck av att de föreslagna lagarna, även om de är av beredskapsnatur, innebär betydande förutsättningar att kunna skärpa ingrepp av den karaktär dessa lagar omsluter, om man jämför med nuvarande bestämmelser. Därtill må också beaktas, att såväl inlåning på sparskasseräkning som garantiförbindelser ursprungligen var inräknade i ban-

Den ekonomiska politiken m. m.

kernas förbindelser, även om de senare har reviderats av utskottet.

När man kommer in på bedömningen av vilket behov som kan anses föreligga av en beredskapslag av nu föreslagen typ, är den självfallet beroende av hur man ser på den framtida konjunkturutvecklingen och den inverkan denna kan ha på kreditefterfrågan och på sparandet. Jag har tidigare sagt att det är oerhört svårt att avgöra, hurudan denna konjunktur kommer att bli. Men man måste också ta med i bilden vilken tilltro man över huvud taget kan sätta till den verkningsgrad, som de ordinära kreditpolitiska instrumenten kan ha. Beträffande bakgrunden till bedömningen av de föreslagna beredskapslagarna vill jag säga, att den hittills förda prioriteringspolitiken också haft en viss betydelse. Gällande kassa- och likviditetsregler tillsammans med riksbankens rekommendationer har gett favoriserad ställning åt statens och bostadsbyggandets behov. Denna favorisering har medfört ett motsvarande undanträngande av andra angelägna kreditbehov.

Detta förhållande har också beaktats av finansministern, och han har omnämnt det i sin skrivning i propositionen och tagit det till intäkt för nödvändigheten av att även för framtiden skapa resurser, som ger skydd för statens och bostadsbyggandets krediter, i varje fall under vissa perioder. På vårt håll betraktar vi det också som viktigt att statsmakterna medverkar till att kreditgivningen kan få en sådan anpassning att föreliggande, angelägna behov av krediter tillgodoses inom samhället i dess helhet och inom näringslivet. En konstant favorisering av vissa investeringar — jag betonar ordet konstant — som ger en särställning skulle ytterligare accentuera den eftersläpning inom den prioriterade sektorn som även departementschefen erkänner är ett faktum.

Som ett betydelsefullt led i en aktiv

konjunkturpolitik ingår också en elastisk utgiftspolitik, en utgiftspolitik som anpassar sig efter det rådande konjunkturläget. Att det är svårt vill jag erkänna, men jag vill inte säga att det är omöjligt. En viss beredskap bör kunna vidtas både när det gäller att expandera och när det gäller att hålla igen. En varierande utgiftspolitik, framför allt på investeringsidan, bör vara möjligt att åstadkomma.

Den nu aktuella utvidgningen av bostadsbyggandet ser jag som ett uttryck för detta slag av politik. Som jag tidigare har sagt är det betydligt mera populärt och lättare att öka bostadsbyggandet med 5 000 lägenheter när det är stark efterfrågan på bostäder än det t. ex. är att minska bostadsbyggandet i motsvarande grad i samma efterfrågeläge men i ett motsatt konjunkturläge. Med en anpassning av statens utgiftspolitik efter konjunkturerna kräves att man skall kunna vidta åtgärder i båda riktningarna. En sådan anpassning med möjlighet att inte bara stimulera konjunkturen i ett nedåtgående läge utan också att kunna strama åt den i ett uppåtgående, d. v. s. en anpassning till s. k. motsatta konjunkturlägen, möjliggör naturligtvis att det blir lättare att få en fungerande kreditmarknad och att frigöra oss från prioriteringspolitiken.

Ett sådant frigörande från prioriteringspolitiken kan, som finansministern framhåller, inte ske på en gång utan det måste genomföras allteftersom förutsättningarna växer fram, men hans bedömande av utvecklingen under 1960-talet tyder på att vi skulle ha ett emotse ökad balans på kreditmarknaden och att det inte alls skulle bli på samma sätt som under 1950-talet, d. v. s. att vi skulle slippa att dras med ganska knappa utrymmen för att tillfredsställa de kreditbehov som anmäler sig. Av den anledningen menar departementschefen att planeringsregle-

Den ekonomiska politiken m. m.

rande ingrepp i varje fall under längre perioder ej skulle bli nödvändiga.

Det finns således all anledning att anta, att 1960-talets kreditpolitik rent allmänt sett skulle komma att bli av betydligt fördelaktigare beskaffenhet vad beträffar förutsättningarna för att få en friare och normalt fungerande kapitalmarknad, men därest ett visst prioriteringsförfarande ändå under kortare perioder skulle komma att behöva tillgripas, har vi en mot finansministern avvikande mening. Därvidlag menar vi att de allvarliga eftersläpningar av tidigare viktigare kreditbehov, som står verifierade även i propositionen, inte kan motivera att prioriteringsramen placeras utanför ens under dessa kortare perioder.

Beträffande denna sak har framställts två motionsyrkanden. I en motion har yrkats att man skulle utvidga prioriteringen för bostadsbyggande att omfatta även sådana investeringar, vilka är s. k. följdinvesteringar för bostadsbyggandet. Man skulle exempelvis få prioriterade lån för anläggandet av vatten- och avloppsledningar, som är nödvändiga för att kunna åstadkomma ett bostadsbyggande. Detta har inte vi liksom inte heller utskottet i dess helhet kunnat biträda. Det beror på att vi menar att därest det inte kommer att bli nödvändigt med en prioriteringspolitik av det gamla kända märket annat än i undantagsfall, skulle en sådan utvidgning bara komma att försvåra möjligheterna att komma tillbaka till det vi alla vill, d. v. s. en fungerande kreditmarknad.

I den andra motionen har yrkats att garantilånelinjen, d. v. s. de krediter som lämnas med statlig garanti, också skulle kunna rymmas inom en prioriteringssektor, om så skulle vara nödvändigt.

Man har med andra ord velat jämställa dessa krediter med bostadskrediter och sagt: Skall det bli någon mening med en kreditlånegaranti, skall

2 — *Andra kammarens protokoll 1962. Nr 19*

de människor som fått denna garanti också ha möjlighet att få låna pengarna. Vi har funnit det befogat att biträda detta resonemang av det skälet att det skulle åstadkomma en balans, ett jämviktsläge. Det innebär ingalunda att ett nej till det ena kravet skulle vara relevant också i fråga om det andra. Statsgaranterade lån inom den prioriterade sektorn skulle nämligen inte innebära att vederbörandes hela kreditbehov blev fyllt, utan detta skulle behöva kompletteras med annan låneverksamhet, inom den fria sektorn. Det är därför vi har ansett det berättigat att försöka åstadkomma likställighet mellan dessa två s. k. låneformer.

Mina yrkanden, herr talman, ber jag att få framställa alla på en gång i slutet av mitt anförande.

Beträffande likviditets- och kassakvotlagen finns starkt fog för att denna skall ingå såsom ett generellt och ofta använt medel i vår penningpolitik, under den förutsättning som herr Regnéll underströk i sitt anförande — om jag inte minns fel stödde han sig därvid på ett remissyttrande av Kooperativa förbundet — nämligen att kvoterna inte får bli lästa för längre tid.

Beträffande vad som skall räknas såsom likvida tillgångar har vi velat göra vissa avvikelser från utskottets ställningstagande. Vi vill nämligen att de obligationer som är utgivna av Aktiebolaget Industrikredit och Aktiebolaget Företagskredit skall få inräknas bland de likvida tillgångarna, liksom de obligationer som hypoteksbanken ger ut. Vi anser att det kreditbehov som nämnda kreditinrättningar har att sörja för har samma angelägenhetsgrad som t. ex. kreditbehovet för bostadsbyggandet.

Beträffande förslaget om placeringskvotlagen har jag ingenting att tillägga i sak och skall därför inte ta upp kammarens tid ytterligare utan ansluter mig till vad herr Regnéll har fram-

Den ekonomiska politiken m. m.

fört i egenskap av utskottets ordförande. Frågorna om emissionskontrollen och ränteregleringslagen kommer att tas upp av andra talare inom mitt parti, varför jag inte heller på den punkten har anledning att här göra några kommentarer. I fråga om valutaregleringen har jag intagit samma ståndpunkt som utskottet.

Med det anförda, herr talman, ber jag att beträffande bankoutsiktens utlåtande nr 17 få framställa följande yrkanden:

Beträffande moment A 1 och A 2 bifall till reservationen av herr Nils Theodor Larsson och mig; beträffande moment B bifall till reservationen av samma ledamöter i vad avser 4 § första stycket och bifall till reservationen av herr Regnell m. fl. i vad avser 4 § sista stycket; bifall till samma reservation beträffande 6 och 7 §§; i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Under moment C 1 och C 2 ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! De frågor som i dag tas upp till diskussion är bara en del av ett större sammanhang. Det gäller att bekämpa inflationen, det gäller att bekämpa den med alla medel. Man kan inte helt och hållet lita till ett enda patentmedel och bortse från andra. Men i en debatt som denna måste punkterna givetvis diskuteras var för sig, och på varje punkt kan man naturligtvis säga att just på denna punkt behöver samhället inte ha så stora befogenheter när det gäller att ingripa och bromsa inflationen — samhället kan ingripa på så många andra punkter. Varje sådan liten detaljinvändning är väl riktig i och för sig. Men tillsammans skulle sådana invändningar betyda att samhället ställs utan möjligheter att effektivt och smidigt kunna bekämpa inflationen, när den uppträder.

Det finns andra medel än dem som behandlas i dag som är av betydelse för inflationsbekämpandet: statens allmänna ekonomiska politik, skattepolitikens utformning, statens lånepolitik, företagens politik — inte bara de möjligheter som lagarna ger är av betydelse för slutresultatet, utan också vilka möjligheter företagen tar till vara inom lagarnas ram för att medverka i en sådan allmän ekonomisk politik i syfte att bekämpa inflationen. Företagen har möjlighet att öppna spärkonton i riksbanken — det är ett annat medel, och riksbankens egna operationer är ytterligare ett. Räntepolitiken, som är det gamla traditionella medlet, finns också kvar. Detsamma gäller valutapolitiken, och tullpolitiken kan också komma in i bilden. Även ATP-fondernas uppbyggnad, som man kanske i första omgången tycker ligger helt vid sidan av de inflationsbekämpande åtgärderna, kan ses såsom ett led i en större politik att dämpa inflationstendenser genom att länka utvecklingen in på något som flera talare här varit inne på, nämligen att tillgodose det ökade kapitalbehovet inom näringslivet för att därigenom kunna bygga upp ett effektivare näringsliv, som kan tåla påfrestningar såväl utifrån som inifrån.

Det är lätt att säga, när man behandlar de olika punkterna här: Visst vill jag gärna bekämpa inflationen, men jag vill inte att sådana medel skall användas som drabbar just mig. Alla vill naturligtvis vara med om att bekämpa inflationen, men inte med sådana medel som kolliderar med deras egna intressen.

Jag tänker på centerpartiets önskan att dämpa effekten på jordbrukets kostnader. Centerpartiet hänvisar till att bostadsbyggandet är ett lämpligare område att ge sig på, särskilt bostadsbyggandet i tätorterna, socialpolitiken likaså. Man vill skjuta ifrån sig åtgärderna och lägga dem på andras områden. Högern och folkpartiet gör på samma sätt. De betonar hur viktigt det är för

affärsbankerna att få behålla sin handelsfrihet — man kan ju i stället driva antiinflationpolitiken på andras områden.

Det är intressant att se vilket orealistiskt förslag högern och folkpartiet från början lade fram såsom motförslag till Kungl. Maj:ts proposition nr 52. Högern och folkpartiet föreslog att affärsbankerna skulle ha skyldighet att ha högst 35 procent av sina tillgångar placerade i likvida medel. Kungl. Maj:t ville sätta gränsen vid 50 procent. De uppgifter som har presenterats i utskottet visar att om man skulle ha tagit högerns och folkpartiets förslag till utgångspunkt för ett praktiskt handlande på detta område, skulle de flesta affärsbanker inte ha påverkats alls. Hela den del av antiinflationpolitiken som går ut på att genom föreskrifter om vissa likviditetskvoter hindra bankerna att låna ut för mycket pengar skulle inrikta sig på bara två av våra större affärsbanker. De tre övriga stora affärsbankerna skulle inte kunna påverkas, om vi skulle tillämpa den av högern och folkpartiet föreslagna likviditetskvoten på 35 procent. Det är bara två banker som ligger obetydligt under denna kvot — dem skulle man kunna klämma åt, men de övriga bankerna skulle gå fria.

Man får väl säga om detta förslag, dels att det vore orättvist mot Skandinaviska Banken och Göteborgs Bank om hela bördan lades på dem, dels att det inte heller skulle vara tillräckligt att klämma två stackars banker så hårt, att det skulle räcka för hela likviditetspolitiken inom bankväsendet.

Högern och folkpartiet har därför under behandlingen i utskottet tvingats gå ifrån sitt förslag och i stället gå samman med centerpartiet, som från början bjöd 40 procent. I gengäld gick centerpartiet med högern och folkpartiet när det gällde en annan sak, nämligen kassakvoterna. Relationen mellan de pengar affärsbankerna håller i riksbanken och deras totala tillgångar har i Kungl.

Den ekonomiska politiken m. m.

Maj:ts proposition föreslagits till 15 procent. Centerpartiet ville ha 12, och högern och folkpartiet 10. Centern stod alltså i centrum, men till slut gick den åt höger till 10 procent, ty det gällde att kompromissa, och då gick man åt höger den gången. De utgångsbud man hade var tydligen inte alltför allvarligt menade.

Jag vill säga ytterligare en sak. Det låter här som om det vore en »moderniseringspolitik» av mycket underligt slag som finansministern föreslår. Enligt herr Regnéll betyder denna moderniseringspolitik ökade ingripanden och passar inte den moderna tiden och den internationella utvecklingen, och den är störande också för den planerade expansionen inom OECD och för hjälpen till de underutvecklade länderna.

Ett utskott försöker väl i allmänhet sammanjämka olika uppfattningar. Det hör till ordningen att så skall ske, och även i bankutskottet försökte man göra detta. Den blanka reservationen, som jag för min del har avlämnat — och som jag vill ha stående kvar för att markera att det i praktiken inte har varit så stora skillnader mellan partierna — syftar tillbaka på ett förslag som jag ställde i utskottet, att man skulle träffa en uppgörelse om en likviditetskvot av 46 procent. De förslag som från olika håll hade ställts skilde sig med en procent — högre eller lägre — från den procentsiffran. Större är alltså i praktiken inte differensen mellan den ena och den andra linjen på denna punkt. Med litet större smidighet bör man kanske vid något annat tillfälle kunna komma fram till en enhetlig siffra.

För min del ansåg jag att 46 procent kunde ha räckt i det praktiska handlandet under de närmaste åren, eftersom tre av de stora affärsbankerna ligger väsentligt under den siffran — de har likviditetskvoter på mellan 30 och 35 procent — och de två andra affärsbankerna ligger så mycket högre, att

Den ekonomiska politiken m. m.

man inte kan tänka sig att med en likviditetskvot på 46 procent eller ens ett något högre procenttal klämma åt dem något nämnvärt. Antingen man väljer 46 eller 50 procent skulle man sålunda kunna föra en praktisk politik gentemot tre av affärsbankerna. Men eftersom det inte fanns förståelse för en kompromiss — man vill tydligen ha en stor differens mot regeringssidans linje — yrkar jag inte på någon annan siffra än den som är föreslagen i propositionen.

Det är från olika partiers sida modernt att ta upp småföretagen. Begreppet småföretag får man dock aldrig definierat. I utskottet har jag förgäves bett att få en beskrivning härav. Man säger: »Vi skall ha en prioritering för småföretagen på samma sätt som för bostadsbyggandet.» Vad man fick fram i slutomgången var att man menar att prioriteringen skall avse de obligationer som släpps ut av Industrikredit och Företagskredit — det ombildade och det nya bolag som skall diskuteras vid annat tillfälle. Intressant är att notera, att när man i denna diskussion talar om småföretagen och att man skall gynna deras kreditbehov hänvisar man till dessa institut. Jag erinrar mig nämligen, att när vi förut diskuterat dessa institut har man sagt, att de duger inte till hjälp åt småföretagen; de är till för medelstora och större företag. Jag tycker det skulle vara trevligare med en mera konsekvent linje när det gäller att hålla fast vid vad man menar med »småföretag». Men kanske just den fria gränsdragningen har sina fördelar längre fram i höst.

Det förhåller sig heller knappast så, att det tillägg man yrkar i fråga om likviditetskvoter för kreditgivning åt medelstora och mindre företag för att jämställa denna med bostadskreditgivningen fyller något praktiskt behov. Det skall väl inte föreligga någon svårighet för dessa institutioner att placera sina obligationer och verkställa relativt

stora utlåningar till de medelstora och mindre företagen. ATP-fonderna kommer att ta hand om en del av dessa obligationer, och affärsbankerna kommer också att hjälpa till på sitt sätt. Och den hjälp som affärsbankerna lämnar — om vi bara håller oss till den — kommer väl att vara jämnt fördelad de olika affärsbankerna emellan. Om dessa obligationer — som dock är relativt få i förhållande till den totala obligationsportföljen — är medräknad eller inte har ingen praktisk betydelse.

Vad vi hela tiden skall komma ihåg är att det här rör sig om en beredskapslag, där den siffra vi diskuterar är den högsta som skall kunna uppnås, medan i praktiken de överenskommelser fungerar som träffas mellan riksbanken och affärsbankerna. Där ligger det aktuella likviditetstalet på en väsentligt lägre nivå, som dessutom kan anpassas till om den ena eller andra sortens obligationer räknas in i likviditetstalet eller ej.

På samma sätt förhåller det sig med den punkt, som också omnämnts här tidigare och som tagits upp motionsvägen, nämligen den som gäller den utländska valutan. Skall man se denna fråga realistiskt kan man hålla med dem som säger, att utländsk valuta är lika likvid som andra likvida medel och inte bör »särbehandlas», som någon talare sade. Men det utgör ett tillägg i lagen, som ger möjlighet för riksbanken att påverka affärsbankerna i vissa situationer, när de kanske kan vara intresserade av att räkna med de likvida medlen i valutaspekulationshänseende. Det kan vara bra att ha dessa tömmar att styra med; man vet inte vilka andra tömmar som kan finnas kvar vid ett visst tillfälle i framtiden.

Den ändring i jämförelse med propositionens förslag som utskottet gjort i fråga om bankernas garantiförbindelser har i allmänhet ingen större praktisk betydelse. Riksbanken har nämligen möjlighet att när man bestämt hur lik-

Den ekonomiska politiken m. m.

viditetstalet skall beräknas faställa den likviditetskvot som skall gälla för tillfället. Att det dessutom finns, som framhållits av utskottet, olika former av garantier och att det kan vara svårt att dra gränserna, har varit den praktiska invändning som har gjorts, att det blivit en justering i utskottet av propositionens förslag på denna punkt.

Vad beträffar förslaget till lag om placeringskvoter har ett avslagsyrkande vunnit majoritet i utskottet. Man kan visserligen säga att placeringskvoterna utgör ett nytt tillskott i detta sammanhang, som inte är nödvändigt, eftersom man kan tillgripa andra medel som man redan har möjlighet att använda, men vi har härvidlag återigen anledning att komma tillbaka till det förhållandet, att vad vi här diskuterar är en beredskapslag, och att frågan om hur den i praktiken vid olika tillfällen kommer att tillämpas är en annan sak. Det har visat sig hittills att det finns anledning att hysa den förmodan, att det går att använda dessa beredskapslagar med en viss försiktighet. De behöver troligen inte sättas i kraft. De ligger bakom såsom underlag för mjukare åtgärder i form av mer eller mindre frivilliga överenskommelser mellan riksbanken och kapitalinrättningar av olika slag.

Det har i fråga om ränteregleringslagen yrkats från centerpartihåll, att Kungl. Maj:t inte skall ha rätt att föreskriva någon maximiränta för inlåning. Detta yrkande ser bra ut i första ögonblicket. Man säger att det är synd om småspararna, ifall Kungl. Maj:t skall hindra dem från att få så hög ränta som möjligt. Mot den invändningen, som inrymmer ett uns av sanning, kan emellertid anföras den synpunkten, som vi inom utskottet funnit mera bärkraftig och som framförts i propositionen, nämligen att det kan i vissa situationer vara nödvändigt att ha en maximiränta också för inlåningen för att hindra att bankerna och kreditinstituten slåss om

de pengar som är tillgängliga för inlåning på ett sådant sätt att utlåningsräntan stiger. Man kanske mot detta säger att det räcker att kontrollera utlåningsräntan. Vi skall emellertid vara medvetna om att alla dessa åtgärder för räntereglering är mycket nyanserade medel. Man kan därvidlag inte slå fast klara gränser.

Först och främst är det en bedömning, när den enskilde långivaren kommer, att avgöra vilken kategori han skall placeras in i. Det finns inte bara en utlåningsränta, utan det finns en hel serie utlåningsräntor. Det finns stora banker, som i praktiken i dessa tider tillämpar utlåningsräntor som ligger 3 procent högre än de räntor som de i vardagslag är pigga på att annonsera om såsom högsta utlåningsräntor. Kunderna hänvisas till bankernas dotterbolag och får där betala en ersättning på 3 procent för att sedan gå tillbaka till banken och där få låna mot den högre räntan, 7, 8 eller 9 procent eller vilken ränta bankerna nu vill lämna ut pengar mot. Sådant tillägg kallas inte ränta utan kallas avgift. Det hela visar emellertid hur svårt det är för statsmakterna och riksbanken att hålla bankerna i schack när det gäller räntepolitiken. Därför kan man inte avstå från möjligheten att fastställa en maximiränta också för inlåningen bara med hänvisning till att en höjning av inlåningsräntan är bra för småspararna, eftersom den kan leda till att bankerna höjer utlåningsräntan. Men jag upprepar återigen, att det är fråga om en beredskapslag som skall kunna användas smidigt och inte så hårt på de punkter där den behöver sättas i kraft.

Med hänsyn till det sagda vill jag utan att gå in på flera detaljer i samband med bankoutskottets utlåtande nr 17 yrka att utskottets hemställda godkänns i samtliga punkter med undantag av punkten C1, där förslaget till placeringskvotslag i stället bör ha den ly-

Den ekonomiska politiken m. m.

delse som står i reservationen av herr Fahlander m. fl.

I fråga om bankoutskottets utlåtande nr 18 föreligger en grupp motioner, som går ut på att man skall sänka räntan omedelbart eller göra en utredning som skall analysera räntans roll som konjunkturpolitiskt medel. Det kan förmodas att avsikten är att man efter en sådan utredning skall komma fram till en räntesänkning. I viss mån har dessa motioner, som framförts i början av våren, blivit tillgodosedda genom den räntesänkning som sedan dess skett. Det är det ena svaret på dessa motioner. Det andra svaret är att det är ytterst svårt för en centralbank att föra en räntepolitik på grundval av motioner och offentliga debatter. Ränteförändringar måste ske snabbt och utan offentliga debatter. Det står inte i strid mot de stora folkgruppernas intressen och inte heller mot demokratien, att denna politik sköts utan för mycken debatt, eftersom diskussioner och långt utdragna resonemang inför offentligheten skulle leda till så pass betydelsefulla kapitalförskjutningar och kapitalinkomster att det skulle skada samhället i stort. Därför kan dessa motioner bara uppfattas som opinionsyttringar om att man önskar så låg ränta som möjligt, och på den punkten är det väl ingen som säger emot. Frågan är bara, i vilken mån det är möjligt att ha viss låg ränta. Den praktiska bedömningen får ligga i händerna på dem som sköter riksbankens politik. Därför ber jag att få instämma i utskottets yrkande om avslag på motionerna.

Bankoutskottets utlåtande nr 19 behandlar partiledarnas motioner om den ekonomiska politiken. Formuleringen i den första meningen i utskottets yttrande är enligt min uppfattning en utomordentligt god sammanfattning av det svar som man borde kunna lämna. Där står nämligen: »I de förevärande motionerna framställs inga konkreta yrkanden om åtgärder på det eko-

nomiskt politiska området.» Det räcker som motiv för avslag på dessa motioner.

Om man ändå vill se litet närmare på vad motionerna innehåller har ju herr Boija redan tagit upp den del av folkpartiledarens motion, där det talas om den ekonomiska samverkan som sker ute i Europa och om nödvändigheten för oss att följa med i denna utveckling. Det har väl ingen förnekat, utan det har betonats både från regeringens och från annat håll att vi önskar följa med i utvecklingen. Det är ingenting nytt som tillförts denna debatt genom dessa motioner. Ibland undrar man, om det som sägs i dessa partiledarmotioner hör hemma i ekonomiska sammanhang. I motion nr 356 står det i näst sista stycket: »Det sveper en liberaliseringens vind över världen i ekonomiskt-politiskt hänseende.» Man undrar om inte detta uttalande snarare hör hemma i litteraturen än i ekonomien. Jag tror att vederbörande partiledare, herr Ohlin, också har förståelse för att det ligger en liberal överdrift i denna värdering, ty han säger på tal om svensk handelspolitik tidigare i motionen: »Vi varnar bestämt för att räkna med en så snabb och allmän sänkning av tullnivån i Europa och Förenade staterna» o. s. v. Han tror alltså inte på någon liberalisering på detta område. Vi skall vara medvetna om att det är en protektionistisk tullpolitik man driver från EEC-unionens sida och att det inte blåser någon liberaliseringens vind, även om liberala ord används som skyltar ibland.

Folkpartiledaren har i sin motion tagit upp frågan om hur det svenska näringslivets kostnadsnivå och konkurrensförutsättningar påverkas av den allmänna löneutvecklingen. Sådana tankar har vi haft tillfälle att höra i årets avtalsförhandlingar från arbetsgivarsidan. Något ligger det naturligtvis i dem, men frågan är om folkpartiet behöver ta

Den ekonomiska politiken m. m.

upp dem så solidariskt med arbetsgi-
varparten som man gjort här.

Den andre partiledaren, herr Heckscher, har i sin motion för högerpartiets räkning bl. a. sagt följande: »Lika väsentliga som förhandlingsresultaten är emellertid att det ekonomiskt-politiska förberedelsearbetet för en mjuk övergång till de delvis radikalt förändrade betingelserna för vårt ekonomiska liv utan dröjsmål påbörjas». Ja, förändringen är kanske inte så stor. Ordet »delvis» visar att den är begränsad, och det är inte heller fråga om någon radikal förändring enligt den bedömning som herr Heckscher själv gör.

Herr Heckscher önskar att kapitalrörelserna över gränserna skall befrias från regleringsmässiga hinder och säger — det är slutorden i motionen — att »vi måste åter skapa en intern kapitalmarknad och anknyta den till den internationella marknaden». I detta sammanhang finns det skäl att erinra om vad herr Ohlin skriver i sin motion, nämligen att vi inte bör räkna med alltför stor liberalism i olika hänseenden på detta område. Jag skulle vilja tillägga, att det inte heller är säkert att de fria kapitalrörelser över gränserna, som högern vill ha, skulle innebära fördelar för oss såsom medborgare här i landet. Jag kan mycket väl förstå det intresse som internationella kapitalplacerare i Schweiz eller på andra håll kan hysa, när det gäller att avhända oss möjligheterna att kontrollera våra egna förhållanden och att föra en så självständig politik som över huvud taget är möjligt i en värld, där vi måste och även gärna vill samarbeta med övriga länder.

Det är detta som är skillnaden: antingen skall vi försöka behålla greppet över vår egen ekonomi eller också skall vi överlåta åt andra, som behärskar de fria kapitalrörelserna, att ta hand om vår förra frihet och bestämma vad vi skall göra. I det senare fallet skulle vi

öppna dörrarna och bara med bundna händer sätta oss att vänta på resultat.

Det finns ingen anledning för riksdagen att följa höger- och folkpartimotionerna på den här punkten. Vi bör i stället räkna kallt när det gäller de för- och nackdelar som de fria kapitalrörelserna över våra gränser kan innebära för sysselsättning, löneutveckling och levnadsstandard här i landet och våra möjligheter att föra en självständig ekonomisk politik och socialpolitik. Jag betvivlar att en frihet av det slag, som högern i detta sammanhang vill slå vakt om, gynnar de svenska medborgarna i stort.

Av dessa skäl instämmer jag i den hemställan, som bankoutskottet gör i sitt utlåtande nr 19 och som innebär att motionerna måtte avslås.

Till bankoutskottets utlåtande nr 20, som avser fortsatt giltighet av valutaförordningen, har fogats en reservation av högern och folkpartiet — herr Boija har för övrigt redan gjort en ändring av denna reservation.

I fråga om valutaförordningen gäller samma sak, nämligen att det kan vara bra att i våra händer ha möjligheter till en reglering. Det har inte träffats någon överenskommelse som hindrar oss från att låta valutaförordningen äga fortsatt giltighet. Andra länder tar vara på sina ekonomiska intressen, och vi bör kunna göra detsamma. Det förslag, som framförts från högerhåll och som innebär att vi med hänsyn till förhandlingarna i EEC inte skulle låta förordningen äga giltighet längre än till slutet av innevarande år, har inte vunnit anslutning i utskottet. Man har inte ansett det realistiskt, såsom högerreservanterna gör, att räkna med, att det så snart kan föreligga något resultat av dessa förhandlingar. Därför hemställer utskottet att valutaförordningen skall bibehållas, och jag ber att få instämma i detta utskottets yrkande.

De frågor som behandlas i bankoutskottets här framlagda utlåtanden om-

Den ekonomiska politiken m. m.

spänner ett vidsträckt område, och handläggningen inom utskottet av dessa frågor har tagit större delen av våren i anspråk. Det innebär inte att alla dessa frågor i och för sig är stora, men de utgör ett led i det ekonomiska sammanhanget. Jag skall dock inte uppta mera av tiden genom att sätta in dem i den allmänna ekonomiska politiken, utan det får räcka med de hänvisningar som jag gjort. Jag tror att med de åtgärder, som bankoutskottet föreslår — inberäknat den förändring av punkt C 1 i utlåtande nr 17 som jag påyrkat lämnas ett gott bidrag till statsmakternas möjligheter att påverka konjunkturpolitiken under den närmaste tiden.

Principen bör vara: beredskapslagar i bakgrunden, en smidig och försiktig tillämpning i förgrunden. Denna princip har tidigare hävdats och bör kunna upprätthållas även i framtiden. Skrivningen på en eller annan punkt i beredskapslagstiftningen bör inte hindra oss från att förstå det nödvändiga i att vi i våra händer har resurser för att styra den ekonomiska utvecklingen.

Herr REGNÉLL, (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hagnell raljerade över det förhållandet att högern, folkpartiet och centerpartiet har åstadkommit en gemensam skrivning då det gäller de maximala likviditetskvoterna. Det visade, menade han, hur illa underbyggt särskilt högerns och folkpartiets ursprungliga förslag var.

Efter den avbasningen kom herr Hagnell in på sin egen blanka reservation, som han kommenterade så här: »I ett utskott försöker man väl i allmänhet sammanjämka olika ståndpunkter.» Så sade han, att med litet större smidighet borde man ha kunnat skriva ihop sig om likviditetskvoterna. Med andra ord: när tre partier funnit en gemensam linje genom att var på sitt håll ge efter på någon av sin ursprungliga uppfattning, så får man kritik av en representant för ett parti,

som över huvud taget inte rubbat sin position, för att man inte skrivit ihop sig också med det partiet.

På det sakliga planet skulle jag vilja bemöta herr Hagnell, när han menar att vår ursprungliga siffra var realistiskt låg. När bankerna redan har en mycket hög likviditet i utgångsläget, är det absolut inte inflationshämmande att ålägga dem ännu högre likviditet. Det innebär ju — i varje fall i första hand — att bankerna övertar mera statspapper. Likviditeten ökar då antingen hos säljaren av dessa statspapper eller — i den mån det är nyemitterade obligationer eller andra fordringsbevis — hos staten själv. Och där gör den ökade likviditeten precis samma skada som hos bankernas lånekunder inom näringslivet.

Erfarenheten visar dessutom att näringslivet, då bankernas utlåningsmöjligheter hålls nere, lägger över en del av sin finansiering till andra institut, närmast försäkringsbolag. Rationellt är detta inte.

Får jag för att vinna stöd för min uppfattning, som naturligtvis a priori är misstänkt för herr Hagnell, läsa ur stabiliseringsutredningen, när den kommenterar detta:

»Genom att man skapar en automatisk marknad för statspapper i bankerna, leder likviditetskvoterna lätt till en snedvridning av statens upplåningspolitik. Bankerna tvingas placera en viss del av sin inlåningsökning i statspapper, den ökade statliga upplåningen kan ligga till grund för en utgifts-expansion, pengarna strömmar därigenom åter ut i rörelsen och så småningom tillbaka till bankerna, varefter en viss del ånyo upplånas av staten o. s. v. Det är ofrånkomligt att detta måste ge upphov till inflationistiska tendenser.» Uttalandet av den eniga stabiliseringsutredningen går stick i stäv mot herr Hagnells resonemang.

Över huvud taget hade det varit intressant att höra herr Hagnell polemiskt

Den ekonomiska politiken m. m.

sera mot de uttalanden från LO, KF, stabiliseringsutredningen och långtidsutredningen, som tidigare har citerats här i debatten. De är i långa stycken inte alls förenliga med den uppfattning herr Hagnell gjort sig till tolk för. Ett nytt exempel på det kan jag lämna genom att — efter herr Hagnells skräckskildring av de faror som det för den enkla svensken innebär med fria kapitalrörelser över gränserna — citera vad som står i skriften »Sverige i Europa, LO—KF om EEC», av Clas-Erik Odhner, en utmärkt bok som redan omnämnts från denna talarstol: »Vad beträffar mer varaktiga ekonomiska engagemang torde Sverige ha åtskilligt att vinna av friare kapitalrörelser med åtföljande utbyte av tekniskt kunande, både vad avser möjligheterna att investera svenskt kapital utomlands och att låna för egna investeringar eller ta emot utländska investerare i Sverige.»

Här är ju en absolut motsättning mot herr Hagnells sätt att resonera. Det hade varit mycket intressant om han tagit upp också de tidigare citaten till diskussion. Men på den punkten teg herr Hagnell som muren.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr BOIJA (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag fick det intrycket av första delen av herr Hagnells anförande, att han inte tyckte det var så särskilt stor skillnad på sättet att se på vissa av de problem vi här debatterar. Men vi yrkar dock avslag på ränteregleringslagen och placeringskvotslagen, och vi vill ha betydligt lägre likviditetskvoter. Det är i alla fall betydande skillnader.

Men det kanske är typiskt att i ett läge, då vi skulle behöva en liberalisering av den ekonomiska politiken, vill man på regeringshåll genomföra en skärpning för att på så sätt få större

möjligheter att styra utvecklingen. Det tror vi är olyckligt. Skall samhället utvecklas sunt ekonomiskt, måste kapitalet i likhet med arbetskraften sättas in på de områden där det bäst gagnar vårt ekonomiska framåtskridande.

Beträffande de fria kapitalrörelserna, som herr Hagnell också berörde, tror jag att vi kommer att få acceptera en valutasituation som är betydligt friare än den vi diskuterar här i dag, och våra uttalanden i dag kommer då att framstå såsom ganska intetsägande. Det torde nämligen ur näringslivets synpunkt vara nödvändigt — det framgår också av det citat herr Regnéll nyss läste upp — att vi får större frihet på det området. Det torde vara A och O, att näringslivet får sin chans att på denna väg också bidra till en produktivitetsökning och därmed gagna hela vårt land.

Herr HAGNELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Boija säger, att om de internationella kapitalrörelserna får större frihet, så kommer detta att gagna hela vårt samhälle. Det är inte alls säkert. Det är mycket möjligt att det internationella kapitalet då går till de investeringsobjekt som är mest intressanta från rent ekonomiska utgångspunkter och kan finna dem på helt andra ställen än här. Det kan också tänkas att man skaffar råvaror här men lägger färdigproduktionen på annat håll. Det är därför inte säkert att fria kapitalrörelser leder till det bästa för oss här i landet. Jag betvivlar inte att de fria internationella kapitalrörelserna leder till den största avkastningen för dem som gör investeringarna, men den saken intresserar mig inte lika mycket som den tycks intressera folkpartiet.

Herr Regnéll citerade Clas-Erik Odhner, som har skrivit sin bok på uppdrag av LO och KF, men i förordet till den boken står att det har funnits

Den ekonomiska politiken m. m.

behov att lämna information om hur det allmänt ligger till på dessa områden och att de bedömningar som göres i boken inte är något som binder LO och KF. Det är som sagt bara en allmän information, som det har ansetts nödvändigt att lämna.

Jag har min bedömning klar om de fria kapitalrörelsernas verkningar för oss och på vår levnadsstandard här i landet, på vår handlingsfrihet på det fackliga området vid löneförhandlingarna och när det gäller våra möjligheter att bedriva en egen ekonomisk och social politik samt att driva den sysselsättningspolitik som passar oss. Jag ansluter mig inte till tanken på fria internationella kapitalrörelser, obundna av alla regleringar i vårt samhälle.

Jag nämnde siffran 46 procent för att visa att det borde ha funnits en möjlighet att nå en kompromiss — om man bara hade tillvaratagit den — och jag ville visa hur långt ifrån den siffran högerförslaget om 35 procent ligger samt hur orealistiskt förslaget varit redan från början, eftersom det utesluter alla andra banker än Skandinaviska banken och Göteborgs bank. Det går inte att här i landet driva en antiinflationspolitik på likviditetsområdet bara genom att klämma åt Skandinaviska banken och Göteborgs bank — även om jag har lika stor respekt för dem som herr Regnéll. Det var därför jag tog upp dessa synpunkter.

Sverige har åtskilligt att vinna på fria kapitalrörelser, säger man från höger- och folkpartihåll. Javisst har vi det, men vi skall hålla i dem! De skall inte vara hur fria som helst.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Det är inte ofta numera som vi har en ekonomisk-politisk debatt av mera principiellt slag. Jag skall tillåta mig att här framföra några principiella synpunkter och anlägga några aspekter i anslutning till

bankoutskottets utlåtanden, dock givetvis utan att eftersträva att på något sätt täcka hela det ekonomisk-politiska fältet.

Vår tids frågeställningar måste självfallet ses mot en principiell bakgrund, och jag tror inte det skadar att någon gång gå litet utanför de aktuella specialproblemen. En aspekt på den ekonomiska politiken, som kanske i dag mer än tidigare framstår som central, är den som herr Boija och andra redan framhållit, nämligen att politiken bör främja produktionens tillväxt, inte motverka densamma. Denna tillväxt är nämligen den enda vägen till bättre materiella levnadsförhållanden.

I kampen mellan socialism och liberalism har det länge rått motsättningar på denna punkt. Socialismens talesmän har under många årtionden sagt, att det inte går att åstadkomma ett gott utnyttjande av produktionskrafterna, ett snabbt framåtskridande och en rimlig inkomstfördelning, om man har kvar ett ekonomiskt system som bygger på enskild äganderätt och konkurrens. Liberalismen däremot har sagt att det går och att det t. o. m. går bättre än med ett socialistiskt system. Rörlighet, initiativ och ekonomisk uppmuntran leder till ett snabbt framåtskridande. Socialförsäkring och annan trygghetspolitik, lämpligt utformad beskattning samt en utbildning, som ger tillfredsställande möjligheter åt alla, medför inte bara trygghet utan även en mindre ojämn inkomstfördelning. Liberalismen har med framhävanne av dynamikens betydelse ständigt välkomnat en utveckling som minskar olikheterna i inkomstfördelningen.

Men å andra sidan måste det understrykas, att accelerationen i produktionsökningen inte får offras för att uppnå en obetydlig inkomstutjämnning, vilket i längden skulle leda till sämre levnadsförhållanden för de breda lagren än en snabbare ekonomisk tillväxt kan göra. Även här har socialdemokra-

Den ekonomiska politiken m. m.

tien haft ett mycket kort perspektiv. Man har inte velat se, att om vi skadar de välståndsbildande krafterna, så sänker vi i själva verket standarden för de breda lagren i framtiden, jämfört med vad den skulle ha kunnat bli.

Huvudskillnaden är kort sagt, att liberalismen har starkt betonat dynamiken i utvecklingen, medan socialismen ganska ofta hemfaller åt ett statistiskt tänkande. Hur många gånger har vi inte från finansminister Gunnar Sträng fått höra, att vi har en given ram och att om vi tar så och så mycket till skattesänkningar, så måste vi ta så och så mycket mindre till offentliga utgifter. Här finns en absolut fast ram given, har finansministern sagt, och allt tal om att med en klok ekonomisk politik vidga ramen har herr Sträng och hans vänner tillbakavisat. De har besvarat vår kritik med att säga: »Ja, ja, men resultatet kommer inte första månaden — det tar tid.» Och det har vi hållit med om — men någon gång måste man ju börja om man vill ha en påskyndad ekonomisk utveckling som resultat av en klokare ekonomisk politik.

Ständigt har diskussionen emellertid fastnat i denna motsättning, att socialdemokraternas talesmän haft en fast, given ram och sagt, att det är inom den ramen man måste hålla sig, medan folkpartiet — och det gäller, vill jag säga, i viss mån även oppositionen i övrigt — betonat just att ramen kan vidgas. Från socialdemokratiskt håll har man då svarat: »Ja, ja, men här är i alla fall en snabb utveckling, och det visar ju hur väl regeringens politik är avpassad efter lägets krav.»

Det är klart att med förbättrad teknik, starkt förbättrad utbildning, vilken omfattar växande skaror av vårt folk — glädjande nog — och en fortsatt kapitalbildning, så kommer produktionen per arbetande individ att stiga. Detta är ingalunda något bevis för att regeringens politik är klok.

För en del år sedan älskade man på

regeringssidan att göra jämförelser med andra länder, därvid gärna förbiseende att dessa länder varit invecklade i krig, vilket onekligen måste hålla tillbaka framstegstakten hos dem. Under senare år har man blivit försiktigare, när den industriella framstegstakten på så många håll är snabbare än i Sverige. Jag får lov att säga, att när t. ex. förstamajdemonstrationerna varje år mer eller mindre används för att suggerera intrycket, att det är *tack vare* regeringen Sveriges folk nu har det bättre än för några årtionden sedan, så skulle det vara välkommet att någon gång inför en bred offentlighet få diskutera, om inte de framsteg som gjorts till mycket stor del har kunnat göras *trots* att regeringen fört en mindre lämplig politik och inte *tack vare* regeringspolitiken. Finansministern brukar vara så förtjust, när han kan hänvisa till en eller annan näringsidkare som sagt något som finansministern med fördel kan citera. Får jag då lov att säga, att jag tror det är en praktisk taget enhällig uppfattning inom Sveriges näringsliv, där man ändå bör ha någon förmåga att bedöma saken, att om regeringen hade fört en klokare ekonomisk politik skulle vi ha haft en snabbare framstegstakt här i landet och också en snabbare standardhöjning.

Det torde väl också vara uppenbart, att om regeringen under senare årtionden gjort försök att förverkliga sitt program, sådant vi kunnat läsa om det i de socialdemokratiska programskrifterna, så skulle framåtskridandet ha varit ännu långsammare eller mindre snabbt än vad det har varit. En omfattande socialisering av den art, som antydde i tidigare formuleringar i principprogrammet men som nu inte är aktuell, skulle ingalunda ha befrämjat den ekonomiska utvecklingen.

Det finns allt fortfarande, trots det socialdemokratiska programmets uttuning *tre slag av socialism*. Det första

Den ekonomiska politiken m. m.

vilar på en tanke som länge var bärande: *förstatligandesocialismen*, nationaliseringen av väsentliga avsnitt av näringslivet anses medföra allehanda fördelar. Själva termen »socialisera» har ju på många språk just den betydelsen, att produktion överföres i samhällets ägo. Ingen vill väl heller bestrida, att detta har varit en central socialistisk tanke ända från 1890-talet — kanske tidigare — och fram till våra dagar. Vi såg ju också, hur det efter kriget i olika länder i Europa lades fram socialdemokratiska förslag som hade betydande inslag av nationalisering. Dessa var i det svenska 27-punktsprogrammet något mindre framträdande än på en del andra håll, men där talades i alla fall om olje- och bensinhandeln samt försäkringsväsendet, för att ta två exempel som regeringen väl numera anser sakna aktualitet.

Såvitt jag kan se, har den svenska socialdemokratien — och jag finner det glädjande — gjort en mycket omfattande reträtt från det tidigare starka framhävandet av förstatligandesocialismens tankar. Skulle jag missta mig på denna punkt, så är det ju tillfälle för herrarna på regeringsbanken att i dag framhålla, att de alltså fäster lika stor vikt vid förstatligandet såsom led i en svensk ekonomisk politik som partiet gjorde för något årtionde sedan.

Det andra slaget av socialism brukar kallas *regleringssocialism*. Efter kriget tycktes socialdemokratien, inför liberalismens framsteg vid valen här i landet, göra ett återtag i fråga om regleringarna. Man avvecklade en hel del, låt vara något motvilligt. Men under senare år har det spårats tendenser till återfall. Man har utökat en del regleringar och försvarar andra som utvecklingen enligt vår mening gått ifrån. I de propositioner som behandlas i dag förekommer det t. ex. en framryckning, nämligen införandet av en ny möjlighet till reglering genom lagen om place-

ringskvoter. Herr Hagnell sade nyss att det skulle vara fråga om beredskapslagar, som om det skulle göra saken bättre att regeringen kan handla efter sitt gottfinnande rörande deras användning.

Ett andra bevis på att socialdemokratien inte har uppgivit tanken på regleringssocialism är att man inte accepterar tendensen till konkurrens på lika villkor mellan olika företagsformer, statliga och andra. Man försvarar alltså vissa privilegiepositioner för statlig och halvstatlig verksamhet i förhållande till enskild. Jag behöver här inte konkretisera. Kammarens ledamöter känner till vad som sker på bostadsbyggandets område och när det gäller finansiering och utvidgning av statliga företag o. s. v. Med tillfredsställelse konstaterar jag, att dessa principer möter kritik inte endast från det enskilda näringslivet utan även från konsumentkooperationen, som länge konsekvent har vidhållit tesen om konkurrens på lika villkor för olika företagsformer.

Liberalismen hävdar just principen om konkurrens på lika villkor och fäster — såsom också här har framhållits och såsom framgår av reservationerna och av den del av utlåtandet från utskottet, där de borgerliga är i majoritet — avseende vid att marknadshushållningen, prisbildningen, har mycket stora förtjänster och att man också så mycket som möjligt bör använda generellt verkande offentliga åtgärder och inte detaljgripanden, som genom sin natur kan ge ökat utrymme för godtycke och medföra otrygghet för dem som hotas därav.

Jag förde för några år sedan en diskussion i dessa frågor med statsminister Erlander. Jag hade då redan i mitt första anförande framhållit, att det sagda ingalunda betyder att vi anser att prisbildningen allena kan vara vägledande för den ekonomiska verksamheten. Statsministern upptog emellertid

Den ekonomiska politiken m. m.

detta i sin polemik som om jag hade sagt att så skulle vara fallet. Därför vill jag denna gång ännu kraftigare än vid det förra tillfället understryka, att vi från liberalt håll sedan årtionden framhållit konjunkturpolitikens avgörande betydelse både när det gäller framåtskridande och för att skapa och vidmakthålla full sysselsättning och — vilket sammanhänger därmed — för att skapa önskvärd trygghet för människorna.

Denna konjunkturpolitik bör emellertid så mycket som möjligt bestå av generell verkande åtgärder, även om det ligger i sakens natur, att man i viss mån kan få tillgripa även andra metoder. Jag tror att lagstiftningen om investeringsfonder härvidlag intar en mellanställning. Metoden kan likväl med fördel användas för att främja den fulla sysselsättningen.

Vidare har vi ständigt framhållit monopolkontrollens stora betydelse och hela tiden hävdat, att skattekraften är högre för större inkomsttagare än för mindre och att skattesystemet skall utformas i enlighet därmed.

Hävdandet av marknadshushållningens betydelse innebär att man ger konsumenternas önskemål och intressen en möjlighet till inflytande, som man inte kan göra i en mera utpräglad regleringshushållning. Jag är glad att detta kommer fram även i det tryckta utskottsmaterialet i dag. Finansministerns beslut framställs ofta som om de stode i överensstämmelse med hela folkets intresse. Men jag tror att konsumenternas möjligheter att göra sitt inflytande gällande är av stor betydelse och att ett hävdande av deras önskemål ofta kan leda till ett bättre tillgodo-seende av ett allmänt intresse än en statlig reglering kan göra.

Det tredje slaget av socialism som man brukar tala om är *skattesocialismen*. Socialdemokraterna tycks inte hysa någon ängslan för att det skall uppstå olägenheter om det allmänna

tar in en växande andel av nationalinkomsten till de offentliga kassorna. Herr Wedén diskuterade detta för inte så länge sedan i denna kammare. Han framhöll med rätta, att man på socialdemokratiskt håll borde erkänna att det uppstår en problematik, när man börjar dra in 55—60 procent av nationalinkomstens ökning till offentliga kassor. Det föreligger där en problematik som det kan finnas anledning att diskutera, men därvidlag har vi inte fått någon egentlig respons från regeringshåll.

Socialdemokraterna använder gärna vid utformningen av skattesystemet metoder, som minskar det enskilda sparandet och som alltså motverkar enskild kapitalbildning och på så sätt motverkar även en decentralisering av näringslivet med spridning av äganderätt och inflytande. I stället söker man samla en stor del av kapitalbildningen inom hel- och halvstatliga institutioner och inom enskilda institutioner, vilka man har möjligheter att dirigera genom de möjligheter som lagstiftningen, inte minst beredskapslagstiftningen, herr Hagnell, ger regeringen.

Får jag, herr talman, ett ögonblick uppehålla mig vid frågan om kapitalbildningen i Sverige och de tendenser som nu därvidlag synes framträda: för det första vill regeringen permanent ha en mycket omfattande statlig kapitalbildning, för det andra förs en politik, som innebär en mycket omfattande kommunal kapitalbildning, och för det tredje har ATP-fonderna, som visserligen är flera till antalet men som centralt dirigeras, till betydande del ersatt det försäkringssparande som tidigare ägde rum inom företagen. Nu minskas dessa försäkringsfonder inom företagen och ersätts av ett offentligt kontrollerat sparande. Vidare sätts för försäkringssparandet snäva placeringsgränser.

Förutom detta av det allmänna i huvudsak dirigerade sparande ökar man regleringen av resten av kapitalmark-

Den ekonomiska politiken m. m.

naden. Man slår vakt om riksbankens kontroll över emissioner, och vi har i dag hört med vilket välbehag regeringens talesmän framhåller hur bra det är med en kontroll av de internationella kapitalrörelserna.

Vad affärsbankerna beträffar — en viktig del av kapitalmarknaden — skall de i betydligt ökad utsträckning dirigeras, tydligen inte bara genom likviditetskvoter utan även på andra vägar och naturligtvis genom riksbankens allmänna övervakning vid sidan av bankinspektionens.

Det samlade intrycket kan inte bli något annat än att man systematiskt söker bygga upp en finansiell maktkoncentration i statens händer. Egentligen är då det ringa intresse, som staten visar när det gäller att uppmuntra enskilt sparande, ganska konsekvent. Man tar mycket kallsinnigt på uppgiften att skydda enskilda sparare mot inflationens orättvisor, en fråga som jag hoppas få diskutera med statsministern längre fram i vår. Man sätter upp den kalla handen när det kommer förslag från vår sida att pröva olika vägar att uppmuntra enskilt sparande. Det verkar som om man menade att det nog kan vara bra om enskilda söker skaffa sig ett eget hem eller en bil, men för tanken att skapa en aktiv kapitalmarknad, som kunde fungera utan statligt ingripande, visar regeringen ett mycket svagt — om ens något — intresse.

Att vi vid sidan av den offentliga, upplåningen har en aktiv fungerande kapitalmarknad utan någon kontroll och där t. ex. mycket betydande aktieemissioner kan göras, är emellertid en faktor som underlättar den industriella utvecklingen, stärker dynamiken på det ekonomiska området.

Låt mig göra en jämförelse med Schweiz — det kan vara anledning att göra det i dag då ett stort svenskt företag till fyra femtedelar övergår på schweiziska händer — måste man fråga sig vad det beror på att det i Schweiz

är möjligt att ha en betydande aktiv kapitalmarknad som inte finns i Sverige. Skulle det inte medverka till att främja en industriell expansion, om vi hade en kapitalmarknad med större möjligheter just för risktagande kapital?

Herr talman! Jag skall inte uteslutande kritisera den socialdemokratiska politik som förts under senare årtionden. I ett avseende tycker jag att den finanspolitik, som påbörjades av Ernst Wigforss strax före världskriget hade en mycket betydande förtjänst. Man insåg då att konsolidering genom företagsparande skulle främja företagets expansion och öka de anställdas trygghet. Jag tror att den politik med regler om fria avskrivningar och generösare värderingsbestämmelser som då infördes har spelat en mycket stor roll för den svenska industriens utveckling under det senaste kvartssektlet. Sedan dess har det skett en åtstramning. Det finns f. ö. sedan länge en del helt orimliga bestämmelser, t. ex. de begränsade möjligheterna att avskriva på byggnader, vilka tillkommit i tider med ett helt annat penningvärde.

Vad man särskilt måste hysa oro för är att regeringen kanske inte kommer att nöja sig med den åtstramning som ägt rum och som jag på vissa punkter anser är olycklig, utan går vidare och ännu mera avlägsnar sig från det program som Ernst Wigforss signerade för precis 25 år sedan.

Det vore värdefullt att få veta om finansministern är med om slutsatsen att den politiken har spelat en mycket stor roll för vår expansion och om han anser att det hade varit olyckligt om vi hade hållit fast vid den lagstiftning som gällde före år 1937. Jag hoppas att finansministern är nöjd med den låt vara kvalificerade komplimang som jag nu gett åt den tidigare socialdemokratiska regeringens ekonomiska politik på en punkt.

Eftersom vi på liberalt håll misstror

Den ekonomiska politiken m. m.

maktkoncentration — den må vara of-fentlig eller enskild — är det alldeles klart att vi vill motarbeta en utveck-ling som nu hotar att samla mer och mer makt »i fåtalets händer» — som sy-nes har jag tagit intryck av äldre tiders socialistiska förkunnelse. Vi har varit med om att införa bankinspektionen och koncessionssystem för bankväsendet och många andra saker som begränsar en *enskild* finansiell maktkoncentration. Nu tycks faran i hög grad ligga i en fi-nansiell maktkoncentration på *offent-liga* händer.

Får jag betona att konsolidering av industri-, handels- och transportföretag genom lämplig lagstiftning rörande be-skattning m. m. minskar bankernas in-flytande och alltså motverkar enskild finansiell maktkoncentration. Därvid går vi alltså längre för att minska riskerna för enskild finansiell maktkon-centration än vad regeringen gör. Om det finns många självständiga företag blir det också större möjligheter till ekonomisk demokratisering och det blir lättare att ge de anställda medarbetar-ställning och en känsla av att vara med-arbetare — men det är ju en annan sak.

Eftersom vi på liberalt håll vill be-kämpa tendenserna till statlig diktatur över kapitalmarknaden vill jag först ställa frågan: Hur ter sig i detta hän-seende några av de i dag aktualiserade och andra aktuella ekonomisk-politiska problem?

Vi har då först frågan om den fria kapitalmarknaden och de fria interna-tionella kapitalrörelserna. Såvitt jag kan se är det väl motiverat när man från bor-gerligt håll i bankoutsiktet framhåller betydelsen av en fri kapitalmarknad och friare internationella rörelser. Herr Hagnell talade nyss om att sådana fria kapitalrörelser skulle försvåra för oss att föra en egen ekonomisk politik. Han tyckte att vi borde ha möjlighe-ten att föra en självständig ekonomisk politik. Det låter ju bra. Men, herr Hagnell, skall inte Sverige då vara vil-

ligt att delta i den ekonomiska inte-grationen i Europa? Måste vi inte, om vi vill medverka till den ekonomiska in-tegrationen, avstå från en del av själv-ständigheten i t. ex. vår konjunkturpo-litik? Måste man inte i stället inrikta sig på en samordning av den internationel-la konjunkturpolitiken i Europa och den rent svenska politiken på detta område, som inte direkt beröres av det interna-tionella? Jag tror att stabiliseringsutred-ningen enhälligt har understrukt att man inte längre kan tänka sig isolerad svensk konjunkturpolitik utan att den svenska konjunkturpolitiken måste sam-ordnas med en internationell konjunkturpolitik.

Jag har tidigare vid flera tillfällen — liksom även herr Gustafson i Göte-borg — framhållit vikten av att vi i det ekonomiska samarbetet med Västeuro-pa, först i OEEC och sedan i OECD, verkligen gör energiska insatser för att utforma en internationell konjunktur-politik, med vilken vi sedan kan sam-ordna vår egen konjunkturpolitik. Nu har jag inte sett märkbara spår av att man på regeringshåll sysslar med pro-blemet hur vi skall göra en energisk in-sats i OECD för att uppnå en tillfreds-ställande ordning. Måhända har herr Sträng samma uppfattning som herr Hagnell att vi skall kämpa en — enligt min mening förlorad — kamp för att behålla en rent nationell konjunktur-politik, men jag har svårt att förestäl-la mig det på allvar. Möjligen kan fi-nansministern i dag upplysa om hur han ser på frågan om den nationella och den internationella samordningen på konjunkturpolitikens område.

Dagens läge motiverar en snabb och smidig anpassning av det svenska när-ingslivet; hur det än går med vår as-sociering med EEC kommer marknads-förhållandena att radikalt förändras. Så-vitt jag kan se blir slutsatsen att man bör vara mera återhållsam med en tungrodd regleringspolitik. Denna slut-sats torde gälla även för dem som när-

Den ekonomiska politiken m. m.

mat sig problemet från mera socialistisk utgångspunkt.

Vidare bör staten underlätta en anpassning av näringslivet till de nya förhållandena. Det sker redan nu i hög grad vad beträffar arbetsmarknaden, och det hälsar jag med stor tillfredsställelse. Men det finns även många problem för företagets del. Jag hänvisar därvid till vad herr Boija sade för en stund sedan och även till vad som sades under den debatt som ägde rum i kammaren för ett par veckor sedan när handelsminister Lange besvarade herr Hedlunds interpellation.

Jag vill understryka att det inte bara är om vi kommer in i stormarknaden som dessa problem blir aktuella utan det gäller i minst lika hög grad om det skulle gå så illa att vi inte kommer in. Vi finge då ett stort handikapp att övervinna. Det är en plattityd att säga att det är angeläget att Sverige kommer med som associerad i stormarknaden; därom är vi alla överens. Andra anslutningsformer är ju inte aktuella utan nu gäller det en associering. Jag kanske kan få erinra om att regeringen i somras uttalade sig på ett sådant sätt som om det låg så till att om man bara anmälde sig villig att bli associerad så skulle associering inte möta några svårigheter; alternativet däremot betraktades som orimliga. Redan i somras och i höstas hade många inflytelserika personer på kontinenten och i Förenta staterna mer eller mindre bestämt sig i fråga om vilken ståndpunkt de skall inta till en svensk associeringsansökan. Till en del ja kanske till en stor del, är detta beroende på allmänna politiska överväganden. Men jag tror nog att den atmosfär, som skapades i somras och i höstas genom regeringens uttalanden, har medverkat till att man på en del håll har stannat för en rätt negativ och kallsinnig attityd till en svensk associeringsansökan. När från regeringshåll har uttalats alla de saker som vi väl känner till och som jag inte

behöver upprepa, vittnar detta, om jag så får säga, om ett mycket svagt intresse för att verkligen delta i en integrationspolitik med partners, vilka har en annan ekonomisk och kulturell inställning än vår regering. Då är det inte så överraskande om man från en del utländska håll sade, att den svenska regeringen inte framstod som någon särskilt attraktiv partner när det gällde att bygga upp det nya viktiga samarbetet i Europa.

Det verkar som om man på regeringshåll — jag nämner det bara i förbigående — ansåg att det gällde att under en viss period uppträda så strävt som möjligt, varigenom man skulle kunna öka utsikterna att längre fram åstadkomma en kompromiss som låge så nära de svenska önskemålen som möjligt. Vi har ofta framhållit att detta var en komplett felbedömning. I stället gällde det att uppträda så att de, som var anhängare av eller välvilligt inställda till en svensk anslutning i associeringsform, fick så goda argument som möjligt för att stödja en sådan anslutning och att å andra sidan de, som var motståndare till en svensk anslutning, inte fick goda argument genom negativa svenska uttalanden. Att regeringen då på detta stadium, som tydligen har kommit att spela en stor roll, uppträdde såsom skedde, har medfört ett tungt ansvar för den kommande utvecklingen. Sverige har fått ett sämre utgångsläge än det borde ha haft. Betydelsen därav framstår i dag ännu klarare än för några månader sedan.

Även den bristande upplysningsverksamheten rörande EFTA samt Sveriges neutralitet och allmänna position har naturligtvis försämrat våra förutsättningar. För vår del har vi redan på ett tidigt stadium kritiserat denna attityd från regeringens sida. Det är klart att detta är en sak som inte bör tappas bort när man diskuterar utvecklingen. Förmodligen är det i känslan av regeringens ansvar som det här har blivit en tendens inom regeringspressen

Den ekonomiska politiken m. m.

att allt emellanåt t. o. m. med mycket stora rubriker skriva: »Regeringen och oppositionen ense.» Man trummar på detta tema och vill suggerera till tron att vi är överens. Detta är ju oriktigt, och tyvärr måste jag nog säga inte sällan medvetet oriktigt.

Jag skall här begagna tillfället att ta upp ett konkret fall, som visserligen är några månader gammalt men som är betydande för denna tendens och som det i dag inte kan finnas något som helst skäl för att inte belysa.

Efter Harpsundskonferensen, till vilken regeringen hade tagit initiativet, försökte representanten för regeringens huvudorgan här i Stockholm genom upprepade frågor att få företrädarna för oppositionen att säga: »Ja, visst är vi i stort sett överens.» Och vi svarade lika många gånger — det gjorde jag och de andra vilkas uttalanden jag hörde: »Nej, det kan vi inte säga; varken vi eller regeringen har tagit någon ställning till saken. Det har förekommit en preliminär diskussion. Man kan väl av den långa diskussionen gissa att synpunkterna inte precis är identiska.» Från oppositionens sida sade vi att vi understryker starkt — och det hade vi varit överens med regeringen om att säga — att inte vare sig regeringen eller vi hade tagit någon definitiv ställning. Men medarbetaren kom tillbaka flera gånger och sade: »Då är ni i stort sett överens?» Vi sade lika ofta, att det vore fel att skriva detta. Han vände sig därefter till statsministern som ju kan svara själv i denna sak, men enligt min mening fick han inte något stöd hos statsministern för uppfattningen att regeringen och oppositionen var överens. Nästa dag stod det i regeringens huvudorgan här i Stockholm med stora rubriker »Oppositionen och regeringen ense i marknadsfrågan».

Om nu detta hade gällt ett enstaka tillfälle, skulle jag inte ha sagt någonting därom här i dag, men det föreligger

tydligt en tendens. Enligt min uppfattning måste det bli slut på denna trafik, eftersom man eljest — i varje fall inte från vårt håll — kan fortsätta med så stor återhållsamhet i upplysningarna till allmänheten som vi hittills iakttagit. Harpsundskonferensen avslöjade djupgående meningsskiljaktigheter i bedömningen av de spörsmål som gällde Sverige och associationsförhandlingarna.

Av hänsyn till de kommande förhandlingarna vill jag nu inte säga någonting alls om utvecklingen efter Harpsundskonferensen. Mitt partis framtida ställningstagande kommer att bli beroende av hur förhandlingarna läggs upp och av hur regeringens inställning till de väsentliga punkterna kommer att preciseras.

Vi är här i Sverige mycket försiktiga med offentlig debatt i utrikespolitiska angelägenheter. Vi är därvidlag mycket mera försiktiga än vad man är i t. ex. Förenta staterna och England. Detta innebär att man inom oppositionen här är mycket återhållsam, långt mera återhållsam än vad man är i dessa andra länder. Jag har i dag, herr talmän, valt att fortsätta med vad jag anser vara en mycket utpräglad återhållsamhet. Men så mycket har jag ändå haft möjlighet, och jag vill säga skyldighet, att göra klart som att den kampanj man på vissa håll, långtifrån alla, inom regeringspressen för om den påstådda enigheten i marknadsfrågan inte längre kan få fortsätta. Det torde finnas möjligheter för regeringen, utan någon som helst kontroll från något håll — det vare mig fjärran att rekommendera att regeringen skall försöka utöva något som liknar kontroll av den partiet närstående pressen — att lämna sådana informationer, att en dylik utveckling inte fortsätter. Det är därför viktiga ting som det här gäller för att någon människa kan vilja framtvunga sådana mera preciserade deklARATIONER inför de kommande svenska förhand-

Den ekonomiska politiken m. m.

lingarna och därigenom kanske framtvunga ett ur förhandlingssynpunkt mindre gynnsamt läge.

Den alliansfria, till neutralitet syftande politiken ligger fast. Enligt min mening gäller det att i övrigt inta en till europeisk samverkan och integration helt positiv hållning. Naturligtvis medför detta en del risker. Herr Hagnell var inne på några av dem. Men ett misslyckande i förhandlingarna med resultat att vi lämnas utanför är sannoligen inte riskfritt. En avvägning härvidlag kan enligt min mening inte utfalla på mer än ett sätt.

Jag förstår väl att många socialdemokrater har en kliven själ, när de skall ta ställning till Sveriges deltagande i den europeiska integrationen. Herr Sträng är själv ett gott exempel, såvitt jag kan bedöma av hans uttalande. Den socialistiska delen av själslivet präglas rätt mycket av en känsla av obehag för att man, om vi kommer med i den gemensamma marknaden, får det svårare att bedriva en rent nationell planhushållning med reglering av det svenska näringslivet med hjälp av kapitalmarknaden och diverse lagstiftning, så som en svensk socialist i 60-talets läge skulle önska göra. Herr Hagnell har för övrigt på ett utmärkt sätt illustrerat detta. I stället skulle man då få anpassa sin politik efter internationella förhållanden. På längre sikt tror jag att det t. o. m. i vissa avseenden skulle gälla skattepolitiken. Denna motsättning mellan socialistiska önskemål och det internationella samarbetet har en man som Ernst Wigforss mycket tydligt pekat på för tio år sedan i en känd skrift. Han skriver så här på sid. 155 i boken »Socialism i vår tid»: »Planhushållning som medel att behärska marknadsrubbningar och svängningar får tills vidare hållas inom nationella gränser och kan komma i konflikt med strävan efter internationell ekonomisk politik, som också från socialistisk synpunkt anses vara önskvärd.»

Ja, visst vill man gärna ha en hel del internationell samverkan, men själva konfliktsituationen mellan det nationella självbestämmandet, som herr Hagnell sade och tvånget till samverkan med minskad rörelsefrihet är uppenbar.

Å andra sidan är det klart, att en annan del av det socialistiska själslivet präglas av en realistisk insikt att deltagandet i en europeisk stormarknad för Sveriges näringsliv är om inte ett livsvillkor — ty det vore en överdrift att säga detta — så i alla fall en utomordentlig betydelsefull angelägenhet, bl. a. därför att man sannolikt annars får svårigheter att uppnå den önskade dynamiken.

Skulle nu Sveriges regering försöka att få sådana undantagsbestämmelser, att det skulle ge utrymme för en nationell socialistisk regleringspolitik, är jag övertygad om att denna kommer att starkt försämra våra utsikter att uppnå associering. Det är därför inte alls någon teoretisk och oväsentlig fråga utan i högsta grad en praktisk problematik här i Sverige både vad beträffar de närmaste månaderna och åren. Vill man avstå från dessa av doktrinära skäl förestavade önskemål — och ur den synvinkeln sett begripliga socialistiska åsikter — om att kunna föra en nationell planhushållningspolitik i den mån det skulle strida mot en sådan internationellt samordnad politik? Eller vill man riskera att vi får nej till hela associeringen genom att vi kräver betydande undantag utöver dem som har att göra med neutraliteten och alliansfriheten? Det har ibland från regeringshåll antytts, att vi i huvudsak bara skulle kräva sådana undantag som gäller neutraliteten och alliansfriheten. Men flertalet uttalanden innehåller inte sådant besked.

Om regeringen inser betydelsen och vill ta konsekvensen av en anslutning till stormarknaden, är det angeläget att regeringen utan dröjsmål börjar att orientera om den svenska ekonomiska

politiken med de krav i sikte, som den europeiska stormarknadens utveckling kan komma att ställa, och att den även förbereder sig på vad som kan komma att ske, ifall vi inte kommer med i denna marknad. Vi skall naturligtvis ingalunda kasta EFTA över bord utan vara beredda på alla möjligheter. Diskussionen om den ekonomiska politiken i dag bör blicka framåt — det är vad jag syftar till fast jag haft en historisk bakgrund för mitt anförande. Ett besked från regeringen på denna punkt är utomordentligt angeläget.

Frågan har ytterligare aktualiserats av uttalanden av både Norges statsminister och andra i Norge rörande en tänkbar norsk ekonomisk politik. Av något uttalande syntes framgå att norska regeringen kunde överväga socialiseringsåtgärder, förstatligande, som ett medel att förhindra, att äganderätten till norska företag överflyttades på utländska händer. En sådan politik, som alltså innebär att man sticker en käpp i hjulet på det liberala system som själva europamarknaden är byggd på, måste givetvis ur principiell synpunkt betraktas som ganska sensationell. Det är visserligen inte Norges inre politik vi diskuterar här, men jag har bara velat nämna detta för att fråga: Var står Sveriges regering? Överväger kanske också den en vridning i socialistisk riktning av den svenska ekonomiska politiken just på den punkt, där man tidigare slagit till reträtt — nämligen beträffande förstatligande? Har den några tankar på förstatligande såsom en metod att undgå konsekvenser av friare kapitalrörelser och friare etableringsrätt? Ett svar på dessa frågor är mycket angeläget, ty vad en stat, som söker fullt medlemskap, kan tillåta sig i debatten är en sak; en annan sak är vad en stat med Sveriges mer osäkra position i marknadssammanhang kan tillåta sig. Det skulle kunna bli ganska ödesdigert om man här börjar överväga en socialistisk politik av detta

Den ekonomiska politiken m. m.

slag. Eller accepterar regeringen en liberalisering av den ekonomiska politiken, som tycks vara en förutsättning för att vårt näringsliv skall kunna få de fulla fördelarna av en anslutning till stormarknaden och så små nackdelar som möjligt, samtidigt som våra utsikter att komma in på marknaden ökas?

Det är ett vägskeäl Sverige står vid, och Sveriges folk bör få ett klart besked om vilken väg regeringen tänker välja. För oss inom folkpartiet är saken klar. Vi kommer att göra vårt yttersta för att Sveriges folk skall få tillfälle till ett heltjärtat konstruktivt deltagande i den europeiska ekonomiska integrationen — i detta ords vidaste bemärkelse — och därmed också effektivt stödja de unga nationerna på deras vanskliga väg ut ur fattigdom och okunnighet till ett liv med rikare möjligheter.

Det finns ett isolationistiskt drag i den socialistiska tankevärlden — trots allt vackert tal på första maj och vid andra tillfällen. Den socialistiska planhushållningen är så mycket svårare att bedriva i ett system med långtgående internationell samverkan. Vill regeringen klart ange att den på allvar tar konsekvenserna av detta när man säger sig önska delta i den internationella samverkan?

Svensk liberalism står fast vid den hållning som varit dess egen, långt innan riktningar till höger och vänster om oss började sin frigörelse från protektionistiskt eller socialistiskt teoretiskt tänkande. Genom utbyggd internationell samverkan förs människorna närmare varandra i det dagliga arbetet, så att levnadsförhållandena förbättras och utsikterna till fredlig samvaro ökas.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Av de betänkanden som föreligger här, hade jag dragit slutsatsen att det skulle bli en ekonomisk debatt, och den hade jag inte

Den ekonomiska politiken m. m.

tänkt blanda mig i. Men herr Ohlins anförande innehöll så många intressanta ting och tyvärr också vilseledande uppgifter, att jag anser det nödvändigt att åtminstone på ett par punkter bemöta honom.

Fullkomligt orimligt är tanken att vårt ställningstagande förra sommaren skulle ha påverkat strömningarna i Förenta staterna, i Frankrike, i Belgien mot de neutrala staternas associering. Kritiken mot deras neutrala hållning slår precis lika hårt mot vilken som helst av de tre staterna, den riktar sig inte särskilt till Sverige. Och den riktar sig alldeles speciellt mot den schweiziska neutraliteten, men såvitt jag vet har herr Ohlin inte på det hållet funnit uttryck av den art som han här kritiserade.

Det är ändå uppenbart för var och en, som i någon mån följer debatten om EEC — och borde ha varit uppenbart för herrarna på högerhåll och folkpartihåll redan i somras — att de, som bestämmer inom EEC, i denna sammanslutning såg en politisk organisation, där man gjorde ett allvarligt försök till politisk konsolidering av Europa. Det fanns vissa ekonomiska frågor — som Romfördraget huvudsakligen handlar om — men det borde inte ha varit svårt att förstå vilken effekt det skulle haft, om vi hade följt råden från höger- och folkpartihåll att till denna av stiftarna och av de bestämmande såsom strikt politisk betraktade organisation skicka in en medlemsansökan och samtidigt säga att vi ville fortsätta att vara neutrala. Då hade vi verkligen fått beskyllningar mot oss för att försöka smyga oss in och därmed luckra upp innehållet — det politiska innehållet — i organisationen. Jag tror därför att de partier, som verkligen har anledning att fundera på om de inte bör dra ett streck över sina egna inlägg under sommaren och hösten, är högern och folkpartiet. De ställningstaganden som gjorts un-

der senare tid har på varje punkt bekräftat riktigheten av regeringens bedömning, nämligen att man inte ville ha några neutrala stater med — inte som anslutna och endast med stor motvilja som associerade medlemmar. Vi vågar hoppas, att förnuftet till slut skall segra över, jag höll på att säga politiken så politiker jag är, och att det ändå till slut skall bli möjligt att få de bestämmande makterna att inse, att det inte kan vara farligt att ha ekonomiskt samarbete även med neutrala, men självfallet icke som medlemmar av EEC — jag tror att de skulle känna sig djupt komprometterade om vi gjorde ett sådant försök.

Jag tror vi lätt kan bära ansvaret för våra uttalanden. Vi har ingenting emot att ge största möjliga offentlighet åt detta. Å andra sidan kan jag emellertid inte förstå vad det skulle tjäna till att stå här och upprepa att högern och folkpartiet grundligt har misstagit sig, att regeringen bedömt situationen riktigt o. s. v. Jag har mycket litet intresse för diskussioner av den art som herr Ohlin här försöker stimulera till.

Det var inte heller därför jag begärde ordet, utan det var för ett par andra saker som jag ville ta upp i förbigående — någon annan gång får vi kanske tillfälle att resonera om herr Ohlin såsom socialistisk teoretiker när han försöker analysera hur den socialistiska teorien påverkat den svenska socialdemokratiens ställningstagande till socialiseringskravet, till regleringsystemet o. s. v. Där finns förvisso mycket att ta upp till diskussion. Jag släpper emellertid detta för dagen, men jag vill gärna återkomma.

Men när herr Ohlin sedan säger, att det måtte vara vår benägenhet för regleringsekonomi som gör att vi innerst inne är så tveksamma och tudelade beträffande anslutningen till EEC-marknaden, vill jag säga herr Ohlin, att vi har menat allvar med våra

Den ekonomiska politiken m. m.

deklarationer. Vi vill ha ett så nära ekonomiskt samarbete som det över huvud taget är möjligt att åstadkomma i Europa, men detta medför vissa problem av ekonomisk art.

Ett av dessa problem är otvivelaktigt spörsmålet hur det lilla landet med den lilla kapitalmarknaden skall kunna skydda sina nationella intressen och sina nationella värden. Detta är ett problem som inte uppstår för stormakternas del, ty de kan alltid klara sig. Någon miljard dollar som svänger över på den engelska marknaden är inget större problem och föranleder ingen diskussion, medan samma summa för ett litet land kan leda till ganska stora besvärligheter på dess kapitalmarknad. Det är därför helt naturligt att det pågår diskussioner i de små länderna omkring detta problem. Jag måste säga att jag är häpen över att herr Ohlin icke observerat problemets existens!

Jag hade i söndags en överläggning med ledarna för de norska och danska partierna. Det visade sig att deras tankar i mycket hög grad upptogs av just detta problem. Det måste väl ändå vara en ytterligt väsentlig sak, tillät jag mig säga i denna överläggning — det kan jag väl bringa till offentlig kännedom — att om Danmark och Norge kan hävda sina intressen på det sätt som de tydligen tänker göra, skall vi med största uppmärksamhet följa deras resonemang, ty då tror jag inte det uppstår några som helst bekymmer för den svenska kapitalmarknaden. Men att man över huvud taget inte förstår att det är ett ekonomiskt problem — det lilla landets kapitalmarknad i nära kontakt med de väldiga kapitalmarknaderna utanför vårt land — tycker jag är ledsamt att behöva konstatera. Jag finner därför att det anförande som herr Ohlin nyss höll inte var helt genomtänkt.

Jag vill till slut säga, att jag på en punkt helt instämmer med herr Ohlin. Jag har aldrig förstått varför en del

tidningar — jag vet inte om det är bara socialdemokratiska eller LO-tidningar; jag tror det gäller andra tidningar också — envisas med att framställa de politiska partierna såsom fullkomligt eniga. Jag har på presskonferens efter presskonferens, både till min egen press och inför den borgerliga pressen sagt: Ni gagnar inget som helst intresse, varken partiets eller landets eller EEC:s, genom att lämna skildringar av interna överläggningar på ett sådant sätt, att allmänheten får den föreställningen att vi är överens, när vi inte är det. — Man skall naturligtvis inte överdriva meningsskiljaktigheterna, men min argumentation till den socialdemokratiska pressen har varit, att varje gång en felaktig uppgift om att vi är eniga kommer ut i pressen, så tvingar denna uppgift högern och folkpartiet att markera att de inte är överens med oss på den punkt det gäller. De vill markera en distans, och genom dessa i och för sig ganska naturliga dementier gentemot rykten om en större enighet än den som i själva verket finns, skadas regeringens ansträngningar att, oavsett vad som sägs, likväl till slut komma fram till en samlad svensk förhandlingsposition.

På den punkten delar jag helt herr Ohlins mening. Om man inte vet någonting om vad som har förekommit, så skriv — om det är nödvändigt att skriva, och det tycks det vara — i varje fall något annat än att »vi är överens», ty det leder bara till gräl av den typ som herr Ohlin har försökt att starta här i dag.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern har för inte så länge sedan sagt något om att oppositionen inte vill tala mera principiellt om olika alternativ. Men när jag nu tog upp den ekonomiska politiken mera principiellt sade han: »Varför håller sig inte herr Ohlin till det

Den ekonomiska politiken m. m.

betänkande som föreligger utan vidgar frågeställningen?»

Tanken att regeringens uttalanden på något sätt skulle påverka bedömningen på kontinenten och i Förenta staterna är, säger statsministern, alldeles orimlig. Det är sällan jag finner statsministern intaga en så blygsam hållning som i dag. Vad han säger, vad finansminister Sträng säger och vad fru Ulla Lindström säger bryr dessa utlänningar sig inte om, när de skall bedöma vad slags partner de får, om de inbjuder oss. De fäster ingen vikt vid vilka politiska uttalanden man från svensk sida gör. Statsministern säger att dessa svenska yttranden inte spelar någon roll eftersom vi är *tre* neutrala som förhandlar. Det kan emellertid uppenbarligen bidra till den allmänna bedömningen av alla de tre neutralas anslutning.

Statsministern talade sedan om EEC som strikt politisk organisation och skiljer därvid på politik och ekonomi. Jag tror att statsministern därvid använder en opraktisk, för att inte säga omöjlig, distinktion. Mycket i den internationella ekonomien är ju politik. Det är inte försvarspolitik och inte utrikespolitik i inskränkt bemärkelse, men det är dock politik. Vill statsministern här klagöra sin attityd tror jag att han får använda ett uttryckssätt som är begripligt. Skulle han mena att han inte vill vara med om politik i detta ords vidare bemärkelse betyder det helt enkelt att han säger nej till mycket betydande delar av den integration, som vi hittills har trott att regeringen skulle acceptera.

Statsministern säger vidare att »vi har menat allvar med att vi vill ha ett så nära samarbete som möjligt, men vi vill också skydda våra nationella intressen». Om han med detta vackra uttryck vill ange att det finns en hel del frågor som inte har att göra med neutralitet och alliansfrihet men där man ändå på väsentliga punkter begär, som

herr Hagnell sade och som andra talare har uttryckt det, »möjlighet att föra en egen, självständig politik», så är detta något mycket väsentligt för en bedömning av våra utsikter att alls komma med i den gemensamma marknaden. Jag tror inte att statsministern kan göra gällande, att han med denna formel om att skydda nationella intressen kan så att säga lägga en dimridå, bakom vilken man utan olägenhet och risk kan diskutera allehanda önskemål, som inte har med neutralitet och alliansfrihet att göra.

Jag är glad att statsministern talade om det olämpliga i att det ges intryck av att bakom en naturlig tystlåtenhet från oppositionspartiernas och regeringspartiets sida döljer sig en enighet, som inte finns. Men, herr statsminister, i ett avseende måste jag för folkpartiets del ta avstånd från vad Ni sade. Ni säger att vi vill markera distans; vi vill inte vara ense. Jag kan försäkra statsministern att ingenting skulle göra mig gladare än om det visade sig att den svenska regeringen, när den kritiska tidpunkten är inne, är villig att inta en sådan hållning att vi kan komma överens. Att vi inte är där i dag är emellertid klart.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! När tidpunkten är inne, slutade herr Ohlin sitt anförande, hoppas han att vi kommer överens. Jag vill säga att vägen till en sådan samling, som jag också hoppas på, inte kan gå genom en snårskog av försök att i förväg binda regeringen innan ens förhandlingspositionerna uppbyggs. Var och en som har lyssnat till herr Ohlin i dag måste väl ha klart för sig, att vad herr Ohlin var ute efter var att försöka fånga in för regeringen besvärandede ting genom att framställa frågor, som omöjligt kan besvaras förrän förhandlingarna har börjat. Vägen till att nå fram till en samlad svensk förhandlings-

Den ekonomiska politiken m. m.

position blir inte lättare genom en diskussionstaktik och -teknik av den typen.

Låt mig än en gång göra klart följande: Den svenska regeringen är intresserad av ett ekonomiskt samarbete i Europa. Vi är intresserade av ekonomiskt samarbete runt om i världen, men just nu gäller det alltså Europa. För att möjliggöra detta är vi villiga att diskutera *alla* ekonomiska punkter i Romavtalet. Vi har sagt att på vissa punkter, där vår neutralitet lägger hinder i vägen, kan vi inte diskutera. Vi är villiga att ange på vilka punkter neutraliteten lägger hinder i vägen. Men alla andra punkter såsom fria kapitalrörelser, etableringsrätt och uppsägningsrätt är vi villiga att resonera om. Något annat kan man inte begära i dagens situation. Det kan inte vara herr Ohlins avsikt att föra oss närmare en nationell samling genom att ställa de frågor som han här framställt. Han vet mycket väl att de frågorna inte kan framställas förrän vid ett förhandlingsbord, alltså först när vi över huvud taget kommit fram till förhandlingar. För dagen gäller det för oss att få reda på, om oviljan mot de neutrala staterna är så stark, att vi över huvud taget aldrig kommer fram till förhandlingar. För närvarande gäller det för oss att få ett besked på den punkten. Under sådana förhållanden blir uppenbarligen inlägg av den typ herr Ohlin presterat här en belastning för regeringens strävan att nå fram till resultat, och inte något som underlättar dessa strävanden.

Jag är kolossalt road av att resonera om principer. Jag vill hänvisa till att jag i nästan varje valrörelse har tillåtit mig att skriva en mera principiellt betonad broschyr, där jag försökt skildra hur jag ser på solidaritet och samverkan i samhället mot den aktuella bakgrunden. Men vi kan väl inte hålla diskussioner av denna typ som något slags lättgods i en diskussion om ekonomi i dag. Det finns väl ingen anled-

ning att ta upp dessa i och för sig stora och betydelsefulla frågor i ett resonemang som rör sig om de utskottsutlåtanden som vi nu skall diskutera. Jag har som sagt ingenting emot att föra en principiell diskussion fastän jag avböjer den just i dag.

Vad beträffar slutorden om samling och enighet vill jag än en gång säga att jag tror att det trots allt skall gå att komma fram till en samling bland de herrar som här är representerade, men det sker inte med anföranden av den typ herr Ohlin nyss höll.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern säger att det inte är rimligt att binda regeringen genom specificerade offentliga uttalanden. Det har jag emellertid inte gjort. Jag har inte gått in på någon annan speciell punkt än den som herr Hagnell ingående diskuterat. Herr Hagnell förstår tydligen inte det fina i vad statsministern säger, eftersom herr Hagnell diskuterar de internationella kapitalrörelserna. Det tycker statsministern att jag inte skall göra.

För övrigt får jag säga att vi inte har begärt någon offentlig precisering på olika punkter. Däremot vill jag framhålla den synpunkten att det är naturligt att oppositionspartierna informeras litet mera preciserat om bakgrunden till regeringens allmänna offentliga uttalanden. Det är naturligt som ett led i arbetet att försöka nå fram till så stor enighet som möjligt.

Med anledning av att statsministern säger att det inte finns något skäl att här nu diskutera problemen om associering, vill jag till sist säga att det som debatteras i dag är utformningen av en ekonomisk politik som i väsentliga avseenden berör våra internationella relationer. Jag har då tillåtit mig att efterlysa, att regeringen i tid förbereder en utformning av den ekonomiska politiken som skall göra det möjligt för vårt land att så mycket som

Den ekonomiska politiken m. m.

rimligt är deltaga i den europeiska integrationen. Det är naturligt att diskutera den saken, när riktlinjerna för vår ekonomiska politik här skall dras upp.

Det finns verkligen ingen anledning att uppskjuta en debatt kring dessa ting, så att denna vårriksdag skulle gå till ända utan att man fått säga någonting om en så central fråga som de internationella aspekterna på vår ekonomiska politik, som ju berörs i motioner och utskottsutlåtandet. Det är överraskande att statsministern säger, att vi inte bör diskutera det i den svenska riksdagen i maj 1962.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Jag hoppas ingen uppfattar det som någon personlig kritik, om jag säger, att jag tyvärr inte har så lång erfarenhet från denna kammare som herr Ohlin och statsministern och därför inte hade förutsett att det här skulle bli en debatt om de svenska marknadsförhandlingarna. Jag ber, herr talman, om ursäkt för att jag av den anledningen är en smula oförberedd i denna del av ärendet. Men ett par ord kanske jag ändå kan säga.

Hans excellens statsministern gjorde gällande att det skulle vara något orimligt att påstå att de olika regeringsmedlemmarnas uttalanden i somras skulle ha haft en negativ inverkan på hur man utomlands bedömer Sveriges och övriga alliansfria länders ställning. Jag tror att statsministerns uppfattning i detta hänseende är helt felaktig, och att om statsministern tror att de svenska regeringsmedlemmarnas uttalanden därvidlag varit utan betydelse bygger han på ensidiga och missvisande underrättelser.

Statsministern har också sagt att vad som hänt därefter har bekräftat regeringens bedömning att det inte kan vara tal om annat än på sin höjd association. Jag kan bara konstatera att jag för min del mött uttalanden av rakt

motsatt innehåll från franskt, tyskt och holländskt håll, såväl från borgerliga som från socialdemokrater.

Slutligen talade statsministern om möjligheterna att komma överens och menade att oppositionen inte ville komma överens med regeringen i denna fråga. Jag förmodar att statsministern tänker på det gamla uttrycket att oppositionens uppgift är att opponera. Jag måste emellertid säga att vi inte har haft så besvärligt att komma överens i de fall då vi verkligen varit eniga i sak. Men det första villkoret för att man skall kunna få till stånd en överenskommelse mellan regeringen och oppositionen i en fråga som denna måste ju vara att statsministern med samma skärpa och energi tar avstånd från negativa uttalanden, vilka kommer från vissa regeringsmedlemmar och egna partivänner, som från alltför positiva uttalanden vilka kommer från oppositionens sida. Så länge statsministern är tyst i fråga om de negativa uttalandena från socialdemokratiskt håll, kan han inte begära att vi skall vara övertygade om att han är överens med oss när det gäller vår positiva inställning.

Herr talman! Jag har som sagt inte förberett något anförande i denna del av frågekomplexet och stannar därför vid denna replik.

Det är klart att en debatt av den typ det här gäller alltid måste gå något utöver själva utskottsutlåtandet. Jag skall inte alls ge mig in på några detaljer i bankoutsrottets föreliggande utlåtanden; jag kan helt och fullt ansluta mig till vad utskottets ärade ordförande i början av debatten har anfört och yrkat. Däremot må det kanske vara tillåtet att ur dessa synpunkter göra några reflexioner över vår allmänna ekonomiska ställning och därvid även anknyta till vissa av de frågor herr Ohlin tidigare berört.

Den ekonomiska utvecklingen under tiden efter år 1945 har ju varit utomordentligt gynnsam för i stort sett hela

Den ekonomiska politiken m. m.

Västeuropa. I motsats till vad som var fallet efter första världskriget, då man ständigt hotades av olika faror på det ekonomiska området, har utvecklingen denna gång varit mycket fördelaktig. Ur svensk synpunkt har detta inneburit hög sysselsättning — högre än man före kriget någonsin trodde skulle vara möjlig — och kraftigt stigande levnadsstandard. Det har förekommit vissa inflationstendenser, som emellertid har begränsats, inte genom den offentliga politiken utan genom att produktionsökningen har gått så snabbt att den i viss mån har hållit takten med ökningen av efterfrågan.

Det finns dock en betydande skillnad mellan utvecklingen under innevarande period och närmast före andra världskriget. Under denna tidigare period åstadkoms det också en viss stimulans på det ekonomiska området, men det skedde väsentligen genom en ökad efterfrågan på hemmamarknaden. Nu har däremot både för Sveriges och andra europeiska länders vidkommande det karakteristiska draget i utvecklingen varit ett ökat handelsutbyte och därmed följande bättre arbetsfördelning. Både vår sysselsättning och vår höga levnadsstandard är avhängiga av att denna tendens får fortsätta, med andra ord av att vår export kan bibehållas på den höga nivå där den nu befinner sig.

Vad som givit oss gynnsamma exportkonjunkturer under efterkrigsåren är naturligtvis många olika förhållanden. Det är vårt gynnsamma läge i slutet av kriget, och utvecklingen på våra exportmarknader därefter, som frånsett år 1958 har medfört en ständig ökning av efterfrågan på svenska produkter liksom på andra länders produkter. Vi har med andra ord haft fördelen av att det på våra marknader har pågått en sådan utveckling att man har kunnat köpa mera också av svenska varor. Även andra omständigheter har bidragit till detta gynnsamma läge

för vår del. Det är emellertid att märka att det inte bara för Sveriges del utan också för andra länder framför allt varit fråga om en ökning av handelsutbytet inom Västeuropa, medan handeln mellan Europa och den övriga världen efter år 1953 snarast stagnerat.

Nu befinner vi oss i ett läge som är ägnat att inge något större bekymmer än vi tidigare haft att räkna med. I den reviderade nationalbudget som fogats till Kungl. Maj:t proposition nr 150 säges det — samtidigt som man hänvisar till den produktionsökning på 4 procent som det här tidigare talats om — följande: »Liksom i den preliminära nationalbudgeten bör dock understrykas att efterfrågeutvecklingen har avmattats på en del väsentliga områden, varför det inte förefaller troligt att hela denna produktionsökning verkligen kommer att uppnås.» Företagens investeringsbenägenhet är också, såsom jag tillät mig framhålla redan i remissdebatten, väsentligt mindre markerad än man tidigare förutsatt. Just i dag har vi på våra banker funnit nr 9 av skriften »Från departement och nämnder», där det lämnas en redogörelse för arbetsmarknadsstyrelsens syn på läget. Jag skall be att få citera ett stycke ur denna redogörelse: »Beträffande skogsbruket väntas allmänt ett minskat arbetskraftsbehov såväl under sommaren som under nästkommande vinter. Tendenser till en minskning av industrins investeringar jämväl i maskiner och apparater kan medföra en så småningom inträdande avmattning i den nuvarande starka expansionen av verkstadsindustrin. Samtidigt torde man få räkna med en fortsatt nedgång i sysselsättningen främst inom vissa på export inriktade basindustrier.»

Det föreligger alltså en bestämd avmattning i läget. Den hänger väl också mer eller mindre ihop med att man är litet osäker på hur vår viktigaste marknad, den västeuropeiska, kommer att

Den ekonomiska politiken m. m.

stå i förhållande till Sverige under de kommande åren.

Innan man vet det kan man inte säga om denna situation är tillfällig eller bestående. Så mycket är i varje fall klart att det inte bara beror på andra utan också på oss själva i vad mån vi kan räkna med en mera gynnsam utveckling i fortsättningen.

Den västeuropeiska ekonomien, särskilt på fastlandet, har utvecklats mot en alltmer vidgad samhandel inom den europeiska gemenskapen. Även om den västeuropeiska handeln över huvud taget har tilltagit, har ökningen varit starkare mellan de länder som tillhör EEC än mellan dessa länder å ena sidan och de utanför stående länderna å andra sidan. Man kan inte nu konstatera tendenser till avmattning inom de nuvarande EEC-länderna av samma karaktär som vi har hos oss. Och det är väl, ty om det bleve sådana tendenser och den överkapacitet och benägenhet att använda inneliggande lager som otvivelaktigt i någon mån finns också där skulle bli mera markerade, inträder en bestämd försämring just av vårt läge. Det är ju klart att om efterfrågan inom dessa länder avtar, kommer de i första hand att köpa från varandra och endast i andra hand från oss, åtminstone så länge vi inte har löst problemet om vår samverkan med dem.

Men, säger man, problemet kan lösas genom en friare internationell handel över huvud taget. Jag är helt överens i den uppfattningen. Jag tycker att det är mycket önskvärt med en friare internationell ekonomi. Det måste emellertid vara naturligt att denna inte kan begränsas till endast det rena handelsutbytet. En friare handel i världen förutsätter otvivelaktigt en däremot svarande friare ekonomisk politik. Det är därför herr Hagnells chauvinistiska resonemang beträffande kapitalrörelserna är så oerhört verklighetsfrämmande. Jag opponerar mig mot det inte bara där-

för att jag finner det olyckligt att se saken på det viset att regleringarna skall vara ett självändamål, utan också därför att det faktiskt inte i sak är rimligt att tänka sig att man skall kunna förena en friare handel med regleringar av den typ som herr Hagnell tydligen är så förtjust i.

Nu har utvecklingen hos oss emellertid visat en del andra tendenser som också är bekymmersamma. Vi har nämligen en ständig stegring av våra produktionskostnader. Hittills har det gått bra trots detta, just därför att den starka efterfrågan på våra exportmarknader har gjort det möjligt att sälja våra varor trots deras relativt höga priser. I en kärvarre marknad blir naturligtvis frågan om produktionskostnaderna utomordentligt mycket allvarligare.

Herr Hagnell talade i början av sitt anförande om vikten av att bekämpa inflationen. Men det är nödvändigt att komma ihåg att inflation inte är ett entydigt begrepp. Vad som för närvarande är den stora faran, är vad man i allmänhet kallar kostnadsinflation, d. v. s. en stegring av tillverkningskostnaderna som är så stor att det blir svårt att sälja våra varor på främmande marknader. Skall man riktigt måla en viss potentat på väggen, kan man säga att om kostnadsinflationen får fortsätta obehindrat, kan vi i sämsta fall råka in i en situation där både penningvärdet och sysselsättningen samtidigt blir äventyrade.

Det är klart att den viktigaste faktorn när det gäller kostnaderna i ett land av Sveriges typ är lönerna. Vi har ju en fri arbetsmarknad, och avtalsfriheten har utan tvivel betydande följdverkningar på kostnadssidan. Ändå är väl avtalsfriheten på arbetsmarknaden en så betydelsefull del av hela vårt ekonomiska system att vi får ta de olägenheter som följer med den. Vi kan inte ge oss in på en statlig reglering av lönesystemet, även om det finns

risk för att de fria löneförhandlingarna för till alltför höga produktionskostnader. Statens representanter kan ha anledning att uttala varningar men inte att lägga sig i förhandlingarna genom några beslut.

Däremot är det givet att ju mer kostnaderna stiger på detta område, desto mer angeläget är det att minska kostnaderna på andra områden. I ett läge där kostnadsinflationen är den allvarliga faran bekämpar man inte inflationen genom att ha höga skatter när lönerna går i höjden. Vad som behövs då är tvärtom minskad skattebelastning på produktionen för att därigenom i viss mån kompensera de produktiva företagen för de ökade kostnader som följer med stigande löner.

Vi har här det mycket intressanta amerikanska exemplet. Förenata staterna är ju ett av de länder som när det gäller den direkta beskattningen ligger närmast efter Sverige i egenskap av högskatteländ. Det betecknande för Förenata staternas efterkrigsekonomi över huvud taget eller i varje fall för deras ekonomi efter mitten av 1950-talet är att deras produktionskostnader är så höga att de i stor utsträckning är ur stånd att i Europa sälja sina varor till konkurrenskraftiga priser. Det är inte så oerhört allvarligt för dem, även om arbetslösheten i Förenata staterna säkert skulle gå ned om de kunde öka sin export. De har en så stor hemmamarknad att exporten för dem inte alls har samma betydelse som den har för oss. Vi är beroende av vår export. För oss är därför frågan om kostnadsnivån mycket mera väsentlig än den är för Förenata staterna. Att »ta av produktionen», som det så vackert hette under debatten i slutet av femtiotalet, betyder alltid att öka produktionskostnaderna, höja priserna och härmed också bl. a. äventyra exportmöjligheterna.

Ibland görs det gällande att vi skulle kunna förskjuta vår export från det europeiska området i riktning mot andra marknader, t. ex. de »nya länderna»,

Den ekonomiska politiken m. m.

som det heter. Jag tror inte så särskilt mycket på att vi har stora möjligheter i den vägen. Men om vi skall kunna utnyttja de möjligheter som finns så är vi beroende av att i dessa länder kunna göra stora investeringar och att för deras inköp på den svenska marknaden kunna lämna långa krediter och ändå räkna med att vi så småningom skall få betalt. Vad som behövs i den situationen är alltså att vi skall ha gott om riskvilligt företagskapital för kapitalexport. Det intressantaste exemplet vi har på det området är ju företaget i Liberia, som möjliggjordes så att säga genom en olyckshändelse, då regeringen till följd av sin iver att förstalliga LKAB gav ett bestämt svenskt företag mycket större resurser av riskvilligt kapital än det eljest skulle ha kunnat få.

Herr talman! Slutsatserna på de här punkterna blir uppriktigt sagt tämligen banala. Vi behöver för det första en effektiv kapitalmarknad, där både stora och små företag kan få utrymme för sina produktiva investeringar. Det förutsätter en ränta som är rörlig både uppåt och nedåt. Det innebär också, för att citera bankoutskottets uttalande på sid. 13, att »räntestrukturen — exempelvis skillnaden mellan inlåningsräntor och värdepappersräntor, mellan räntesatserna för kortfristiga och långfristiga placeringar etc. — tillåtes undergå fortlöpande förändringar». Det betyder alltså att man inte läser ränteutvecklingen. Jag tycker att det stämmer ganska illa med vad som är föreskrivet här i 5 § av ränteregleringslagen.

För det andra behöver vi obundna ekonomiska förhållanden till utlandet, fria ekonomiska förbindelser med andra länder och i viss mån en anknytning av vår ekonomiska politik till deras. Hur stämmer det med de befogenheter regeringen gör anspråk på i sista stycket av 4 § av likviditets- och kassakvotslagen?

För det tredje — kanske det viktigaste — är det angeläget att det kapital vi

Den ekonomiska politiken m. m.

kan ställa till förfogande främst skall användas för direkt produktiva ändamål. Ur den synpunkten är den prioritering som regeringen räknar med i 4 § av placeringskvotlagen minst sagt överraskande. Jag är för min del inte anhängare av någon prioritering alls i det hänseendet. Men skall man ha en prioritering så är vad som för närvarande behövs framför allt prioritering av företagets behov av kapital till direkt produktiva investeringar, inte statens och kommunernas behov, inte heller investeringar för bostadsändamål. Självfallet behövs pengar på både det ena och det andra området, men det mest angelägna är dock att våra exportföretag, på vilka hela vårt välstånd beror, får möjlighet att göra de investeringar som behövs för fortsatt utveckling.

Herr talman! Jag ber att helt få instämna i de yrkanden, som tidigare i debatten har gjorts av herr Regnéll.

Herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Jag skall försöka vara artig mot utskottets talesmän, som ju här har kommenterat det föreliggande förslaget, och jag kanske även får möjlighet att ta upp dessa frågor från de litet mera principiella utgångspunkter som bland annat partiledarna har velat anlägga.

Jag kan fatta mig relativt kort när det gäller de olika utskottsutlåtandena. Herr Hagnell hade i sitt ganska ingående anförande tillfälle till ett mera detaljmässigt bemötande. Men det har understrukits i utskottets utlåtanden att det inte är något speciellt principiellt nytt vi diskuterar här i dag. Det är en prolongation av beredskapslagar, som vi har arbetat med under åtskilliga decennier och som har fullföljts och utformats mot bakgrunden av de erfaren-

heter den praktiska hanteringen har givit anledning till.

Det är också angeläget att understryka den principiella enighet som här föreligger — och då vill jag vända mig till pressläktaren och säga att här kan man också tala om principiell enighet i det mesta av vad utskottet har behandlat i sina utlåtanden.

Sedan har man i debatten, både av utskottets talesmän och från partiledarhåll, velat som en allmän bakgrund göra gällande att den ekonomiska situationen nu är så förändrad att det inte finns anledning att visa denna ambition beträffande lagregleringen när det gäller likviditetskvot, kassakvot, placeringskvot, valutareglering och räntelagstiftning. Där har man hänvisat bl. a. till vissa uttalanden från stabiliseringsutredningen. I den utredningen har man glädjande nog skrivit ihop sig, men i ambitionen att göra detta har man väl på båda håll fått pruta på de mera kristallklara uppfattningarna. Jag föreställer mig det. Men jag kan i och för sig inte upptäcka några motsättningar mellan regeringens ståndpunkt och stabiliseringsutredningens betänkande. I stabiliseringsutredningen har man hela tiden diskuterat frågan i mera långsiktigt perspektiv. Som kammarens ledamöter väl observerat, omfattar det förslag till beredskapslag som nu föreligger ett treårsperspektiv framåt i tiden.

Om man ser närmare på hela frågan om den svenska kapitalmarknaden och behovet av att detaljreglera den, hoppas jag livligt att man skall komma dit här när det gäller långtidsperspektivet att vi kan fortsätta med de lättnader som dagsläget möjliggör. Jag är dock ganska övertygad om att dagsläget inte inbjuder till någon avreglering av lagstiftningen. Ty även om detta är en beredskapslagstiftning, så är den ändå — som också oppositionens talesmän har påpekat — ett av de avgörande instrumenten för att de förhandlingar som

Den ekonomiska politiken m. m.

försiggår mellan riksbanken och kreditinstituten skall bli effektiva. Och jag tror inte att situationen för dagen är sådan att en avreglering och därmed en reduktion av riksbankens möjligheter att föra en förhandling skulle vara lämplig. Jag tror det var herr Hansson i Önnarp som underströk, att när vi i den ekonomiska politiken arbetar i det respektabla syftet att hålla balans i den interna och externa ekonomien samt att hålla inflationsrisker och inflationstendenser borta, så får vi arbeta med många olika instrument, som på sätt och vis är beroende av varandra. De lättnader vi gör på vissa avsnitt kan därför föra med sig skärpningar på andra områden, om målet skall kunna nås. Där är finanspolitiken och kreditpolitiken kommunicerande kärl. Det är en sak som vi har talat om många gånger i denna kammare.

Vi har bakom oss ett par år med stark finanspolitik. Vi skall emellertid om några veckor — den 25 i denna månaden, om alla tecken håller — diskutera finanspolitiken i denna kammare. Men kompletteringspropositionen ger i varje fall vid handen att vi nu har en försvagad finanspolitik att arbeta med. Det är en försvagning som regeringen för sin del har ansett försvarbar med hänsyn till att vi trots oss kunna avläsa en viss lättnad i de senaste årens ansträngda ekonomi. Men om vi till denna försvagning av finanspolitiken också skall lägga ett borttagande av det instrument som gjort att riksbanken på ett effektivt sätt har kunnat diskutera om de penningpolitiskt erforderliga åtgärderna, är en sak som jag ber kammarens ledamöter tänka över och ha uppmärksamheten riktad på. För min del tror jag det vore att se litet för optimistiskt på utvecklingen. Jag tror inte att konjunkturförändringarna motiverar detta.

Beträffande detaljerna skiljer sig utskottets skrivning från reservationerna, men eftersom både utskottets tales-

män och reservanterna har preciserat dem, skall jag inte i denna relativt långdragna debatt ta upp frågan om kvoternas storlek, utlandsvalutan, garantiförbindelserna eller de speciella obligationerna från industrikredit och företagskredit. Men vad angår kvoternas storlek vill jag ändå understryka vad herr Hagnell anförde. Om vi accepterar de borgerliga reservationerna, så är lagen i den situation där man behöver använda den en nullitet för en eller två av våra större affärsbanker. Detta betyder följaktligen att vi skulle behandla bankerna och kreditinstituten på skilda sätt. Då får vi som resultat av en förhandling att de erforderliga inskränkningarna drabbar partiellt i stället för över hela linjen. Den saken har herr Hagnell dock närmare utvecklat.

I den mera principiellt betonade debatten har frågan ställts till mig, om regeringen sett dessa regleringslagar i perspektivet av den europeiska ekonomien. Låt mig göra det enkla konstaterandet att i det lagkomplex vi behandlar i dag — det rör sig om tre lagar och om en som innehåller en del nya bestämmelser — är det endast valutalagstiftningen som har en direkt betydelse för vårt förhållande till europaekonomien och till de bestämmelser i Romstadgan som handlar om de fria kapitalrörelserna. Jag vill emellertid framhålla att den valutareglering, som för närvarande tillämpas, är redan liberaliserad i vissa väsentliga avsnitt, och följaktligen skall den kanske inte ha skulden för saker och ting som den i dag inte inverkar på eller i varje fall i den praktiska tillämpningen inte i något avseende berör.

Det innebär först och främst att alla löpande betalningar är fria, och de löpande betalningarna är ju det väsentliga avsnittet när det gäller valutaregleringen i förhållande till handelsupp-görelserna och europaekonomien. För närvarande tillämpas inte valutaregle-

Den ekonomiska politiken m. m.

ringen så, när det gäller investeringar av produktiv art som svenska företag gör utomlands eller som utländska företag gör i Sverige, att dessa kapitalrörelser på något sätt hindras. Man arbetar följaktligen som om ingen reglering funnes. På samma sätt är det med de svenska företagens exportkrediter som finansieras genom upplåning utomlands eller med egna resurser. — Den begränsningen finns emellertid att svenska företag i regel inte har rätt att låna utomlands för investeringar i Sverige. Men hitintills har den svenska industriens ekonomiska resurser varit sådana, att man kunnat investera i den utsträckning som tillgänglig arbetskraft givit möjligheter till, även med beaktande av att vi förstärkt våra arbetskraftsresurser med en viss import varje år.

Har man detta klart för sig finner man, att det egentligen är på ett område som det framlagda lagkomplexet mera direkt konfronteras med europaekonomien, och det är när det gäller portföljinvesteringarna, d. v. s. de finansiella investeringar som utlänningar önskar göra i Sverige. Härvidlag gäller det i allmänhet möjligheterna att köpa värdepapper på den svenska börsen, och i detta hänseende upprätthålls fortfarande en reglering. Herr Ohlin och jag har diskuterat detta vid tidigare tillfällen, och jag måste nog erkänna att jag innerst inne är litet besvärad av tanken på att behöva ge upp möjligheten att utöva denna kontroll, helt enkelt därför att det inte utan vidare är klart att vi är beredda att ge utländskt kapital full frihet att på den svenska börsen köpa företag som representerar nationella tillgångar i form av skogar, gruvor och annat. I varje fall har vi tidigare — oavsett politisk uppfattning — varit relativt eniga om att det är en fördel ifall innehavet av dessa tillgångar kan vara nationellt, alltså svenskt.

Statsministern omnämnde i sitt in-

lägg nyss, att vid en diskussion i Köpenhamn förra veckoskiftet, som jag för övrigt också hade tillfälle att deltaga i, frapperades man av att våra skandinaviska bröder — som ju i detta hänseende har legat herr Ohlin och herr Heckscher nära, eftersom de sökt direkt anslutning till EWG — när det gäller villkoren för en anslutning till Europamarknaden presenterat reservationer rörande dessa områden — i fråga om etableringsrätten, i fråga om rätten att ha nationens naturtillgångar kvar i nationella händer. Dessa reservationer är väsentligt mera långtgående än de reservationer som den svenska regeringens ledamöter gjort sig till talesmän för när de allmänt diskuterat förutsättningarna för anslutning till Europamarknaden.

I alla övriga hänseenden har denna lagstiftning praktiskt taget ingenting med europaekonomien att göra — det gäller kassakvoter, likviditetskvoter, placeringskvoter och räntereglering. I en publikation som jag har framfört mig, »Europeiska ekonomiska gemenskapen. Redogörelse för Romfördraget och dess tillämpning utarbetad inom kommerskollegium», och synnerligen förtroendeingivande i all sin mäktighet, anges klart och tydligt — det står på s. 98 i skriften, om herrarna vill kontrollera det — följande:

»Nederländerna, Frankrike och Italien har i vad avser handel med icke-börsnoterade värdepapper och lämnandet av medellånga och långa icke-kommersiella lån och krediter åberopat undantagsbestämmelsen enligt vilken de har rätt att vidmakthålla restriktioner när frigörelseåtgärderna skulle utgöra hinder för genomförandet av landets ekonomiska politik.»

Jag vill vidare bara lämna en enda upplysning, nämligen att en av de mera betydelsefulla signatärmakterna i Romfördraget, Västtyskland, den i ekonomiskt avseende kanske dominanta parten, i dag i sin ekonomi, för afärsban-

ker och sparbanker arbetar med kassakvoter, som är hårdare mot bankerna än de kvassakvoter vilka regeringen nu har förelagt riksdagen. Västtyskland har en ränteregleringslagstiftning som även reglerar maximiräntorna och placeringskvoter precis som de svenska myndigheterna har haft för att kunna hålla ekonomien i styr och för att få denna att följa en utveckling som passar ihop med resurserna.

Låt mig vidare erinra om att åtminstone de flesta av oss som har deltagit i debatten och som även har följt diskussionen i USA i detta avseende har blivit medvetna om att ett av Förenata staternas bekymmer under de senare åren har varit risken för en fortsatt valutaavtappning av det slag som Förenata staternas ekonomi har fått vidkännas på senare år. Detta har på det ekonomiska fältet varit den stora ömtåliga politiskt-ekonomiska frågeställningen. En av anledningarna till denna situation — som vid vissa tillfällen har föranlett en debatt som kanske inte alltid har varit så hälsosam för dollarn — har onekligen varit kapitalexporten från Amerika för investeringsändamål i Europa. Vi vet att Förenata staternas president har tvingats vidtaga åtgärder mot denna kapitalexport i form av skatteskräpningar på de investeringar som görs utomlands, i akt och mening att värna om den egna valutan och ekonomien.

Detta kan hända för en stor och dominerande ekonomisk nation, och mot bakgrunden av det är det väl inte så överraskande om även ett litet land när det ger sig i sällskap med de stora kan ha ett behov av att värna om sin möjlighet att inte komma in i ett läge som man inte behärskar. När oppositionens talare gör gällande att vi nu är inne i en så påtaglig lättnadsperiod i samhälls-ekonomien att det egentligen inte passar att diskutera vidmakthållandet av en lag och en reglering på det penningpolitiska området, är man ute litet för

Den ekonomiska politiken m. m.

tidigt med sina spådomar. Jag nämnde nyss att jag för en vecka sedan hade tillfälle att vistas i Danmark, och där dominerades den ekonomiska debatten av den inflationsfara som danskarna för närvarande ser i ögonen och som tvingar dem till hårda skatteskräpningar och många andra ingrepp för att rädda en valuta, vilken under ett hårt efterfrågetryck nu börjar att närma sig en icke tolerabel bottennivå. Vi har väl också alla om vi har följt den internationella debatten inte kunna undgå att höra professor Erhardts emfatiska uppmaningar till återhållsamhet när det gäller den tyska ekonomien med återopande av att man där har inflationsfaran inför ögonen.

Även i den franska ekonomiens utveckling finns det en ganska märkbar inflationstendens. Undantaget är väl England, såvida jag inte skall tro på vad dagens tidningar skriver, nämligen att Engand skulle ha kommit över sin stagnationsperiod och kan räkna med en mycket progressiv och expansiv ekonomi framöver. Men en sådan prognos stämmer ju också där illa med prognoserna om en allmän avmattning.

Vi är ett ganska litet land, beroende av förhållandena i världsekonomin, och jag tror inte att vi behöver räkna med att isolerade komma i ett läge präglat av typiska depressionstendenser, om världen i övrigt visar ett mönster som kanske snarare går åt det andra hållet. Men, kanske någon säger, regeringen har ändå i sina signaler visat att den trots att en viss avmattning kommer att äga rum, och det är riktigt. Vi tror att en sådan kommer att ske i varje fall under nästkommande vinter. Detta har bl. a. varit en av orsakerna till att vi har kunnat finna oss i en viss försämrad finanspolitisk effekt. Detta har också varit anledningen till den ökning av bostadsbyggandet och den frisläppning av investeringsfonderna som tidningarna i dag talar om och som herr Hansson

Den ekonomiska politiken m. m.

i Önnarp omnämnde i sin egenskap av ledamot av arbetsmarknadsstyrelsen.

Låt mig emellertid göra några kommentarer till vad herr Hansson i Önnarp sade.

Jag vill då först påpeka att frisläppningarna har omgärdats med ganska verksamma försiktighetsspärrar. Igångsättning av bostadsbyggen släpps fri under de närmaste månaderna för att vi skall kunna bereda arbete åt byggnadsarbetarna under den kommande vintern. Detta är knappast uttryck för en allmän nedgång i den svenska konjunkturen utan för att man har haft en alltför hög arbetslöshet bland byggnadsarbetarna under den vinter som har gått, och vi vill inte tolerera en lika hög arbetslöshet under kommande vinter.

Bostadsbyggandets igångsättning bestäms för varje kvartal. Skulle utvecklingen vända, kan man lugna upp bostadsbyggandet när man kommer längre fram på året. Vi har alltså här en ganska smidig metod att stimulera ett speciellt område, byggnadsområdet, och denna metod sätts nu in för att ge effekt under den kommande vintern.

Frisläppningen vad beträffar investeringsfonderna har kanske mera förbindelse med hur man bedömer det allmänna ekonomiska läget och inte enbart läget inom byggnadsindustrin. Men lättnaderna i fråga om investeringsfonderna har också sina bestämda begränsningar. Dels är förutsättningen för att man skall få utnyttja den skattepreferens som investeringsfonderna ger tillfälle till att man sätter i gång byggenskap under tiden 1 maj till 1 oktober — man siktar således även här till att öka sysselsättningen just under vintern som vi betraktar som den problematiska säsongen — och dels får man räkna av så mycket skatteprioriterat som man hinner förbruka fram till den 1 maj 1963. Med dessa begränsningar har regeringen och arbetsmarknadsstyrelsen velat understryka att det inte är tal om någon deciderad tendens till all-

män konjunkturavmattning utan att det är fråga om att skapa sysselsättningsmöjligheter som vi tror oss behöva i första hand för byggnadsarbetarkåren under den kommande vintern.

Herr Hansson i Skegrie tog också upp ytterligare en fråga, och flera av oppositionens talesmän har kommenterat den, nämligen den form av prioritering som det nuvarande systemet säges innebära därför att statens obligationer och hypoteksobligationer för bostadsbyggandet accepteras såsom likvida medel och bidrar till täljaren i det tal som man har kallat för likviditetskvoten. Jag har svårt att acceptera resonemanget om en prioritering. Riksdagen fattar ju beslut om vilka utgifter vi skall kosta på oss. Om dessa beslut innebär någon prioritering, så sker ju den prioriteringen när herr talmannen slår klubban i bordet; den sker inte när de penningvårdande myndigheterna söker hjälpa till att få riksdagens beslut i verkligheten utförda. Skulle riksdagen komma på den idén att bestämma sig för andra prioriteringar i stället för att fastställa ett fixt bostadsbyggande av den och den storleken och en fix utgiftsstat för kronans räkning i andra avseenden, det må vara för militära ändamål, för folkpensioner eller vad som helst, ja, då fick naturligtvis riksbanken och andra organ se till, att de andra områden som riksdagen beslutat prioritera fick sitt. När det efter förhandlingar mellan riksbanken och affärsbankerna, mellan riksbanken och kapitalinstituten i övrigt och efter bestämmande av likviditetskvoter träffas de uppgörelser som har skett, så innebär detta såvitt jag kan fatta att man i praktisk politik omsätter de beslut som denna riksdag i demokratisk ordning har fattat. Jag föreställer mig att ingen riksdagsman är beredd att säga: »Vi har visserligen fattat det och det beslutet» — eller om riksdagsmannen i fråga har annan uppfattning: »Vi har visserligen fått finna oss i det och det beslutet»

Den ekonomiska politiken m. m.

tet — men vi anser att vi har full frihet att tycka att det beslutet helst inte bör genomföras.» Har riksdagen fattat ett beslut, skall det genomföras, och det är regeringens och riksdagens egen bank som har åtagit sig att i praktiken medverka till att besluten på det finansiella planet också kan genomföras.

Jag lade märke till att det från högerhåll uttalades — jag tror det var högerens representant i utskottet som gav det beskedet — att högern har begärt avslag på räntelagen »men i den sista voteringen är beredda att stödja centerpartiets reservation i fråga om ränteregleringslagen». Jag tror inte att jag har missuppfattat den deklARATIONEN. Under hela det decennium som vi har arbetat med ränteregleringslagen har högerpartiet på denna punkt intagit en principiell ståndpunkt. Man har inom högern ansett att ränteregleringslagen är en lagteknisk obehövlig het — jag vill inte använda så starkt uttryck som »missfoster». Jag har fört många och långa diskussioner med högerens representanter i denna kammare och medkammaren just om ränteregleringslagen. Ni har på högerhåll i princip vänt er emot att den lagen skall finnas, även om den bara existerar i form av en beredskapslagstiftning. Därför var det nu intressant att höra hur högern hade gjort upp med den gamla principuppfattningen och är beredd att stödja centerpartiet på denna punkt. Jag är beredd att gratulera herr Hansson i Önnarp och övriga centerpartister för att ni i denna principiella sak satt koppel på högerpartiet. Jag har försökt argumentera i många år för att det var nödvändigt att vi hade en beredskapslag rörande räntereglering, men jag har alltid mötts av ett indignerat motstånd. Om nu frontförändringen beror på att centerpartisterna har större förmåga att argumentera än vad jag har kunnat prestera vågar jag inte uttala mig om; jag bara inregistrerar detta som en i och för sig glädjande förnuftsförbättring.

Fortsätter högern i den stilen är det möjligt att våra diskussioner i dessa frågor kan bli väsentligt lugnare framöver.

Man kan givetvis fråga: Varför skall vi över huvud taget ha regleringar på detta område? Jag har varit inne på den saken litet tidigare. Jag vågar säga att vi har under hela 1950-talet — och såvitt vi nu kan överblicka gäller det samma också för 1960-talet — inte utan vidare velat acceptera de fria marknadernas spel och frånhända oss möjligheten att med penningpolitiska metoder och förhandlingar bidra till att stabilisera den samhällsekonomiska utvecklingen.

Jag skall härefter söka bemöta herr Ohlin och herr Heckscher och i största korthet ta upp en del av vad de sade i sina — det gäller i varje fall herr Ohlin — mycket utförliga anföranden.

Herr Ohlin tog upp en diskussion som vi inte ställer oss alldeles främmande för om skillnaden mellan, som han uttryckte det, den »socialistiska» ekonomien och den »liberalistiska» ekonomien. Han talade mycket starkt för den större expansion och bättre ekonomiska resultat som hans eget ekonomiska program skulle föra med sig. Nu har vi, herr Ohlin, i 30 år haft för att använda herr Ohlins uttryck den »socialistiska dominansen» i vårt land. Vi har följaktligen inte haft möjlighet att erfarva vad herr Ohlins liberalistiska alternativ skulle kunna ge i stället. Därför blir naturligtvis alla jämförelser av detta slag mycket haltande och relativt intetsägande, när man inte kan sätta upp alternativen mot varandra. Jag låg härom kvällen och läste en avhandling om den politiska utvecklingen i slutet av 1920- och i början av 1930-talen. Under den tiden hade i varje fall liberalismen möjlighet att öva inflytande på svensk politik och svensk samhällsutveckling. Resultatet var inte särskilt rekommenderande. Nu hoppas jag att herr Ohlin och hans partivänner lika litet som något annat kan

Den ekonomiska politiken m. m.

undgå att vara underkastade utvecklingens lag. Jag skall vara så artig att jag antar att herr Ohlin har chanser att föra en bättre politik än vad på sin tid C. G. Ekman lyckades prestera.

Efter en 30-årsperiod av socialistisk dominans i detta land har vi, det är obestriddigt, nått en utvecklingsnivå, en standard som är tillfredsställande. Jag är den förste att ge ett erkännande till alla de goda krafter som har medverkat till detta, låt vara att kanske herr Ohlin inte står i allra första ledet när jag går omkring och tackar. Man kan naturligtvis göra gällande — och det brukar herr Ohlin alltid understryka — att alla jämförelser är rätt orimliga eftersom vi har undgått världskrigen, både 1914—1918 och 1939—1945. Vi var inte den enda nation, inte ens den enda civiliserade och utvecklade nation, som undgick dessa världskrig, och vi har möjligheter att med de andra nationer som slapp delta i kriget göra fair jämförelser utan att precis behöva skämmas för oss. Man kanske också bör räkna med att även om vi har undgått den värsta förstörelsen som kriget innebar har vi oförskräckt tagit på oss långtgående kostnader för försvaret, kostnader som framför allt under efterkrigstiden per capita har varit väsentligt högre än försvarskostnaderna för de flesta av Europas nationer.

Herr Ohlin trivs inte riktigt med att socialdemokratiens talesmän vid våra förstamajmönstringar ägnar sig åt vissa historiska betraktelser över utvecklingen. Herr Ohlin tycker att de präglas av för mycken självgodhet, och herr Ohlin kan ju ha rätt att ha den uppfattningen. Tyvärr kan jag inte ingå i polemik beträffande herr Ohlins majtal; det kom bort i den stora flocken av majtal som jag och mina partivänner svarade för. Jag har faktiskt glömt bort formuleringen, men jag är beredd att ifrån kammarens talarstol ge herr Ohlin ett erkännande för den, låt mig säga, oförskräckt het och energi med vilken han varje år

håller ett majtal. Fortsätt med det, för det blir väl alltid någonting av uppstramning för det inre behovet, även om det inte biter på de politiska motståndarna så värst mycket.

Om vi hade haft en annan politik, säger herr Ohlin, skulle vi haft en snabbare utveckling — tala med vem som helst av näringslivets män så blir den uppfattningen verifierad och dokumenterad! Ja, jag har haft tillfälle att tala med många av näringslivets män. Om de ansluter sig till herr Ohlins politiska uppfattning, föreställer jag mig att de också tar intryck av hans politiska argumentering och tror på hans deklamationer. Det är möjligt att de av näringslivets folk som ansluter sig till herr Heckschers uppfattning också tror på de deklamationer om vår framtidstakt som herr Heckscher, inte lika ofta som herr Ohlin men ändå då och då, ger uttryck för. Nu är det kanske inte så många av näringslivets män som hör hemma i den politiska uppfattning som jag företräder, men det finns väl en och annan av dem, och talar jag med dem möter jag kanhända en reaktion som i stort sett överensstämmer med min egen, men lika litet som när herr Ohlin talar har man här något alternativ till vad den s. k. liberalistiska ekonomien skulle ha givit för resultat. Därför finner jag det ganska sterilt och meningslöst att i en debatt skissera upp de båda alternativen jämbördes och säga att om vi i stället hade gått den eller den linjen, skulle vi i stället ha haft så och så mycket bättre.

Herr Ohlin utvecklar denna diskussion till ett ouppnått mästerskap: han tyckte att om vi skulle ha socialiserat mer, vilket vi inte har gjort eftersom socialdemokraterna har släppt tanken på socialisering, skulle det ha varit ännu sämre än det är i dag. Man brukar tala om att det är en sport att måla hin på väggen för att få möjlighet att piska honom. Då och då gör jag den reflexionen när jag sitter och avlyssnar herr

Ohlins inlägg här i dag att de är av den karaktären.

Vi har gått ifrån den direkta socialiseringen, säger herr Ohlin, och har i stället kommit fram till någonting som han vill kalla reglerad socialism. Herr Ohlin får kalla det vad han vill. Vi är så pass fördomsfria och öppna att vi helt enkelt säger att man får använda vilken metod som helst, en socialiseringsmetod, en regleringssocialism, en privat företagsamhet, en kooperativ företagsamhet eller en bondekollektivistisk företagsamhet — det finns många uttryck för företagsamheten i vår blandade ekonomi. Det väsentliga är att man får ut bästa resultatet av det hela. Jag tror att detta är det rättesnöre och den rikt punkt som det socialdemokratiska partiet arbetar efter. Det finns inga förutfattade meningar som herr Ohlin vill göra gällande.

Vi skall ha konkurrens på lika villkor, säger folkpartiledaren och fortsätter med ett han inte vill utveckla detta närmare men att han ändå vill antyda, att vi på bostadsområdet har en konkurrens som långtifrån motsvarar det ideala tillstånd han själv anser sig vara en företrädare för. Jag får utgå ifrån att denna debatt också fördes under bostadsdiskussionen för en tid sedan. Under de fyra år jag var bostadsminister förde jag denna debatt varje år och i stort sätt gäller väl fortfarande samma argument i dag som på den tiden, nämligen att när det gäller det allmännyttiga byggandet är detta en byggnadsverksamhet fri från all spekulationsvinst och egen företagarevinst. Detta byggande har vi velat prioritera med en belåningsmöjlighet upp till 100 procent. När det gäller den privata verksamheten som har frihet att tillgodogöra sig vinst, visserligen begränsad så länge hyresregleringen gäller, men som ändå har chansen att på sina håll och så småningom, alltefter det att hyresregleringen avvecklas, göra vinst på sin investering, är det väl alltså rimligt att

Den ekonomiska politiken m. m.

15 procent av investeringskostnaderna finansieras av eget kapital.

Låt mig, herr talman, komma tillbaka till ytterligare en principiell synpunkt på det problem vi nu diskuterar. Är dagens ekonomi sådan att det finns anledning till att prolongera beredskapslagarna och utbygga placeringskvoterna? Ja, det hela är en fråga om den ekonomiska utvecklingen och varför inte om kapitalbildningen i 1960-talets perspektiv. Jag brukar då och då uppvakta av folk, och det är kanske i och för sig inte så överraskande, att dessa personer drar sina slutsatser om en viss lättnad på kapitalmarknaden som har ägt rum under de senaste åren och som delvis är betingad av att staten har kunnat avhålla sig från att anlita kapitalmarknaden. Man har en benägenhet att dra slutsatsen, att det i fortsättningen egentligen inte är något problem med kapitalbildningen i vårt land. Vi har ATP och en ökad sparsamhetsvilja hos medborgarna och man resonerar som så, att allt kommer att ordna sig av sig självt. Jag brukar vara litet försiktig med de optimistiska tongångarna. Herr Ohlin säger kanske att det är en skötesynd och ett karaktärsdrag hos mig. Men jag tror att det är riktigt att här vara försiktig. I den mån vi har haft tillfälle och tid att studera långtidsutredningens nyligen avgivna betänkande har vi kunnat finna, att vad som kommer att känneteckna 1960-talet är ett alltmer utpräglat kapitalbehov i den svenska ekonomien. Vi har en ekonomisk utveckling, som man säger blir mer och mer kapitalintensiv, helt enkelt därför att med rationalisering och mekanisering kommer att krävas fler och fler kronor, hundralappar och tusenlappar bakom varje anställd arbetare, tjänsteman och företagare. I det perspektivet har vi att bedöma framtiden. Man bör därifrån inte ta ut några lättnader i förväg.

Vi kan spara på många sätt. Oppositionen har erinrat om att finansminis-

Den ekonomiska politiken m. m.

tern har hjälpt till — kanske litet för överambitiöst — genom den finanspolitik som har förts. På senaste tiden har jag i tidningarna följt en debatt, som har gällt frågan huruvida den finanspolitik vi haft under de senaste åren — då vi utan att anlita kapitalmarknaden har finansierat inte endast de löpande utgifterna utan även kapitalinvesteringarna och ändå fått ett par hundra miljoner kronor över — varit tillräckligt stark eller om den ändå inte har varit för svag. Det senaste argumentet har förts fram från den utgångspunkten, att en ännu hårdare finanspolitik kanhända skulle ha medverkat till en grad lugnare lönerörelser. Jag skall inte ta upp någon diskussion om den saken, men jag har velat ställa upp problemet, ty även en finanspolitik av den karaktär som presenterats under de två senaste åren, 1960 och 1961, betecknas på sina håll som icke tillräckligt stark, sett ur den ekonomiska stabiliseringens synpunkter.

Det sparande som sker över budgeten är ett faktiskt, reellt och odisputabelt sparande. Därest man tror sig om att kunna ersätta det sparandet genom ett personligt sparande, som då skulle uppstå via skattesänkningar, finns det en omständighet som är värd att beakta. Jag har många gånger i våra ekonomiska debatter mötts av argumentet, att det statliga sparandet via skattefinansieringen av statens investeringar egentligen inte är något nettosparande. Samma sparande kan man få fram, om man sänker skatterna och låter de enskilda medborgarna spara pengar. Det är riktigt, men under en mycket bestämd förutsättning: att skattesänkningen göres så fullkomligt horribel, att alla de som inte behöver öka sin konsumtion eller ha någon tanke därpå får hela skattesänkningen. En sådan skattesänkning är inte en politisk, praktisk realitet — det kan vi vara överens om. Alla skattesänkningar som sker måste ha sin huvudvikt lagd vid de breda folklagren, som ännu har så oerhört

mycket kvar av otillfredsställda konsumtionsbehov. Alla statistiska undersökningar visar att om man vidtar en skattesänkning, som denna riksdag kan och kanske kommer att göra, ersätts det statliga sparandet till 80 procent av en ökad personlig konsumtion och till 20 procent av ett ökat personligt sparande. Det är en synpunkt, som jag tycker att man kan ha anledning att ett ögonblick erinra sig.

Låt mig göra ytterligare en erinran. Jag tror det var herr Ohlin, som i sin europeisk-internationella jämförelse nämnde schweizarna som ett föredömligt exempel när det gällde att handlägga liknande frågor, i varje fall genom att avstå ifrån att reglera kapitalmarknaden. Om jag inte hört fel på den punkten, kan jag emellertid svara med att säga att enligt de senaste uppgifter, som kommit mig till handa, är våra vänners schweizarna just nu i färd med att utarbeta kassareservkvotsbestämmelser efter ungefär likartade principer som här behandlats av riksdagen. Som jag nyss nämnde är det principer som bl. a. Västtyskland har arbetat efter under hela efterkrigstiden och sannerligen inte har någon tanke på att sluta tillämpa.

Det glädde mig att höra herr Ohlins uppriktiga erkännande om min företrädare i ämbetet, finansminister Wigforss. Denne gjorde många bra och remarkabla ting under sin tid som finansminister. Han introducerade den aktiva konjunkturpolitiken via statsbudgeten genom underbalansering av driftsbudgeten på 1930-talet. Han genomförde de fria avskrivningarna och han genomförde en skattereform 1946, som präglades av en ganska stark progressiv beskattning, en skärpt arvsbeskattning och en kvarlätenskapsbeskattning.

Jag är inte övertygad om att herr Ohlin är beredd att låta detta erkännande så att säga bli »allmängiltigt» för vad som skedde av dessa mera remarkabla ting, eller om det inskränker sig till den speciella företagsbeskattningen. Jag får

Den ekonomiska politiken m. m.

väl också i all blygsamhet säga att jag under min tid som finansminister haft möjligheter att göra en del på skatteområdet, som måhända kan hålla för eftervärlden. Jag har varit med och genomfört omsättningsskatten och varit en av de arbetsammare hästarna i beskattningshänseende. När jag så småningom, trött och mätt av ålder, kommer att avgå från denna post hoppas jag att herr Ohlin såsom energisk och talför oppositionsledare kommer att ge mig ett erkännande för det, eftersom herr Ohlin nu i princip har anslutit sig till omsättningsskatten.

Jag skall inte ta del i debatten om europamarknaden. Statsministern har väl i sina anföranden sagt vad som behövde sägas. Men låt mig bara understryka att det för oss alla, som är intresserade av detta viktiga avsnitt och som har möjlighet att följa den interna debatten och försöker göra det, torde stå klart att den klimatförsämring, som vi just nu avläser i frågan inte om Sveriges utan om de neutrala ländernas ansökan om associering till europamarknaden, icke är signifikativ enbart för Sverige. Det är en klimatförändring som vi delar lika med våra neutrala bröder i Schweiz och Österrike och den har kanske sina förklaringsgrunder. I den debatten skall man nog inte ta upp en diskussion om att den och den socialdemokratiska regeringsledamoten eller den och den socialdemokratiska riksdagsledamoten eller politikern har sagt det och det, som nu skulle göra de tongivande i Europa — för att nu inte tala om de tongivande i Förenta staterna — så kritiska mot våra associeringssträvanden, att våra möjligheter skulle ha försämrats. Jag har inte kunnat kontrollera hur de österrikiska och schweiziska politiska talesmännen har skött sig under de år som frågan varit politiskt aktuell. Jag inskränker mig till att säga, att klimatförändringen är likartad för alla de neutrala staterna — tyvärr kan vi säga, men det tycks vara ett faktum.

Jag har inte kunnat finna någon annan orsak till detta än att europastaternas politiska grundtema har framträtt starkare i den reella debatten. Det är från de utgångspunkterna som de neutrala staterna får finna sig i en mer uttalad stramhet i förhållandet mellan oss och europamarknaden. Att graden av intensitet — eller dess motsats — i ordvalet när herr Ohlin eller jag eller statsministern eller handelsministern håller anföranden skulle spela någon roll i den reala politiken, tror jag inte ett dugg på, ty här är det fråga om en real politik i dessa ords rätta bemärkelse.

Herr Ohlin slutade med att ge sig in på en analys av mitt själsliv. Jag tyckte det var väldigt intressant att avlyssna denna. Men jag skall inte fresta kammarledamöternas tålmod med att ge mig in i svaromål, trots att jag är smickrad över att herr Ohlin kommit dithän att han över huvud taget tillerkänner mig ett själsliv. Men när jag ändå är inne på det som herr Ohlin sökte göra gällande, nämligen att här går finansministern under en konflikt mellan det nationella och tvånget att samarbeta, kanske jag i utförlighetens intresse skall säga att det kan vara en konflikt mellan det nationella och tvånget till samarbete enligt de statuter, som finns i Romstadgan.

I ärlighetens namn skall jag erkänna att det har varit en konflikt för mig. Det har varit en konflikt i första hand därför att vår neutralitetspolitik icke är förenlig med Romstadgans statuter. Det har varit en konflikt därför att bestämmelserna om att överlämna vår nationella självständighet i fråga om att göra upp handelsavtal med utomstående länder givetvis varit en källa till inre konflikt för mig. Detta är kanske icke någon exklusiv neutralitetsfråga, men ekonomiska spörsmål och neutralitetsfrågor går så långt i varandra, att det ekonomiska på vissa avsnitt för mig har samma karaktär som neutralitetsfrågan.

Den ekonomiska politiken m. m.

Även etableringsrätten kan för mig bli en konfliktfråga, ty jag hesiterar faktiskt inför tanken att de svenska naturtillgångarna och råvarutillgångarna skall flyttas över på andra händer och vi således kan ställas utanför det inflytande på detta för hela svenska folket viktiga område, som jag anser att svenska folket skall ha och som kanske också herr Ohlin i sina stilla stunder anser att det finns fog för.

Samtidigt har jag, liksom mina regeringskolleger, på det starkaste understrukit önskvärdheten av att fortsätta det ekonomiska och handelspolitiska samarbete med Europa, som är traditionellt och dokumenterat och som kan bli avgörande för vår välfärd framöver.

Det är helt naturligt att den frågeställningen innebär en konflikt. Jag skall erkänna att det är en konflikt både för oss och för mig personligen. Om jag sedan anser att det förhandlingsutspel som jag hoppas vi relativt snart skall få med Europamarknaden — det kan dröja också — skall vara det ur våra synpunkter bästa möjliga, är väl också det en följdverkan av den konflikt som jag bär inom mig. Jag vill inte utan vidare ge bort förhandlingskort, som jag anser har en avgörande betydelse från principiella, praktiska, ekonomiska och andra utgångspunkter utan att känna till vad jag får i stället. Jag måste erkänna att i detta fall känner jag någonting av en konflikt, och jag kan endast gratulera herr Ohlin som är helt fri från alla sådana konflikter, om jag fattat hans senaste inlägg rätt.

Jag skall bemöta en av de synpunkter herr Heckscher tog upp i sitt inlägg, nämligen frågan om kostnadsutvecklingen i Sverige med hänsyn till vad som har skett under den senaste avtalsrörelsen.

På sätt och vis är jag glad — jag skall kanske också säga litet överraskad, i vart fall glatt överraskad — över att herr Heckscher så resolut tar avstånd från den tanke som då och då förekom-

mit på oppositionssidan, att regeringen har skyldighet att direkt gripa in med pekpinne och pekfinger i avtalsparternas lönerörelse. Det var en välgörande deklaration, att vi får ta olägenheterna av en kostnadsstegring för att vinna den frihet som avtals- och arbetsmarknaden har. Det sista är viktigast. Den kostnadsutveckling vi nu avläser är en följd av att framför allt låglönegrupperna har fått de förhållandevis största lönehöjningarna i den nu avslutade lönerörelsen. Det är arbetare i distribution och handel, i livsmedelsindustri och transportverksamhet, alla de områden där rationaliseringsmöjligheterna kanske inte är uttömda, men i varje fall inte på samma sätt gripbara som i verkstadsindustrien eller inom skogsindustrien och våra andra exportindustrier.

Vill man inte att eftersläpningen skall bli alltför påtaglig för vissa grupper av landets medborgare, så tarvas det enligt vad jag förstår nu ett lönelöft för de sämst betalda, och det stod klart för alla att detta måste föra med sig en prisstegring just på grund av att det drabbar områden där genomslagsverkan är ofrånkomlig.

Men trots detta, herr Heckscher, finns det inte någon anledning att se alltför mörkt på våra möjligheter att hävda oss i konkurrensen ute i världen. Lönerna har inte stigit bara i vårt land; procentuellt har lönerna stigit lika mycket i alla de omgivande länderna som vi skall konkurrera med, möjligen med undantag för England. Jag tror inte man bör ställa ut några växlar på att England kan hålla den relativt strama lönepolitiska linje så länge till. Jag har sagt många gånger tidigare att någon extra procent i lönehöjning i vårt land kanske kan balanseras av den disciplin på arbetsmarknaden och den genomgående arbetsfred som vi ändå kan räkna med i landet, där inte arbetsnedläggelser och andra sådana ting gör hål i samhälls-ekonomien.

Den ekonomiska politiken m. m.

Om jag fattade herr Heckscher rätt menade han att det är en möjlighet, att klara den ofrånkomliga kostnads-konsekvensen av lönerörelsen om företagens kostnader sänkes när lönerna stiger. Nu tror jag nog jag vågar säga att en fredlig avtalsuppgörelse i vårt land är uttryck för en arbetsmarknadsparternas bedömning av vad som är praktiskt möjligt. Är det omöjligt, ja, då kan man inte göra upp. Är det möjligt gör man upp. Man kan komma i den situationen att den ena eller den andra parten säger att en uppgörelse blir dyr. Jag föreställer mig att de skogsarbetare som går och väntar på en ny lönerörelse i höst är från sina utgångspunkter ungefär lika missnöjda med sin uppgörelse som den mest missnöjde företagare kan vara med en uppgörelse som han tycker drabbar honom hårt. Men i sista hand är uppgörelsen i alla fall ett uttryck för ett bedömande av vad man tror skall vara möjligt. Denna bedömning bygger på att förutsättningarna med avseende på företagets beskattning skall vara oförändrade. Till och med oppositionen kan kanske vara enig med mig om att så länge regeringen sitter kvar och så länge Sträng är finansminister sitter förhandlarna inte och förhandlar i den förvissningen, att de kan kosta på sig vilka avtal som helst; går man för högt, sänker Sträng företagsbeskattningen. De har handlat på givna premisser och är beredda att ta konsekvenserna.

Då kan man fråga sig: Kommer vi under sådana förhållanden att få det riskvilliga kapitalet? Ser vi tillbaka på den svenska industriens investeringsaktivitet under de senaste fyra åren och speciellt under de senaste två åren, där hälften av investeringsprogrammet för långtidsutredningens femårsperiod är avverkad på två år, får man väl ändå objektivt och rent personligt en känsla av att det riskvilliga kapitalet inte har saknats. Jag kan inte finna en sådan förändring i situationen att den uppfattningen skulle bli ogiltig för 1962,

1963 och 1964. Allt hänger naturligtvis i sista hand samman med utvecklingen i den värld vi har omkring oss och där de svenska tillverkarna skall saluföra sina produkter i konkurrens med andra länders tillverkare — dock inte i värre konkurrens än hittills.

Herr REGNÉLL (h) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern försökte komma ifrån motsättningen emellan sin kreditmarknadslagstiftning och rekommendationerna från stabiliseringsutredningen, LO och andra, genom att säga att dagsläget inte inbjuder till avreglering av kapitalmarknaden. Finansministern ironiserade över min inställning till ränteregleringslagen, där jag förklarade mig ämna — om avslagsyrkandet skulle falla — hellre stödja centerpartiets modifierade variant än ge en chans åt finansministerns mera rigorösa. Jag skäms inte alls för att jag hellre vill nå ett praktiskt resultat än demonstrera mina principer.

Men herr Sträng är planhushållare i alla lägen. Hans principer kommer tydligen aldrig att låta något dagsläge te sig inbjudande för avreglering. Han tycks inte ens märka att han själv givit en skildring av dagsläget, av vilken slutsatsen borde bli: Passa på att avreglera just nu!

Dagsläget är detta: statens upplåning är nu modest men beräknas stiga. Kommunernas lånefinansierade verksamhet blir framöver knappast mindre. Investeringsbenägenheten hos näringslivet är just nu dämpad, men perspektivet framåt tyder på växande kapitalintensitet — herr Sträng använde själv det ordet. Beträffande räntan tycks förväntningarna snarast gå i riktning mot ytterligare sänkning. Det är visserligen sant att en långvarig reglering gjort att man har en dålig uppfattning om det riktiga marknadsläget. Naturligtvis finns det många uppdämda finansieringsbehov, men de torde inte bli färre längre fram i tiden. Ett bättre dagsläge för avreglering kan

Den ekonomiska politiken m. m.

man inte tänka sig. Var och en som inte av principiella skäl bindras från att handla praktiskt riktigt skulle ha gripit chansen att avreglera just nu.

Herr **HECKSCHER** (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är karakteristiskt för situationen just nu att frågan om Europamarknaden alltid dyker upp så fort man diskuterar ekonomiska spörsmål. Den är av så grundläggande betydelse för vår ekonomi att detta kanske inte kan undgås.

Herr Sträng berörde i början av sitt anförande ett par frågor, och hans uttalanden var intressanta ur den synpunkten att de var en mycket god replik till herr Hagnells anförande. Statsrådet talade om att den svenska industriens ekonomiska resurser är sådana, att det inte erfordras något utländskt kapital för investeringar i Sverige, och han nämnde de undantagsbestämmelser som Nederländerna och andra länder fått i europamarknaden. Detta är utmärkta argument för uppfattningen att detta inte är något problem för oss och att frågan om de fria kapitalrörelserna inte behöver välla några svårigheter.

Statsrådet kom sedan in på frågan om etableringsrätten och gjorde ett känslomässigt uttalande om svenska folkets bestämmanderätt. I belysning av färsk erfarenheter undrar jag om inte statsrådet åstadkom en liten förväxling. Vi har en känsla av att vad han är intresserad av är mindre svenska folkets bestämmanderätt, exempelvis dess urgamla rätt att sig beskatta, och mera sin egen bestämmanderätt. Jag tror det förhåller sig på samma sätt i detta fall, och därför tycker jag att ett mindre känslomässigt sätt att tala skulle ha varit på sin plats.

I övrigt hävdade herr Sträng liksom tidigare statsministern att den klimatförsämring för Sveriges del, som inträffat i marknadsförhandlingarna, inte kunde bero på vad han och andra socialdemokrater sagt. Situationen var näm-

ligen densamma för Schweiz och Österrike. Om man skall vara uppriktig kanske man får säga att en del av de svenska socialdemokratiska uttalandena i somras antagligen var ägnade att förstöra situationen inte bara för Sverige utan även för de andra alliansfria länderna. De gav nämligen en uppfattning om hur negativt man i ett alliansfritt land kunde se på frågan om europeiskt samarbete.

Statsrådet var även inne på vissa andra internationella jämförelser, t. ex. vad man brukar kalla den amerikanska dollarbristen, och gjorde gällande att denna berodde på kapitlexport till Europa. Uppenbarligen är statsrådet ängslig för att även vi skall ge oss in på kapitlexport — även om det inte är fråga om Europa utan om utvecklingsländerna.

Mest intressant var egentligen att konstatera hur statsrådet viftade bort farhågorna i fråga om både konjunktur-utvecklingen och kostnadsinflationen. Herr Sträng sade att vad det närmast gällde var vissa problem som man kunde förvänta nästkommande vinter. Han gick in på frågan om bostadsbyggandet o. s. v. Men statsrådet tog inte upp den redogörelse som finns i »Från departement och nämnder» och som jag citerat — vilken inte berörde i främsta rummet bostadsbyggandet utan över huvud taget utsikterna för skilda grenar av svenskt näringsliv. Jag vill inte säga att denna redogörelse var helt pessimistisk, men den var i varje fall betydligt mera försiktig i formuleringarna än vi tidigare varit vana vid.

Karakteristiskt var också att statsrådet talade om att den prioritering som föreslås beror på att de statliga besluten till varje pris skall genomföras och att man därför måste se till att det finns pengar för ifrågavarande ändamål. Skall inte staten när den fattar sina utgiftsbeslut stå under det tryck som ligger i att det behövs pengar även för andra ändamål än statliga och att staten inte

Den ekonomiska politiken m. m.

har obegränsade tillgångar vare sig på kapitalmarknaden eller annorstädes? Vi tycker det är önskvärt att man inte skall ge prioritet under alla förhållanden just för statliga utgifter, som inte behöver vara viktigare än utgifter i enskilda företag.

Vad slutligen beträffar kostnadsfrågan tog statsrådet bara upp spørsmålet om avtalsrörelserna. Jag fäste mig vid att han i det sammanhanget säger att avtalsrörelsernas resultat beror på hur långt man på ömse håll tror att man kan gå. Det spelar nog inte så liten roll, om man från statsmakternas sida ger intryck av att löntagarparten har ett stöd från statens sida som den andra parten inte har. Hur vore det om statsmakterna skulle ta den hårdaste avtalsförhandlingen och förhandla med de statliga anställda först, innan de enskilt anställda haft sina förhandlingar och därvid driva en mera återhållsam politik än den som förekommit på senare tid både på detta område och i andra hänseenden?

Över huvud taget är det karakteristiskt att statsrådet inte har något att säga om hur man skall dämpa kostnadsinflationen. Det är ett för besvärligt problem för att passa ihop med socialdemokratisk finanspolitik.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte säga någonting annat om regeringsledamöternas uttalanden i somras än att jag konstaterar att *ingen* har fallit på den idén att påstå, att dessa uttalanden skulle på något sätt ha förbättrat vårt förhandlingsläge. Denna tystnad är belysande nog.

Sedan vill jag säga att det föreföll som om herr Heckscher i sitt senaste uttalande i prioriteringsfrågan gick utanför det som bankoutskottets borgerliga majoritet hade skrivit. För min del hänvisar jag till majoritetens utlåtande och behöver inte ytterligare precisera det.

Beträffande ränteregleringslagen vill jag bara än en gång understryka, herr

finansminister, att stabiliseringsutredningen skriver mycket bestämt att någon lag om ränteregleringen inte är erforderlig och att den följaktligen bör kunna avskaffas. Det finns inte någon rätt för svenskar att låna i utlandet för investering i Sverige. Men om det f. n. råder en konjunkturförsämring och man tillgriper andra expansionsåtgärder, så borde väl även från socialdemokratiska utgångspunkter en tillfällig rätt att låna i utlandet kunna medges. Det är visserligen inte tillfredsställande med en sådan begränsning, men det vore ändå ett steg i rätt riktning.

Vad beträffar den konjunkturpolitik och den allmänna ekonomiska politik som bör bedrivas genom samordning av svensk och utländsk politik tycks herr Sträng inte vara särskilt intresserad av en sådan samordning. Får jag än en gång hänvisa till stabiliseringsutredningen? Den skriver:

»Frihandel och fasta växelkurser ger i princip ett mycket litet utrymme för en individuell konjunkturpolitik i deltagarländerna. Denna blir under sådana förhållanden en alldeles för stor uppgift för ett litet lands egna resurser. Det handelspolitiska samarbetet bör därför följas av en medveten samordning av den ekonomiska politiken. Skall konjunkturpolitiken ge några väsentliga resultat måste den föras i internationell samverkan. Vi anser därför att Sverige bör arbeta för att få till stånd en sådan samverkan.» Enligt min mening kan Sverige både genom debatten i kamrarna och uppträdandet i OECD göra mera för en pionjärsats eller i varje fall hålla sig bland de främsta beträffande detta problem.

Herr Sträng talade vidare om att även Förenta staterna vill skydda sin valuta. Det vill väl alla stater. Det är väl inte någon generell motivering för en socialdemokratisk regleringspolitik. Det ligger i linje med den vanliga omtanken om att skydda den egna myntenheten, valutan.

Vad beträffar den socialdemokratiska

Den ekonomiska politiken m. m.

dominansen i vårt politiska liv under tre årtionden vill jag säga, att jag mycket beklagar den, ty därunder har många misstag begåtts. Men tack vare den liberala krafttillväxten efter kriget har många misstag förhindrats, varför utvecklingen inte blivit så ödesdiger som man eljest kunnat befara.

Herr Sträng, Ni talar om 1920-talet. Er företrädare Fredrik Thorsson förde under 1920-talets kris en politik som ingalunda var ägnad att uppehålla systerstaten. Det har Ni glömt, när Ni säger, att 1920-talets erfarenheter talar för att socialdemokratisk politik är bättre än en liberal politik. Vad 1930-talet beträffar vill jag påpeka att så sent som 1931 föreslogs inte från socialdemokratiskt håll någon aktiv politik mot arbetslösheten. Jag medger att socialdemokraterna 1932/33 kom några månader före de nuvarande oppositionspartierna med att förordade en aktiv konjunkturpolitik. Själv har jag i detta fall ett alibi, eftersom jag på ett tidigt stadium 1931 förordade en sådan politik.

Beträffande den schweiziska kapitalmarknaden och kassakvotlagstiftningen vill jag framhålla att kassakvotlagstiftningen ju inte är omstridd. Vi anser att det bör finnas möjligheter till kassakvotbestämmelser. Sådan lagstiftning förekommer på många håll och dessutom tillämpas metoden sedan gammalt *av praxis* i de anglosachsiska länderna.

När jag i berömmande ordalag talade om den Wigforsska politiken gällde det en sida av företagsbeskattningen. Detta fattade nog också herr Sträng, fastän han låtsades som om det var fråga om den Wigforsska politiken i allmänhet.

Finansminister Sträng säger att när han trött och mätt — underförstått: av ära — kommer att avgå från sin nuvarande post, väntar han sig också att få beröm, bl. a. för att han infört omsättningsskatten. Tydligt vill herr Sträng på sin gravsten ha orden »Mannen som införde omsättningsskatten» och det må vara honom obetaget. Finansministern

känner emellertid mer än väl till hurudan vår inställning till den indirekta beskattningen är och under många år har varit. Jag vill nu bara säga att jag verkligen hoppas att herr Sträng skall avgå från finansministerposten långt innan han blivit så trött och mätt att han av den anledningen behöver dra sig tillbaka. Jag önskar honom friska och bibehållna krafter långt efter det att han mer eller mindre frivilligt dragit sig tillbaka från denna post.

Herr HAGNELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Heckscher sade i sin senaste replik att löntagarorganisationerna har stöd hos statsmakterna, medan arbetsgivarna saknar sådant stöd. Det må vara hur det vill med den saken; vi får hoppas att det blir en ändring till det bättre för arbetsgivarnas del den dag en högerregering övertar makten.

Mitt resonemang om de fria kapitalrörelserna försökte herr Heckscher vifta bort med ett skämt. Han sade att svenska folkets rätt att sig själv beskatta numera har blivit herr Strängs rätt. Saken kan inte avfärdas fullt så enkelt. I de två partiledarmotioner, som avgivits från högerns och folkpartiets sida, är markerat att man vill ha till stånd frihet för det internationella kapitalet att röra sig över våra egna gränser. Det måste medföra svårigheter att beskatta både kapital och kapitalinkomster, om de bästa företagen här i landet framdeles kommer att flyttas till utlandet, antingen det sker på det sättet, att företagen får utländska ägare eller genom att de svenska ägarerna säljer företagen till egna bolag i utlandet och får kapital och kapitalinkomster beskattade i dessa andra länder.

En sådan frihet för det internationella kapitalet, som högern och folkpartiet nu tydligt går in för, skulle också få konsekvenser för våra löneförhandlingar. Det är någonting annat

Den ekonomiska politiken m. m.

att förhandla med företag, som arbetar här i Sverige såsom någorlunda självständiga enheter, än med företag vilka ingår såsom en del i stora internationella koncerner vilka har möjlighet att lättvindigt flytta företagen till det land som bäst passar dem. Förutställningarna för hela vår ekonomiska politik och socialpolitik blir helt andra, om vi har kunnat behålla de bästa företagen här i landet än om vi har låtit dem försäljas till internationella intressen.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Finansministern är tydligen ängslig för att det skall bli fråga om en kapitalexport därest vi följer högerns förslag, sade herr Heckscher. Ja, såsom jag nämnde i mitt anförande är man i Förenta staterna bekymrad för den kapitalexport som där pågår, och man har för att i någon mån hejda denna export tvingats vidta vissa åtgärder i form av beskattning av de investeringar som göres utomlands. När sådant händer — det tillät jag mig också säga — för en av de ekonomiskt mest dominant nationerna i världen, så kan väl saken också bli ett problem för en liten nation.

Jag tillät mig vidare erinra om att den nuvarande valutaregleringen lägger relativt begränsade hinder i vägen för kapitalrörelserna, och jag påpekade att de löpande betalningarna och investeringsmedlen är fria från reglering. Men vi har icke velat släppa lös en export av de svenska företagen, som representerar naturtillgångar av sådan karaktär att det är tryggare att ha dem i svenska händer, med möjlighet för riksdagen att utöva ett visst inflytande.

I övrigt tror jag mig kunna säga att den sittande regeringen har dokumenterat sitt intresse för internationella kapitalengagemang som inte tangerar

det område där jag alltså personligen har uttalat en reservation. Vi har anslutit oss till både det kapitalsamarbete som sker över internationella banken och framför allt till det som äger rum över internationella valutafonden och den speciella sidoordnade organisation av valutafonden, som tar sikte på att genom en solidarisk insats försöka hjälpa de nationer som råkar illa ut när det gäller deras valuta och kapital. I ett par omgångar har vi redan haft tillfälle att rycka in och göra en sådan insats till förmån för en stor europeisk nation, och riksdagen har i år godtagit ett förslag om att vi skall vara beredda satsa 500 miljoner kronor, om vår insats återigen skulle visa sig erforderlig i en liknande situation.

Jag har velat säga detta för att inte det intrycket skall kvarstå att vi från svensk sida av alla krafter värnar om våra valutakronor. Men problemet blir allvarligt, när man via tanken på fria kapitalrörelser kommer in på frågan om företagens etableringsrätt och försäljningen av aktier som representerar naturtillgångar för vårt land. Då är problemet allvarligare.

Vidare säger herr Heckscher: Jag hoppas att staten skall stå under den press som alla andra får känna som vill låna pengar, så att staten inte expanderar.

Om herr Heckscher sätter likhetstecken mellan staten och regering och riksdag blir det kanske ett mera pregnant uttryck för vad vi talar om. Om regering och riksdag i demokratisk ordning anser att vissa ting skall göras i fråga om statens utgifter och att vårt bostadsbyggande skall ha en fix omfattning, då sker ju prioriteringen — som jag tillät mig säga — när talmanen klubbar de olika besluten. Därmed har det funnits en majoritet i den svenska riksdagsförsamlingen som har ansett att detta skall göras. Det kan inte vara fråga om att man i efterhand skall sätta käppar i hjulet genom

Den ekonomiska politiken m. m.

att inte se till att de erforderliga finansiella förutsättningarna också finns.

Herr Heckscher sade allra sist någonting som jag tycker är värt att rädsla till kammarens protokoll i dubbel mening. I fråga om sambandet mellan löneförhandlingar och kostnader tyckte han att staten borde ha gått ut först och slagit an tonen för en lönerörelse som enligt herr Heckschers mening skulle ha varit lämpligare med tanke på våra möjligheter att konkurrera på marknaden. Detta kan inte tolkas på annat sätt än att herr Heckscher menar att staten borde ha tvingat fram ett sämre resultat av statstjänarnas lönerörelse som något slags riktrote för arbetsmarknaden i övrigt för att därmed nå vad herr Heckscher är ute efter, nämligen ett bättre konkurrensläge för den svenska industrien. Det är en lång, verklighetsfrämmande och önskebetonad tankegång, men den var intressant att höra, ty vad hjärtat är fullt av därom talar munnen, kanske t. o. m. i vissa obetänksamma ögonblick. Jag skall med stort intresse lyssna, om herr Heckscher är beredd att föra denna argumentation när riksdagen litet längre fram skall godkänna den proposition som civilministern har signerat angående statstjänarnas löner.

Herr Ohlin vill slå fast att statsrådets uttalanden inte har förbättrat vårt förhandlingsläge.

(Herr *Ohlin* (fp): Ingen har påstått detta, sade jag.)

Det är naturligtvis en finare nyansering. Jag ber riksdagen om ursäkt för att det tar litet längre tid, om jag ord för ord skall citera herr Ohlin. Jag skall emellertid försöka göra det: »Ingen har påstått att statsrådets uttalanden har förbättrat förhandlingsläget.» Är herr Ohlin nöjd nu med citatet?

Jag tycker att detta är ett framsteg i förhållande till herr Ohlins förra anförande, ty av det behövde ingen dra i tvivelsmål att statsrådets uttalanden

i hög grad hade försämrat vårt förhandlingsläge.

Kassakvotslagstiftningen är inte omstridd, säger herr Ohlin. Jag tillät mig inledningsvis att framhålla att partierna i princip har varit ense om det lagstiftningskomplex som vi i dag diskuterar. De skilda uppfattningarna har gällt frågan om placeringskvoterna och tidigare ränteregleringslagen, men jag hade glädjen att konstatera att centerpartisterna i varje fall har satt koppel på högern och fått med den i den senaste voteringen om ränteregleringslagen.

Våra uppfattningar skiljer sig ändå i fråga om kassakvoternas storlek och omfattning. Det är en praktisk skillnad men inte någon skillnad i princip beträffande vara sig likviditetskvoter eller kassakvoter och numera i stort sett ränteregleringslagen. Då kan man fråga sig vad meningen är med alla dessa mycket intensiva utläggningar om hur obehövlig lagstiftningen över huvud taget är mot perspektivet av Europamarknaden och kapitalmarknaden under 1960-talet.

Jag är glad över att herr Ohlin inte kom tillbaka med det gamla talet om konkurrens på lika villkor utan på den punkten har återtagit anklagelserna i sitt första inlägg.

Herr **HECKSCHER** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall först be att få ta ansvaret för någonting som statsrådet beskyllde herr Ohlin för. Det är jag som har sagt att diverse statsråds och andra socialdemokraters uttalanden har försämrat vårt förhandlingsläge, och det är ett påstående som jag utan minsta svårighet står för.

Statsrådet Sträng var inne på frågan om hur lönerörelserna skall gå till. Jag framkastade tanken att staten kanske skulle ta upp dessa frågor i första hand för att därigenom öva ett visst inflytande. I den situation som nu föreligger är det självklart att vi måste god-

Den ekonomiska politiken m. m.

ta de avtalsresultat man kommit fram till. Frågan är bara på vilka vägar man kan få en bibehållen avtalsfrihet och ändå ha någon kontroll över det kostnadselement som lönerna utgör för det svenska näringslivet.

På tal om att även staten skulle handla under press skall jag gärna säga »regering och riksdag», för att statsrådet Sträng och jag skall vara överens på den punkten. Det är emellertid statsrådet Sträng som mer än de flesta har bidragit till att det när riksdagen fattar sina utgiftsbeslut omsorgsfullt ses till att dessa inte kopplas ihop med frågan om var pengarna skall tas. Jag har alltid betraktat det som mycket angeläget att man gör en sådan hopkoppling. När riksdagen ställs inför ett utgiftsbeslut, skall den samtidigt veta var pengarna skall tas.

Beträffande frågan om utländska investeringar och kapitalexport är det karakteristiskt, att när statsrådet skall finna exempel på sin och regeringens beredvillighet att medverka är det alltid fråga om statliga insatser. Det skulle kanske vara lämpligt att statsrådet också hörde efter, om Volvo-bolaget har samma uppfattning som han.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till finansministern att jag har samma uppfattning som förut om regeringens uttalanden. Vad jag sade var att inte ens på socialdemokratiskt håll har någon påstått att regeringens uttalanden gjort nytta.

Finansministern talar här om att t. o. m. Förenta staterna måste införa någon slags skatt på kapital som exporteras. Det verkar ju mycket sensationellt. Men finansministern nämner inte, att man har haft en skattepreferensbehandling av kapitalexporten, och det är den som man inte längre fortsätter med. Det är det väsentliga i vad som har skett, och det är någonting annat än vad finansministern här antydde.

Finansministern hänvisade till Schweiz och fann något stöd där. Men det gällde ju kassareservsbestämmelserna, och vi har varit med om att man kan behöva dem. Det är enligt praxis ett naturligt led i hela förhållandet mellan centralbanks- och affärsbanksväsendet i de anglosachsiska länderna sedan mer än 60 år. Men det är någonting helt annat ur både liberal och socialistisk synvinkel när det är fråga om en sådan ränteregleringslag som regeringen här vill ha. Vi i folkpartiet kommer inte heller att ansluta oss till centerpartiets version av ränteregleringslagen.

Beträffande konkurrens på lika villkor vill jag säga att jag här har 6 minuter att replikera finansministern som talade i över en timme. När jag så inte tar upp *alla* punkter, använder finansministern det lilla knepet att om en sak säga, att den har herr Ohlin tydligen tagit tillbaka. Kan vi inte slippa den sortens polemik? Jag har inte tagit tillbaka någonting. Det förekommer en olikartad och orättvis behandling av olika företagsformer, som jag tror bidrar till sänkt effektivitet, mindre konkurrens, mindre tvång att sänka kostnaderna till den svenska allmänhetens bästa. Det är ett system som jag anser vara felaktigt och olämpligt.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! När det riktas kritik mot staten — i det här fallet mot regeringen — för att inte ha blicken öppen för behovet av en liberal inställning till kapitalrörelserna, så är det väl helt naturligt att jag som regeringens talesman försvarar regeringens och statens handlingar. Därför har jag sagt, att på de områden där detta varit möjligt har det skett liberaliseringar, och valutaregleringen i dag är en liberal reglering. Men det har vi kvar, att det inte går att göra okontrollerade finansiella investeringar i vårt land. Och jag upp-
repar att jag är mycket tveksam om hu-

Interpellation ang. statsägda elkraftsföretags taxor

ruvida vi har råd att göra oss av med den kontrollen.

Då säger herr Heckscher att finansministern kan ju tänka på Volvo, när han talar om dessa ting. Ja, jag vill minnas att Volvo var inkopplat på en valutatransaktion i början på 1950-talet, alltså vid en tidpunkt då valutasisituationen här i landet var besvärande och valutakontrollen i princip mycket sträng och restriktiv. Då vägrades Volvo detta, precis som alla andra industrier vid det tillfälle skulle ha vägrats. Så småningom förbättrades dock läget, och då anpassades politiken därefter och valutakontrollen lättade.

Men om vi nu skall specialdiskutera den saken, så är Volvo ett av de ytterst få företag här i landet som åtnjuter skattepreferens på de långa investeringsfonder riksdagen 1956 eller 1957 — om jag minns rätt — biföll regeringens förslag om. Det var en skattepreferens, som både regeringen och riksdagen ansåg befogad med hänsyn till den vikt och betydelse industrien har bl. a. för den svenska exporten, och den uppväger många gånger om den förlust — om jag får använda det uttrycket — som Volvo till äventyrs kan ha lidit genom att nekas göra den valutatransaktion som man på 1950-talet begärde att få göra.

Sedan sade herr Ohlin att Förenta staternas skattebehandling av investeringarna i Europa inte är någon skatte-skärpning, ty man tar bara bort en tidigare skattepreferens. Men det är väl ungefär samma sak! Och dessutom är motiven för åtgärden exakt desamma. Man är i Förenta staterna ängslig för det utflöde av kapital som den tidigare liberala skattebehandlingen medförde, och därför skärpte man kraven för att hindra kapitalflykt. Det är den frågan vi nu diskuterar.

Herr Ohlin sade vidare att han självfallet inte har ändrat sina ståndpunkter från det tidigare anförandet. Nej, det tror inte jag heller att han gjort när det gäller uppfattningen om konkurrens

på lika villkor. Men det är att märka, att i den mån som vi ger de allmännyttiga bostadsföretagen en bättre lånebehandling, sker detta med öppet visir och av skäl som jag från mina utgångspunkter finner plausibla. Jag har också refererat dessa skäl.

Inom det privata näringslivet förekommer kanske många gånger en i och för sig upprörande konkurrensbegränsning — vilket konkurrensbegränsningen inom bostadsområdet inte är — som vi bara undantagsvis får kännedom om. Herr Ohlin bör nog med en viss försiktighet ge sig in i diskussion om dessa ting, ty om jag har läst det nummer av Liberal Ungdom rätt, som jag har här, så verkar det som om det går en katt bland hermelinerna i herr Ohlins egen riksdagsgrupp, som kanske inte tycker att det är så trevligt att vi fortsätter denna debatt.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta behandlingen av förevarande ärende samt övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdad anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 7

Interpellation ang. statsägda elkraftsföretags taxor

Ordet lämnades på begäran till

Herr JOHANSSON i Dockered (cp), som yttrade:

Herr talman! Enligt 2 § mom. 7 i 1902 års elektricitetslag (senaste lydelse SFS 1957: 383) är koncessionshavare skyldig att, på framställning av den som nyttjar elektrisk ström från anläggningen eller önskar komma i åtnjutande därav, för åstadkommande av skälig prissättning underkasta sig reglering av

Interpellation ang. statsägda elkraftsföretags taxor

pris och övriga villkor för leverans eller överföring av strömmen.

Ansökan om prisreglering skall inges till kommerskollegium, som därest kollegium finner att framställningen ej är uppenbart ogrundad, har att överlämna ärendet till statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström för prövning.

När ärendet kommit nämnden till handa skall denna jämlikt den av Kungl. Maj:t den 17 november 1939 (SFS 1939: 807) fastställda instruktionen för nämnden först bereda klaganden och strömleverantören möjlighet till förhandlingar inför Svenska elverksförningens tariffkommission, som skall försöka åstadkomma förlikning. Lyckas icke detta skall ärendet återlämnas till nämnden, som i sin tur skall söka få en frivillig överenskommelse till stånd. Först om ej heller detta lyckas skall nämnden avgöra ärendet.

Skäligheten av priset å viss strömleverans skall av nämnden bedömas med hänsyn till de förhållanden, under vilka strömmen i det särskilda fallet levereras.

Inom sydöstra delarna av Dalsland ombesörjes eldistributionen av Assarebyns & Hvena kraft AB. Inom området erhåller ca 2 000 abonnenter av olika kategorier sitt behov av elkraft från bolaget.

Med anledning av att bolaget i slutet av år 1957 aviserade en höjning av elavgiften med ca 7,5 procent fr. o. m. 1958 och eldistributionen inom bolagets område sedan en lång följd av år varit bristfällig, hänvände sig abonnenter, vilka tillhörde Bolstads lokalavdelning av RLF, till kommerskollegium och begärde att Assarebyns & Hvena kraft AB skulle åläggas att icke höja elavgifterna intill dess bolaget verkställt en upprustning av distributionsanläggningen i enlighet med en av kommerskollegium godkänd plan, varigenom anläggningarna kunde anses motsvara normal teknisk standard och varje abonnent sålunda kunde tillförsäkras elleveranser

av normal kvalitet. Om en höjning av avgifterna därefter kunde anses motiverad anhöll abonnenterna, att frågan om skäligt pris och övriga villkor för tillhandahållande av elkraft skulle underställas statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström och att nämnden måtte fastställa de strömavgifter och övriga villkor, som kunde anses motiverade med hänsyn till bolagets produktions- och distributionskostnader och de förhållanden under vilka strömmen i detta fall levereras.

Abonenterna ansåg sig med all rätt kunna utgå ifrån, att någon höjning av avgifterna i varje fall icke skulle kunna komma i fråga förrän missförhållandena inom eldistributionen rättats till och att statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström vid fastställande av skäliga avgifter för tiden efter den 1 januari 1958 skulle ta hänsyn till elleveransernas kvalitet. Det borde nämligen enligt abonnenternas mening vara ställt utom allt tvivel, att priset på elkraft liksom vid varje annan leverans bör ställas i relation till varans kvalitet.

Abonenterna ansåg sig ha stöd för denna uppfattning i kommerskollegii motivering till det författningsförslag, som låg till grund för de av riksdagen år 1938 beslutade ändringarna i 2 § av 1902 års lag beträffande prisreglering. Det av kommerskollegium upprättade förslaget till lagbestämmelser i ämnet kommenteras av kollegium sålunda:

»I kollegii författningsförslag har nämndens befogenhet begränsats till att avse bestämmande av priset. Det har givetvis ej undgått kollegii uppmärksamhet, att i allmänhet ett mycket nära samband råder mellan kraftpriset och leveransvillkoren i övrigt. När missnöje yppas med rådande leveransförhållanden riktar sig detta också ofta icke mot priset å kraften utan mot andra omständigheter, t. ex. att ransonering sker vid kraftens tillhandahållande eller att kraftens kvalitet anses otillfredsställande.»

Interpellation ang. statsägda elkraftsföretags taxor

Kommerskollegii förslag utmynnade sålunda i att nämnden skall ha att pröva kraftpriser med hänsyn till de faktiska förhållanden under vilka kraften tillhandahålles, och som tidigare nämnts blev också nämndens instruktion utformad i enlighet härmed.

Framställningen om prisreglering från elabbonnenterna i Bolstad bifölls av kommerskollegium den 1 oktober 1958 och ärendet överlämnades till prisregleringsnämnden för prövning. Sedan nämnden den 20 oktober 1958 hänvisat klagandena att underställa tvistefrågan Svenska elverksföreningens tariffkommission och detta skett, bekräftade tariffkommissionen den 23 oktober 1958 att ärendet skulle upptagas till behandling.

Behandlingen av ärendet drog emellertid av olika anledningar långt ut på tiden, och bolaget genomförde sålunda den tidigare aviserade taxehöjningen utan att invänta nämndens beslut. Abonnenterna fann sig i taxehöjningen trots att några åtgärder av betydelse icke vidtagits för att förbättra eldistributionen. En bidragande orsak härtill var att abonnenterna räknade med att återfå vad de kunde anses ha erlagt i för höga avgifter om prisregleringsnämnden, med hänsyn till elleveransernas kvalitet och övriga omständigheter, fann varje höjning oberättigad och fastställde lägre avgifter än vad bolaget debiterade efter den 1 januari 1958.

I februari månad 1961 förvärvades aktierna i bolaget av vattenfallsstyrelsen för ca 1,7 miljoner kronor, och eldistributionen ombesörjes nu av Trollhätte kraftverk, även om bolaget formellt fortfarande är ett självständigt företag. Omedelbart efter övertagandet har Trollhätte kraftverk igångsatt förstärkningsarbeten, men det kommer givetvis att kräva en lång tid innan den föregående bolagsledningens försummelser ifråga om eftersatt underhåll och normal nybyggnadsverksamhet blivit eliminerade. Trollhätte kraftverk räk-

nar med en tid av ytterligare ett par år innan en upprustning av anläggningarna till normal teknisk standard kan vara genomförd och samtliga elabbonnenter inom området kan räkna med att erhålla en tillfredsställande elkraftsför-sörjning.

Trollhätte kraftverk meddelade emellertid efter övertagandet, att man hade för avsikt att höja taxan inom bolagets distributionsområde till vattenfallsstyrelsens normala taxa för landsbygdsdistribution. De räkningar som nu utsänds till abonnenterna innebär sålunda en ytterligare höjning av elavgifterna med icke mindre än ca 20 procent utöver den tidigare genomförda höjningen med ca 7,5 procent.

Abbonnenterna har kraftigt reagerat mot att denna stora taxehöjning genomföres av det nu statsägda bolaget innan statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström tagit ställning till vad som skall anses vara en skälig eltaxa inom bolagets distributionsområde.

Den 12 juli 1961 hade Svenska elverksföreningens tariffkommission meddelat abonnenterna att ett återlämnande av ärendet till prisregleringsnämnden skulle ske. Åtgärderna härför kunde förväntas vara slutförda omkring den 1 oktober 1961, då kommissionen räknade med att ha fått ta del av den nya ägarens, statens vattenfallsverks, utlåtande. Ännu lär något sådant återlämnande icke ha skett, trots att abonnenterna uttryckt en önskan att ärendet skulle återlämnas till prisregleringsnämnden i så god tid, att ett utlåtande om möjligt kunde föreligga före den 1 november 1961.

En grupp abonnenter, vars elkraftsför-sörjning alltjämt är bristfällig, har nu tillgripit åtgärden att göra avdrag på de sist utsända elräkningarna med ett belopp som motsvarar den senaste taxehöjningen. Abonnenternas obenägenhet att betala de höjda elavgifterna måste även ses mot bakgrunden av att eltaxorna sedan innevarande års början sänkts

Interpellation ang. tryggnade av den enskildes rättsställning vid handläggningen av vissa domstolsärenden

med ca 7 procent för ca 120 000 elabonnenter som är anslutna till Sydkraft m. fl. eldistributionsföretag i södra Sverige. Abonnenternas vägran att erlægga full betalning enligt utsända räkningar betraktas av den nuvarande ägaren, statens vattenfallsverk, som en allvarlig åtgärd och det lär ha ifrågasatts att avbryta kraftleveranserna till dessa abonnenter intill dess full betalning skett.

Med anledning av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få rikta följande frågor:

1. Anser herr statsrådet det vara ett berättigat krav, att överföringsanläggningarna skall ha upprustats till den tekniska standard, som är normal inom vattenfallsstyrelsens detaljdistribution av elkraft, innan vattenfallsstyrelsens normaltaxa tillämpas för abonnenterna inom statsägt elkraftsföretags distributionsområde?

2. Anser herr statsrådet, att man bör kunna förvänta, att statsägt distributionsföretag avvaktar statens prisregleringsnämnds för elektrisk ström utlåning om vad som med hänsyn till leveransförhållandena skall anses vara skälig eltaxa inom området, innan förändringar i taxan genomföres?

Denna anhållan bordlades.

§ 8**Interpellation ang. tryggnade av den enskildes rättsställning vid handläggningen av vissa domstolsärenden**

Ordet lämnades på begäran till

Fru NETTELBRANDT (fp), som yttrade:

Herr talman! Den 14 december 1951 anhängiggjorde en lärare talan mot en kommun med yrkande om skadestånd för koloxidförgiftning i tjänstebostad

och tjänstelokal. Dom meddelades i högsta domstolen den 5 april 1962. Närmare elva år hade alltså förflutit, innan rättsfrågan blev slutgiltigt prövad. Under tiden hade tre av kärandens huvudsakkunniga hunnit avlida och i viss utsträckning måst ersättas av nya sakkunniga. Vad här förekommit belyser enligt min mening allvarliga brister i vårt nuvarande processsystem, varigenom den enskildes möjligheter att snabbt och till rimliga kostnader få sin sak rättsligt prövad i hög grad försvagas. Det kan således nämnas, att det dröjde ett och ett halvt år efter meddelande av domen i häradsrätten, innan målet upptogs i hovrätten, att offentlig myndighet hade ärendet för yttrande i nära fyra år, medan den rättssökande anmodades att yttra sig på fjorton dagar, samt att årslånga dröjsmål i övrigt i processföringen medförde, att tiden för slutgiltig prövning av skadeståndsyrkandet dröjde över ett decennium.

Med stöd av vad jag här anført hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande fråga:

Delar herr statsrådet uppfattningen, att en handläggning av domstolsärenden, där genom offentlig myndighets långvariga beredning och andra omständigheter, till vilka den enskilde ej har skuld, avsevärd tid förflyter mellan ärendenas anhängiggörande och avgörande och som för den enskilde medför dels stora ekonomiska förluster i form av betydande rättegångskostnader, dels en svagare rättsställning på grund av att bevisningen försvåras, inte tillgodoser de berättigade krav som den enskilde har på att i tillfredsställande ordning få sin rätt prövad, och anser herr statsrådet att åtgärder från samhällets sida är påkallade för att trygga den enskildes rättsställning i sådana fall?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Interpellation i anledning av ifrågasatt
nedläggande av järnvägslinjen
Sveg—Hede

Ordet lämnades på begäran till

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp),
som yttrade:

Herr talman! En nyligen inom järnvägsstyrelsen gjord undersökning om den ekonomiska bärkraften av järnvägslinjen Sveg—Hede har utmynnat i en rekommendation att järnvägslinjen skall nedläggas. Den oro, som ortsbefolkningen, näringslivet och turismen redan länge hyst inför den varslade nedläggningen, har nu förstärkts.

För ortsbefolkningen i Härjedalens glesbygder liksom för all annan glesbygdsbefolkning ökar goda kommunikationer möjligheterna till sysselsättning. Försämrade kommunikationer kan bara medföra en ökad flykt från landsbygden med alla de problem detta för med sig. För näringslivet innebär försämrade kommunikationer i regel att fraktkostnaderna stiger. Av ekonomiska skäl kan företagen då tvingas förlägga sin verksamhet på annat håll, och omställningssvårigheter för de anställda blir följd.

En riktpunkt för den verksamhet med nedläggning av järnvägslinjer som pågår måste enligt min mening vara, att kommunikationerna inte därigenom försämraras utan att tillräckligt goda alternativ erbjudes. Hänsyn måste tagas till ortsbefolkningens och näringslivets berättigade krav. Man bör i det nu aktuella

fallet undersöka möjligheterna att t. ex. behålla nuvarande frakttaxor vid en övergång till fordonstransport. Vägarna måste upprustas, och det måste ske utan dröjsmål, så att när nedläggningen sker, tillfredsställande vägförbindelser står till förfogande.

Turismen är av stor betydelse i Härjedalens näringsliv. Om beslut skulle fattas om järnvägslinjen Sveg—Hedes nedläggande, skulle detta bl. a. medföra att turisterna fick gå ur sovvagnen i Sveg och fortsätta till turistcentrum i landsvägsbuss, vilket skulle medföra svårigheter för turismen. Bl. a. därför är det angeläget att nya kommunikationer inrättas.

Det vore t. ex. önskvärt att staten gav ekonomiskt stöd till det flygplatsbygge som nu planeras i Härjedalen.

Under återopande av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till att, om en indragning av järnvägslinjen Sveg—Hede genomföres, sådana ersättningskommunikationer tillkommer, att transportförhållandena för ortsbefolkningen, näringslivet och turismen inte försämrats?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.12.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 11 maj

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1

Den ekonomiska politiken m. m. (forts.)

Herr talmannen meddelade, att överläggningen rörande bankoutskottets utlåtanden nr 17, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om likviditetskvot och kassakvot för vissa kreditinrättningar (likviditets- och kassakvotslag), m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om räntereglering och emissionskontroll (ränteregleringslag), dels ock i ämnet väckta motioner, nr 18, i anledning av väckta motioner om sänkning av riksbankens diskonto samt om räntan som konjunkturpolitiskt medel, m. m., nr 19, i anledning av väckta motioner angående den ekonomiska politiken, samt nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering, m. m., dels ock i anledning av propositionen väckta motioner, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid ordet, jämlikt förut gjord anteckning, till

Herr NILSSON i Gävle (k), som yttrade:

Herr talman! Utskottet avstyrker bifall till motion II: 355 med en hänvisning till vissa principiella uttalanden från riksbanksfullmäktige. Uttalandet är så till vida intressant som vi nu vet, att riksbanksfullmäktige anser sig aldrig kunna ingå på någon konkret förhandsdiskussion utanför fullmäktiges väggar om en diskontosänkning. Naturligtvis finns det skäl till att man inte långt i förväg annonserar en räntesänkning.

Den hållning som fullmäktige därvid intar motiverar dock i så fall en sådan ordning, att alla i riksdagen deltagande partier ges de förhandsinformationer som kan vara nödvändiga för en bedömning av det aktuella ekonomiska läget och av de ekonomiska prognoser vilka läggs till grund för fastställandet av diskontot. Så är nu inte fallet.

Nuvarande diskonto har sedan motionen skrevs sänkts med en halv procent. Jag skulle kunna säga att vår motion därigenom till 50 procent har bifallits, men diskontot kunde enligt vår bedömning likväl ha sänkts med ytterligare en halv procent, d. v. s. till 4 procent. Även siffran 4 procent utgör inget heligt tal, men för att alltför mycket rubba cirklarna har vi nöjt oss med att föreslå denna procentsats.

Diskussionen om diskontots höjd är således enligt vår mening mer än väl befogad, och den bör föras i riksdagen. En sådan diskussion kan då bli en fingervisning till riksbanksfullmäktige och kan ge en antydning om ställningarna och bedömningarna hos en större församling än riksbanksfullmäktige. Fullmäktige bör därvid låta sig ledas av dessa diskussioner och bedömningar — ty det är ju inte bara fullmäktiges ledamöter som har rätt att göra anspråk på att de begriper dessa saker; det kan ju också tänkas att det finns riksdagsmän vilka inte tillhör riksbanksfullmäktige, som kan besitta synpunkter i ämnet lika berättigade som någonsin fullmäktigledamöternas uppfattningar kan vara.

Oavsett utskottets och riksbanksfullmäktiges synpunkter hävdar jag sålunda, att debatten kring räntans storlek måste ha sin givna plats här i riksdagen. Detta är desto mera påkallat som det

Den ekonomiska politiken m. m.

finns en mycket bred opinion ute i landet, som enträget och gång efter annan kräver sänkt ränta. Denna opinion har därtill den fördelen framför riksbanksfullmäktige, att den grundar sina krav på lågräntepolitik på tidigare avgivna regeringsdeklarationer. Som bekant var det regeringens ståndpunkt under en lång följd av år fram till mitten av 50-talet, att vi skulle ha låg ränta.

Man frågar sig nu om det ekonomiska läget så förändrats, att detta motiverar en högräntepolitik. Den kommunistiska gruppen förnekar att sådana förändringar inträffat och anser att det är fullt möjligt att föra en väl avvägd ekonomisk och statsfinansiell politik utan att därför på ett otillbörligt sätt öka riksbankens diskonto och därvid uppmuntra till höjda räntor i banker och kreditinstitut — höjningar som oftast inte står i överensstämmelse med riksbankens diskonto eller fullmäktiges rekommendationer.

Jag måste, herr talman, be om ursäkt för att jag såsom lekman i dessa frågor inte kände mig särskilt imponerad av den diskussion som fördes här i kammaren före middagen. Det är mycket som jag gärna skulle vilja kommentera, men jag skall inte förlänga debatten alltför mycket. Jag vill bara säga, att det ju är väl bekant att man med kassakvotsbestämmelser, med kreditrestriktioner, med investeringsbestämmelser och vissa prioritetsbestämmelser kan styra penningpolitiken utan att använda sig av höjda räntor — det har regeringen själv bevisat med sin politik under 40-talet och under halva 50-talet.

Nu sade herr Sträng, med en erinran till pressläkaren, i polemik mot herr Ohlin att »vi är i princip eniga». Ja, herr talman, det är enligt mitt sätt att se det tråkiga. Socialdemokraterna och de borgerliga är i princip eniga i bedömningen av diskontot och räntans storlek — det föreligger, om jag fattade finansministern rätt, inga principiella skiljaktigheter därvidlag. Det innebär

ju med de räntesatser vi har för närvarande, att regeringen och socialdemokratien accepterar högräntepolitiken såsom ett medel i sin allmänna ekonomiska politik.

Men vi inom kommunistiska partiet är inte eniga med regeringen eller de borgerliga — vi anser, som jag tidigare sagt, att det finns andra medel att tillgripa än en höjd ränta. Att vi så energiskt motsätter oss den räntepolitik som nu förs beror på att vi utgår från att en hög ränta gör de rika rikare och de fattiga fattigare. Vår motion om en sänkning av diskontot motiverar vi med bl. a. de ständigt stegrade bostadskostnaderna, och motionen kan alltså sägas vara en följdmotion till vår tidigare i år här i riksdagen behandlade bostadsmotion. Motiveringarna för en räntesänkning anförde jag i bostadsdebatten, och jag inskränker mig därför nu, herr talman, till att under hänvisning till vad jag då sade och till vad jag nu anført yrka bifall till motion II: 355, som behandlas i bankutskottets utlåtande nr 18.

Därefter anförde:

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Bankutskottets utlåtande nr 17 behandlar spørsmål som kommer att få mycket stor betydelse för vår ekonomi. Utskottsutlåtandet som behandlar likviditets- och kassakvoter samt frågan om ränteregleringslag förutsätter, i den mån riksdagen ger sitt samtycke till förslagen, ett stort ingripande på olika områden inom penningväsendet.

Utskottets ledamöter redovisar vitt skilda ståndpunkter i dessa frågor och enighet har ej kunnat vinnas, något som endast belyser de starkt skilda uppfattningarna. Det går en klar skiljelinje mellan folkpartiets och socialdemokraternas uppfattning beträffande regleringarnas välsignelse. Att inom det ekonomiska livet liksom i all annan verksamhet den regeln bör gälla, att mesta

Den ekonomiska politiken m. m.

möjliga frihet bäst befrämjar utveckling och framåtskridande, är något som vi inom folkpartiet bestämt hävdar. Regleringsåtgärder bör endast få tillgripas i sådana fall, då det för samhället är nödvändigt att bevaka en riktig utveckling.

Beträffande det framlagda förslaget till likviditets- och kassakvotslag anser reservanterna det framlagda förslaget alltför långtgående, då de enligt vår uppfattning alltför högt ställda kvotreglerna innebär ett för stort ingripande i bankernas rörelsefrihet. Gentemot för dagen gällande förhållanden betyder förslagen en kraftig skärpning, och man får utgå ifrån att i det läge, som rätt de senaste åren med stor brist på framför allt långfristigt kapital, har de för bankerna gällande likviditetstalen varit förhållandevis höga och orsakat olägenheter. Likviditetstalen har dock i stort sett varit tillräckliga för att kunna hålla vårt penningvärde stabilt.

Med en alltför skärpt likviditets- och kassakvotslag, som kan tillgripas gentemot bankerna, blir dessa ej funktionsdugliga på det sätt som är önskvärt. Nödgas bankerna hålla en alltför hög likviditets- och kassakvot får detta återverkningar som vi anser vara skadliga, eftersom reglerna kan användas på ett sådant sätt, att kapitalet dirigeras till vissa områden i direkt prioriteringssyfte. Den föreslagna lagen är visserligen en beredskapslag, och är det meningen att de skärpta bestämmelserna ej skall tillgripas annat än när behov föreligger.

I betraktande av de för dagen gällande reglerna enligt riksbankens anvisningar till bankerna betyder redan de av reservanterna föreslagna högsta kvotalen en betydlig skärpning. Att besluta en ytterligare skärpning av kvotalen finner vi vara ett alltför stort intrång i bankernas rörelsefrihet. Ett fullt utnyttjande av de kvotregler som utskottet föreslagit skulle kunna försätta vårt bankväsende i en ohållbar situation, och vi anser det ej finnas anledning

sätta lagens kvotregler högre än vad som kan anses vara fullt trygghande.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till det av herr Regnéll m. fl. framförda förslaget om ändring av 4, 6 och 7 §§, vilket innebär att likviditetskvoten sättes till högst 40 procent för affärsbankerna och till högst 18 procent för sparbanker och för centralkassor för jordbrukskredit samt att kassakvoten maximeras till högst 10 procent.

Vad det gäller placeringskvotlagen föreslår utskottet avslag på förslaget i propositionen. Det har tidigare inte funnits någon lagstiftning på detta område, utan riksbanken har genom rekommendationer till kreditinstitut nått önskat resultat. Då inga skäl talar för att så ej skulle kunna ske även i fortsättningen torde en särskild lag rörande placeringskvoter vara onödig. En sådan lag skulle innebära ett ingripande på den fria kapitalmarknaden som vore högst olycklig, då enligt vår uppfattning kapitalmarknaden bör fungera fri och obunden. En dirigering av kapitalet till vissa sektorer av samhället kan utgöra en fara för kapitalmarknaden — det kan bli en produktivitetshämmande effekt genom snedvridning av investeringarna. Skall vårt samhälle utvecklas sunt ekonomiskt måste kapitalet, liksom arbetskraften, få sättas in på de sektorer där det bäst gagnar det ekonomiska framåtskridandet.

För att vi skall kunna fylla häringslivets behov av långfristigt kapital bör sparandet stimuleras på ett sådant sätt, att balans uppnås. Vi har i olika sammanhang genom motioner och uttalanden givit uttryck åt denna mening. Vi har emellertid ej fått gensvar från regeringspartiet, och det är endast att konstatera att skilda uppfattningar råder i frågan. Vårt förslag är att sparandet skall ökas genom stimulerande åtgärder i betydligt större utsträckning än vad som nu sker, så att genom ett ökat sparande det blir möjligt att komma till rätta med kapitalförsörjningsproblemen.

Den ekonomiska politiken m. m.

I bankoutskottets utlåtande nr 17 yrkas i reservation IV. 1 avslag på propositionen i vad avser ränteregleringslagen och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Vi har inom folkpartiet ansett, att en detaljreglering av räntestrukturen, såsom ränteregleringslagen avser, skulle medföra en allvarlig desorganisation av kreditmarknaden och därmed nedsätta dennas funktionsförmåga. Resultatet av ett ingripande enligt lagen skulle med andra ord inte bli den utveckling mot normal balans på kreditmarknaden som alltid måste eftersträvas. Vi har därför motsatt oss denna lagstiftning. Herr Ohlin har tidigare meddelat, att vi inom folkpartiet inte kan stödja centerpartiets reservation på denna punkt. Lagstiftningen har aldrig tillämpats utan riksbanken har även här kunnat göra överenskommelser med kreditinstituten utan att tillgripa tvångsåtgärder. Allt talar för att riksbanken skall kunna lösa de problem som kan komma att uppstå genom förhandlingar med bankerna i räntefrågor. I en fungerande fri kapitalmarknad, vilket vi uppställt som mål, bör prioriteringsarrangemang av det slag som nu förekommer successivt avvecklas. Förslaget till lag om räntereglering och emissionskontroll bör därför avslås.

En återföring till affärsbankerna av rätten att godkänna emissioner anser vi befogad då en prövning därigenom kan ske från andra utgångspunkter än tidigare, vilket skulle medföra en nyttig avvägning av avkastnings- och produktivitetshöjande investeringar på olika objekt.

Ingripanden och lagstiftningsåtgärder som berör vårt penningväsende bör enligt vår uppfattning i möjligaste mån undvikas, enär sådana ingripanden kan bli synnerligen skadliga för vårt ekonomiska framåtskridande. Kapitaltillgångarna har i många avseenden visat sig otillräckliga, men man råder ej bot på detta genom regleringar utan det är

nödvändigt att hela vår ekonomiska politik så inriktas, att balans mellan tillgång och efterfrågan på kapital kommer till stånd.

Finansministern sade här tidigare i dag, att det i och för sig inte här var fråga om nya och märkvärdiga ting. Det kommer i väsentliga avseenden att förbli som det har varit förut. Men jag vill påminna om att placeringskvotlagen och ränteregleringslagen i dess skärpta utformning innebär ett betydande ingrepp på vår kapitalmarknad. Det är inte bagateller detta utan så allvarliga saker att staten får fullt inflytande över vårt penningväsende.

Den vid bankoutskottets utlåtande nr 20 fogade reservationen ber jag, herr talman, att få yrka bifall till. Den berör ett område som är synnerligen viktigt för vårt ekonomiska framåtskridande. Det är enligt min mening en nödvändighet, att vi så snart möjligheter ges liberaliserar vårt förhållande till omvärlden genom ett frigörande av kapitalrörelserna. Vår marknad som i högsta grad är utåtriktad förutsätter att de internationella kapitalrörelserna ges full frihet. En sådan åtgärd kan inte annat än gagna våra intressen i stort. Valutaregleringen är ett hinder i våra förbindelser med de marknader vår industri bearbetar. Det skall gärna medges att valutamyndigheterna är liberala i sina bedömningar, men ett upphävande av restriktionerna borde vara förenligt med våra intressen.

Folkpartiets och socialdemokratiens uppfattning i de frågor jag nu har berört går starkt isär, och detta beror väl på de vitt skilda uppfattningarna hos å ena sidan företrädarna för ett statsreglerat samhälle och å andra sidan hos oss som tror på ett samhälle där individerna och företagen erhåller största möjliga frihet. Jag tror att vi genom att låta kapital och penningväsende så fritt som möjligt arbeta efter sina givna betingelser i längden bäst gagnar vårt lands framåtskridande.

Den ekonomiska politiken m. m.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Jag vill anföra några ord i anledning av reservationen IV. 2 vid bankoutskottets utlåtande nr 17. Jag vill dock först säga något med anledning av vad som har anförts i debatten.

Herr Hagnell sade att alla de föreslagna åtgärderna syftar att obönhörligen bekämpa inflationen, och det är klart att de avser det. Vad man däremot inte är övertygad om är att de får åsyftad verkan, ty det finns andra krafter i samhället som driver inflationen vidare och som kanske i dag är mera verksamma än tidigare. Man skulle vilja citera uttrycket att orsaken till att man får mindre för pengarna är att man vill göra mindre för pengarna. Även om dessa åtgärder avser att hålla penningvärdet vid något så när stabil nivå, synes de inte kunna räcka till.

Högern rekommenderade länge såsom det enda botemedlet att man höll en ganska hög ränta, men på den punkten synes högern numera inte själv ha samma tilltro till sitt gamla recept.

Enligt reservationen vid bankoutskottets utlåtande nr 19 vill högern och folkpartiet ha större frihet för kapitalrörelser över gränserna. För min del kan jag inte rekommendera sådana åtgärder. Erfarenheten tyder väl på att det inte är allmänheten och allmänhetens intresse som är drivkraften bakom de stora internationella kapitalrörelserna. Det finns alltför många bevis för enskilda dolda intressen. Jag vill instämma i vad som herr Hagnell yttrade i det avseendet. Det har en gång sagts, att det verkligt världsomspännande storkapitalet inte har något fädernesland. Vad som kommit till synes i olika sammanhang och även vad som kan spåras i denna debatt tyder också på att många bedömer saken på det sättet. De exempel vi i dag känner från andra länder, särskilt från kolonialländerna visar också, att det inte alltid är så lyckligt att det främmande kapitalet blir alltför stort i ett

land, ty detta kan hämnas sig på lång sikt.

I vår reservation till bankoutskottets utlåtande nr 17 skriver vi, att vi inte kan vara med om att utvidga denna beredskapslagstiftning till att omfatta även inlåningsräntan med undantag av vissa kritiska kortare tider. Vi anser heller inte att man vid en emissionskontroll bör favorisera de investeringar som grundar sig på beslut av statsmakterna. Det finns ju så många andra delar av samhällslivet som vid kreditgivningen också måste anses som mycket angelägna.

Herr Hagnell sade att denna reservation ser bra ut, därför att det i dess förslag kan ligga något som är till förmån för småspararna, men i vissa situationer, sade han, kan bankinstituten komma att slåss om inlåningen och genom att konkurrera om inlåningen skapar de en viss press uppåt på utlåningsräntan. Han gav exempel på att banker har dotterbolag och genom dessa kan företa länetransaktioner på sådant sätt, att man får ut en högre ränta. Men skulle det bara vara sådana risker som lägger hinder i vägen skulle det väl finnas möjligheter att på något sätt reglera olägenheterna. Vi tror att om man har grepp om utlåningsräntan bör det finnas möjligheter att med den som påtryckningsmedel hålla även inlåningsräntan vid ungefär önskvärd nivå. Det är väl också troligt, att om det inte finns någon bestämmelse om inlåningsräntan så tvingas bankerna i konkurrens med varandra att pressa sina marginaler i största möjliga utsträckning.

Jag finner det önskvärt att man håller ränteläget under observation och att räntebevakningen i fortsättningen kommer att bli ett av de viktigaste momenten i den ekonomiska politiken.

Vi anser alltså inte att en lag om maximering av inlåningsräntan är nödvändig, då vi tror att det räcker med de återhållande moment som vi har angivit i vår reservation.

Den ekonomiska politiken m. m.

Vaksamheten i framtiden mot alltför höga utlåningsräntor kommer väl i synnerhet att skydda de mindre, ekonomiska företagsenheterna. Under den tid då vi har haft en ideligen stigande ränta har det ju visat sig att just de mindre, ekonomiska enheterna har kommit i kläm.

Herr talman! Med dessa få ord skall jag be att få yrka bifall till reservationen IV. 2 av herr Nils Theodor Larsson och undertecknad vid bankoutskotets utlåtande nr 17.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! I en ekonomisk debatt som denna är det på sin plats att erinra om att samhällsekonomisk balans uppnås genom framför allt en intim samverkan mellan penning- och finanspolitik. Det är helt naturligt att man därvid inte kan utelämna statens utgiftspolitik och inte heller den centrala löneuppgörelse som träffats på arbetsmarknaden. Dessa faktorer påverkar givetvis statens penning- och finanspolitik. I detta sammanhang får vi givetvis inte glömma bort den diskontosänkning med en halv procent som skedde för en tid sedan. Denna räntesänkning betyder minskade omkostnader, lika väl som en lönehöjning betyder ökade omkostnader. Det är givet att man frågar sig, om det inte hade varit möjligt för riksbanken att i stället för att sänka diskontot med en halv procent sänka det med en procent. En halv procent är inte mycket, men det kan dock betyda en ganska stor lättnad för den hårt skuldtynge. Huruvida en sådan liten sänkning har betydelse för investeringsintresset kan diskuteras. På bostadssidan är räntans effekt bortsubventionerad till avsevärd del, och för företagen som investerar betyder en sänkning med en halv procent i investeringsögonblicket mindre än frågan huruvida kapital står till förfogande för planerad investering.

Denna räntesänkning bör väl ses som ett utslag av att riksbanken befarar att

konjunkturerna är i dalande och som en signal till att tiden nu är inne för oss att se om vårt hus.

Utän att göra anspråk på att vara expert i penning- och finanspolitik vill jag dock framhålla att diskontot, för att en verklig effekt skulle ha uppnåtts, borde ha sänkts med en procent. Då tror jag att effekten skulle ha blivit helt annorlunda.

Om man bortser ifrån investeringseffekten, kan man inte förneka att en räntesänkning var välkommen ur den synpunkten, att särskilt de mindre och medelstora företagen — i dessa inräknar jag givetvis jordbrukarna — har en mycket tung skuldbörda att bära. Den höga ränta, som vi trots räntesänkningen har i dag, drabbar givetvis i första hand de mindre och medelstora företagen, de företag som icke är självfinansierande i samma utsträckning som de större. Att skuldbördan är stor för de mindre och medelstora företagen behöver inte betvivlas. Det skulle givetvis vara värdefullt att kunna redovisa exempelvis hur stora krediter som de mindre och medelstora företagen har att bära, men tyvärr finns icke någon sådan statistik. Däremot finns uppgift om att den sammanlagda kredit som givits det svenska jordbruket för närvarande uppgår till ca 4,6 miljarder kronor. En räntesänkning på en halv procent betyder därmed en sänkning av ränteutgifterna med 23 miljoner kronor. Man förstår av dessa siffror, att en förändring av diskontot betyder åtskilliga miljoner kronor. Vad sedan gäller hela den svenska industrien — dock icke den statliga eller kommunala men inräknat såväl den större som den mindre privata industrien samt jordbruket — kan sägas att den sammanlagda krediten uppgår till cirka 17,5 miljarder kronor, onekligen en summa som inger respekt.

De svenska företagens samlade skuldsättning kan enligt uppgifter från Svenska bankföreningen beräknas per ultimo 1960 till cirka 15,5 miljarder hos k্রে-

ditinstituten och cirka 2 miljarder, huvudsakligen industriobligationer, hos allmänheten. Från aktiestocken och den inbördes kreditgivningen företagen emellan har härvid bortsetts. Kreditsumman torde under 1961 ha ökats med cirka 1 miljard kronor.

Med hänsyn till svårigheterna att överblicka alla former av kreditgivning, med beaktande bl. a. av att bostadssektorn ej omfattas av de lämnade siffrorna, får dessa betraktas som ett minimimått på företagens skuldsättning. Jag har redovisat företagens skuldsättning bara därför att man bättre kan överblicka vad en diskontoförändring skulle betyda för industri och näringsliv.

Det skulle naturligtvis vara av mycket stort värde att få en allsidig belysning av räntans roll i konjunkturpolitiken kartlagd i sin helhet. För den enskilde är det mycket lätt att räkna fram vad en diskontoändring innebär, men när det gäller att sätta problemet i ett konjunkturpolitiskt sammanhang är det vida värre.

Det skulle likaså vara av stort värde att också få räntans roll som ett incitament åt det personliga sparandet belyst. Vidare skulle det vara värdefullt att få en fullständig analys av hur räntan påverkar konkurrensen om investeringskapitalet samt kostnadsläget. I motionerna I: 287 och II: 353 har hemställts om en utredning syftande till att få klarlagt räntans roll som ett konjunkturpolitiskt medel samt dess betydelse för sparandet.

Dessa motioner har bankoutskottet icke funnit några skäl till att tillstyrka, vilket beklagas därför att det ur samhällets synpunkt skulle vara ytterst värdefullt med en fullständig analys om räntans roll i det moderna samhället. Visserligen har stabiliseringsutredningen något berört räntans roll i konjunkturpolitiken men dock enligt mitt bedömande icke i hela dess vidd.

I en ekonomisk debatt kan man icke

Den ekonomiska politiken m. m.

undgå att något beröra den centrala löneuppgörelse som helt nyligen har träffats. Man kan inte undgå att konstatera att löneuppgörelsen fått ett gott mottagande från båda parter, och då tycker man att allt därmed är gott och väl.

Om jag nu dristar mig att göra några personliga reflexioner är det inte därför att jag tycker att löneuppgörelsen var bra för någondera av parterna utan fastmer därför att jag tycker att den tyvärr leder dithän, att den löneökning som erhållits alltför fort naggas i kanten av prishöjningar på praktiskt taget alla områden. Löneökningarna beräknas i år bli i medeltal cirka 9 procent. En sådan höjning kan givetvis inte rymmas inom ramen för produktionsstegringen. Man måste alltså räkna med en inflatorisk utveckling.

Företagen har sedan länge varit invecklade i en ständig kapplöpning mellan löneanspråk och behov av vinstmedel. Då det har varit mycket svårt att hålla undan i den kapplöpningen har det uppstått en benägenhet att släppa efter för lönekrav och att satsa på inflationen i stället.

För löntagaren måste det vara en besvikelse att konstatera att efter löneuppgörelse hans lönetillägg nära nog uppätas av ökade skatter och prisstegringar.

Det kan inte förnekas, att det antal medborgare som förlorar på inflationen är större än de som vinner på densamma. De som över huvud taget förlorar är främst de som spar i banker och kreditinrättningar. Med få undantag får alla de småsparare, som har sina besparingar i banker, livförsäkringar o. d., se sitt kapital reducerat genom inflationen.

Det bör vara en angelägenhet av stor vikt för de makthavande att på penning- och finanspolitikens område söka komma till rätta med inflationsfaran. Det bör också vara angeläget för arbetsmarknadens parter att vid förhand-

Den ekonomiska politiken m. m.

lingsbordet träffa sådana uppgörelser, att inte den av statsmakterna förda konjunkturpolitiken äventyras.

Enligt gällande ordning i vårt land har varken regering eller riksdag möjligheter att bestämma över lönesättningen; det tillkommer givetvis arbetsmarknadens parter att vid förhandlingsbordet träffa uppgörelse om lönernas storlek. Därmed är inte sagt att detta skulle vara fel. Dock kan regeringen ge arbetsmarknadens parter vissa rekommendationer, och detta har förekommit vid åtskilliga tillfällen. Det skulle vara värdefullt att få klarlagt, hur mycket av den senaste lönehöjningen som löntagaren reellt sett får behålla sedan skatter och prisförhöjning på varorna frånräknats. Det kan hända att man då tog sig en funderare över vad man egentligen har förtjänat på den sista lönehöjningen. Efter en dylik fundering kanske man skulle vara mogen att överväga andra möjligheter för att få del av produktionsstegringen.

Nog skulle det vara värdefullt, om man på allvar tog upp spörsmålet om hur man skulle få del av produktionsstegringen utan att därmed medverka till en inflationistisk utveckling.

Herr talman! Det sagda må vara nog. Sammanfattningsvis vill jag dock framhålla att en intim samverkan mellan penning- och finanspolitiken bör föras. En sådan politik bör främst taga sikte på att med lämpliga medel söka bekämpa en inflationistisk utveckling och därmed skapa ett stabilt penningvärde. Jag är medveten om svårigheterna, men därmed är inte sagt att man inte måste sträva efter att övervinna dessa.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till den av herr Nils Theodor Larsson och herr Hansson i Önnarp fogade reservationen till bankoutsiktets utlåtande nr 18.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Det är fyra olika utskottsutlåtanden, som förts samman och

ligger till grund för denna diskussion. I ett av dessa behandlas bl. a. vår motion om räntesänkning. Min partikamrat herr Henning Nilsson i Gävle har redan motiverat yrkandet i denna motion och argumenterat mot utskottets förslag. Jag nöjer mig med att instämma i vad han har yrkat.

Beträffande de andra tre utskottsutlåtandena vill jag bara säga, att vi kommer att stödja regeringens förslag utan att därför tillmäta dessa förslag någon omedelbar eller verkligt avgörande betydelse. Jag ser i den föreslagna lagstiftningen en beredskap som, när den används, under vissa betingelser kan spela en viss roll. Men i den mån lagstiftningen riktar sig mot vissa kapitalintressen, kommer den antagligen också att betjäna andra kapitalintressen.

Just nu är det prisfrågan, som är den inre politikens allra viktigaste fråga. Efter andra världskriget tror jag inte att det mer än en gång tidigare har hänt, att prisstegringarna tenderat att bli så omfattande som de tycks bli i år. Man kan också säga, att det reella resultatet av löneuppgörelserna knappast något år tidigare blivit så bistert som i år. En av kammarens ledamöter talade nyss om 9 procents löneförhöjning. Det är ett mycket överraskande påstående, eftersom den generella lönehöjningen för industriarbetarna rör sig om 2,75 procent och man räknar med att en löneglidning högst skall kunna ge 3 procent. Att sedan enstaka grupper har fått en betydligt bättre uppgörelse ändrar inte huvudintrycket, att årets avtalsuppgörelse tillhör de sämsta efter andra världskrigets slut. När jag säger de sämsta, tänker jag framför allt på det förhållandet, att man redan i utgångsläget var klar över att man måste räkna med 4 å 4,5 procents ökning av levnadskostnaderna — en ökning som man kan räkna med blir inte obetydligt högre före avtalstidens slut. Det betyder alltså att flertalet av dessa grupper kommer att få en *standardsänkning* i år, som de

Den ekonomiska politiken m. m.

kommer att ha mycket svårt att finna några som helst övertygande skäl för.

Den prisstegring som nu försiggår uttrycker en tendens som präglat ekonomien under hela efterkrigstiden. Det räcker med att nämna att under 1950-talet steg levnadskostnaderna med 60 procent. Därför måste man betrakta det som nu sker som en fortsättning. Man kan väl inte anklaga regeringen för allt. Det är inte så lätt att styra ekonomien i ett samhälle, där monopolen nått en sådan utvecklingsnivå. Men det är uppenbart att det finns områden, där statliga åtgärder verkar provocerande. Bland dessa nämner jag övergången från lågränte- till högräntepolitik; jag nämner övergången till indirekt beskattning, som omedelbart kunde avläsas i ökade levnadskostnader. Hit hör naturligtvis också de militära rustningarna, där hundratusen man enbart i industrien är direkt engagerade och som naturligtvis måste desorganisera ekonomien och underminera penningvärdet.

Nu har lönerna i huvudsak låsts fast för en tvåårsperiod, och det vore därför rimligt att vidta åtgärder för att hejda en fortgående prisstegring. Jag vet att det är svårt att göra någonting åt de prisstegringar som ägt rum och som man kallar för konsekvensprisstegringar av vissa uppgörelser. Men när nu dessa prisstegringar har genomförts — en del är säkert inte alls föranledda av de löneförbättringar som skett — skulle det vara anledning att använda de resurser som finns för att införa ett prisstopp under denna tid för att förhindra en standardsänkning som eljest är helt ofrånkomlig. Det är också uppenbart att sänkning av räntan skulle kunna få effektiva verkningar.

Såvitt jag kan se, skulle alltså i nuvarande situation ett prisstopp under det nu rådande lönestoppet, en press på oskäligena monopolvinster, ytterligare räntesänkning, fler och billigare bostäder, demokratisering av skattepolitiken,

beredskap mot kapitalimport och mot svensk kapitalexport samt ökad statlig aktivitet på produktionsfronten kunna vara de åtgärder, som skulle möjliggöra att tillvarata de nuvarande möjligheterna.

Men, herr talman, det är särskilt de motioner som föranlett ett av utskottsutlåtandena som jag skulle vilja göra några kommentarer till. Det är högerns och folkpartiets motioner om den ekonomiska politiken. De har framlagt ett *politiskt* program, som de också kallar ekonomiskt och som naturligtvis också är ekonomiskt i den mån, att det illustrerar det nära sambandet mellan politik och ekonomi. Folkpartiet säger att »de nationella gränserna hindrar en snabb ekonomisk utveckling». Högern säger för sin del att dess syfte är att vi skall »växa in» i den s. k. europeiska gemenskapen. Det kan vara anledning att här erinra om ett par uttalanden som gjordes av högerledaren herr Heckscher under förra årets utrikesdebatt, då han försökte att ideologiskt motivera den linje, som han sedan har försökt verka för och som innebär Sveriges inordnande i EEC-blocket. Under denna utrikesdebatt anförde han mot regeringen, att den omhuldade tanken på landets suveränitet »är bevis på den i ordets bokstavliga mening djupt konservativa för att icke säga reaktionära karaktären hos nutidens socialdemokratiska idealbildning».

På denna ideologiska grundval har folkpartiet och högern nu utvecklat linjen för den ekonomiska politik, som skall föras och som i dag föreligger till behandling. Bland de motiv som där anføres nämns, att Sverige riskerar att göra ekonomiska förluster, om det inte kan inordnas i EEC-blocket. Det har som bekant gjorts försök av vetenskapare, som står högern nära, att beräkna hur stora eventuella förluster skulle bli, och de har räknat fram en siffra på 400 miljoner kronor. Det är naturligtvis inte litet pengar, men om man ser det i

Den ekonomiska politiken m. m.

stort, är det ändå inte 2 procent av den svenska nationalinkomsten. Är nu den nationella friheten inte värd 2 procent — om nu det påståendet skulle vara sant, att det skulle bli sådana förluster genom att Sverige inte inordnas i EEC? Jag tror inte det är så många utanför högerens och folkpartiets ledning, som skulle vara beredda att prisge den nationella oavhängigheten för denna förmenta och framräknade risk.

Man säger vidare i motiveringen, att en sådan stormarknad som man siktar till skulle göra högkonjunkturen varaktigare och fördelaktigare. De erfarenheter som finns tyder emellertid inte alls på att det förhåller sig på det sättet. Det är tillräckligt att erinra om att USA haft de flesta kriserna efter det andra världskriget, och det är ju en sådan stormarknad som man talar om.

Det sägs också, att EEC skulle innebära ökade möjligheter till rationalisering och att det skulle motverka de lokala intressenas tryck på den ekonomiska politiken. Varje dag rationaliseras ett tiotal jordbrukare bort här i landet och åtminstone två småhandlare tvingas varje dag att slå igen sina butiker på grund av den rationaliseringsprocess som för närvarande pågår. Är det inte så, att den rationalisering som det här talas om i högerens program skulle innebära, att det svenska jordbruket skulle rationaliseras över till sydligare länder och att all den mindre produktionen skulle rationaliseras över i monopolens händer?

Det talas också i motiveringarna om att man eftersträvar en »konkurrensökonomi» och en »liberalisering» av den ekonomiska politiken. Den enkla sanningen är, att det finns ungefär 200 världsmonopol. De kontrollerar och dirigerar en tredjedel av ekonomien i den kapitalistiska delen av världen. Deras makt växer oavbrutet, och många regeringar är helt i dessa monopols händer. De regeringar som försöker streta emot tvingas att föra en mycket

ojämn kamp mot dessa monopol, vilka ständigt växer och vilkas växande för närvarande är någonting av en ekonomisk lag. Är det någonting annat än fraser när man talar om att man genom Sveriges anslutning till en sådan stormarknad, en sådan superstat, skulle kunna befordra en sund konkurrens? Är inte sanningen i stället den rakt motsatta?

I folkpartiets motion användes argumentet att anslutningen till och skapandet av denna stormarknad skulle möjliggöra ett ökat stöd åt de s. k. utvecklingsländerna.

Hittills har det varit på det sättet, att dessa utvecklingsländer fått betala 2,5 dollar för varje dollar de har erhållit i hjälp i olika former. Man kan nu beräkna att de varje år tillsammans betalar ungefär 100 miljarder kronor i form av räntor och andra profiter till de gamla kolonialmakterna. Nu säger folkpartiet i sin motion, att de s. k. stödjande länderna under de senaste fyra åren har betalat in sammanlagt 27,2 miljarder kronor. Ja, men under dessa fyra år har å andra sidan dessa underutvecklade länder fått betala 400 miljarder kronor till just samma kolonialmakter som står såsom hjälpare till dem! De får i verkligheten betala ungefär femton gånger så mycket som de erhåller i stöd från dessa länder. Det betyder att de för varje tia som de får måste betala 146 kronor. Så står det till med detta prisade stöd åt de s. k. utvecklingsländerna.

Det talas också om att det är nödvändigt att vara »solidarisk med Europa». T. o. m. statsministern har fallit för denna jargong om Europa, men den enkla sanningen är att det handlar om att bygga upp en superstat, som omfattar två femtedelar av Europa, mot det övriga Europa. Det är väl alldeles klart, att principerna för EEC innebär att det skulle skapas en diskriminerande tullmur mot alla som skulle komma att stå utanför detta block. I verkligheten skul-

Den ekonomiska politiken m. m.

le valet för detta s. k. Europa vara ett val för en tiondel av jordens befolkning på bekostnad av handeln och förbindelserna med de övriga nio tiondelarna.

Hela denna terminologi — »vi är för Europa» o. s. v. — är ju ingenting annat än en direkt översättning av den gamla nazistiska terminologin; vare sig herr Heckscher eller andra har uppfunnit några nya argument. De argument som man i dag anför till förmån för EEC är samma argument som nazismen använde för sitt planerade Neuropa under det andra världskrigets tid. Även i denna argumentation lyser igenom åsikten att man hoppas kunna åstadkomma särskilda fördelar inom ett sådant tänkt block — men endast på andra folks bekostnad, genom en diskriminering av andra folk.

Om jag sedan skall beröra den ekonomiska politik, som rekommenderas av de båda partierna för att liksom bereda vägen för Sveriges inlemmande i EEC, vill jag inte påstå att kraven är nya. Det är de inte. Men de är ändå avslöjande, och de är en tydligare markering av de krav som man tidigare har framfört. Folkpartiet vill sålunda att man skall skapa möjlighet för s. k. kapitalimport, d. v. s. för att sälja ut de svenska näringarna till kapitalstarka utländska köpare. Det vill vidare att man skall jämna vägen för svensk kapitalexport. Det vill ha sänkta bolagsskatter — detta har man argumenterat för också i dag från både höger- och folkpartihåll. Det begär en restitution av exportörernas indirekta skatter. Det vill ha bromsad lönepolitik, rörligare arbetskraft och dyrare bostäder. Man kan inte säga någonting annat om detta folkparti-program än att det är ett fult, ett reaktionärt, ett folkfientligt för att inte säga ett landsförrådiskt program.

Högern vill i huvudsak detsamma men lägger större vikt vid en s. k. rörligare arbetsmarknadspolitik, på att tygla de s. k. lokala intressena, att få bort alla regleringar och genomföra en följ-

sam penningpolitik — vad nu detta kan innebära. Den vill ha mer exportkredit och skattelättnader för bolagen. Och den vill att finanspolitik, skattepolitik m. m. skall anpassas till EEC. Detta kallas i motionerna för anpassning till de ekonomiska förutsättningar som medlemskap i EEC innebär.

Jag kan fullt och helt instämma i statsministerns ord, när han i dag karakteriserade EEC som en klart politisk organisation. Jag vill även understryka vad LO och Kooperativa förbundet i den skrift, som tidigare i dag har omnämnts, konstaterat om innebörden av EEC. Där fastslår man som bekant att politiken är det väsentliga i EEC, och politiken är liktydig med Atlantpakten. Där konstateras också att en anslutning i den ena eller andra formen skulle kompromettera neutraliteten. Man utgår från att en associering inte blir billigare för Sverige än direkt medlemskap. Där konstateras att en anslutning är ett monopolföretagens intresse och att den skulle hindra en självständig svensk konjunkturpolitik. Den skulle innebära en utlämning av industriella råvaror till Västtyskland, försämra utvecklingsländernas läge, centralisera lönepolitiken och lämna ekonomisk politik, socialpolitik, handelspolitik och jordbrukspolitik i EEC:s händer. En sådan karakteristik är förkrossande för hela argumentationen för EEC. Jag kan inte tänka mig annat än att det inte kommer att lyckas för de krafter som vill göra slut på den nationella självständigheten.

Låt mig till sist ta upp detta ännu en gång: Är verkligen den nationella suveränitetens tid slut? Är det sant, vad herr Heckscher sade i utrikesdebatten förra året? Jag skall citera ett par avsnitt: »Uttrycket nationell suveränitet borde — — — hänvisas till ett folkrättsligt museum. — — — Det nationella suveränitetskravet är inte tillämpligt under moderna förhållanden.» Han argumenterade också som bekant för att det nationella suveränitetskravet var något

Den ekonomiska politiken m. m.

som hörde medeltiden till. Förhåller det sig verkligen så? Efter andra världskriget har ett 50-tal nya stater uppstått av tidigare kolonialt undertryckta folk, som tillkämpat sig den nationella friheten — ofta med vapen i hand — och som nu bygger upp en egen nationell hushållning. Dessa nationella revolutioner är en mycket viktig punkt och för ögonblicket den kanske mest observerade delen i det tjugonde seklets revolution, som började redan för 44 år sedan. Inför dessa nationella revolutioner, som nu skakar hela världen och som kommer att fortsätta, försöker imperialisterna förena alla krafter för att rädda vad som är möjligt att rädda åt den kapitalistiska hushållningen.

Medan alltså nya folk slår sig fria försöker man nu förslava de gamla folken. Hitler lyckades på sin tid att förslava praktiskt taget alla europeiska folk. Han hade lysande framgångar i början. Men dessa framgångar ledde till ett katastrofalt nederlag för hela den politik som han verkade för och som i de ekonomiska och militaristiska delarna, utan någon jämförelse i övrigt, hade samma syften som när det gäller EEC.

Jag tror därför att i ett ekonomiskt program i dag spelar inte minst frågan om försvaret av den nationella självständigheten en mycket viktig roll. Försöken att uppvigla opinionen till att acceptera att Sverige skall avstå från den nationella självständigheten till förmån för EEC, är en verksamhet som alla goda krafter borde samverka för att omintetgöra.

Herr talman! Jag har redan sagt att vi vad beträffar de yrkanden som har ställts i de andra utskottsutlåtandena kommer att rösta för regeringens förslag.

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Jag begärde ordet när det här i förmiddags blossade upp en debatt om den svenska förhandlingspo-

sitionen i EEC-frågan. Jag kan försäkra kammarens ledamöter att jag inte avser att dra i gång den debatten på nytt, särskilt som jag tyckte att debatten i den form den fick hade mycket litet samband med de frågor vi nu diskuterar.

Nej, jag har begärt ordet för att ge uttryck åt en personlig reaktion mot partiledarnas sätt att sköta den utåtriktade debatten i dessa frågor rörande EEC. Låt mig, herr talman, säga att jag är överraskad över att man gång efter annan vid debatter i dessa frågor understryker intrycket att man är oenig och söker demonstrera oenighet om den svenska förhandlingspositionen. Tror herrarna verkligen att man bygger upp en gynnsam atmosfär för Sveriges position, när förhandlingarna en gång startar, genom att uppträda på det sättet? Jag säger detta då mycket mer som vi under de senaste åren har haft en rad meningsutbyten mellan partiledarna i dessa frågor med ungefär samma tendens, meningsutbyten som jag för min del i utrikesdebatten tillåtit mig beteckna som något av de mera trista inslagen i svensk politisk debatt under senare år. Jag har reagerat mot att man står i denna talarstol och inför öppen ridå avkräver varandra besked om hur långt det ena eller andra riksdagspartiet är berett att gå i eftergifter mot EEC-unionen och frågar varandra hur långt man vill gå i eftergift vad beträffar för Sveriges del känsliga punkter för att nå ett så fullständigt samarbete som möjligt. Tyvärr begagnar man även dessa tillfällen till att tala om att när vi står inför förhandlingsstarten, så är vi inte politiskt eniga om vår förhandlingsposition, om våra utspel i detta sammanhang.

Jag måste fråga mig om det kan vara vettigt att föra debatten på detta sätt i ett för vårt land så känsligt spörsmål, en så viktig framtidsfråga som denna. Såvitt jag förstår kan den debatten bara leda till att man ger våra förhandlings-

Den ekonomiska politiken m. m.

partners det intrycket att vi i Sverige är så politiskt oeniga, att man nog skall kunna pressa svenskarna på de känsliga punkterna, när den dagen nalkas, då man kommer till de kritiska skedena i associationsförhandlingarna. Jag tycker dessutom att debatten har varit trist och onödigt därför att samtliga stora riksdagspartier ju har varit eniga om att vi skall gå så långt som möjligt i samarbete i den mån det är förenligt med vitala svenska intressen.

Vi kan i dag notera en kärvare inställning mot de neutrala från de stora staterna. Vi har till och med de senaste dagarna bevittnat, hurusom England, trots att detta land är fullt berett att acceptera EEC:s politiska målsättning och trots att England är en av de stora och ledande länderna i Nato-pakten, har mött en i viss mån överraskande kärvhet i sitt förhandlingsläge genemot EEC.

EEC:s politiska målsättning är dessutom i dag klarare uttryckt än den varit någonsin tidigare. Jag tycker att det borde stämma våra svenska politiker till en viss försiktighet och eftertanke i sina uttalanden. Jag kan inte förstå vad man efterlyser eller vad man tvistar om. Kan man exempelvis begära att regeringen skall stå här och inför Sveriges riksdag öppet säga att vi är beredda att acceptera den fria etableringsrätten och de fria kapitalrörelserna och andra för vårt land känsliga punkter i Romavtalet? Jag kan inte fatta att man kan vilja efterlysa preciserade besked på dessa punkter. Det är väl politiskt ABC att man inte lägger korten på bordet innan man går till en förhandling.

Vi vet att det ute i världen finns en väl utvecklad politisk diplomati som mycket noga avläser nyanserna i det svenska meningsutbytet kring dessa frågor. »Vi är oeniga, vi kan inte komma överens», säger man i dag. Speciellt folkpartiledaren herr Ohlin framhöll detta. Det finns väl ändå en väsentlig faktor som man får ta hänsyn till när

man talar om vår oenighet eller eventuella enighet, och det är att vi i dag ingenting vet om de krav som kommer att ställas på oss inför associationsförhandlingarna. Först när den dag kommer, då vi vet vilka krav som möter oss, klarnar läget, och då har vi underlag för att avgöra, om samtliga stora partier kan stå eniga kring det associationsavtal som vi eftersträvar.

Varför, herr talman, skall man då inte kunna föra en öppen debatt kring dessa frågor? Enligt min mening var det naturligt att vi förde en öppen diskussion när det för Sverige gällde att välja formen för anslutning till EEC, men när den ståndpunkten väl är tagen är det fel att inför öppen ridå efterlysa besked på konkreta punkter och samtidigt tala om att vi inför förhandlingsutspelet inte är eniga här i landet. Dessa ting får herrarna diskutera bakom stängda dörrar i utrikesnämnden. Vi har vidare Malmforskommittén som arbetar på sitt område. Jag har ett par gånger här i kammen sagt att man borde ha kompletterat denna kommitté med parlamentariker. Jag tror att vi i så fall skulle ha kunnat undvika en hel del av de stridigheter som inte har varit särdeles befruktande.

Jag kan ge herr Ohlin rätt på en väsentlig punkt, och det är när han nämner att det finns ett intimt samband mellan den interna svenska ekonomiska politiken och riktlinjerna för EEC-staternas konjunkturpolitik och ekonomiska politik. Därutöver lade nog herr Ohlin enligt min mening alltför stor vikt på att få tala om att vi är oeniga om vår förhandlingsståndpunkt.

Herr talman! Det skulle ha kunnat vara åtskilligt att tillägga, men detta är ingen utrikesdebatt om EEC-frågan, även om den har varit en egendomlig blandning av ekonomisk debatt och utrikesdebatt. Jag har velat göra dessa reflexioner för att betona att det enligt min mening är hög tid att vi sluter leden och visar en obruten front utåt inom

Den ekonomiska politiken m. m.

den närmaste framtiden inför den säkerligen mycket kärva förhandlingsomgång som stundar i EEC-frågan.

I detta anförande instämde herrar *Jacobsson* i Sala (s), *Börjesson* i Glöminge (cp), *Jansson* i Benestad (cp), *Gomér* (cp), *Johansson* i Dockered (cp), *Spångberg* (s), *Björkänge* (cp) och *Svensson* i Vä (cp).

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Ursprungligen begärde jag ordet för en alldeles speciell sak som inte tar många ögonblick i anspråk. När jag har sett det stenografiska referatet av min första replik i dag har jag funnit att jag i den använt ett uttryckssätt som kan ge anledning till missförstånd. Det gäller frågan om arbetsmarknadens förhandlingar. Vad jag avsåg att säga var att det ibland kunde vara lämpligt att staten tog förhandlingarna med sina anställda oberoende av den enskilda arbetsmarknadens förhandlingar. Det kunde i vissa lägen ha en lugnande verkan på löneförhandlingarna över huvud. Och i verkligheten är det inte mycken glädje med löneökningar som omedelbart äts upp av marginalskatt och prisökningar.

Sedan jag begärt ordet, herr talman, har emellertid herr Antonsson här hållit ett anförande, i vilket några andra kammarledamöter har instämt. Jag tror att detta anförande faktiskt kräver några ord till svar.

I varje fall har inte jag någonsin avkrävt regeringen offentliga besked om hur långt den är villig att gå i medgivanden av ena eller andra slaget. Där emot har jag tillåtit mig att säga — och det tycker jag är ganska rimligt att man gör i ett demokratiskt land — att det på vissa punkter enligt min uppfattning icke finns någon anledning att resa några krav på avvikelser från Romfördragets bestämmelser. Om man har den uppfattningen är det väl gans-

ka naturligt att man också framför den offentligt.

När det gäller vår förhandlingsposition är åtminstone min uppfattning att vad som har skadat den i allra högsta grad är de negativa uttalanden som kommit fram på olika håll ända sedan diskussionen i somras till och med den debatt som ägt rum här i kammaren i dag. När negativa uttalanden av den typen förekommer offentligt vid olika tillfällen, är det ganska självklart att de som hyser en mera positiv uppfattning också måste ge uttryck åt denna. Eljest uppstår den missuppfattningen att vi i Sverige över huvud taget skulle vara negativt inställda till vissa sidor av det europeiska ekonomiska samarbetet. Om man — som herr Antonsson säger — menar att vi skall vara med i detta samarbete så långt det är förenligt med vitala svenska intressen, tror jag inte att meningsskiljaktigheten är så stor, men vi måste i så fall på något sätt få ha en diskussion om vad som är, respektive inte är, vitala svenska intressen.

Det är otänkbart att döda varje diskussion inom landet angående en fråga som är av så grundläggande betydelse för oss som vår ställning till den europeiska marknaden. Det är bl. a. ingen tillfällighet att denna fråga har kommit upp i dagens debatt, då ju den svenska ekonomiska politiken i så hög grad är beroende av vårt förhållande till den europeiska marknaden, dit två tredjedelar av vår export går.

Det tillhör politiskt ABC, säger herr Antonsson, att inte i förväg lägga korten på bordet och tala om vad man åsyftar. Man bör inte gå till väga på det sättet bl. a. av det skälet att man inte vet vilka krav som kommer att ställas. Men då är det, herr talman, också mycket viktigt att man inte i förväg avvisar sådant som det vid en kommande förhandling kan finnas anledning att bedöma ur mera positiva synpunkter. Jag vill också erinra om

Den ekonomiska politiken m. m.

att den som i dag först tog upp frågan om villkoren för vårt inträde i den gemensamma marknaden inte var herr Ohlin eller jag, utan herr Hagnell, som gick in på frågan om de fria kapitalrörelserna och deras betydelse i sammanhanget. Där låg roten och upphovet till den diskussion som herr Antonsson sedan så bestämt avböjt.

Till slut vill jag säga några ord med anledning av att herr Antonsson framhöll att diskussionen i stället borde föras inom slutna dörrar i utrikesnämnden. För det första bör nog inte grundläggande frågor som dessa behandlas uteslutande inom slutna dörrar. För det andra är inte utrikesnämndens dörrar, enligt vad vi erfarit, särskilt väl slutna, utan det kommer tvärtom från utrikesnämnden ut uppgifter — ofta felaktiga och missvisande — om hur diskussionen där har förlupit. Då befinner man sig, om man deltagit i diskussionen, i den mycket svåra ställningen att man på grund av den tystnadsplikt, som man själv måste respektera även om andra inte gör det, inte kan rätta de felaktiga uppgifterna om vad som förekommit i nämnden. I en sådan situation finns det tyvärr inte någon annan väg att gå än att föra över det hela till en rent offentlig diskussion.

Nu tror jag inte att en sådan offentlig diskussion i det här fallet gör någon större skada. Med den erfarenhet jag har av diskussioner på det internationella planet i detta sammanhang vill jag säga att vad som har gjort vårt land skada ur förhandlingssynpunkt inte är den omständigheten att det föres en offentlig debatt av samma typ som har förts i varje land, som gått in i EEC, och i alla länder som nu överväger ett inträde — utan snarare det förhållandet att denna diskussion delvis har haft en så osaklig karaktär när det gäller yttranden från deras sida, som velat lägga stenar i vägen för vårt deltagande i det europeiska samarbetet.

4 — *Andra kammarens protokoll 1962. Nr 19*

Herr NILSSON i Gävle (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten med många ord; vad som anförts i sakfrågan må räcka.

Herr Heckscher sade i sitt anförande på eftermiddagen att det vore naturligt att frågan om EEC-marknaden kommer upp i en debatt som denna, och han upprepade detta i sitt senaste anförande. Samtidigt uppvisade herr Heckscher i sitt anförande på förmiddagen ett förvånat ansikte och framhöll att han inte hade räknat med att denna fråga skulle tas upp i debatten, varför han inte hade förberett något anförande beträffande den saken.

Nu undrar jag: Om professorn ansåg att frågan om EEC-marknaden helt naturligt borde komma upp i denna diskussion, varför hade han då inte förberett något anförande därom? Eller berodde hans uttalande om det naturliga i att frågan kom upp bara på det förhållandet att han fann det lämpligt att delta i debatten sedan herr Ohlin och andra berört frågan om EEC?

Det förefaller inte finnas någon logik i herr Heckschers uppfattning om vad som i detta sammanhang bör diskuteras eller icke.

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Herr Heckscher kommenterade på ett ganska stillsamt sätt mitt anförande och jag skall inte i slutskedet försöka skärpa debatten. Men jag vill fråga: Tror herr Heckscher att det gagnar svenska intressen att basunera ut att svenskarna är politiskt oeniga om sitt förhandlingsutspel redan när man sätter sig vid bordet för att förhandla med EEC? Det är mot detta som jag har reagerat, eftersom jag anser att det utgör en felaktig uppläggning.

Om jag inte missuppfattade herr Heckscher antydde han att jag skulle vilja dämpa den offentliga debatten beträffande vår anslutning till den eu-

Den ekonomiska politiken m. m.

ropeiska marknaden. Herr Heckscher vet mycket väl att jag personligen har på ett mycket tidigt stadium intresserat mig för dessa frågor och redan när vi diskuterade EFTA-problemen tagit upp en offentlig debatt, bl. a. från denna talarstol. Men vad jag ville säga med mitt tidigare inlägg var att när vi har valt linje — valt anslutningsform — bör man inte ur rent taktisk synpunkt stå här och demonstrera en politisk oenighet och framför allt inte innan förhandlingarna inletts avkräva regeringen preciserade besked på de punkter i Romavtalet som för vår del är känsliga.

Den närmaste anledningen till att jag nu begärde ordet var emellertid ett uttalande av herr Ohlin, som i sitt huvudanförande sade att Harpsundskonferensen hade avslöjat djupgående meningsskiljaktigheter mellan regeringen och oppositionen inför associationsförhandlingarna. Jag tror att sådana uttalanden bra litet gagnar vår sak.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Herr Antonsson frågar om jag tror att det gagnar våra förhandlingar, att det blir känt att det råder oenighet om utspelet. Det är en fråga som inte kan besvaras abstrakt. Det beror på hur utspelet är. Om det är i allt väsentligt rimligt och riktigt, då är det självfallet ingenting att vara oense om och inte heller något att skylta med oenighet om. Om utspelet däremot är olyckligt i vissa hänseenden och det inte går att få till stånd någon ändring i dessa hänseenden, då är intet vunnet med att man döljer de meningsskiljaktigheter som föreligger. Jag tror inte utspelet är bundet ännu. Under sådana förhållanden måste diskussionen fortsätta. Det är emellertid under alla omständigheter givet att anhängare av en politisk riktning aldrig kan ställas i den situationen att de tvingas ta ansvaret för en politik, som

de anser vara oriktig och som de från början motsatt sig.

I den mån man här eftersträvar enighet om den svenska politiken i marknadsfrågorna — och jag är för min del, vilket jag många gånger deklarerat, mycket angelägen att enighet skall uppnås därvidlag — så får det inte ta den formen att den ena parten bestämmer hur det skall bli och därefter begär att den andra parten skall vara tyst. Nej, det måste ske under ömsesidiga eftergifter, så att enigheten blir ett uttryck för den minsta gemensamma nämnaren för vad man på ömse sidor verkligen tycker.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag tror att herr Antonssons anförande här i dag tillhör de ur allmän demokratisk synpunkt mest betänkliga anföranden som har hållits på mycket länge. Särskilt betänkligt är det, därför att vi ju känner herr Antonsson som en man med stor erfarenhet och god vilja. Vad är det egentligen han säger? Jo, han vänder sig emot att jag har omtalat, att djupgående meningsskiljaktigheter kom fram vid Harpsundskonferensen. Herr Antonsson menar tydligen — han har inte sagt något annat — att de fullständigt oriktiga framställningar som förekommit rörande den där konferensen skulle vara oemotsagda.

Alltså skulle Sveriges folk vilseledas om hur det är med opinionsbildningen i svensk demokrati. När jag — efter att länge ha hoppats på att ett tillrättaläggande så småningom skulle komma av sig självt, så att det svenska folket skulle få veta hur det ligger till med opinionen i partierna och att det skulle bli ett slut på dessa taktiska manövrer om en enighet som inte existerar — till sist gör ett tillrättaläggande, då säger herr Antonsson, att det är ytterst betänkligt att så sker. Det skulle skada vår förhandlingsposition!

Den ekonomiska politiken m. m.

Partierna skall alltså ge ett felaktigt intryck av att vara fullständigt eniga av hänsyn till vår förhandlingsposition. Men, herr Antonsson, motsvarande krav framföres såvitt jag vet inte i något annat land. Vi har inte så stor erfarenhet av utrikespolitiska förhandlingar i Sverige som på många andra håll. I t. ex. England och Förenta staterna föres en livlig debatt. De frågor som president Kennedy utsattes för är sådana att han tvingas att avge ganska tydliga förklaringar om regeringens ståndpunkt. Det kan t. ex. gälla en så känslig sak som Berlinfrågan. Jag behöver väl inte närmare gå in på den ständigt återkommande och mycket uppriktiga debatt som föres i England? Herr Antonsson har säkerligen också läst om den debatt som föres i Norge. Men i Sverige skall tydligen hela saken tystas ned. Det får inte komma fram till Sveriges folk att det råder delade meningar. Jag kan tala om för herr Antonsson, att de kretsar som kanske har det största inflytandet på dessa förhandlingar håller sig så väl informerade, att det är lönlöst att tro att den debatt vi för här i kammaren avslöjar några hemligheter. Men det är Sveriges folk som enligt herr Antonsson inte skall få den utrikespolitiska upplysning som väl borde vara självklar i ett demokratiskt land.

Herr Antonsson säger att vi har valt vår väg. Såvitt jag vet har varken regeringen eller någon annan instans valt sin väg. Det är klart att Sverige skall ansöka om associering, men det är mycket i själva förhandlingspositionen, som man från regeringshåll har förklarat sig t. v. ingalunda vilja ta någon bestämd ställning till.

Herr Antonsson säger att jag avkrävde regeringen offentliga detaljerade besked på sådana punkter, men jag hänvisar herr Antonsson till det tryckta protokoll vi så småningom får, av vilket klart framgår att jag inte gjorde det. Jag förklarade endast, att om

regeringen ville verka för enighet, så vore det rimligt att begära att oppositionen under hand finge informationer av regeringen om en hel del saker, som döljer sig bakom de mera allmänna formuleringar man kommit med från regeringens sida i den offentliga debatten. Att regeringen på nuvarande förhandlingsstadium måste röra sig med en del relativt allmänna talessätt har jag ingenting invänt emot.

Nu ser jag att det är många som känner behov av att ge herr Antonsson råd. Det tycker jag dock är onödigt, ty herr Antonsson är en man som jag tror klarar sig mycket bra utan några råd.

Herr talman! Vi borde kunna vara överens om att en utrikespolitisk fråga som denna inte på något sätt motiverar att man så att säga lägger locket på och säger: Tyst, detta får inte diskuteras! Det finns inte något demokratiskt land i världen, där man förfar på det sättet. Och det finns ingen anledning att vi skulle neka Sveriges folk den belysning av en stor och viktig fråga, som en debatt ändå kan ge.

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Om herr Ohlin hade varit inne i kammaren och lyssnat på mitt första anförande, hade han säkerligen inte fällt det omdöme han här kommit med. Jag ber också att få hänvisa till det tryckta protokollet.

Herr Ohlin vet mycket väl att jag, så mycket som detta är möjligt för en lekman, har intresserat mig för dessa frågor och gång på gång tagit upp debatt om dem här i kammaren. Och då har jag sagt — märk det, herr Ohlin! — att det är naturligt att vi förde en fri och öppen debatt, när vi stod inför valet av väg, huruvida vi skulle följa folkpartiets linje eller den som regeringen och centerpartiet hade dragit upp. Men när vi har valt väg och ansökt om association, så gagnar det inte saken att ge våra förhandlingspartners

Den ekonomiska politiken m. m.

det intrycket att vi i Sverige är politiskt oense om förhandlingsutspelet den dag vi sätter oss vid förhandlingsbordet.

När det gäller de kontroversiella detaljfrågorna får herr Ohlin och övriga partiledare samt regeringen vara nöjda med att vi försöker diskutera dem i utrikesnämnden. Riksdagen bör informeras om de frågor där upplysningar kan läggas på bordet. Men Romavtalet innehåller många känsliga klausuler där den svenska ståndpunkten inte kan offentligt diskuteras, i ett läge där associationsförhandlingar ännu inte inletts.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag tycker att herr Antonssons senaste anförande bekräftar att jag förstått honom ganska bra. När vi valt vår väg, finns det ingenting att diskutera offentligt, säger herr Antonsson, och han tycks föreställa sig att bara vi beslutat välja associering, så är det inte något mera att diskutera. Jag tror att utvecklingen kommer att visa herr Antonsson att det inte förhåller sig så.

Sedan menar herr Antonsson att vi inte skall tala om för någon att vi är oeniga. Får jag då lov att ta en jämförelse från England. Tänk om herr Antonsson uppträdde i det brittiska parlamentet och sade att de konservativa, som i press och föredrag bedriver en häftig oppositionspolitik mot Macmillan, inte får göra det. Eller tänk om han sade till ledamöterna i arbetarpartiet, som för en häftig och högljudd oppositionspolitik mot sin egen partiledare Gaitskell, att de inte får göra det — eller om herr Antonsson förmanade samme Gaitskell att inte inta en annan ståndpunkt än Macmillan utan inför de känsliga förhandlingarna i Bryssel ge intrycket att alla är överens! Jag lyckönskar herr Antonsson till att ha hållit sitt anförande här, där vi kanske vad beträffar utrikespolitiska

förhandlingar ställer mindre anspråk än i brittiska parlamentet.

Om vi sedan går till danska folketinget eller norska stortinget, så skulle man också där finna det orimligt att allmänna opinionen skulle vilseledas med ogrundat tal om enighet, i den fåfänga tron att detta på något sätt skulle stärka förhandlingspositionen. Det gör det nämligen inte.

Det är inte oväsentligt att den svenska demokratin har tillgång till en fri och öppen debatt, i den mån detta inte kan påvisas vara till allvarligt men. Och av skäl som jag här anför kan det sannerligen inte påvisas att denna debatt, som hållit sig borta från alla preciseringar på känsliga punkter, leder till några men.

Härmed var överläggningen slutad.

Bankoutskottets utlåtande nr 17

Herr TALMANNEN yttrade:

Utskottets hemställan företages till avgörande momentvis. Beträffande mom. B), avseende förslaget till likviditets- och kassakvotslag, gives därvid till en början propositioner på varje stadgande, i fråga om vilket under överläggningen framställt annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, varefter propositioner ställes beträffande utskottets hemställan i övrigt under mom. B).

Mom. A 1 (skrivelse om viss prioritering av lån för byggande av vatten- och avloppsanläggningar)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen under I) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Hansson i Önnarp begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den ekonomiska politiken m. m.

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. A 1) i utskottets utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen under I) av herrar Nils Theodor Larsson och Hansson i Önnarp i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Önnarp begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 171 ja och 30 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. A 2 (skrivelse om prioritering av garantilån)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen under I) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Önnarp begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. A 2) i utskottets utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit

reservationen under I) av herrar Nils Theodor Larsson och Hansson i Önnarp i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Önnarp begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 170 ja och 32 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B (förslaget till likviditets- och kassakvotslag)

4 § första st. e)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen under II) av herrar Nils Theodor Larsson och Hansson i Önnarp; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Önnarp begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 17, såvitt avser 4 § första st. e) förslaget till likviditets- och kassakvotslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen under II) av herrar Nils Theodor Larsson och Hansson i Önnarp.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning.

Den ekonomiska politiken m. m.

ning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Önnarp begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 172 ja och 30 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

4 § sista st.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen under II) beträffande ifrågavarande stadgande av herr Regnéll m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 17, såvitt avser 4 § sista st. förslaget till likviditets- och kassakvotslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen under II) beträffande ifrågavarande stadgande av herr Regnéll m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Regnéll begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 107 ja och 95 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

6 och 7 §§

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen under II) beträffande ifrågavarande stadganden av herr Regnéll m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 17, såvitt avser 6 och 7 §§ förslaget till likviditets- och kassakvotslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen under II) beträffande ifrågavarande stadganden av herr Regnéll m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Regnéll begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 107 ja och 95 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Utskottets hemställan under mom. B) i övrigt

Bifölls.

Mom. C 1 (förslaget till placeringskvotslag)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan,

Den ekonomiska politiken m. m.

innehärande avslag å lagförslaget, dels ock på bifall till reservationen under III) av herr Fahlander m. fl., innehärande antagande av lagförslaget med viss ändring; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Hagnell begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. C 1) i utskottets utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen under III) av herr Fahlander m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Boija begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 96 ja och 103 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen under III) av herr Fahlander m. fl.

Mom. C 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. D 1 (motionsyrkande om avslag å förslaget till ränteregleringslag)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, innehärande avslag å motionsyrkandet, dels ock på bifall till reservationen un-

der IV) av herr Regnéll m. fl., innehärande bifall till motionsyrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. D 1) i utskottets utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen under IV) av herr Regnéll m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Regnéll begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 119 ja och 66 nej, varjämte 17 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. D 2 (förslaget till ränteregleringslag)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen under IV) av herrar Nils Theodor Larsson och Börjesson i Glömminge; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Börjesson i Glömminge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den ekonomiska politiken m. m.

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutsrottets hemställan i mom. D 2) i utskottets utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen under IV) av herrar Nils Theodor Larsson och Börjesson i Glömminge.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Börjesson i Glömminge begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 120 ja och 54 nej, varjämte 28 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. E

Utskottets hemställan bifölls.

Bankoutsrottets utlåtande nr 18

Herr talmannen gav till en början propositioner i avseende å utskottets hemställan.

Mom. 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, des ock på bifall till motionerna I: 284 och II: 355; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 2 och 3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härefter framställde herr talmannen i avseende å *motiveringen* propositioner

dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av den i reservationen anförda motiveringen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Önnarp begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner bankoutsrottets motivering i utskottets utlåtande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den i reservationen av herrar Nils Theodor Larsson och Hansson i Önnarp anförda motiveringen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Önnarp begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 162 ja och 30 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering.

Bankoutsrottets utlåtande nr 19

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Sveriges ombildning till republik

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutsrottets hemställan i utskottets utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Regnéll m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Regnéll begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 134 ja och 66 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Bankoutsrottets utlåtande nr 20

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring av motivering, som föranleddes av bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Boija begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutsrottets hemställan i utskottets utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring av motivering, som föranle-

des av bifall till reservationen av herr Schmidt m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Boija begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 145 ja och 37 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 2

Sveriges ombildning till republik

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion angående Sveriges ombildning till republik.

I den till konstitutionsutskottet hänvisade motionen nr 465 i andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.* hemställdes, »att riksdagen för sin del uttalar sig för att Sverige vid den nuvarande konungens bortgång ombildas till republik med en president som statsöverhuvud och hemställer till regeringen, att den vidgar författningsutredningens direktiv till att omfatta förslag om de författningsändringar som en sådan förändring måste medföra».

Utskottet hemställde, att motionen II: 465 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Spångberg*.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herrar *Elmgren*, *Damström*, *Georg Petersson*, *Erik Olsson*, *Andersson* i Linnköping, *Adamsson*, *Alemyr* och *Heningsson*.

Sveriges ombildning till republik

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Vi har i den motion som ligger till grund för detta utlåtande tagit upp en av arbetarrörelsens och den demokratiska rörelsens gamla program- och principfrågor, frågan om monarki eller republik. Vi har begärt »att riksdagen för sin del uttalar sig för att Sverige vid den nuvarande konungens bortgång ombildas till republik med en president som statsöverhuvud och hemställer till regeringen, att den vidgar författningsutredningens direktiv till att omfatta förslag om de författningsändringar som en sådan förändring måste medföra».

Vi anser nämligen att den monarkiska statsformen står i öppen motsättning till verkligt demokratiska tänkesätt. Den är en kvarleva av feodaltidens bördstänkande, enligt vilket statens högsta funktioner monopoliseras till vissa förnäma familjer och enligt vilket man även föds till statens högsta ämbete.

Självva tanken att ett barn redan vid födseln är förutbestämt till landets högsta post, alldeles oavsett om det senare visar sig lämpligt för denna funktion eller inte, är oss helt främmande. Vi behöver inte citera världshistoriens exempelsamling på vart den principen har lett vid skilda tillfällen. Det räcker att uppmåna kammaren att en minut tänka efter vem som idag skulle ha varit konung av Norge om inte kung Oskar II vägrat godkänna det första förslaget om prins Carl av Sverige, som då omfattades av en stor norsk majoritet.

Monarkien har under de senaste årtiondena bortrationaliserats i de flesta av jordens länder. Till och med i det konservativa, monarkistiska England börjar man bli alltmer kritisk mot kungligheten och dess roll. Skall svenskarna, som brukar vara stolta över sina

demokratiska tänkesätt, verkligen vara de sista på skansen som håller fast vid monarki? Det har sagts att det inte är lämpligt att statsöverhuvudets funktion kastas ut i partistriderna. Vi anser att det inte är en nackdel utan en stor fördel att utövaren av landets förnämsta ämbete åtnjuter sådant förtroende och sådan respekt att en majoritet av folket har utsett honom eller henne i ett allmänt val.

Både utskottet och reservanterna söker på allt sätt skjuta undan själva principfrågan om monarki eller republik och begränsa sig till frågan om statschefens befogenheter. Reservanternas förklaring att man inte vill fördröja författningsutredningens arbete med tilläggsdirektiv när den hunnit fram till slutskedet bör ses i belysning av att man hade möjlighet att ge dessa ytterligare direktiv år 1958 då frågan ställdes, om regeringspartiets majoritet då hade visat lite större intresse för sina gamla programpunkter.

Jag erinrar om att konstitutionsutskottets dåvarande ordförande och medlemmen av författningsutredningen herr Hallén redan vid det tillfället förklarade, att utredningens direktiv inte omfattade denna fråga och att utredningen inte heller tänkte begära någon sådan utvidgning av direktiven.

Vi har nu i motionen som en av de främsta motiveringarna anfört, att monarkien alltid brukar vara förbunden med ett konservativt bölds-, rikemanna- och militärvälde och att den i många kritiska situationer satt in hela sitt inflytande mot folkflertalets vilja. Vi har i dagarna fått en påminnelse om detta i de nu publicerade dokumenten ur Berlinarkiven, som ytterligare belyser konung Gustav V:s och drottning Victorias intensiva arbete under första världskriget för att dra in Sverige i kriget på Tysklands sida — en verksamhet som fördes med hjälp av oansvariga krafter. Andra kompletterande dokument har tidigare publicerats.

Sveriges ombildning till republik

Kunglighetens roll under andra världskriget när det gällde exempelvis de tyska transitotransporterna är i färskt minne. Bondetågshändelserna är inte heller glömda.

Nu menar tydligen reservanterna, att dessa faror kan undanröjas, om statschefens befogenheter blir mera begränsade och huvudsakligen inskränkes till representativa uppgifter. Vi tror att detta är en illusion. I den svenska pressen, både i vecko- och dagspressen, och inte minst i de stora tidningsdrakar, som låtsas vara republikanska på undanskymd plats, nämligen i ledaravdelningarna, odlas nu värre än någonsin en personkult kring vårt eget och andra länders kungahus. Denna kult överglänsar medeltidens prestationer på området, därför att man nu har tillgång till den kommersiella pressens och radions enorma resurser. Den börjar redan vid kungligheternas födsel och sträcker sig till och med till nyfödda barn i störtade utländska kungafamiljer, barn som i Dagens Nyheter annonseras med rubriken »en prins är född». Denna personkult, detta försök att framställa kungligheterna som nästan övernaturliga väsen, som bärare av utomordentliga dygder och enorm intelligens och förmåga, ger indirekt monarken en maktställning, som kan utnyttjas mot folkviljan i ett kritiskt läge, även om den inte har stöd i grundlagen.

Det kan visserligen sägas att denna personkult under senaste åren blivit något utspädd med en personkult av andra klass kring filmstjärnor, slaggersångerskor, TV-idoler och slagkraftiga proffsboxare. Denna kult går dock inte i arv inom familjerna och brukar bli tämligen kortvarig. På sistone har det också förmärkts en betydande rikemans- och miljonärskult, särskilt i veckopressen. I det fallet kan man samtidigt förmärka, att allt fler stora finansdynastier i Sverige blir ärftliga. Den ärftliga monarkien och de ärftliga

finansdynastierna kan bli en farlig kombination i många allvarliga sammanhang.

Det bör också anmärkas, att monarkiens fortvaro föder en viss undersåtlighet och drar med sig en massa medeltida och sekelgamla traditioner, sedvänjor och ceremonier, såsom framhållits vid denna riksdag av andra motionärer. Ett exempel är riksdagens öppnande, där hovet och kungahuset framträder i glänsande prakt, medan de folkvalda riksdagsledamöterna sitter väl påpälsade i sina specialbänkar, där »ingenting blänker utom galoschern», för att citera en folktidning.

Vid har kunnat konstatera att inom de folkliga rörelserna under senare tid ett snabbt växande krav har rests på att denna fråga skall aktualiseras. Lokongressen och andra fackliga kongresser liksom en rad ungdomsorganisationer och andra organisationer har understrukit kraven. Det är dock tydligt, att ledningarna för det socialdemokratiska partiet och fackföreningsrörelsen inte tycker om en växande opinion för monarkiens avskaffande utan vill begränsa det hela till en diskussion om monarkens befogenheter. Jag vet inte om detta påverkats av Vecko-Journalens gallupundersökning häromdagen, som uppges visa en stor majoritet för monarkiens fortbestånd. När den veckotidning, som alltid stått främst i kungareklamen, ordnar gallupundersökningar hade väl ingen väntat något annat resultat. Man har givetvis valt ut intervjuoffren med sidoblickar på lösnummerupplagan.

Personkulten kring kungahuset är skapad av den moderna reklamen, och folkpartiet har på sistone fått in en av sina skickligaste journalister som public relation-man mellan slottet och svenska folket. Historien lär oss att dylika reklamskapelser ganska snart kan slå om i sin motsats. Vi har med en viss förnöjelse läst vissa aktuella presskampanjer, exempelvis i anled-

Sveriges ombildning till republik

ning av en kunglig svärsons engagemang inom pressen i England, vissa norska kungliga engagemang i textilbranschen och den konservativa ilskan över den belgiska änkedrottningens omstridda resor i österled.

Vi upprepar att monarkien inte är förenlig med demokratiska principer, att den kan spela en antidemokratisk och farlig roll i kritiska situationer och att dessa risker inte avlägsnas genom en grundlagsändring i fråga om befogenheterna. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till motionen och vill genom en votering i själva principfrågan, monarki eller republik, få ett stickprov på de socialdemokratiska riksdagsmännens hållning till en programpunkt, som varit med ända sedan partiets bildande. Det är nämligen enda möjligheten att få veta deras ståndpunkt i själva principfrågan, ty den kommer inte fram vare sig man röstar för utskottets förslag eller för reservationen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Herr Johansson i Stockholm avser att känna den socialdemokratiska riksdagsgruppen på pulsen i republikfrågan för att få reda på gruppens principiella uppfattning i denna fråga. Jag kan för min del endast hänvisa till det socialdemokratiska partiprogrammet, där den principiella anslutningen till det republikanska statsskicket är klart dokumenterad.

Den kommunistiska motionen syftar till att ge författningsutredningen vidgade direktiv för att ta upp frågan om statschefens ställning och befogenheter. Vi har här, herr talman, under en följd av år stoppat den författningspolitiska diskussionen med hänvisning till att författningsutredningen ganska snart skulle komma med sitt betän-

kande. Vi har avstått från att genomföra förändringar i grundlagen i avvaktan på utredningens förslag. Det är utan tvivel högst angeläget att författningsutredningens betänkande snarast kommer, så att vi får möjlighet att göra den prövning av det svenska statskicket som vi på grundval av detta skall göra.

Det har nu upplysts att det tar något år ytterligare innan författningsutredningen blir klar med sitt arbete. Att ge utredningen tilläggsdirektiv och ytterligare vidga dess arbetsuppgifter skulle försinka resultatet väsentligt. Det kan inte gagna den författningspolitiska debatten i landet att följa den kommunistiska motionens yrkande.

Av dessa skäl har de socialdemokratiska ledamöterna i konstitutionsutskottet anslutit sig till ett avslagsyrkande men har till utskottets utlåtande fogat ett särskilt yttrande — inte en reservation som herr Johansson i Stockholm felaktigt sade — i vilket säges att när författningsutredningens förslag har kommit och vissa väsentliga synpunkter blivit beaktade och prövade när det gäller det svenska statsskicket, är tiden mogen att ta upp frågan om statschefens ställning till prövning.

De socialdemokratiska ledamöterna har i sitt särskilda yttrande alltså icke tagit avstånd från frågan om att pröva detta ärende, men man har ansett att man inte kan fördröja författningsutredningen utan att man skall avvakta och företa en prövning på grundval av det betänkande som kommer för att därefter vid lämplig tidpunkt ta upp frågan om statschefens ställning och befogenheter.

Det är några verkligt fundamentala frågeställningar som primärt måste besvaras i svensk författningsdiskussion så snart man över huvud taget kan göra det. Det är frågan om parlamentarismens grundlagsfästade, frågan om inskränkning av statschefens formella makt genom att införa någon

Sveriges ombildning till republik

form av ministerstyrelse och att därigenom minska konseljernas betydelse; det är vidare frågorna om kammarsystemet, om valsättet, om folkomröstningsinstitutet etc. Och, herr talman, det är verkligen avgörande för folkstyret att vi kan kringskära statschefens grundlagsenliga makt, oavsett om denne statschef är monark eller president. Genom inskrivande av parlamentarismen i grundlagen blir riksdagens maktställning och det svenska folkets maktställning därigenom grundlagsenligt dokumenterad. För närvarande har statschefen enligt grundlagen betydande rättigheter. På vilket sätt statschefen skall tillsättas betraktar jag personligen som en fråga av mindre betydelse än frågan om vilken makt som statschefen enligt grundlagen har. Därför brådskar det, som jag ser på saken, mera att få fram en slutlig diskussion om hur statschefens maktställning i grundlagen skall formuleras än att under en tid utreda på vilket sätt statschefen skall utses, genom val eller genom arv.

Jag ber sålunda att få hänvisa till den inställning som det socialdemokratiska partiet intagit i sitt partiprogram. Av principiella skäl är vi anhängare av det republikanska statsskicket. När de andra frågorna har fått sin lösning måste även denna fråga bli föremål för utredning. Det blir då tillfälle att bedöma om vi skall ha en monark med svag maktställning, en president med en förhållandevis stark maktställning eller hur systemet över huvud taget skall organiseras.

Herr talman! Samtidigt som jag sålunda ber att få hänvisa till det särskilda yttrande som utskottets socialdemokratiska ledamöter har avgivit ber jag att få yrka bifall till konstitutionsutskottets framställning.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Jag har till detta utlåtande fogat en blank reservation, som

jag med några ord skall be att få motivera. Jag skall här inte ingå på någon närmare motivering för ett republikanskt statssystem utan hänvisa till de många motioner jag har väckt i denna fråga och till de anföranden som jag har hållit i dessa sammanhang. Det är säkert inte mycket att tillägga utöver detta. Över huvud taget tror jag inte att det är lätt att finna några hållbara motiv för att ett ämbete skall gå i arv från far till son, från generation till generation genom århundraden. Nog är det väl alldeles otänkbart att någon skulle vilja vara med om att tillsätta några andra ämbeten i den ordningen.

Det är ju fastslaget i grundlagen och har blivit den allmänna principiella synen, att det avgörande för att människor skall erhålla ämbeten och tjänster skall var förtjänst och skicklighet men inte börd. I fråga om den högsta chefens ställning, monarkens, har man ställt detta på huvudet och tillämpar raka motsatsen till vad som är en grundläggande princip, sett ur ren anständighetssynpunkt. Det tåles icke på något annat område, att man tar hänsyn bara till släktförhållanden o. d., men här är det bara släkten som är avgörande — förtjänst och skicklighet saknar helt betydelse. Att detta ibland har varit mycket olyckligt för vårt land har vi många bevis på. Detta har jag framhållit tidigare i flera sammanhang när vi diskuterat denna fråga.

Den motion som jag väckte 1958 om utredning rörande statschefens ställning i en modern svensk demokrati bifölls inte; själva utskottsutlåtandet fick utgöra svar på motionen. Det fanns reservationer fogade till detta utlåtande, både för och emot motionen. Utskottet anförde då bl. a. att författningsutredningen beräknade bli färdig 1959, alltså påföljande år, och att utskottet bl. a. därför ansåg det vara olämpligt att ge författningsutredningen ett tilläggsdirektiv. Jag ansåg att det borde ha gått att göra det, och i dag kan det väl sägas att det

Sveriges ombildning till republik

hade varit ur tidssynpunkt synnerligen lämpligt att ge detta direktiv då. Det skulle ju ändå dröja flera år innan utredningen kunde framlägga betänkande. Mina partikamrater framhåller i det särskilda yttrandet, att utredningen befinner sig i slutskedet och att arbetet skulle fördröjas om man utfärdade tilläggsdirektiv. Jag skulle inte hålla för oriktigt, om man ändå gjorde det. Jag skulle gärna se, att författningsutredningens arbete påginge ett år längre, om så behövdes, bara vi finge frågan löst. Det skulle inte i något avseende fördröja författningens genomförande.

Men nu har ju den stora majoriteten inom utskottet den uppfattningen att det är otänkbart med ett tilläggsdirektiv till författningsutredningen, sedan man 1958 avtog en motion, bl. a. med hänvisning till den korta tid författningsutredningen hade till sitt förfogande. Jag erinrar om att ordföranden i författningsutredningen nyligen framhållit — det har stått att läsa i pressen — att utredningen beräknas bli färdig under innevarande år, men att betänkandet kanske inte blir klart i år med hänsyn till korrekturläsning och tekniska faktorer. Detta var alltså redovisningen av utredningens arbetsprogram.

Som frågan nu ligger till synes det måhända ha varit lämpligast att tillsätta en alldeles ny utredning — vari helst naturligtvis skulle ingå några ledamöter i den författningsutredning som nu arbetar. Önskvärt vore också att den nya utredningen skulle arbeta litet snabbare än den sittande. Denna har nu arbetat så länge, att en del av dess ledamöter har blivit så gamla, att de säkert vill slippa vidare utredningsuppdrag — och den möjligheten tycker jag att vi skall bereda dem.

Med anledning av motionen har det sagts, att det vore olämpligt att bestämma tidpunkten för republikens införande till Gustaf VI Adolfs bortgång. Det kan ligga någonting i detta uttalande. Över livets längd bestämmer ingen män-

niska bestämt; författningsutredningar arbetar sakta, och grundlagsändringar tar tid att genomföra. Därför kan det vara olämpligt att bestämma någon viss dag grundad på en persons bortgång för republikens införande. Men för min del tror jag att en omläggning från monarki till republik bör ske i samband med nästa tronvakans. Med den väldiga åldersskillnad som föreligger mellan farfar och lillpojken har historien liksom själv anvisat tidpunkten för denna omläggning. Man skulle nog också ta hänsyn till den där lilla pojken, så att han finge en annan utbildning för sin framtid. Det vore bättre och lyckligare för honom om han finge en sådan fostran som varje annan medborgare kan göra anspråk på att få.

Jag förstår, ärade kammarledamöter, att motionen faller den här gången. Motionärerna kan inte gärna ha tänkt sig något bifall till sin motion i dag, utan motionen är väl närmast en demonstration för republikens införande i landet — och demonstrationer är högst tillåtna som opinionsyttringar, tycker jag.

Om man studerar utskottets utlåtande finner man att frågan egentligen lämnats öppen. Det finns inga motiveringar alls i utskottsutlåtandet. Herr Alemyr har emellertid tydligt redovisat en klar principiell ställning till frågan om republik. Jag vill i detta, tillsammans med det särskilda yttrande som avgivits, se ett bestämt ställningstagande för republik, även om yttrandet — det skall jag erkänna — är i allra mat-taste laget.

Jag tror att det i riksdagen finns en majoritet för republik. Rent principiellt måste det finnas majoritet i riksdagen för republik. Vi socialdemokrater har sedan långa tider tillbaka republiken klart inskriven i vårt partiprogram och även inom andra partier finns det — det vet jag — mycket framträdande republikanska tendenser. Republiken är ju också den enda form som är förenlig med ett demokratiskt styrelseskick.

Sveriges ombildning till republik

Med dessa få ord, herr talman, ber jag att för min del få yrka bifall till motionen.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k) kort genmäle:

Herr talman! Herr Alemyr talade för sitt särskilda yttrande; det är riktigt att det inte var någon reservation — inte ens en reservation. Han sade att man skulle avvakta författningsutredningens betänkande och hänvisade på min fråga till socialdemokratiska partiets program. All aktning för detta program, men det står redan i den gamla bibeln, att tron utan gärningar är död. Gäller inte detta också ord utan gärningar?

Nu finns det emellertid tillfälle att visa hur mycket allvar det ligger bakom detta program. Herr Spångbergs mening, att man kan tillsätta en annan utredning, sympatiserar jag med, ifall det går fortare på det viset. Jag fäste mig också särskilt vid hans yttrande om omskolning av en viss ung man. Yrkesrådgivningen i Sverige bör nog ta sikte på att yrkesutbildningen inte slösas bort på yrken som inte har några större framtidsutsikter — även om det tycks gå sakta med förändringarna här i Sverige.

Jag betonade särskilt i mitt föregående anförande att även om man ändrar statschefens ställning, sedan författningsutredningen blivit klar med sitt betänkande, så att den blir nästan utslutande representativ och dekorativ, så har vi anledning att se till att någonting blir gjort. Jag framhöll att lika väl som monarken nu besitter formella befogenheter som han inte utövar, lika väl kan han i en kritisk situation kanske komma att utöva befogenheter som han inte har. Det är detta som gör att vi har velat dra fram frågan.

Jag vill till slut säga att om vi följer den tågordning som herr Alemyr föreslår skall vi alltså först avvakta författningsutredningens resultat någon

gång mot slutet av 1960-talet och sedan skall vi gå igenom detta och ta ställning till det. Först skall vi alltså ta ställning, inte till monarkiens bestånd utan, som det står i det särskilda yttrandet, till »statschefens ställning och befogenheter i ett parlamentariskt demokratiskt statskick». Men med denna tågordning, herr Alemyr, riskerar nog gamla Sverige att bli ett monarkiens internationella museum. Även om detta skulle ge åtskilliga biljettintäkter för turistnäringen, vill jag inte vara med om detta dröjsmål.

Herr ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Stockholm säger att det är angeläget att minska den kungliga makt som ligger i grundlagen och som skulle kunna användas i ett visst läge. Herr Johansson i Stockholm bortser därvid fullständigt från att man genom att hänskjuta republikfrågan till författningsutredningen för ytterligare ganska många år uppskjuter en lösning av sådana angelägna frågor som att i grundlagen inskriva parlamentarismen, att minska den makt som statschefen för närvarande har enligt grundlagen samt att formellt garantera den makt som riksdagen sedevanrättsligt under de senaste åren har skaffat sig.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Under ett tiotal år har i den svenska riksdagen framförts förslag om republik. Hade monarken utgjort det hot mot den personliga friheten, som herr Johansson i Stockholm vill göra gällande, har jag svårt att tänka mig att de motionerna skulle ha fått ett så litet röstetal som de faktiskt har fått.

De är ju inte något nytt att socialdemokratiska partiet har republik på sitt program. Det är en ärlig bekännelse till socialismens idéer. Men när herr Johansson i Stockholm gycklar med personkulten i 1900-talets historia finner jag det underligt att han glömmet den personkult som i diktaturer kostat miljo-

Sveriges ombildning till republik

ner människor livet. Jag vill inte alls försvara t. ex. det karolinska enväldet — men vi lever inte under den tiden nu, herr Johansson. Framför sig har herr Johansson den partiledare som en gång sade att vi skall skapa en Sovjetrepublik i vårt land. Menar verkligen herr Johansson att den personkult, som representerades av Chrustjovs företrädare och som brännmärkts av Chrustjov, inte var oerhört mycket farligare än den personkult vi eventuellt kan ha här. Oberoende av om vi är republikaner eller monarkister är det väl löjligt att i den svenska riksdagen år 1962 tala om en personkult när det gäller ett statsöverhuvud som är så anspråkslös i sitt framträdande, som så förenar monarkismens principer med parlamentarism och demokrati som den svenske monarken. Jag tror att man får gå till många republiker för att finna ett statsöverhuvud som så vuxit in i det svenska folkets tänkesätt.

Detta är ingen argumentering varken för den ena eller andra formen — den får vi nog tillfälle att diskutera. Men när man sett vad Europas olyckliga folk har fått genomlida sedan 1930-talet, när man sett hur även republiker förvandlats till diktaturer, såsom i den tyska Weimarförfattningen, och sett vad personkulten kunnat innebära när statschefen med en enda namnunderskrift har kunnat skicka hundratusentals människor i koncentrations- och slavläger, finner man det beklämmande när herr Johansson i denna talarstol i gycklande ton talar om vilket hot mot demokratin som monarkien innebär i Sverige. Denna monarki har dock en starkt demokratisk inriktning, som inte har många motsvarigheter utanför vårt land, med folkliga styrelseprinciper alltifrån den gamla landslagens kungabalk, en demokrati som vunnit respekt överallt i världen — en demokrati som verkligen borde vara ett föredöme inte minst för det land som herr Johansson i Stockholm så väl känner till.

Jag ber att få yrka ibfall till utskottsutlåtandet.

I detta anförande instämde herrar *Magnusson* i Borås, *Palm*, *Hamilton*, *Eliasson* i Moholm, *Turesson*, *Heckscher*, *Källenius* och *Magnusson* i Tumhult (samtliga h).

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Till herr Alemyr vill jag bara säga att jag är med på varje förslag som kan påskynda saken.

Med anledning av herr Braconiers anförande skall jag inte låta provocera mig till att vidga denna debatt. Jag använde ordet personkult fullt avsiktligt, därför att det gav mig anledning att understryka skillnaden mellan länder där sådana företeelser har funnits men avskaffats och Sverige, där denna personkult, även ägnad åt små barn, bedrivs med den kommersiella pressens, radions och televisionens alla resurser.

Vad monarkien och demokratin beträffar bekämpade även i vårt land kungamakten demokratiseringen av alla krafter, ända till dess revolutionerna ute i världen övertygade den, jämte den höger som i dag reser sig upp här i kammaren och bugar för majestätet, om att fortsatt motstånd var lönlöst.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag har i tidigare sammanhang deklarerat min principiella ståndpunkt i denna fråga. Jag anser att ett republikanskt statskick ligger i linje med en konsekvent genomförd demokrati. Det har ingenting med den uppfattningen att göra om den ena eller andra personen är statschef, vare sig han nu är monark eller president. Det ligger i sakens natur att en principståndpunkt inte förankras på det sättet.

Jag kanske kan få tillägga vad beträffar principfrågan att den dag som det stora republikanska partiet verkligen vill göra någonting i denna fråga skall det, om jag då skulle vara med i

Sveriges ombildning till republik

denna kammare, inte sakna min röst som stöd för en reform.

Jag tycker att det som man framför allt skulle önska är att man hade en så beskaffad författning att folkets vilja beträffande statschefens ställning kunde realiserats utan vare sig revolution eller statsvälvning. Är det inte ett enkelt och rimligt demokratiskt krav att man hade en sådan författning att folkviljan kunde realiserats, sedan må denna folkvilja gå i den ena eller andra riktningen? Men sådan är ju inte vår författning. Det kanske är en besvärlig fråga att svara på hur den över huvud taget skall kunna göras sådan. Jag håller emellertid med herr Alemyr om att sådan som ställningen just nu är finns det mera angelägna saker, beträffande vilka det är av behovet påkallat att författningsutredningen framlägger förslag, innan det utredningsarbetet också övergår till att bli något slags ärftlig monarki. Om det skall kunna bli något resultat av det arbetet vore det önskvärt att förslag framläggs i de frågor som är mest aktuella. Det är ju en rad frågor, frågan om enkammarssystem, frågan om parlamentarismens grundlagsfästade och åtskilligt annat som är aktuellt.

Här har talats om personkult, som ju är lika vedervärdig när helst och var helst den förekommer. Jag håller med herr Braconier om att den förfärligaste personkult som vi i vår tid skådat är den ryska under den stalinska eran. Men det ursäktar ju inte personkult i andra sammanhang. En sådan kan ju finnas även om centralfiguren alls inte gör anspråk på den, och den finns också. Jag har i mitt politiska arkiv ett dokument som visar huru de svenska kommunisterna någon gång ett par år före Stalins död uttryckte sin oförställda beundran för denna ryska personkult. Det kan ju finnas anledning att sopa undan en sådan från demokratisk synpunkt helt främmande inställning vare sig det är fråga om monarki eller republik eller någonting annat.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johansson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II: 465.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Johansson i Stockholm begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 159 ja och 12 nej, varjämte 26 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 3

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

Anslag till statistiska centralbyrån, m. m.

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde,

nr 83, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63 behandlade allmänna frågor,

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde,

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde,

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad

propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde, och

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4

Anslag till statistiska centralbyrån, m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 till statistiska centralbyrån, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Vid anmälan i propositionen nr 1 (bilaga 9) av de under sjunde huvudtiteln uppförda anslagen Statistiska centralbyrån: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet, Statistiska centralbyrån: Omkostnader för verksamheten i allmänhet, samt Statistiska centralbyrån: Särskilda undersökningar framhöll chefen för finansdepartementet, att han senare ämnade förlägga förslag om proposition till 1962 års riksdag angående omorganisation av statistiska centralbyrån på grundval av ett av delegationen för statistikfrågor framlagt förslag. Kungl. Maj:t hade vidare under nyssnämnda bilaga, punkterna 10, 11 och 12, föreslagit riksdagen att, i avbidan på ifrågavarande proposition, för budgetåret 1962/63 beräkna till Statistiska centralbyrån: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet ett förslagsanslag av 4 459 000 kr., till Statistiska centralbyrån: Omkostnader för verksamheten i allmänhet ett förslagsanslag av 1 950 000 kr. samt till Statistiska centralbyrån: Särskilda undersökningar ett reservationsanslag av 250 000 kr.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 113, under återopande av

Anslag till statistiska centralbyrån, m. m.

bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 2 mars 1962, föreslagit riksdagen att a) godkänna av departementschefen tillstyrkta riktlinjer för den statliga statistikens organisation under budgetåret 1962/63; b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för förslagens genomförande; c) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statistiska centralbyrån som föranleddes av vad i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 2 mars 1962 förordats; d) godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statistiska centralbyrån, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63; e) till Statistiska centralbyrån: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet för budgetåret 1962/63 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 7 363 000 kr.; f) till Statistiska centralbyrån: Omkostnader för verksamheten i allmänhet för budgetåret 1962/63 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 640 000 kr.; g) till Statistiska centralbyrån: Särskilda undersökningar för budgetåret 1962/63 under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.; h) till Statistiska centralbyrån: Kostnader för offsettryck för budgetåret 1962/63 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.; i) till Statistiska centralbyrån: Utrustning av offsettryckeri för budgetåret 1962/63 under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 125 000 kr.

I anledning av förevarande proposition hade väckts följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr *Söderquist m. fl.* (I: 627) och den andra inom andra kammaren av herr *Bracquier m. fl.* (II: 758);

dels ock två likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herrar *John Ericsson* och *Birger Andersson* (I: 630) och den andra inom andra

kammaren av herrar *Hagnell* och *Gustafsson* i Stockholm (II: 764), i vilka motioner hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om snabb undersökning huruvida de för statistiska centralbyrån nödvändiga tryckeriarbetena kunde på ett mera rationellt sätt och med mindre kostnader för statsverket utföras vid det affärsdrivande tryckeri, som statsmakterna redan hade till förfogande, att i avvaktan därpå det förslag om särskilt offsettryckeri om tio anställda, varom hemställts i proposition nr 113, tills vidare icke måtte föranleda någon åtgärd, samt att riksdagen måtte uttala sig för att genom Kungl. Maj:ts försorg en närmare undersökning måtte företagas rörande ändamålsenligheten och kostnadskonsekvenserna av nuvarande spridning av statsförvaltningens tryckeriresurser jämfört med de fördelar som kunde vinnas genom att på lämpliga områden rationellt tillvarataga möjligheterna vid det redan befintliga statliga, affärsdrivande tryckeriet.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte

1. godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 2 mars 1962 tillstyrkta riktlinjerna för den statliga statistikens organisation under budgetåret 1962/63;

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för förslagens genomförande;

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statistiska centralbyrån som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet föreslagit;

4. godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för statistiska centralbyrån, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63;

B. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 630 och II: 764, såvitt nu var i fråga,

Anslag till statistiska centralbyrån, m. m.

1. till Statistiska centralbyrån: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 7 363 000 kr.;

2. till Statistiska centralbyrån: Omkostnader för verksamheten i allmänhet för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 640 000 kr.;

3. till Statistiska centralbyrån: Särskilda undersökningar för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.;

4. avslå framställningen om anvisande av ett förslagsanslag av 1 000 kr. till kostnader för offsettryck;

5. avslå framställningen om anvisande av ett reservationsanslag av 125 000 kr. till utrustning av offsettryckeri;

C. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 630 och II: 764, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga

1. att undersökning skedde huruvida de för statistiska centralbyrån nödvändiga tryckeriarbetena kunde på ett mera rationellt sätt och med mindre kostnader för statsverket utföras vid det affärsdrivande tryckeri, som statsmakterna redan hade till förfogande;

2. att genom Kungl. Maj:ts försorg en närmare undersökning företogs rörande ändamålsenligheten och kostnadskonsekvenserna av nuvarande spridning av statsförvaltningens tryckeriresurser jämfört med de fördelar, som kunde vinnas genom att på lämpliga områden rationellt tillvarataga möjligheterna vid det redan befintliga statliga, affärsdrivande tryckeriet;

D. att motionerna I: 627 och II: 758 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson*, *Bengtson*, *Birke*, *Nils-Eric Gustafsson*,

Staxäng och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Eliasson* i Sundborn, *Svensson* i Ljungskile, *Löfroth* och *Palm*, vilka ansett att utskottet under C. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 630 och II: 764, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga

1. att undersökning skedde huruvida de för statistiska centralbyrån nödvändiga tryckeriarbetena kunde på ett mera rationellt sätt och med mindre kostnader för statsverket utföras vid annat tryckeri;

2. att genom Kungl. Maj:ts försorg en närmare undersökning företogs rörande ändamålsenligheten och kostnadskonsekvenserna av nuvarande spridning av statsförvaltningens tryckeriresurser.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **PALM** (h):

Herr talman! Här har väckts en prisvärd motion som syftar till att rationalisera och förbilliga det statliga tryckförfarandet. Reservanterna har emellertid ansett att det borde vara lämpligt att den utredning som rekommenderas inte läses till att behandla enbart möjligheterna att använda statliga tryckerier utan även får undersöka möjligheterna över huvud taget att nå bästa möjliga tryckförfarande till lägsta möjliga kostnad.

Därför vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationen av herr *Boman* m. fl.

Herr **GUSTAFSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! I det ärende som nu föreligger till behandling är skillnaden mellan utskottets hemställan och yrkandet i reservationen egentligen ingen annan än att utskottet på basis av en motion hemställer att det skall göras en utredning om den statliga tryckeriverksamhetens organisation i syfte att försöka rationalisera och förenkla statens

Konjunkturinstitutet: Särskilda undersökningar

tryck. I reservationen har man utvidgat yrkandet till att omfatta även en undersökning huruvida det är möjligt att förbilliga det statliga trycket genom att lägga ut sådant även på andra företag än statens reproduktionsanstalt.

Vi har menat att det inte finns någon anledning att utvidga undersökningen i detta sammanhang. Vad saken här gäller är den statliga tryckeriverksamheten. Med hänvisning till detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. A och B

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. C

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Boman m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. D

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5

Visst anslag till konjunkturinstitutet, m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar i fråga om vissa anslag för budgetåret 1962/63 till statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 7***Konjunkturinstitutet: Särskilda undersökningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 25, s. 32—39) föreslagit i riksdagen att till Kon-

junkturinstitutet: Särskilda undersökningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 470 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Ringaby* (I: 450) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren* (II: 530), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte till Konjunkturinstitutet: Särskilda undersökningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 370 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 450 och II: 530, till Konjunkturinstitutet: Särskilda undersökningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 470 000 kr.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Birke*, *Staräng*, *Löfroth* och *Palm*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 450 och II: 530, till Konjunkturinstitutet: Särskilda undersökningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 370 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr PALM (h):

Herr talman! Vid denna punkt föreligger en reservation. Det gäller en anslagsökning på 100 000 kronor till kvartalsvisa undersökningar rörande hushållens inköp av varaktiga konsumtionsvaror m. m.

Vi reseranter anser i likhet med motionärerna att denna anslagsökning av flera skäl borde anstå, men jag vill nu enbart beröra det skäl som för oss varit det väsentliga och som gäller inköpen av varaktiga konsumtionsvaror. Enligt vår mening kan resultatet av en sådan

Anslag till journalistutbildning

undersökning bli av ganska tvivelaktig karaktär, eftersom det inte är lätt att fånga annat än önskedrömmar bland konsumenterna om de konsumtionsvaror som man vill skaffa sig.

Med hänvisning till vad som anförts i motionen och reservationen ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationernas hemställan.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag skall inte heller ta upp någon längre diskussion på denna punkt. Det finns emellertid anledning framhålla att de särskilda undersökningarna om hushållens inköpsplaner beträffande varaktiga konsumtionsvaror ändå har så stort värde, att det mycket väl kan vara värt priset att genomföra dessa undersökningar. Inte minst för industriens planeringar och uppläggning av olika tillverkningsserier har det betydelse att få ett visst begrepp om hur man från hushållens sida ser på den framtida konsumtionen av varaktiga konsumtionsvaror.

Vi som i detta fall står för utskottsutlåtandet menar därför att det finns fullt fog för att genomföra de undersökningar det här gäller, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av fröken Andersson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss omorganisation inom kommerskollegium i samband med avveckling av statens handelslicensnämnd, m. m., och

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 till socialstyrelsen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7

Anslag till journalistutbildning

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 till journalistutbildning jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t (bilaga 10, punkt 220) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Högre journalistutbildning för budgetåret 1962/63 beräkna ett förslagsanslag av 460 000 kr.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 59, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 9 februari 1962, föreslagit riksdagen

dels att a) godkänna de av departementschefen förordade riktlinjerna för anordnande av högre journalistutbildning och journalistutbildning för personer med studentexamen eller motsvarande, b) besluta, att i Stockholm skulle den 1 juli 1962 inrättas en statlig läroanstalt för journalistutbildning, benämnd journalistinstitutet i Stockholm, c) besluta, att i Göteborg skulle den 1 juli 1962 inrättas en statlig läroanstalt för journalistutbildning, benämnd journalistinstitutet i Göteborg;

dels att beträffande journalistinstitutet i Stockholm a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med vad departementschefen anfört fastställa personalförteckning för institutet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63, b) godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för institutet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63, c) till Journalistinstitutet i Stockholm: Avlöningar för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av

Anslag till journalistutbildning

168 000 kr., d) till Journalistinstitutet i Stockholm: Omkostnader för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 64 000 kr.;

dels ock att beträffande journalistinstitutet i Göteborg a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med vad departementschefen anfört fastställa personalförteckning för institutet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63, b) godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för institutet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63, c) till Journalistinstitutet i Göteborg: Avlöningar för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 166 000 kr., d) till Journalistinstitutet i Göteborg: Omkostnader för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 64 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Axel Johannes Andersson m. fl.* (I: 612) och den andra inom andra kammaren av herrar *Hamrin* i Jönköping och *Nyberg* (II: 743), i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 59 måtte 1) besluta att studerande vid de statliga journalistinstitutens båda linjer skulle utan åtskillnad mellan linjerna komma i åtnjutande av samma studiesociala låneförmåner som de som gällde för studerande vid universiteten, samt 2) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t vad gällde lönesättningen för lektorstjänsterna vid instituten beaktade vad som anförts i motionen;

dels ock en inom första kammaren av herr *Torsten Andersson* väckt motion (I: 613), vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 59 måtte besluta, att det studiesociala stödet finge utgå även för studerande å studentlinjen vid journalistinstitutet enligt det system som gällde för studerande vid universiteten.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 612 och II: 743, i vad de avsåge de studiesociala låneförmånerna vid journalistinstitutet, samt motionen I: 613 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

II. att motionerna I: 612 och II: 743, i vad de avsåge lönesättningen för lektorstjänsterna vid journalistinstitutet, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att riksdagen måtte

a) godkänna de av departementschefen förordade riktlinjerna för anordnande av dels högre journalistutbildning, dels journalistutbildning för personer med studentexamen eller motsvarande;

b) besluta, att i Stockholm skulle den 1 juli 1962 inrättas en statlig läroanstalt för journalistutbildning, benämnd journalistinstitutet i Stockholm;

c) besluta, att i Göteborg skulle den 1 juli 1962 inrättas en statlig läroanstalt för journalistutbildning, benämnd journalistinstitutet i Göteborg;

IV. att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i överensstämmelse med vad departementschefen anfört, fastställa personalförteckning för journalistinstitutet i Stockholm, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för journalistinstitutet i Stockholm, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

c) till Journalistinstitutet i Stockholm: Avlöningar för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 168 000 kr.;

d) till Journalistinstitutet i Stockholm: Omkostnader för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 64 000 kr.;

V. att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i överensstämmelse med vad departe-

Anslag till journalistutbildning

mentschefen anfört, fastställa personalförteckning för journalistinstitutet i Göteborg, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för journalistinstitutet i Göteborg, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

c) till Journalistinstitutet i Göteborg: Avlöningar för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 166 000 kr.;

d) till Journalistinstitutet i Göteborg: Omkostnader å driftbudgeten för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 64 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Bengtson, Nils-Eric Gustafsson* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Eliasson* i Sundborn, *Svensson* i Ljungskile och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort under I. hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 612 och II: 743, såvitt här var i fråga, samt motionen I: 613, besluta, att studerande vid de statliga journalistinstitutens båda linjer skulle utan åtskillnad mellan linjerna komma i åtnjutande av samma studiesociala låneförmåner som de som gällde för studerande vid universiteten.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Det är anledning att med livlig tillfredsställelse hälsa det steg som nu tas i syfte att främja och säkerställa utbildningsbehovet på en viktig sektor av samhällslivet, nämligen den där pressen och dess redaktionella medarbetare gör sin insats i opinionsbildningens och nyhetsförmedlingens tjänst. De möjligheter till specialstudier på högskolenivå, som upprättandet av

de statliga journalistinstitutet ger, innebär självfallet någonting utomordentligt värdefullt i detta sammanhang och man vill gärna vitsorda att frågan som helhet fått en mycket god och oantastlig lösning.

Emellertid har det syntts angeläget att på en bestämd punkt hemställa om ett ändringsyrkande. Det gäller de studiesociala låneförmånerna. Elever på studentlinjen skulle få studiesocialt stöd enligt allmänna studiehjälpsreglementet, medan elever vid institutens akademiska linje skulle få samma förmåner som studerande vid universiteten. Men till bilden hör att de båda kategorierna studerande skulle komma att undervisas tillsammans vid instituten i samlade klasser och grupper. Att under sådana förhållanden genomföra ett system som med hänsyn till låneförmånerna ställer den ena gruppen i en sämre position än den andra, kan knappast vara riktigt, alldeles särskilt när det gäller att starta någonting nytt, såsom här är fallet.

Att föregripa utredningar — i detta fall studiesociala utredningen — bör man naturligtvis som regel undvika, men nog borde det ändå vara möjligt att som ett provisorium genomföra en ordning som ger alla studerande vid de båda journalistinstitutet samma låneförmåner som gäller för universitetsstuderande.

Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Vi har från utskottsmajoritetens sida påpekat, att det studiesociala stödet här står i överensstämmelse med det stöd som ges i andra utbildningssammanhang.

Nu är ju den studiesociala utredningens arbete inte avslutat, och vi påpekar i vårt yttrande att man bör avvakta och se vad den kommer att innehålla. Det är möjligt att man då kommer fram till andra riktlinjer än som gäller för närvarande.

Omorganisation av byggnadsstyrelsen m. m.

Med stöd av detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom I

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Boman m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. II—V

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för budgetåret 1962/63 till byggnadsforskning jämte i ämnet väckt motion, och

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 till nybyggnad för statens polisskolas huvudskola i Stockholm.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9

Omorganisation av byggnadsstyrelsen m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av byggnadsstyrelsen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr KÄLLENIUS (h):

Herr talman! Jag har i detta ärende avgivit en blank reservation. Min avsikt är dock inte att här ställa något särskilt yrkande utan bara att framhålla vissa och enligt min mening betydelsefulla omständigheter i anslutning till bygg-

nadsstyrelsens omorganisation och särskilt till de byggande myndigheternas verksamhet i allmänhet.

Den omorganisation och förstärkning som nu genomföres i byggnadsstyrelsen kommer att bli betydelsefull. Ämbetsverket har alltför länge dragits med bl. a. personalsvårigheter. Det är därför tillfredsställande att möjligheter skapas för lugn och arbetsro, inte minst efter vad som ägt och fortfarande äger rum i samband med operabygget.

Beträffande förstärkningen av verksamheten vill jag anföra något om den tekniska direktören. Denne måste vara en person, som inte bara kan och förstår den praktiska byggnadsverksamheten och därmed sammanhängande problem utan också har förmåga att samarbeta med dem som bygger, när det gäller alla de praktiska frågor där byggnadsstyrelsen har en samordnande och normbildande uppgift. Här blir det särskilt viktigt att Kungl. Maj:t ser till att rätt man kommer på rätt plats.

Jag nämnde lugn och arbetsro. Det behöver alla ha. Jag syftar här på den schavottering som flera av våra byggande ämbetsverk under senare år varit utsatta för. Kritiken i olika former har, även om den ibland har varit befogad, dock i de flesta fall skjutit klart över målet och därvid drabbat de anställda generellt och även deras anhöriga. Detta är ägnat att undergräva myndigheterna auktoritet och allmänhetens tilltro till dem och är sålunda skadligt. I första hand är det verksamheternas uppgift att slå vakt om sin personal, och man frestas nästan att uppmana dem: Generaldirektörer i alla verk, förena er!

Men jag tycker också det är riksdagens sak att kraftigt stötta upp våra ämbets- och tjänstemän. De gör ett gediget arbete, för vilket de inte alltid får så stort tack. Så har det varit, men så bör det inte förbli.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Godkännande av överenskommelse med Amerikas förenta stater rörande ömsesidiga tullmedgivanden, m. m.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

§ 10

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om viss fastighetsöverlåtelse inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Godkännande av överenskommelse med Amerikas förenta stater rörande ömsesidiga tullmedgivanden, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse med Amerikas förenta stater rörande ömsesidiga tullmedgivanden, m. m., jämte väckt motion om tullfrihet för juteväv.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! Till föreliggande proposition skall jag endast göra en kort kommentar.

I nuvarande läge, när livsmedelspriserna är föremål för allmän debatt och granskning, är finansministerns förslag att höja tullen på makaroner, spaghetti och liknande produkter med 30 procent mycket överraskande. Kritiken mot prishöjningarna bör således inte ensidigt riktas mot detaljhandeln utan även mot staten.

Jag har emellertid begärt ordet här med anledning av motion II: 272. Frågan om juteväv synes vara liten men den har väckt ett visst politiskt intresse, sett ur nordisk och u-landsbetonad aspekt. Man kan också betrakta den som en tullteknisk angelägenhet.

Juteväv kan importeras i vissa bolster-

plattor med jäteväv och blir då inte tullbelagd. Importeras den däremot i form av ren juteväv eller som säckemballage, påläggas den en tull på 11 procent. I Danmark är varan däremot tullfri. Vid 1958 års riksdag beslöts en ny tulltaxa, och man utgick då från att de nordiska länderna skulle ha så likartade tullar som möjligt.

Inom EFTA-länderna har tullarna efter den 1 mars i år sänkts med 40 procent. För juteväv utgår tullen där med endast 6,6 procent. Detta har medfört att exempelvis Portugal, som är en stor producent av juteväv, slår ut u-länder sådana som Indien och Pakistan. Dessa länder, som har naturliga förutsättningar att vara exportörer, eftersom råvaran framställes där, ser inte dessa tulltransaktioner med blida ögon. Det har redan konstaterats att Portugal tränger ut deras juteprodukter från den svenska marknaden. Alldeles särskilt har detta varit fallet under 1961 och 1962.

Utskottet anser att ett slopande av tullen på juteväv skulle försämra konkurrensmöjligheterna för svensk industri. Det bör då upplysas om att det endast finns en koncern inom landet som tillverkar juteväv. Det är inte heller riktigt logiskt av utskottet att framhålla konkurrenssynpunkterna, ty om några år är tullfrihet även på juteväv genomförd mellan EFTA-länderna. Hur skall det då gå med den svenska industrien, om man följer utskottets resonemang? Utskottet underlåter emellertid att beröra motionsyrkandet om tullfrihet på bomullsnät, som inte tillverkas i Sverige.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 12

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till för-

Ändring i förordningen angående postsparbanken

ordning om befrielse för stiftelsen Dag Hammarskjölds Minnesfond från arvs- skatt och gåvoskatt, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Ändring i förordningen angående post-
sparbanken

Föredrogs bankoutsiktets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 9 mars 1962 dagtecknad proposition, nr 142, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I propositionen föreslås vissa ändringar i förordningen angående postsparbanken, varigenom denna bank får möjlighet att införa sådana långfristiga inlåningsräkningar med högre räntesatser som nyligen tillkommit i andra kreditinstitut. Sålunda ändras enligt förslaget den längsta uppsägningstiden från tre till tolv månader och slopas nuvarande principiella förbud mot att utfärda mer än en motbok för varje insättare. Vidare ges möjlighet att delegera fastställelsen av räntevillkoren från Kungl. Maj:t till generalpoststyrelsen.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 699 av herrar *Ivan Svanström* och *Ferdinand Nilsson* samt II: 844 av herr *Börjesson* i Falköping *m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 142 måtte avslå Kungl.

Maj:ts förslag angående möjligheter till förlängd bindningstid för på inlåningsräkning i postsparbanken inestående medel och angående rätt för Kungl. Maj:t att delegera räntesättningen till generalpoststyrelsen, samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om prövning rörande målsättningen och formerna för postsparbankens verksamhet i enlighet med vad i motionerna anförts;

2) de likalydande motionerna I: 707 av herr *Ringaby* samt II: 863 av herr *Berglund*, vari hemställdes att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 142 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om prövning rörande målsättningen och formerna för postsparbankens verksamhet i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen med avslag å motionerna I: 699 och II: 844 i förevarande delar måtte bifalla propositionen;

B) att motionerna I: 699 och II: 844 samt motionerna I: 707 och II: 863 till den del de icke besvarats genom utskottets hemställan under A) icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Gustaf Henry Hansson*, *Nils Theodor Larsson*, *Gorthon* och *Börjesson* i Glömminge, vilka ansett att utskottet under A) bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 699 och II: 844 i förevarande delar måtte avslå propositionen;

2) beträffande utskottets hemställan under A) av herrar *Regnéll* och *Schmidt*, utan angivet yrkande;

3) av herrar *Regnéll*, *Schmidt*, *Gustaf Henry Hansson*, *Nils Theodor Larsson*, *Gorthon*, *Boija*, *Berglund* och *Börjesson* i Glömminge, vilka ansett att utskottet under B) bort hemställa att riksdagen med bifall till motionerna I: 699 och II: 844, såvitt här var i fråga, samt I: 707 och II: 863 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om prövning rörande målsättningen och formerna för

Ändring i förordningen angående postsparbanken

postsparbankens verksamhet i enlighet med vad reservanterna anfört.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Den ändring i postsparbankens verksamhet som nu behandlas av kammaren med anledning av bankoktskottets utlåtande nr 24 och som bygger på Kungl. Maj:ts proposition nr 142 innebär att postsparbanken skall få möjlighet att införa långfristiga inlåningsräkningar i likhet med vad andra kreditinstitut tillämpar. Generalpoststyrelsen gör gällande att kreditmarknaden karakteriseras av en allt hårdare konkurrens om inlåningsmedlen, och jag förstår att generalpoststyrelsen genom sin framställning vill försäkra sig om att till ingen del gå miste om insamlandet av så mycket insättarmedel som möjligt. Man vill alltså konkurrera inte endast med de privata penninginrättningarna utan även med statens egen affärsbank, Sveriges kreditbank.

I anledning av att jag har väckt en motion i ärendet och även i utskottet haft tillfälle att reservera mig för densamma vill jag, herr talman, gärna redovisa min syn på detta ärende. Jag vill då som utgångspunkt främst ta sparbankernas verksamhet, som det här alltså bl. a. gäller att konkurrera med.

Man kan fastslå att det beträffande inlåningen gäller lika villkor, men detta är endast den ena sidan av saken. Det finns inom varje bank en utlåningssida, och det är närmast i det avseendet som vi vill ha en utredning eller prövning rörande postsparbankens målsättning och formerna för dess verksamhet.

Sparbankerna är en hela ortens angelägenhet och täcker genom sin sammansättning av huvudmän och styrelse hela sitt verksamhetsområdes intressen. Till sparbanken går man med sina sparmedel, men man har samtidigt även

vissa fordringar på denna i form av lån i alla former. Med den konkurrens som nu råder på penningmarknaden är det många gånger svårt för en sparbank att tillgodose kreditbehoven, om den inte får tillräcklig tillgång till insättarmedel. Den personliga service som våra sparbanker lämnar är för den enskilda orten av synnerligen stort värde.

Skall nu postsparbanken, som tillförs inlåningsmedel genom sina postkontor, vilka är öppna längre tid än bankerna, uppsamla dessa genom differentierade ränteräkningar och på så sätt konkurrera med övriga kreditinstitut, enkanerligen sparbankerna, måste den ju även ha skyldighet att på kreditgivningssidan hålla samma service. Det är just här en prövning bör ske. Men är det så alldeles nödvändigt att postsparbanken tillförs dessa medel, och vad skulle det kosta att ha lokala styrelser för utövandet av utlåningen?

Av de remissinstanser som tillfrågats har bank- och fondinspektionen ifrågasatt, om det är helt klart att behov av en sådan ändring i verksamhetsbetingelserna föreligger. Skall en ändring genomföras måste den, anser bank- och fondinspektionen, vara beroende av vilket ändamål den skall tjäna. Ändras målsättningen för postsparbanken blir omdömet om de föreslagna ändringarna ett annat. Ingår i ändamålet även en aktiv placeringsverksamhet med finansiering av sådan produktion och företagsverksamhet, som av statsmakterna bedöms som särskilt angelägen, framstår ändringarna såsom ändamålsenliga. Bank- och fondinspektionen säger också att en sådan ändring av målsättningen efter hand skapar en rad problem av stor räckvidd som berör arbetsfördelningen inom vårt kreditväsende — speciellt gränsdragningen mellan statlig och privat kreditverksamhet — liksom förhållandet mellan postsparbankens och den statliga affärsbankens uppgifter. Härtill kommer, som jag tidigare antytt och som även bank- och fondinspektionen

Ändring i förordningen angående postsparbanken

poängterar, behovet av en lokal organisation för kreditgivning.

Svenska sparbanksföreningen ger till känna att så omfattande förändringar i postsparbankens rörelse som de nu föreslagna bör föregås av en samlad prövning av målsättningen och formerna för postbankens verksamhet över huvud taget.

Sveriges jordbrukskassaförbund är inne på den linjen att konkurrens bör ske på lika villkor och menar, att endast under den förutsättningen är det rimligt att bifalla generalpoststyrelsens förslag till författningsändringar. Förbundet betonar även att ett beslut i dessa väsentliga frågor bör föregås av en utredning som klargör de affärsmässiga och övriga villkor under vilka banken bör arbeta.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 3 av herr Regnéll m. fl.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Jag befarar, att om den ändring i förordningen angående postsparbanken genomföres, som föreslagits i proposition nr 142, kommer postsparbanken att suga upp kapital från de lokala bankerna. Dessa lokala banker har ofta svårt att hålla den inlåning som är nödvändig för att de skall få tillräckligt med kapital att låna ut. Jämställes postsparbanken med andra banker, så att postsparbanken alltså får möjlighet att införa långfristiga inlåningsräkningar med högre räntesatser, kommer mera kapital att bli placerat i postsparbanken.

Nu är det ofta så vid ansökan om lån vid fastighetsförvärv att man säger till den lånesökande: »Om ni kan övertala säljaren att placera försäljningssumman i vår lokala bank skall vi också förmedla lånet.» Därför bör enligt min mening inga åtgärder vidtagas som kan dra kapital från de lokala bankernas områden.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation 1.

I detta anförande instämde herr Larsson i Luttra (cp).

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Den utredning om postsparbankens målsättning som förordas i reservation nr 3 är på sin plats. Däremot kan jag personligen inte anse att ett bifall till postsparbankernas önskan att få inrätta sex-, respektive tolv månadersräkningar innebär ett föregripande av en sådan utredning. I den fria konkurrensens namn anser jag att postsparbanken skall få denna möjlighet. Däremot tycker jag inte om retroaktiviteten. Så brådskande är ändå inte förändringen. Det är denna särmening gentemot utskottet som ligger bakom min blanka reservation.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! I bankoutskottets utlåtande har vi behandlat Kungl. Maj:ts proposition nr 142, i vilken föreslås vissa ändringar i förordningen angående postsparbanken, varigenom denna bank skall få möjlighet att införa långfristiga inlåningsräkningar med högre räntesatser, alltså detsamma som sedan en tid tillbaka har gällt för övriga banker och kreditinrättningar. Det föreslås också att den längsta uppsägningstiden skall bli tolv månader och att postsparbanken i princip skall få lov att utfärda mer än en motbok per insättare. Man föreslår vidare att Kungl. Maj:ts skall få möjlighet att delegera fastställelsen av räntevillkor till generalpoststyrelsen. Man vill alltså ge postsparbanken samma möjligheter som nu tillkommer affärsbankerna, sparbankerna och jordbrukskassereörelsen och som dessa tillämpar sedan en tid. Det avses alltså att postsparbanken skall få möjlighet att konkurrera om sparmedlen på lika villkor.

Det finns enligt mitt förmenande, herr talman, ingen anledning att dra upp någon ytterligare debatt vid denna tid-

Skydd för arbetstagare mot uppsägning och permittering

punkt i den här frågan. Jag ber bara med dessa få ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. A

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Börjesson i Glömminge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Gustaf Henry Hansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom appresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Börjesson i Glömminge begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 126 ja och 33 nej, varjämte 30 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja be-

svarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Regnéll m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom appresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Regnéll begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 104 ja och 85 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss garanti för eventuella förluster på grund av överenskommelser om nordiska centralbankskrediter.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15

Skydd för arbetstagare mot uppsägning och permittering

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner om skydd för arbetstagare mot uppsägning och permittering.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft fyra

Skydd för arbetstagare mot uppsägning och permittering

inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 27 i första kammaren av herrar Lager och Öhman samt nr 49 i andra kammaren av herr Hagberg m. fl. om skydd för anställda mot uppsägning och permittering, samt

2) de likalydande motionerna nr 367 i första kammaren av herr Per-Olof Hanson och nr 448 i andra kammaren av fru Nettelbrandt m. fl. angående skydd för arbetstagare mot obefogad uppsägning.

I motionerna I: 27 och II: 49 yrkades »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om sådan utredning att förslag till lagligt skydd för anställda arbetare och tjänstemän mot uppsägningar och permitteringar kan föreläggas 1963 års riksdag».

I motionerna I: 367 och II: 448 hemställdes »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning om ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar, uppsägningskydd, samt att för riksdagen framlägges de förslag vartill en dylik utredning kan ge anledning».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner,

1) I: 27 och II: 49 samt

2) I: 367 och II: 448,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av fru Hamrin-Thorell samt herrar Edström, Anderson i Sundsvall och Rimmerfors.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Innan jag går in på att behandla frågan om uppsägningskydd vill jag gärna göra en reservation på två punkter. För det första handlar arbetsgivare i allmänhet så, att de frågor det här gäller är ett kvantitetsmäs-

sigt sett ingalunda stort problem. För det andra gäller frågan skydd mot obefogade uppsägningar, därmed underförstått att det givetvis finns situationer, där en uppsägning på grund av arbetsinskränkning, misskötsel eller dylikt kan räknas till de klart befogade.

Som en röd tråd genom det fackliga arbetet har under en lång följd av år gått strävandena för de anställda att skapa trygghet i skilda situationer. I vissa lägen har trygghetsmomentet ur angelägenhetssynpunkt inte endast bedömts likvärdigt med utan till och med överlägset kontantlönomomentet. Med eller utan ett önskat eller icke önskat stöd från samhällets sida har det lyckats att för skilda situationer skapa någon form av trygghet; det har gällt ersättning vid till exempel sjukdom, olycksfall, arbetslöshet, ålderdom. Men frågan om en »huvudtrygghet», en trygghet med rätt till arbetsplatsen, har däremot ännu icke fått en tillfredsställande lösning.

Den tragedi som för en anställd och hans familj kan följa på en uppsägning är inte endast av ekonomisk art. Den rymmer i allmänhet psykiska moment av mycket besvärande slag. Den uppsagde kan tappa tron på sig själv och sina möjligheter att hävda sig på arbetsmarknaden, han kan ha uppnått den ålder då dessa möjligheter de facto är väsentligt reducerade, han får en besvärande stämpel på sig som mindre användbar i arbetslivet. Hans och familjens tryggade position har plötsligt — måhända helt oförskyllt — blivit spolerad. För den nya situationen har han stått oförberedd, och han har också saknat möjlighet att trygghetsförsäkra sig för den.

När andra lagutskottet uttalar, att det fortfarande kvarstår grupper av anställda för vilka en fullt tillfredsställande lösning av här berörda problem ännu icke uppnåtts, uttalas också att detta i synnerhet gäller tjänstemän i enskild tjänst. Jag vill invända, att det

Skydd för arbetstagare mot uppsägning och permittering

dels rör stora grupper av arbetare och att det dels ingalunda endast rör den enskilda sektorn. Statstjänstemannaförbundet säger exempelvis i sitt yttrande, att frågan om uppsägningsskydd icke synes sakna betydelse för den icke helt obetydliga kategorien extra tjänstemän och arvodister. För dem finns icke heller någon motsvarighet till de regler om uppsägningsvarsel som gäller på andra områden. Statstjänstemannaförbundet anser därför, att statstjänstemän i princip icke bör ställas utanför eventuella åtgärder till ökat skydd mot obefogade uppsägningar. I Kommunal-tjänstemannaförbundets yttrande har refererats till de förhandlingar som fördes efter det att denna fråga år 1957 var föremål för behandling i riksdagen. Det framgår av yttrandet, att man då hade med optimism sett på möjligheterna att komma till en lösning. Det stötte emellertid i samtliga fall på ett kompakt motstånd från arbetsgivar-sidan — det gäller här såväl kommuner-na som landstingen — att för tjänste-männen överge huvudprincipen om fri uppsägningsrätt och i reglementen inskriva ett rättsligt skydd mot obefogade uppsägningar.

För att få ett prejudicerande avgörande i frågan om vilka rättsverkningar ett avtalsstridigt avskedande av en kommunaltjänsteman kunde ha förde också Kommunal-tjänstemannaförbundet en domstolsprocess. Enligt dom-skälen i högsta domstolens år 1960 meddelade dom är spörsmålet, huruvida allmän domstol skall äga befogenhet att förplikta en arbetsgivare att återta en obehörigen avskedad arbets-tagare i tjänsten, för vårt lands del av den art att det bör ankomma på lagstiftningen att avgöra densamma. Kommunal-tjänstemannaförbundet hävdar i sitt yttrande, att förbundets åtgärder för att förbättra uppsägnings-skyddet för kommunaltjänstemännen givit den erfarenheten, att både avtals-vägen och domstolsvägen är svårfram-

komliga eller till och med oframkomli-ga, så länge domstolarna fortfarande uppfattar principen om den fria upp-sägningsrätten som överensstämmande med gällande rätt. Ytterligare vill jag nämna skolväsendets område, där kom-munerna som huvudmän och staten som den reglerande och huvudsakligen betalande parten icke tillfredsställande beaktat de anställdas krav på någon form av rätt till arbetsplatsen.

Några ord förtjänar nämnas om hur föregångslandet Sverige, trygghetslan-det Sverige, står sig i de här hänseen-dena vid en internationell jämförelse. Som andra lagutskottet påpekar, kom-mer problemet om anställnings upphö-rande att behandlas vid Internationella arbetsorganisationens allmänna arbets-konferens i år. Inför behandlingen har Internationella arbetsbyrån utfär-dat en rapport om förhållandena i skil-da länder. Av denna framgår bl. a. att de flesta länderna, närmare bestämt inte mindre än 75 stater, löst frågorna om uppsägningsskydd genom lagstift-ning. Bland dessa kan nämnas Norge, Belgien, Holland, Österrike, Schweiz, Västtyskland, Frankrike, Spanien och Italien. Av Europas stater är det över huvud taget endast England utom Sve-rige, som icke har löst denna fråga. I Västtyskland gäller skyddet »socialt orättfärdiga» uppsägningar, i Norge uppsägningar som saknar »saklig grund», Frankrike talar om »obilliga» uppsägningar o. s. v.

Utskottet har velat understryka vik-ten av största möjliga trygghet i an-ställningen för den enskilde. På den punkten föreligger alltså inga delade meningar mellan utskottet och motio-närerna. Däremot synes det som om det vore utskottet tämligen egalt, om den-na trygghetsfråga löses nu eller i en avlägsen framtid. TCO har ansett, att det nuvarande rättstillståndet är »långt-ifrån tillfredsställande och anser det därför vara av synnerligt värde om ifrågavarande problemkomplex blir fö-

Skydd för arbetstagare mot uppsägning och permittering

remål för en allsidig utredning». Direktören i Sveriges juristförbund har nyligen uttalat, att det vore att ge en falsk bild av verkligheten, om man påstod att skyddet mot obefogade uppsägningar nu är tillfredsställande.

Utskottet synes emellertid ha fäst avgörande vikt vid yttrandena från Arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen. LO anser, att endast därest avtalsvägen eller domstolsvägen visar sig oframkomlig bör lagstiftningsingripanden övervägas.

Jag hade tillfälle att i eftermiddags i första kammaren höra LO:s ordförande tala om att förhandlingarna i dessa frågor bör få fullföljas i lugn och ro och att en utredning i allmänhet dröjer så länge, att frågan skulle förbli olöst under mycket längre tid.

För det första har jag svårt att förstå, att en utredning skulle försvåra möjligheterna att komma till en uppgörelse på Blasieholmen. För det andra tycks LO:s ordförande glömma bort att han bland sina medlemmar har ett mycket stort antal, som över huvud icke blir berörda av de avtal som kan komma att träffas. Måhända sätter man därvid sin tillit till en förändring i domstolspraxis. Enligt utskottet har principen om fri uppsägningsrätt under årens lopp begränsats genom vissa avgöranden i rättspraxis. Jag vill verkligen efterlysa vilka rättsfall som skulle ha ruckat på själva principfrågan. Principen om en fri uppsägningsrätt står fortfarande kvar här i landet. Landsorganisationen kan naturligtvis som den gjort i sitt yttrande finna det önskvärt, att ett uppsägningskydd fastslås i domstolspraxis. Men vad blir det annat än en from önskan? Den önskan är väl till intet förpliktande för dem som skall döma. Att sedan en vetenskapsman hävdar, att så skulle kunna ske, gör inte den vägen mera framkomlig, särskilt som en av våra främsta domare betraktat tanken som närmast utopisk. Dessutom bör vi väl räk-

na med att domstolarna här i landet skall syssla med rättstillämpningen och inte med att fastställa nya rättsregler.

Några få exempel på vilka uppsägningar det här kan vara fråga om. När en kamrer med mer än 20-årig anställning i ett medelstort företag blev uppsagd därför att kamrerns fru och disponentens fru blivit ovänner, synes det mig vara en obefogad uppsägning. När en kvinnlig kassörska efter 21 års tjänst utan föregående varning trots goda vitsord blev uppsagd, eller när en kontorsanställd på stående fot blev uppsagd efter fem års anställning — synbarligen utan annan motivering än att han på den grund att han hade en bekant i en konkurrentfirma misstänktes ha lämnat uppgifter till denna — kan det också tjäna som exempel på vad här åsyftas.

Jag vill inte heller underlåta att nämna, att på skolväsendets område till och med sedan många år innehavare av icke ordinarie befattningar — såväl extra som extra ordinarie — genom de statliga bestämmelsernas utformning i allmänhet endast förordnats på bestämda korta tider. För underlåtenhet att ge vidareförordnande har öppet åberopats eller har kunnat spåras som orsak den omständigheten, att vederbörande skulle vara tjänstledig — t. o. m. tjänstledig på grund av havandeskap, som eljest är särskilt skyddat i dessa hänseenden — eller att vederbörande velat utnyttja sina i andra hänseenden lagliga rättigheter eller dylikt. Även om underlåtenhet att vidareförordna inte strängt formellt hör hemma bland frågor om uppsägning, bör det nämnas i detta sammanhang, därför att det ger exempel på ett område på den offentliga arbetsmarknaden, där kraven på trygghet i anställningen varit ytterligt dåligt tillgodosedda.

För min del vill jag gärna deklara, att jag av principiella skäl är varm anhängare av största möjliga frihet på arbetsmarknaden. Även i denna fråga

Skydd för arbetstagare mot uppsägning och permittering

ser jag avtalsvägen som den riktigaste vägen. Men jag ser för närvarande ingen möjlighet att på den vägen lösa frågan för samtliga berörda. Och jag reagerar starkt emot, att ett trygghetsproblem liksom ett rättviseproblem avfärdas, därför att det kvantitetsmässigt inte har någon större betydelse.

En tvingande lagstiftning tror jag vore både onödigt och olycklig, men jag är inte främmande för tanken på en dispositiv lagstiftning, även om den frågan självfallet först måste utredas. Detta är också orsaken till att i de av mig berörda motionerna det inte begärs en lagstiftning utan endast en utredning. Kanske en sådan utredning skulle kunna finna helt andra och bättre vägar. Att sitta med armarna i kors och vänta på att domstolspraxis skall ändras, kan i varje fall inte tillgodose den enskildes intressen.

Utskottet vill inte tänka i andra banor än hittills förrän det visat sig omöjligt att avtalsvägen nå en godtagbar lösning av frågan. Hur länge skall man vänta innan det kan anses bevisat att det är omöjligt? Ett halvt decennium synes icke ha varit tillräckligt. Kan ett decennium eller två tänkas ha varit en måttstock för utskottet?

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motionerna I: 367 och II: 448.

I detta anförande instämde herrar *Rydén* (fp) och *Tobé* (fp).

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Frågan om lagskydd för arbetare och tjänstemän mot uppsägningar och permitteringar är en detalj bland trygghetsfrågor av mycket större räckvidd. Vi har också i vår motion satt uppsägningsfrågan i samband med ett uttalande, som antogs på Landsorganisationens senaste kongress om en genomgripande begränsning av privatkapitalisternas allenavälde inom näringslivet till förmån för en demokratisk ord-

ning och en högre grad av trygghet för de anställda.

I sin helhet handlar det alltså om den samhällsordning, som numera är politikens avgörande stridsfråga både i stort och smått. Ur den synpunkten är utskottets hållning ganska verklighetsfrämmande. Jag underskattar visst inte betydelsen av att även andra lagutskottet nu uppmanar riksdagen att anta ett uttalande, som understryker vikten av att arbetstagaren ges största möjliga trygghet i anställningen. Men det är ganska bläögt när man till denna förklaring knyter en förhoppning om att också arbetsgivaren skall förstå, att det ligger i hans intresse att åstadkomma en radikalt ny ordning. Jag tror inte alls på någon sådan sinnesändring hos dem som bestämmer inom näringslivet.

Någon riktigt demokratisk ordning på detta område blir det nämligen inte förrän den privata bestämmanderätten inom näringslivet har ersatts med ett avgörande inflytande från samhällets sida. Vi har lång erfarenhet av att kapitalisterna inte viker en tum utan att de tvingas till det genom arbetarnas fackliga kamp och ökade politiska inflytande. Det har vi fått bevis för i kampen för arbetstidsförkortning, för bättre löner, semesterbestämmelser och tjänstepension. Så är det fortfarande med likalönsprincipen och skyddet mot avskedanden och permitteringar.

Av samma skäl har vi inte heller någon lag om allas rätt till arbete som skulle vara grundläggande i sådana sammanhang. De beror på att privatkapitalisterna förbehåller sig rätten att anta och avskeda anställda. De anser att det skall vara ett sådant system, att de själva kan bestämma att utan de anställdas hörande döma massor av arbetare till arbetslöshet, vilket ofta leder till att även samhället tillfogas enorma skador. Hela detta system är, bortsett ifrån rättvisesynpunkterna, också utvecklingshämmande och till skada för hela vårt lands ekonomi och framför allt en stän-

Skydd för arbetstagare mot uppsägning och permittering

dig anledning till otrygghet och oro för alla arbetare.

De förslag som nu behandlas attackerar visserligen bara en detalj av fåtalsväldet inom näringslivet, men förklaringen till att dessa förslag möter sådant motstånd från företagarhåll och att det också går så trögt att få statsmakterna in på bättre vägar hänger samman med att detta bara är en detalj i en omdaning som måste fortgå inom hela näringslivet och slutligen leda till en mycket genomgripande förändring.

Det har också redan påpekats både av den senaste talaren här i kammaren och av utskottet, att vårt land befinner sig långt efter många andra stater när det gäller att reformera på detta område. Den kommitté inom LO som behandlat denna fråga ansåg att tiden nu är mogen att rensa bort den fria uppsägningsrätten ur avtalssystemet. I stället bör, säger kommittén, ett uppsägningskydd sättas för den anställde, vilket innebär att arbetsgivaren har att uppvisa objektivt godtagbara skäl för uppsägning eller avskedande.

För vår del har vi funnit det vara självklart att detta skall ske lagstiftningsvägen. Vi kan inte se några skäl varför man skall hesitera för den saken.

LO-kommittén menar däremot, att arbetsmarknadsnämnden bör ombildas till en skiljenämnd med rätt att fatta bindande beslut om huruvida ett avskedande är berättigat eller oberättigat.

Det krav som här ställes på att rensa bort den fria uppsägningsrätten ur avtalssystemet är alltså i allra högsta grad berättigat, anser man även på LO-håll. Vad vi diskuterar inom arbetarrörelsen — meningarna delar sig på den punkten — är alltså frågan om formerna för att skapa verkliga garantier för att arbetare och tjänstemän får denna ökade trygghet. Oss har det förefallit, som om det mest ändamålsenliga vore att skydda de anställda från uppsägningar och permitteringar genom en lagstiftning.

Jag vill, herr talman, med det anförda yrka bifall till motion nr 49 i denna kammare.

Fru **EKENDAHL** (s):

Herr talman! Det råder inte några delade meningar om att det här är en stor och betydelsefull fråga inte enbart för löntagarna själva utan även för deras familjer. Det är väl snarare om vägarna att nå fram till den önskade tryggheten, som meningarna går en aning isär. Skall det ske genom lagstiftning eller genom förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter?

Fru Nettelbrandt har här i ett långt anförande genom exempel sökt visa att en del löntagare inte skulle ha någon nytta av om det träffas en uppgörelse avtalsvägen. Jag tänker inte ge mig in i någon längre diskussion med fru Nettelbrandt, ty vi är eniga om att mycket återstår att göra för att nå fram till trygghet för de anställda. Om jag skulle använda lika mycket tid som fru Nettelbrandt, kunde jag göra en historie-skrivning om hur det såg ut för 20—30 år sedan, och vad det är som har ändrat på förhållandena. Det är nämligen huvudavtalet, som kom till 1938, och det avtal om företagsnämnder, som senare har träffats mellan parterna på arbetsmarknaden.

Vi har sagt inom den fackliga rörelsen, att vi tycker inte alls att förhållandena är bra. Detta är bakgrunden dels till det betänkande, som framlades vid LO-kongressen och behandlades där, dels till LO-kongressens beslut att tillsätta fyra olika kommittéer med uppgift att syssla med trygghetsfrågorna.

Jag hade inte tillfälle att höra anförandet av LO:s ordförande, som fru Nettelbrandt hade, men jag föreställer mig att han har sagt, att vi håller på att arbeta med denna sak och skall ha förhandlingar med arbetsgivarna om den. Vi tror därför att det vore värdefullt att fullfölja detta arbete innan man tillsätter någon utredning.

Skydd för arbetstagare mot uppsägning och permittering

När denna fråga föregående gång behandlades i riksdagen — det var år 1957 — ansåg riksdagen att man inte borde gå in för en lagstiftning. I dag säger utskottet — efter att ha inhämtat yttranden från arbetsmarknadens parter, av vilka TCO tillstyrker av skäl som fru Nettelbrandt här har anfört — att det för närvarande inte föreligger behov av lagstiftning. Jag skall inte ta ytterligare tid i anspråk. Jag vill bara säga att det har ändå hänt en hel del på arbetsmarknaden sedan 1957. På TCO-området har både arbetsledarna och industritjänstemännen träffat avtal med Arbetsgivareföreningen, och arbetet på detta område fortsätter såvitt jag förstår.

Herr talman! Jag vill med dessa få ord yrka bifall till föreliggande utlåtande från andra lagutskottet.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Fru Ekendal sade här, att det är i fråga om vägarna att nå fram till tryggheten, som meningarna går isär. Jag vill endast peka på att det även är på två andra punkter, som delade meningar gör sig gällande. Det är bl. a. i fråga om den tid inom vilken man anser att denna fråga skall vara förd i hamn. Motionärerna anser att det är en fråga av sådan betydelse, att den snarast bör tas upp till behandling.

Den andra punkt på vilken meningarna går isär är frågan om vilka kategorier som skall omfattas av detta skydd mot obefogade uppsägningar. Motionärerna anser att skyddet bör omfatta samtliga utan undantag. Det är här icke bevisat — och det kan icke heller bli fallet — att det avtal, som man talar om och som eventuellt kommer att träffas i samband med de förhandlingar som omnämnts, kommer att gälla samtliga grupper, utan det finns mycket stora grupper, såväl arbetare som tjänstemän, vilka kommer att även därefter stå helt utan skydd.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 27 och II: 49; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Nettelbrandt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. 1) i utskottets utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 27 och II: 49.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 367 och II: 448; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Nettelbrandt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. 2) i utskottets utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vissa frågor berörande domänverket, tillika svar på interpellation ang. markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 367 och II: 448.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Gävle begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 149 ja och 27 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckt motion om visst undantag för utländsk sjöman från bestämmelserna om skyldighet att inneha arbetstillstånd.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17

Vissa frågor berörande domänverket, tillika svar på interpellation ang. markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor berörande domänverket jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 26 januari 1962 dagtecknad, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 39, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att 1) bemyndiga Kungl. Maj:t att årligen avdela vissa medel ur domänverkets driftsinkomster för att

bestrida i propositionen berörda utgifter i samband med domänverkets natur- och fritidsverksamhet, 2) godkänna vad i propositionen föreslagits rörande förvaltningen av lappfondsskogarna, 3) medgiva i propositionen angiven nedskrivning av domänfonden, 4) godkänna i propositionen föreslagen ändring i förfarandet vid försäljning av vissa utarrenderade kronoegendomar, 5) bemyndiga Kungl. Maj:t att upphäva förordningen den 29 juni 1866 (nr 63 s. 1) angående dispositionsrätten över skogen å sådana skattehemman, som uppkomme av nybyggen, vilka hädanefter från kronan upplättes, eller av sådana äldre nybyggen, för vilka föreskrivna byggnads- och odlingsskyldigheter icke blivit behörigen fullgjorda, 6) medgiva att domänstyrelsen bemyndigades att i den utsträckning som angivits i propositionen besluta om förvärv av mark, 7) medgiva att högst 1 000 000 kr. av domänverkets driftsinkomster finge jämte odisponerad del av tidigare för ändamålet avsatta medel under år 1962 disponeras för bostadslån till fast anställda skogsarbetare i enlighet med de grunder som angivits i propositionen, samt 8) medgiva att outnyttjade belopp av tidigare anvisade investeringsanslag för tjänstebostäder för domänverket finge på i propositionen angivna grunder disponeras för att uppföra personalbostäder.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 36 av herr *Harald Pettersson m. fl.*, likalydande med II: 34 av herr *Mattsson m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla om en allsidig utredning om behovet av natur- och fritidsreservat samt om dispositionen av medel ur markfonden för förvärv av härför lämpliga områden i enlighet med vad i motionerna anförts;

2) I: 239 av herr *Svanström m. fl.*,

Vissa frågor berörande domänverket, tillika svar på interpellation ang. markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna

likalydande med II: 287 av herr *Börjeson* i Glömminge *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam prövning i syfte att intensifiera domänverkets medverkan i strukturrationaliseringen inom jordbruket och bondeskogsbruket i enlighet med vad i motionerna anförts;

3) I: 314 av herr *Yngve Nilsson m. fl.*, likalydande med II: 288 av herr *Eliasson* i Moholm *m. fl.*;

4) I: 547 av herr *Bengtson m. fl.*, likalydande med II: 660 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte I. medgiva i propositionen förordade bemyndigande för domänstyrelsen att besluta även om inköp av skogsmark från enskilda fastigheter, där köpeskillingen för det aktuella objektet i dess helhet ej överstege 100 000 kr., under förutsättning av att samtidigt föreskrevs *dels* att domänstyrelsen vid utnyttjande av bemyndigandet skulle ställa motsvarande areal skogsmark till förfogande för strukturrationaliseringen inom jordbruket och bondeskogsbruket, *dels* att för giltighet av lantbruksnämnds beslut om medgivande av sådant förvärv för domänstyrelsen jämväl skulle gälla, att beslutet fastställts av lantbruksstyrelsen; II. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådana riktlinjer för domänverkets inköpspolitik, att densamma i huvudsak inriktades på förvärv av skogsmark från lantbruksnämnderna; III. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning angående vidgat användningsområde för medlen i domänverkets markfond, i enlighet med vad i motionerna anförts;

5) I: 548 av herr *Helmer Persson*;

6) I: 552 av herr *Eskilsson m. fl.*, likalydande med II: 664 av herr *Eliasson* i Moholm *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen beslutade att 2 000 000 kr. anvisades ur domänverkets markfond för bestridande av utgifter i samband

med domänverkets natur- och fritidsverksamhet;

7) I: 553 av herr *Ernst Olsson* och *Nils-Eric Gustafsson*, likalydande med II: 663 av herr *Dahlgren m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte a) avslå propositionen såvitt avsåge föreslagen ändring i förfarandet vid försäljning av vissa utarrenderade kronoegendomar, samt b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam prövning av frågan om prissättning och värdering vid försäljning av kronoegendomar till arrendatorer i enlighet med vad i motionerna anförts;

8) I: 554 av herr *Åkesson m. fl.*, likalydande med II: 665 av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte 1) uttala att avkastningen från renbetesfjällens skogar, vilka enligt propositionen skulle inordnas i domänverkets förvaltning, i första hand skulle användas till förmån för samebefolkningen i Jämtlands län, 2) besluta att nuvarande praxis i fråga om kronoarrendatorernas rätt till hembud vid försäljning av arrendeegendom skulle tills vidare behållas, 3) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående gynnsammare avbetalningsvillkor vid försäljning av kronoegendom till arrendeinnehavare, samt 4) avslå den föreslagna utvidgningen av domänstyrelsens egen beslutanderätt i fråga om markinköp.

Utskottet hemställde,
att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 548, I: 314 och II: 288 samt I: 552 och II: 664 bemyndiga Kungl. Maj:t att årligen avdela vissa medel ur domänverkets driftsinkomster för att bestrida i utskottets utlåtande berörda utgifter i samband med domänverkets natur- och fritidsverksamhet,

II. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 36 och II: 34 i skrivelse till Kungl.

Vissa frågor berörande domänverket, tillika svar på interpellation ang. markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna

Maj:t anhålla om en allsidig utredning om behovet av natur- och fritidsreservat samt om disposition av medel ur domänverkets markfond för förvärv av härför lämpliga områden,

III. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 554 och II: 665, såvitt nu var i fråga, godkänna vad av utskottet föreslagits rörande förvaltningen av lappfondskogarna,

IV. medgiva av utskottet angiven nedskrivning av domänfonden,

V. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 553 och II: 663 samt I: 554 och II: 665, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, godkänna av utskottet föreslagen ändring i förfarandet vid försäljning av vissa utarrenderade kronoegendomar,

VI. i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört i anledning av uti motionerna I: 553 och II: 663 samt I: 554 och II: 665 gjorda yrkanden om gynnsammare betalningsvillkor vid försäljning till kronoarrendator av kronoegendom,

VII. avslå motionerna I: 553 och II: 663 såvitt däri framförts yrkande om skyndsam prövning av frågan om prissättning och värdering vid försäljning till kronoarrendator av kronoegendom,

VIII. bemyndiga Kungl. Maj:t att upphäva förordningen den 29 juni 1866 (nr 63 s. 1) angående dispositionsrätten över skogen å sådana skattehemman, som uppkomme av nybyggen, vilka hädanefter från kronan upplåtes, eller av sådana äldre nybyggen, för vilka föreskrivna byggnads- och odlingsskyldigheter icke blivit behörigen fullgjorda,

IX. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 554 och II: 665 samt I: 547 och II: 660, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, medgiva att domänstyrelsen bemyndi-

gades att i den utsträckning som angivits av utskottet besluta om förvärv av mark,

X. avslå motionerna I: 239 och II: 287,

XI. avslå motionerna I: 547 och II: 660 såvitt däri framförts yrkande om utredning angående vidgat användningsområde för medel ur domänverkets markfond,

XII. medgiva att högst 1 000 000 kr. av domänverkets driftsinkomster finge jämte odisponerad del av tidigare för ändamålet avsatta medel under år 1962 disponeras för bostadslån till fast anställda skogsarbetare i enlighet med de grunder som angivits av utskottet, samt

XIII. medgiva att outnyttjade belopp av tidigare anvisade investeringsanslag för tjänstebostäder för domänverket finge på i utskottets utlåtande angivna grunder disponeras för att uppföra personalbostäder.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar *Ringaby, Isacson, Hæggblom* och *Östlund*, vilka ansett att utskottet bort under I. hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 552 och II: 664 ävensom med avslag å motionerna I: 548 samt I: 314 och II: 288, *dels* besluta att av domänverkets markfonds medel 2 000 000 kr. finge användas för att bestrida investeringskostnader i samband med domänverkets natur- och fritidsverksamhet, *dels ock* bemyndiga Kungl. Maj:t att årligen avdela vissa medel ur domänverkets driftsinkomster för att bestrida driftsutgifter för samma verksamhet;

2. av herrar *Hjalmar Nilsson, Lage Svedberg, Gunnar Berg, Kristiansson, Magnusson, Lindström, Johanson* i *Västervik*, *Franzén, Lundmark* och *Persson* i *Tandö*, vilka ansett att utskottet bort under II. hemställa, att riksdagen måtte lämna motionerna I: 36 och II: 34 utan bifall;

3. av herrar *Harald Pettersson* och

Vissa frågor berörande domänverket, tillika svar på interpellation ang. markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna

Dahlgren, vilka ansett att utskottet bort under V. och VII. hemställa att riksdagen måtte,

V. med bifall till motionerna I: 553 och II: 663 samt I: 554 och II: 665, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om ändring i förfarandet vid försäljning av vissa utarrenderade kronoegendomar;

VII. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 553 och II: 663, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam prövning av frågan om pris-sättning och värdering vid försäljning till kronoarrendator av kronoegen-dom;

4. av herr *Akesson* (rörande förfarandet vid försäljning av utarrenderad kronoegendom), utan angivet yrkande;

5. av herrar *Nils Hansson*, *Akesson*, *Nilsson* i Lönsboda och *Hamrin* i Kalmar, vilka ansett att utskottet bort under IX. hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 554 och II: 665, såvitt nu var i fråga, samt med avslag å motionerna I: 547 och II: 660, avslå Kungl. Maj:ts förslag om med-givande att domänstyrelsen bemyndigades att i den utsträckning som angivits i propositionen besluta om förvärv av mark;

6. av herrar *Harald Pettersson* och *Dahlgren*, vilka ansett att utskottet under IX., X. och XI. bort hemställa att riksdagen måtte

IX. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 547 och II: 660 ävensom med avslag å motionerna I: 554 och II: 665, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, med-giva att domänstyrelsen bemyndigades att i den utsträckning som angivits i denna reservation besluta om förvärv av mark, dock under förutsättning av att härvid på sätt reservanternas förordat garantier skapades för att domän-verkets inköpspolitik inte motverkade den strukturrationalisering av bonde-

skogsbruket, som staten genom lantbruksnämnderna sökte genomföra;

X. med bifall till motionerna I: 239 och II: 287 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam prövning i syfte att intensifiera domänverkets medverkan i strukturrationaliseringen inom jordbruket och bondeskogsbruket i enlighet med vad reservanternas anfört;

XI. med bifall till motionerna I: 547 och II: 660, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning angående vidgat användningsområde för medlen av domänverkets markfond.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet *Holmqvist*, hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av detta ärendet besvara herr Mattssons interpellation angående markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Herr Mattsson har i en interpellation frågat mig, om jag vill medverka till intensifiering av markbytena mellan domänverket och lantbruksnämnderna.

Jag vill erinra om att berörda spörsmål behandlades av 1961 års riksdag. Jordbruksutskottet uttalade i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 18 bland annat, att utrymme för bytesverksamhet borde kunna föreligga i betydligt större utsträckning än som dittills förekommit.

Under det senaste året har också en rad åtgärder vidtagits för att skapa möjligheter till markbyten. Bland dessa åtgärder vill jag nämna följande: Lantbruksorganisationens resurser för värderings- och andra uppgifter i samband med den yttre rationaliseringen kommer att förstärkas genom att fem nya

Vissa frågor berörande domänverket, tillika svar på interpellation ang. markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna

tjänster inrättas samt genom en betydande ökning av medel för att anlita skoglig expertis. Jordfonden har genom beslut av 1961 års riksdag och av innevarande års riksdag tillförts ej mindre än 12 000 000 kronor i syfte att bereda ökade möjligheter för lantbruksnämnderna till fastighetsförvärv. Även lantmäteriet får personalförstärkningar för att specialorganisationernas verksamhet med bland annat markbyten skall kunna ökas. Vidare har riksdagen förelagts förslag till omorganisation av skogsstyrelsen, innefattande personalförstärkningar för bland annat frågor rörande förbättrad arrondering av skogsmark.

Såsom framgår av jordbruksutskottets utlåtande 1962 nr 8 har under hösten 1961 företagits en inventering av fastigheter i lantbruksnämndernas ägo, som lämpar sig för byte med domänverket. En del av denna mark har redan tagits i anspråk för byten. Det kan även nämnas att domänstyrelsen överväger inventering av markområden i domänverkets ägo, som kan lämpa sig för byten med lantbruksnämnder eller för försäljning till enskilda personer.

Det är min förhoppning att ytterligare åtgärder i syfte att intensifiera bytesverksamheten skall kunna vidtas. Samtidigt vill jag betona, att man måste räkna med att en ej obetydlig tid åtgår för att genomföra bytena. Så lång tidsutdräkt, som förekommit i de i interpellationen antydda båda fallen, bör dock undvikas.

Med detta, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Mattssons interpellation.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Jag ber att till jordbruksministern få framför mitt tack för svaret på min interpellation. Självfallet är jag glad över att jordbruksministern hoppas att ytterligare åtgärder skall kunna vidtas för att intensifiera bytes-

verksamheten och att han har den mening, att det bör undvikas att ett ärendet tar så lång tid att behandla som i de fall jag i min interpellation har påtalat.

Jordbruksministern upplyser i sitt svar, att domänstyrelsen överväger en inventering av markområden i lantbruksnämndernas ägo, som lämpar sig för byten med lantbruksnämnder eller för försäljning till enskilda personer, vilket jag tolkar så, att intresset har ökat hos domänverket för att åstadkomma byten. Jag vill bara här understryka, att det är mycket viktigt att den inventeringen sker i intimt samarbete med lantbruksnämnderna. Där dessa har de största intresset, tror jag att man i första hand bör verka för att byten kommer till stånd.

För övrigt torde det vara önskvärt, att man samarbetar inom större områden än ett lantbruksnämndsområde och inte binder sig till länsgränserna när det gäller att göra dessa byten. I så fall får givetvis lantbruksstyrelsen bli samordnande.

Genom intensifiering av bytesverksamheten mellan domänverket och lantbruksnämnderna kan mycket göras för att främja den yttre rationaliseringen. Hittills har det varit svårt att nå praktiska resultat, och det var detta som gjorde att jag tillät mig framställa denna interpellation, på vilken jag fått ett svar, som ger mig anledning hoppas att det framdeles skall gå lättare att göra byten med domänverket. För mig har det verkat som om det vore lätt för domänverket att förvärva men svårt att sälja eller avstå. Om det föreligger några särskilda hinder eller besvärigheter på den punkten, skulle man givetvis gärna vilja medverka till att de undanröjdes. I mitt hemlän har domänverket under åren 1956—1960 ökat sitt markinnehav med nära 1 300 hektar. Men när en skogsbrukare ville förvärva ett område, vilket sträckte sig som en kil in mellan två fastigheter som han ägde, tog det

Vissa frågor berörande domänverket, tillika svar på interpellation ang. markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna

mer än sex år att få köpet slutfört. Jag finner det tillfredsställande att jordbruksministern tycker att det inte bör ta så lång tid.

Jag vet också att då lantbruksnämnden har gjort framställan om att få förvärva mark från domänverket, har man liksom inte velat lita på vad den gjort. Man har i ett fall sagt att innan man vill avstå mark till någon skogsbrukare, skall denne genom skötsel av ägd skogsmark ha visat intresse för skogsodling. I ett annat fall har man åberopat att något samarbete ej förekommit mellan vederbörande lantbruksnämnd och domänverket. Lantbruksnämnden har svarat med att hänvisa till en PM som upprättats i anledning av ett sammanträffande för att diskutera samarbetsfrågor. Resonerar man på det sättet, nås självfallet inga praktiskt resultat.

Vid bytesverksamheten måste liberala bedömningar ske. Det ena bytesområdets underlägsenhet bör kompenseras av fördelar i andra avseenden. Man kan inte i varje enskilt fall tänka sig att avkastning, avsättning, belägenhet o. s. v. skall vara precis likadana, utan man måste få fram medelvärdet inom större områden.

Enligt min mening är det naturligt att små kronoparker blandade med enskilda skogar bör utbytas mot mark som är belägen närmare sammanhängande kronoparker, särskilt när lantbruksnämnderna äger bytesobjektet och skogen inte beräknas komma i fråga för bonde-skogsbruk. Såväl den enskilde som samhället skulle tjäna härpå. Det bör vara ett allmänt intresse att bytena blir allmänna.

Jordbrukets och skogsbrukets organisationer har redan börjat engagera sig för att på sitt sätt medverka till att intresset för verksamheten kommer i gång. Jord och skog kompletterar ju varandra på ett utmärkt sätt och ger arbetstillfällen. Dessutom får man räkna med att förvaltningskostnaderna kan nedbringas

på de små kronoparkerna, som inte sål- lan består av bara några få tiotal hektar skogsmark.

Jag har kartor, herr statsråd, som vi gemensamt skulle kunna titta på vid tillfälle, av vilka jag tror det framgår att en betydande bytesverksamhet borde ske.

I debatten om domänverkets markpolitik har sagts, att man vill ha de små kronoparkerna för att få en motivering till att köpa mera mark att lägga till dessa. Härmed kommer man in på frågan om ägarebalansen. Det har inte ifrågasatts att denna balans skall ändras och jag skall inte ta upp debatt om den saken. Men jag tror att vi behöver en kraftkarl som verkligen säger ifrån, att man vill ha bättre gränsbestämning i naturen. På grund av det svar jag har fått av statsrådet är det inte utan, att jag ställer åtskilliga förhoppningar på att det skall kunna gå bättre framdeles att få till stånd dessa byten.

Strukturrationaliseringen är inte bara ett arbete för statliga institutioner. Där behövs ett förtroendefullt samarbete mellan markägarna, deras organisationer och myndigheterna. Låt oss hoppas att detta samarbete skall komma till stånd i framtiden. Det skulle vara mycket glädjande om så kunde ske.

Med detta ber jag än en gång få framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

I detta anförande instämde herr *Vigelsbo* (cp).

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Det var intressant att höra jordbruksministerns positiva inställning till detta problem. Jag hoppas liksom herr Mattsson, att markbytesverksamheten kommer att gå i snabbare takt än hittills. Jag har erfarenhet av denna verksamhet från mitt eget län, t. ex. i Nöttja där det tog drygt 15 år att klara av en liten byteshistoria. Liksom herr Mattsson ställer jag dock några

Vissa frågor berörande domänverket, tillika svar på interpellation ang. markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna

frågetecken beträffande handläggningen av bytesärendena.

I lantbruksstyrelsens meddelande serie C nr 11 — jag vet inte om statsrådet haft tillfälle att taga del av detta — angående utbyte av mark mellan stats-skogsbruket och bondeskogsbruket har på s. 9 diskuterats möjligheterna att genomföra byten mellan lantbruksnämnderna och domänverket. Man konstaterar därvid att möjligheterna begränsas av att lantbruksorganisationens innehav av mark, som lämpligen kan lämnas i byte till domänverket, naturligtvis är tämligen litet. Lantbruksnämndernas skogsmarksförvärv har varit inriktat på mark avsedd för direkt förstärkning av jordbruk eller för byten med bolag. Man säger i skriften: »Det är givetvis anledning utgå ifrån, att domänverket även i fortsättningen i första hand genom direkta inköp kommer att förvärva sådan mark, som det ur verkets synpunkt är angeläget att tillföra domänverksinnehaven. Domänverket synes ha möjlighet att erbjuda sådana villkor, att säljare kan väntas finna det fördelaktigt att hembjuda och sälja skogsmark till domänverket.»

Under rubriken »Speciella frågor om lantbruksnämndernas inköpsverksamhet» får lantbruksnämnderna den anvisningen, att »lantbruksnämnderna skall icke inköpa mark, som lämpligen skulle kunna användas endast för senare markbyten med kronan. Nämnderna bör sålunda exempelvis icke köpa mindre enklaver och smärre kilar inne i kronoparker. Däremot är nämnderna oförhindrade att köpa upp mark, som kan användas för yttre rationalisering — det må vara för direkt komplettering eller för kommande byten exempelvis med bolag — även om denna mark skulle vara av intresse för domänverket. Givetvis bör arronderingssynpunkter beaktas vid övervägande huruvida det ena eller det andra ämbetsverket bör köpa.»

När det sedan gäller nämndernas

ställningstagande till domänverkets inköp fastslår man, att »det förhållandet att en viss egendom skulle kunna användas för byte med domänverket om den inköptes av lantbruksnämnd icke utgör bärande skäl för nämnden att avstyrka domänverkets förvärv av fastigheten».

Som framgick av det svar som statsrådet lämnade herr Mattsson har man inom lantbruksnämnderna företagit en inventering av fastigheter som kan vara lämpliga för byte med domänverket. Jag skulle dock tro, att om bestämmelserna i den citerade skriften skall gälla i fortsättningen torde det inte vara möjligt att i nämnevård utsträckning vidga bytesverksamheten mellan domänverket och lantbruksnämnderna. Det skulle nämligen innebära, att när de fastigheter som tidigare köpts av nämnderna och som är lämpliga för byte med domänverket gått i byte, blir det endast undantagsvis möjligt för nämnderna att komma över lämpliga bytesfastigheter.

Det stora flertalet fastigheter, som gränsar till en kronopark, vilka är attraktiva för domänverket och som skulle kunna vara lämpliga bytesfastigheter om lantbruksnämnderna inköpte dem när de salubjudes, är sannolikt sådana, att domänverket på grund av dessa bestämmelser kan köpa dem direkt av nuvarande ägare utan att lantbruksnämnden kan hindra detta eller själv uppträda som köpare. När man dessutom vet att domänverket i allmänhet köper fastigheter till ett högre pris än som tillämpas av jordbrukarna och lantbruksnämnderna framstår det ännu tydligare, hur små förutsättningarna är att intensifiera denna bytesverksamhet, om de här åberopade bestämmelserna skall gälla. Jag hoppas dock med hänsyn till det positiva svar som lämnats att lantbruksnämnderna i fortsättningen får bättre möjligheter att skaffa bytesobjekt, så att deras inköpsverksamhet i detta avseende i realiteten inte blir begränsad på

Vissa frågor berörande domänverket, tillika svar på interpellation ang. markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna

grund av dessa bestämmelser från lantbruksstyrelsen. De har för övrigt, synes det mig, kommit till såsom en kompromiss mellan lantbruksstyrelsen och domänstyrelsen. Jag ifrågasätter om denna skrift verkligen är i överensstämmelse med riksdagens beslut i frågan 1959.

En annan fråga är hur man skall få fram större smidighet vid handläggningen av bytesprojekt. Statsrådet meddelade att man även i detta fall gör en inventering från domänverkets sida. Jag hoppas att jordbruksministern medverkar till att systemet med bytesförfarande blir mera användbart i praktiken än det hittills varit. Om man från domänverkets sida vid varje bytestillfälle kräver samma arealer, likartade boniteter, samma trädslagsblandning och belägenhet till avsättningsplats kommer vi helt enkelt ingenstans. Och det vore beklagligt. Det finns nämligen väsentliga frågor att reda upp på detta område. Det råder ofta den uppfattningen, att bolags- och skogsinnehaven är stora och väl samlade skiften. Så förhåller det sig inte alltid. Särskilt i södra Sverige är storskogsbruket ofta mycket splittrat. Jag kan hänvisa till ett referat i RLF-tidningen för några veckor sedan beträffande Värends revir. Detta revir omfattar drygt 8 000 hektar skogsmark. Reviret har sina marker uppdelade på 23 skiften varav en kronopark på drygt 2 000 ha, belägna i fem härader och 22 socknar. Här finns naturligtvis mycket att göra, om man sätter in denna mark i bytesverksamheten.

Det riktiga vore att alla mindre skiften ställdes till lantbruksnämndens förfogande, så att lantbruksnämnden kunde ta med dem i sitt rationaliseringsarbete. Lantbruksnämnden hade sedan att lämna mark till domänverket, alltefter som den kan köpa in fastigheter som är väl belägna i förhållande till de större kronoparkerna.

Herr DAHLGREN (cp):

Herr talman! Beträffande de vid jordbruksutskottets utlåtande fogade reservationerna nr 3 och 6 som dels berör förfarandet vid försäljning av arrenderad kronoegendom, dels beslutanderätten vid markförvärv för domänverkets räkning vill jag som reservant anföra några synpunkter.

Vad först beträffar reservationen nr 3 finner jag liksom departementschefen och utskottet i övrigt, att en ökad avyttring av kronoegendomar är värdefull. Här har också observerats att det kan förekomma fall, där köp icke kan komma till stånd på grund av ekonomiska svårigheter för den sittande arrendatorn. Utskottet har därom sagt, att en mera liberal tillämpning av reglerna rörande amorteringstidens längd kan anses befogad. Enligt utskottets skrivning skulle det uppenbarligen bli en förbättring av nu rådande förhållanden. Trots detta löser man icke därmed den väsentligaste frågan vid försäljningstillfället, nämligen spörsmålet om köpeskillingens storlek. Domänverket betingar sig i dag vid försäljningar ofta ett pris som ligger betydligt över det i orten normala. Den mera liberala tillämpningen av amorteringstidens längd och en eventuell nedsättning av kontantinsatsens storlek skulle kunna få den effekten, att ett köp skulle kunna möjliggöras trots det orimligt höga priset med ty åtföljande större skuldsättning. Den första åtgärd som här borde vidtagas vore därför en annan värdering som knyter an till ortens gängse marknadspris. Detta kunde exempelvis ske genom lantbruksnämndernas medverkan. Det finns exempel på hur dessa begärda försäljningspris så avsevärt skiljer sig från de pris som lantbruksnämnderna anser sig kunna gå med på i samband med garantilån, att den sittande arrendatorn icke har kunnat köpa, och därmed har också hans besittningsskydd allvarligt försämrats. Detta torde

Vissa frågor berörande domänverket, tillika svar på interpellation ang. markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna

bli förhållandet, även om man tillämpar en mera liberal bedömning av kapitalfrågan. I reservation nr 3 föreslås därför en skyndsam prövning av frågan, hur en mera marknadsmässig värdering skall komma till stånd.

Vad sedan beträffar reservationen nr 6 föreslår utskottets majoritet, att domänverket skall få beslutanderätt beträffande markförvärv upp till ett belopp av 100 000 kronor. Jag instämmer i uttalandet, att ett sådant förfaringsätt skulle kunna betyda en viss administrativ förenkling. Men med kännedom om den markpolitik som tillämpas av domänverket, i det att betydande medelssummor, influerna från bl. a. tomtmarksförsäljningar tillföres markfonden för att sedermera investeras i fastighetsköp i södra och mellersta Sveriges bättre jordbruks- och skogsbygder, kan nu föreliggande förslag icke biträdas med mindre än att vissa spärregler införes, så att garantier skapas för att domänverkets inköpspolitik i *fortsättningen medverkar* i den strukturrationalisering av bondeskogsbruket, som staten i dag försöker genomföra genom lantbruksnämnderna.

Den yttre rationaliseringsverksamheten och de jordpolitiska bedömanden som är knutna härtill berör i den fas, som lantbruksnämndernas verksamhet nu kommit i, såväl allmänna som enskilda skogar och bolagsskogar. Det kombinerade jord- och skogsbrukets ställning och företagsformer kommer också här in i bilden. Det är enligt mitt förmenande helt orimligt, att det statliga organet lantbruksnämnden i dag skall hindras i denna sin verksamhet av en annan statlig myndighet, nämligen domänverket. Om man mera ingående synar detta verks inköp och de nya fastigheternas belägenhet i landet, framstår det i varje fall för mig som önskvärt, att man i stället, när man nu investerar statsmedel i fastigheter, ser som en förstahandsuppgift att inrikta sig på sådana bygder

6 — *Andra kammarens protokoll 1962. Nr 19*

och skogsområden, där en statlig insats utöver vad det enskilda näringslivet förmått skulle vara behövt för att få till stånd en god skogsproduktion och skogsvård.

Jag vill här fästa kammarens uppmärksamhet på att lantbruksstyrelsen i sitt remissyttrande över de motioner som berörs i denna reservation framhåller, att det visat sig en tendens att domänverket utökar sitt innehav av välbelägna och värdefulla medelstora och större jord- och skogsbruksegendomar i de mellersta och södra delarna av landet.

Det råder inte något tvivel om att denna inköpspolitik menligt påverkar lantbruksnämndernas förmåga att riktigt ordna strukturrationaliseringen. Jag kan förstå att det ur domänverkets synvinkel kan anses angeläget att utöka sitt markinnehav, men detta får inte ske genom, att ägandebalansen rubbas — vilket är följden i dag inom vissa delar av landet — eller så, att domänverket genom en synnerligen aktiv inköpsverksamhet motverkar lantbruksnämnderna i deras verksamhet. Den inköpsverksamhet som domänverket har att ägna sig åt bör i första hand vara att söka förbättra sina arronderingsmässigt dåliga skogsenklaver och skapa ett rationellare skogsbruk genom att rationalisera de domäninnehav som i dag ligger spridda i jordbruksbygderna. Därigenom kanske man också skulle kunna visa ett större rotnetto än det som redovisas i statsrevisorernas redogörelse för året.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna nr 3 och 6 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Jag har väckt en motion — nr 287 i denna kammare — under den allmänna motionstiden som hade samma innebörd som herr Mattssons interpellation. Mycket av vad jag skulle ha velat gå in på har herr Mattsson nu

Vissa frågor berörande domänverket, tillika svar på interpellation ang. markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna

relaterat här. Jag är liksom han tacksam för den positiva hållning som jordbruksministern har intagit i sitt svar.

Under de 14 år som jag har varit med om lantbruksnämndens arbete i södra Kalmar län har vi inte kunnat byta ett hektar med domänverket. Jag känner inte heller till att det efter 1961 års beslut här i riksdagen har visat sig någonting som tyder på att det skulle förekomma större aktivitet på detta område. Därför är det glädjande, om domänverket nu får en puff från jordbruksministern så att det kan ske någon bytesverksamhet. I stället har domänverket under de senaste två åren begärt att få köpa skog i 23 fall. Lantbruksnämnden har tillstyrkt i 5 fall, och domänverket har fått tillstånd av Kungl. Maj:t att köpa i 10 fall.

Vi har under dessa år haft det intrycket, att domänverket vill förvärva skog vid alla tillfällen som bjuds. Det egendomliga i detta är att det uppträder i råjonger där det tidigare inte har några skogsinnehav och vill köpa tämligen små arealer. När man har lägre kapitaliseringsprocent finns det inga möjligheter för vare sig lantbruksnämnd eller enskilda att konkurrera om köpen på jämspelta villkor.

Enligt en av 1958 års jordbrukslagsutredning omnämnd utredning uppskattades år 1955, att ungefär 500 000 hektar av den statsägda skogen låg i jordbruksbygder och att drygt 50 000 hektar härav utgjorde splittrade områden. Jag skulle tro, att med den utveckling som har skett sedan dess upptar de splittrade skogsinnehaven nu en betydligt större areal än 50 000 hektar.

Om det nu skall bedrivas en mera aktiv bytesverksamhet från domänverkets sida, får man hoppas att den också kommer att omfatta värdefullare bytesobjekt. Någon gång under de förflutna fjorton åren har väl vi inom vår lantbruksnämnd fått till stånd ett resonancemang med domänverket om ett byte,

men när man har närmare granskat domänverkets bytesobjekt har det oftast visat sig vara fråga om sådan skogsmark, som uppenbarligen inte haft något större värde vare sig för domänverket eller för den jordbruksfastighet som skulle förstärkas. Det har gällt mark som krävt stora kostnader för föryngring o. s. v. Den bättre skogsmarken har inte domänverket velat byta bort, även om marken ur arronderingssynpunkt varit mycket lämplig som bytesobjekt.

Detta har väckt ganska stor oro i sydöstra Sverige där domänverkets innehav av skog har markant ökat. För övrigt har inte bara domänverket utan även institutioner såsom Nobelstiftelsen, Uppsala universitet och andra börjat visa stort intresse för att förvärva skog i dessa trakter. Jag frågar mig, om detta möjligen kan bero på att skogsindustrien där har blivit så kraftigt utbyggd. Det skulle vara tragiskt, om den effektiva skogsindustri, som skogsägarna har skapat i syfte att avsätta och förädla sina skogsprodukter, skulle bli ett lockbete inte bara för domänverket utan även för sådana institutioner som jag här omnämnt när det gäller att utöka skogsinnehavet i denna del av landet.

Det skulle vara tacknämligt, om i synnerhet beträffande markbyten samarbetet kunde öka mellan lantbruksnämnderna och domänverket. Man kan väl knappast hoppas att det kan bli fråga om något större antal byten mellan domänverket och enskilda skogsägare. Domänverkets befattningshavare är ganska hårdflirtade när det gäller att byta mark, och det blir förmodligen i första hand lantbruksnämnderna som kan få till stånd sådana byten.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservation nr 6.

Herr NILSSON i Lönsboda (fp):

Herr talman! I föreliggande utskottsutlåtande behandlas en rad olika frågor. Några av dem har redan berörts av före-

Vissa frågor berörande domänverket, tillika svar på interpellation ang. markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna

gående talare, t. ex. frågan om markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna, och ordnandet av fritidsområden. I anslutning till den motion som väckts från vårt håll skulle jag vilja ta upp ett par andra frågor, nämligen kronoarrendators optionsrätt och domänverkets inköp av mark.

Hittills har det varit så — vilket fastslagits av såväl 1929 års som 1952 års riksdagar — att vid försäljning av kronoegendom har arrendator haft rätt till hembud såvida han eller hans släkt före honom under minst tio år iföljd innehaff egendomen. I regel har också arrendatorn, om han icke velat antaga hembudet, i fortsättningen fått ha kvar arrendet. Nu föreslås i propositionen, att om arrendatorn icke vill förvärva egendomen skall det företagas försäljning i öppna marknaden.

Utskottet har, i likhet med vad som kommit till uttryck i motiveringen till motionerna av herr Åkesson m. fl. och herr Jönsson i Ingemarsgården m. fl. kraftigt understrukt departementschefens uttalande, att stor hänsyn bör tagas till arrendatorns personliga omständigheter då försäljning överväges. Det framhålles bl. a. att en kronoarrendator icke skall försättas i sämre läge än innehavare av s. k. socialt arrende. Många av dessa kronoarrendatorer är kanske på grund av ålder och familjeförhållanden eller ekonomiska omständigheter inte beredda att inträda som köpare men de har möjlighet att fortfarande sköta sitt arrende, och då bör detta icke förvägras dem.

Ett i nämnda motioner framställt yrkande om gynnsammare avbetalningsvillkor i syfte att möjliggöra försäljning till förutvarande arrendator har fått en positiv behandling av utskottet som uttalar: »Då det får anses rimligt, att domänstyrelsen skall äga vissa möjligheter att i samband med hembud kunna förhjälpa en kronoarrendator att bli ägare till egendomen, synes enligt utskottets

förmenande i fortsättningen en något mera liberal tillämpning av reglerna rörande amorteringslängd kunna anses befogad. I detta sammanhang torde jämväl av Kungl. Maj:t böra övervägas huruvida ej den kontanta insatsen av köpeskillingen bör kunna nedsättas.»

Vi motionärer är nöjda med denna utskottets skrivning, som, omsatt i verkligheten, kan medverka till att domänverkets önskan om försäljning av allt flera kronohemman kan tillgodoses.

Vad beträffar domänverkets beslutanderätt i fråga om markinköp, varutinnan propositionen ger domänstyrelsen bemyndigande att fatta beslut rörande förvärv, där köpeskillingen ej överstiger 100 000 kronor och köpet tillstyrks av vederbörande lantbruksnämnd, motiverar man detta med att man därigenom skulle uppnå en administrativ förenkling. Man har därvid bortsett från alla skogs- och markpolitiska synpunkter. Som Sveriges lantbruksförbund framhållit i sitt yttrande kan detta leda till att domänverkets markpolitik kommer att inrikta sig på de mindre skogsegendomarna och därvid motverka strukturaliseringen genom den pris konkurrens som kan uppstå. Även RLF, liksom Sveriges skogsägares riksförbund har gjort liknande uttalanden.

Ett par av dessa remissinstanser har betonat att 1960 års jordbruksutredning skall behandla bl. a. strukturfrågorna och då även komma att ta ställning till domänverkets och markfondens roll i sammanhanget följaktligen kunde saken bero till dess denna utredning föreligger. Vi reserverar oss av samma mening.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen nr 5 av herr Nils Hansson m. fl. och i övrigt till vad utskottet föreslagit.

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Detta utskottsutlåtande spänner över ett vidsträckt område och

Vissa frågor berörande domänverket, tillika svar på interpellation ang. markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna

det skulle ta alltför lång tid i anspråk att detaljgranska de invändningar som har gjorts. Propositionen behandlar ju bl. a. iordningställande av natur och fritidsområden. Det är ett led i vår strävan att försöka få litet liv i allemansrätten. Vidare har här föreslagits en rationellare förvaltning av renbetesfjällen. Då jag representerar det län, där huvudparten av dessa lappfondsskogar ligger, vill jag uttala ett tack till statsrådet för det goda grepp han tagit om detta problem. Det har otvivelaktigt förekommit en viss dualism där uppe, när det gällt förvaltningen av dessa skogar.

Vidare har här berörts förfarandet vid försäljning av utarrenderad kronojord och beslutanderätten rörande markförvärv för domänstyrelsen. Vi har, som kammararens ledamöter har märkt, inte blivit eniga i alla stycken, utan det är en lång rad reservationer. Jag skall i allra största korthet beröra dem något.

I den första reservationen, från högerhåll, yrkas att medel till fritidsanläggningar skall tas ur markfonden. Kungl. Maj:t har föreslagit att de skall tas från driftmedel. Jag anser för min del att vi skall använda driftmedel för dessa ändamål. Detta kan ingalunda betraktas som investeringar i sedvanlig bemärkelse, och därför bör det vara det enda riktiga att använda driftmedel. Skulle vi följa reservanternas förslag skulle vi nästan handla som de, som gjorde bouppteckning och arvskitte medan boägaren levde. Vi skall alltså inte för detta ändamål avhända oss tillgångar, som vi anser tillhöra våra efterkommande.

Vad beträffar den andra reservationen, där även jag befinner mig på reservationssidan, har de borgerliga, som med lottens hjälp bildat majoritet i utskottet, yrkat bifall till en motion som kräver en utredning om behovet av natur- och fritidsreservat samt att man även där skall få använda domänverkets

markfond. Även från vårt håll är vi intresserade av att det skall ske något på detta område. Vi litat helt och fullt på departementet och dess unge, energiske chef i detta fall. Vi bör vänta och se vad 1960 års naturvårdsutredning och statens skogsföretagsutredning kommer att säga om dessa problem. En ytterligare utredning utöver dessa anser vi vara överflödig.

Som herr Nilsson i Lönsboda nämnde har folkpartiet en reservation, i vilken det har motsatt sig ett bemyndigande för domänstyrelsen att besluta om markförvärv under vissa villkor. Det befarar liksom centerpartiet svårigheter för det mindre jordbrukets rationalisering. Personligen är jag av en alldeles motsatt uppfattning, nämligen att man med dessa åtgärder via triangelbyten skall kunna få en rationellare omläggning av skogsskiftena i mycket snabbare takt samt en allt bättre och bättre arrondering. Jag har från mitt hemlän helt andra erfarenheter än vad herr Börjesson i Glömminge har. Bytesverksamheten med domänverket pågår i ingalunda obetydlig omfattning.

I den sista reservationen, som herr Dahlgren var inne på, beröres delegeringen av beslutanderätten om markförvärv till domänverket. De socialdemokratiska ledamöterna i utskottet har ansett detta vara en mycket lämplig avvägning. Vi är medvetna om att en ny utredning pågår på detta område och det kan inte finnas någon som helst anledning att biträda de motioner som kräver en ändring.

Med dessa små erinringar ber jag, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan med undantag för reservationen nr 2, till vilken jag yrkar bifall.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Frågan om domänverkets inköspolitik och markfondens användning har blivit uppmärksammas i många län i södra och mellersta delar-

Vissa frågor berörande domänverket, tillika svar på interpellation ang. markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna

na i vårt land. Utan tvivel har också domänverket ökat sina inköp i dessa delar av landet. Inköspolitiken riktar sig inte bara mot köp av skog som komplettering av tidigare innehav, utan man köper också stora jordbruks- och skogsfastigheter som ligger helt isolerade från dessa. I höstas köpte man sålunda i Södermanlands län en gård som heter Malstanäs. Jag har inte de exakta siffrorna, men jag tror att det rörde sig om 400 tunnland åker och cirka 1 000 tunnland skog. Den fastigheten ligger inte i direkt anslutning till något tidigare innehav.

Domänverket får vid försäljning av bl. a. tomtmark kapital till markfonden, vilken kan användas och även i allt större utsträckning användes för inköp av jord och skog. Detta leder till ett ökat innehav för staten, eftersom den naturligtvis får bättre betalt för tomtmarken än den betalar för den mark den sedan köper.

Även om det än så länge inte har blivit någon större förskjutning i äganderätten till svensk jord och skog, har vi här ett förhållande som jag tycker ger anledning till stark oro. Ett sätt att motverka denna utveckling har man pekat på i reservation nr 1, där det föreslås att 2 miljoner kronor skall tagas ur markfonden och användas till investeringar i samband med domänverkets natur- och fritidsverksamhet. Jag kan inte som herr Lindström finna att det är på något sätt principiellt felaktigt att använda dessa medel för dylika investeringar. Driftkostnaderna får klaras på annat sätt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1.

I reservation nr 6 har man pekat på andra vägar. Jag kan i princip dela reservanternas uppfattning där. Det enda jag reagerar litet emot är att reservanterna säger att markfondsmedel bör kunna användas för investering i statens skogsindustriella verksamhet. Där

har jag kanske inte riktigt samma uppfattning som reservanterna. Men eftersom jag i övrigt gillar motiveringen och i varje fall reservanternas yrkanden, ber jag att få yrka bifall även till reservation nr 6.

I detta anförande instämde herr *Eliasson* i Moholm (h).

Herr JOHANSON i Västervik (s):

Herr talman! Med hänsyn till den sena timmen ber jag att få avstå från ordet.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Jag tror det är ganska viktigt att debatten om den markpolitik, som med statens medverkan äger rum i vårt land, hålles i gång. Vi har nämligen inte där kommit fram till några idealiska förhållanden. Långt därifrån! Det är viktigt att vi försöker samordna krafterna, så att vi kan bedriva en så rationell strukturrationalisering som möjligt. Och det kan inte vara rationellt att två statliga organ, domänverket — som är ett affärsdrivande verk — och lantbruksnämnderna, konkurrerar om marken och tillämpar högst olika pris-sättning vid markförvärv. Det bör vara angeläget att ompröva, om vi inte på något sätt kan samordna den verksamhet som domänverket och lantbruksnämnderna bedriver. Målsättningen är ju densamma, nämligen ett så rationellt utnyttjande som möjligt av de nationaltillgångar jorden och skogen utgör.

För att belysa hurudana förhållandena är vill jag ta några exempel från den verksamhet vi bedriver vid lantbruksnämnden i Stockholms län. Om man så att säga spekulerar mer eller mindre teoretiskt kring dessa frågor, tror jag att man ser litet olika på dem, jämfört med om man aktivt deltar i det rationaliseringsarbete som bedrivs. Under de senaste två åren har domänverket i Stockholms län köpt fyra gårdar. Den sammanlagda arealen är 1 929 hektar,

Vissa frågor berörande domänverket, tillika svar på interpellation ang. markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna

alltså nära 4 000 tunnland, varav större delen är skog.

En av gårdarna, Noors säteri, är på 600 hektar. Inköpspriset är 800 000 kronor och taxeringsvärdet 384 200 kronor.

Fastigheten N. Jersjö är på 533 hektar. Inköpspriset är 1 390 000 kronor och taxeringsvärdet 513 000 kronor.

Kragsta m. fl. gårdar är på 700 hektar samt har ett inköpspris av 1 200 000 kronor och ett taxeringsvärde av 394 400 kronor.

För dessa gårdar har man alltså betalt 162 procent över taxeringsvärdet. Hur är det möjligt att domänverket kan betala sådana priser? Driver man skogsbruket så rationellt att sådana rot-netton utvinns, att det är möjligt att förränta och amortera dylika köpeskillingar?

Lantbruksnämnderna är självfallet slagna till slant i dessa sammanhang — de kan inte konkurrera när det är sådana här priser. Även om en god del av skogsmarken skulle behövas för komplettering av närliggande jordbruksfastigheter är det uteslutet att lantbruksnämnden — d. v. s. det andra statliga organet — skulle kunna vara med och konkurrera.

Jag skall ta ytterligare ett praktiskt exempel.

Lantbruksnämnden försökte köpa skog från Rånäs kronopark för att komplettera en del jordbruk i Fasterna socken. Lantbruksnämnden hade värderat området till 103 400 kronor, motsvarande bondeskogsnivå, men domänstyrelsen begärde 170 000. Ett genomförande av rationaliseringen var därför inte möjligt.

Jag har ytterligare ett exempel som visar hur underlig handläggningen kan bli, när vi har dessa två organ på samma område.

Ett typiskt bondejordbruk, Alby i Söderby-Karl, skulle av domänverket försäljas till arrendatorn. Man kunde emel-

lertid inte komma överens om priset. Med de värderingsgrunder domänstyrelsen hade kom priset för skogen att ligga 20 000—30 000 kronor över det pris som gällde för jämförbara jordbruk i trakten. När arrendatorn förden-skull inte ville köpa gården, arrenderade domänverket ut jorden till ägaren av en större gård som ligger en kilometer därifrån. Boningshuset arrenderades ut till sommarnöje och ekonomibyggnaderna står tomma. Till historien hör att byggnaderna på gården är ganska bra.

Kan det vara riktigt att ett statligt organ på detta sätt låter de pengar, som är investerade i ekonomibyggnader, så att säga ligga till ingen nytta därför att man inte på 20 000—30 000 kronor när kan komma överens om priset? Ekonomibyggnaderna står alltså tomma och outnyttjade på detta typiska bondejordbruk!

Nej, nog är det hög tid att den verksamhet som lantbruksnämnder och domänstyrelse bedriver samordnas på ett helt annat sätt än vad nu är fallet. Jag har kommit till den uppfattningen, med erfarenhet av det arbete som lantbruksnämnden bedriver i Stockholms län, att det skulle vara rationellt om endera parten — och det är väl då närmast lantbruksnämnden — uppträdde som köpare, varefter man skulle förhandla med domänverket i fråga om markbyten o. d. Då skulle de tillgångar man förfogar över utnyttjas på ett mycket mera rationellt sätt, något som statskassan bara skulle vinna på. Jag tror det finns mycket att göra på detta område.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 3 och 6 — i övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Herr Lindström sade att 1960 års naturvårdsutredning bör få framlägga sitt förslag, innan man söker få till stånd en utredning rörän-

Vissa frågor berörande domänverket, tillika svar på interpellation ang. markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna

de möjligheterna för tätorternas befolkning att erhålla naturreservat och fritidsområden i erforderlig utsträckning. Jag vill då säga, att nog är det bra att få en god naturvård, men behovet av fritidsområden är så stort, att jag anser att vi bör handla snabbt. Vi löper annars risken att värdefulla områden går oss ur händerna. Finge en utredning arbeta och visste man med sig att pengar fanns till förfogande, tror jag att mycket skulle kunna uträttas.

Jag anser att det vore en naturlig utvidgning av markfondens användningsområde om man för dess pengar, som till stor del influtit från försäljning av tomter, kunde få köpa fritidsområden och även använda pengarna för naturreservat. De som bor i tätorterna — jag bor själv i en sådan — vet hur värdefullt det är att ha tillgång till områden, där man kan vistas på fritiden.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Det vore frestande att utveckla en rad synpunkter med anledning av vad som sagts. Jag skall emellertid avstå därifrån och fatta mig tämligen kort.

Jag vill emellertid konstatera att de uttalanden som gjorts har varit synnerligen ensidiga. Det har sagts att domänverket köper för mycket skog, att domänverket betalar för mycket och att domänverket inte vill lämna någonting ifrån sig. Men detta går ju inte riktigt ihop. Betalar man för höga priser kan man ju inte uppträda och köpa så mycket, och avyttrar man inte någonting betyder det att man ej får tillgångar som kan möjliggöra nytt köp.

Markfonden omfattar i dag ungefär 30 miljoner kronor. Det har gjorts ett enhälligt uttalande av riksdagens revisorer, att markfonden skall dispone-

ras för inköp av mark och att kapitalet inte skall ligga dött.

Om det tidsmässigt eller geografiskt blir en koncentration av köp, behöver detta inte vara oroande på något sätt, eftersom möjligheterna att köpa längre fram blir så mycket mindre i den mån man vid ett visst tillfälle utnyttjar fonden. Ingen kan inbilla mig att man med tillgångar på 30 miljoner kronor nämnvärt kan rubba relationen mellan skog i enskild ägo och skog som det allmänna förfogar över. Därför anser jag att diskussionen här varit betydligt överdriven.

En av talarna nämnde Noors säteri. Hur förhöll det sig med denna affär? Jo, de som ägde fideikommisset sålde detta till domänverket trots att det fanns en enskild köpare som ville betala jag tror 100 000 kronor mer än domänverket gav. Jag känner till det, då jag har haft besök av en av dem som var spekulanter på säteriet. Denne undrade om domänverket borde få köpa egendomen för ett så högt pris. Jag frågade honom hur det kunde vara möjligt för honom att köpa gården till än högre pris. Han lät mig då förstå att detta berodde på att han var särskilt fäst just vid denna gård och att han länge funderat på att köpa den. De som förfogade över egendomen önskade emellertid sälja till domänverket därför att de visste att skogen då skulle bli väl omhändertagen och att egendomen icke skulle löpa risk att bli sönderstyckad. Jag tycker att de exempel som nämndes inte var så talande. Det passar illa ihop med vad som har sagts i debatten i övrigt.

Lantbruksnämnderna är vidare inte ställda åt sidan på något sätt utan de får yttra sig över varje särskilt förvärv. Jag har i tidigare sammanhang i riksdagen redogjort för att domänverket i allmänhet, när det av lantbruksnämnden fått bakslag på ett avsett förvärv, har avstått från att full-

Vissa frågor berörande domänverket, tillika svar på interpellation ang. markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna

följa det. Man har visserligen i viss utsträckning gått vidare och därvid vänt sig till lantbruksstyrelsen. Lantbruksstyrelsen har då ofta bedömt frågan annorlunda än lantbruksnämnden gjort, och därför har det varit möjligt att ge bifall till köpet. Det är ytterst få ärenden i detta sammanhang som avgjorts av Kungl. Maj:t. Lantbruksnämnderna har merendels givit sitt tillstånd till förvärvet, och därför tycker jag inte man skall konstruera fram en motsättning mellan lantbruksnämnderna och domänverket såsom här har skett.

Jag har i så fall också med mig exempel, där lantbruksnämnderna har avstyrkt att domänverket skulle köpa jord och hänvisat till att nämnden skulle använda skogen till komplettering. Jag känner till sådana ärenden, som legat i 10 år och som har valsat fram och tillbaka. Det har slutat med att domänverket fått köpa, eftersom ingen annan har velat förvärva jorden, när det kommit till kritan. Det finns kanske inte någon anledning för oss här i riksdagen att göra någon bedömning av vem som har handlat rätt i dessa fall. Jag tror man skulle kunna fördela ansvaret något annorlunda än som här har skett.

Herr Mattsson talade om betydelsen av en inventering av fritidsområdena. Den arbetande naturvårdsutredningen har direkt till uppgift att presentera ett sådant förslag, och vi kan räkna med att detta kommer under sommarens lopp.

Herr GREBÄCK (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet säger att de resonemang som vi för inte går riktigt ihop. Det är emellertid just vad vi också tycker, nämligen att den politik som å ena sidan domänverket, ett statligt affärsdrivande verk, och å andra sidan lantbruksnämnden, ett statligt organ, bedriver inte riktigt går

ihop. Jag säger med den erfarenhet jag har av arbetet i en lantbruksnämnd, att det stöter på oerhört stora praktiska svårigheter att klara av dessa problem.

Jag kan tala om att det vid köpet av Noors säteri inte skilde 100 000 kronor utan 25 000 kronor i köpeskillingen. Domänverket betalade 800 000 kronor och en privatperson ville betala 825 000 kronor. Jag var med vid fördragningen i lantbruksnämnden då domänverkets ansökan om köp behandlades. Även den andra parten fick förvärvstillstånd.

Vi har speciella problem i Stockholms län, ty vi får där även ta hänsyn till exploatörerna. En stor del av jord och skog är eftersökt inte för jordbrukets eller skogsbrukets skull utan för att exploatörerna vill använda den som tomtmark. Detta gör lantbruksnämndens arbete ingalunda lättare. Domänverket betalar så mycket för gårdarna att det inte är möjligt för oss i lantbruksnämnden att konkurrera om att köpa skog i rationaliseringssyfte trots att vi behöver denna mark för rationaliseringsändamål, men jordbrukarna kan inte betala dessa priser, som inte alls svarar mot priserna i den allmänna handeln. Jag har velat peka på de svårigheter som vi har i vårt arbete inom lantbruksnämnden. Jag tror att vi kan vinna mycket på bättre samarbete och bättre organisatoriska förhållanden. Det är långt ifrån några idealiska förhållanden när det gäller inköpspolitiken. Vi måste försöka lösa dessa frågor på ett bättre sätt än vad nu är fallet.

Herr DAHLGREN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle bar vilja göra ett par påpekanden i samband med jordbruksministerns uppgifter om det samlade markinnehavet hos domänverket. Det faktiska förhållandet är att domänverket ökade sitt markinnehav under åren 1956—1960 med

Vissa frågor berörande domänverket, tillika svar på interpellation ang. markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna

29 095 hektar. Under åren 1958—1960 minskade det, trots den samlade ökningen, sitt markinnehav i Norrbotten med inte mindre än 22 540 hektar. Det är sålunda en förskjutning från de norra delarna till de södra delarna, vilket visas av att man i Östergötland har ökat markinnehavet med 1 948 hektar, i Kalmar län med 1 701 hektar o. s. v. I de norra delarna av Kalmar län har domänverkets markinnehav ökat till 9 procent, medan man inom en enda kommun genom en synnerligen aktiv inköspolitik förvärvat så mycket mark att domänverket nu äger hela 34,2 procent av kommunens samlade areal.

En sådan inköspolitik är ägnad att rubba ägandebalansen inom vissa områden. Jag skall inte i detta sammanhang ta upp till debatt den värderingsmetodik och den kapitaliseringsfaktor som möjliggör de höga köpesummor som domänverket i dag erbjuder. Jag konstaterar bara att dessa varit så höga att den enskilde inte i något avseende har kunnat konkurrera om köpet. Jag frågar mig i likhet med lantbruksstyrelsen om det verkligen ur statsverkets synpunkt finns någon anledning att vid domänverkets inköp tillämpa ett högre pris än det i orten gängse marknadspriset.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jordbruksministern säger att man inte ställer lantbruksnämnderna åt sidan eftersom lantbruksnämnderna skall yttra sig över varje särskilt förvärv. Men om man skall tolka anvisningarna som de är skrivna, har ett sådant yttrande av lantbruksnämnden inte någon egentlig betydelse, när det gäller fastigheter som gränsar till kronomark, eftersom det såsom jag förut sagt, står klart angivet att »det förhållandet, att en viss egendom skulle kunna användas för

byte med domänverket om den inköptes av lantbruksnämnd, icke utgör bärande skäl för nämnden att avstyrka domänverkets förvärv av fastigheten».

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Till det sista vill jag säga, att när man talar om en rationell ordning och menar att det är en fördel att domänverket köper, varför skall då lantbruksnämnden först göra köpet för att sedan »överlåta» fastigheten till domänverket, eftersom den bäst passar där. Vi får väl se till vad som är praktiskt, och en sådan ordning kan inte vara praktisk.

Till herr Dahlgren vill jag säga, att vi inte har dragit upp några gränser för var domänverket skall verka. Om domänverket föredrar att expandera i Kalmar län och det finns förutsättningar härför, så må det också göra detta, eftersom det inte finns några anvisningar som säger att verksamheten skall begränsas vare sig till Norrland eller någon annan del av landet. Domänverket har till uppgift att arbeta på den skogliga sektorn landet över.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp) kort genmäle:

Herr talman! Hur skall vi kunna räkna med att i framtiden ha någon bytesverksamhet mellan lantbruksnämnderna och domänverket, om domänverket får köpa lämpliga bytesobjekt direkt?

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Herr Lindströms uppgifter att han har erfarenhet av en helt annan verksamhet i Jämtland är intressanta. Det måste tydligen vara något fel på domänverkets folk i Kalmar län eller på lantbruksdirektören där eller på båda, eftersom de på fjorton år inte lyckats åstadkomma någonting, medan man i andra län som arbetar under samma villkor lyckats utföra en hel del.

Vissa frågor berörande domänverket, tillika svar på interpellation ang. markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna

Det är riktigt som statsrådet säger att lantbruksnämnderna skall yttra sig. Jag har här en karta över fastigheterna Buemåla 1¹ i Vissefjärda socken, Plaggebo 1¹¹ i Långasjö socken, Karsjö 1¹⁸ och Lönbomåla 1³ i Gullabo socken. Lantbruksstyrelsen har beträffande samtliga dessa fastigheter avstyrkt inköp för domänverket, men det har domänverket struntat i och gått till Kungl. Maj:t för att få tillstånd att inköpa dessa fastigheter. Det skall bli intressant att se Kungl. Maj:ts beslut. Det vore tacknämligt om Kungl. Maj:t ville beakta vad lantbruksnämnden i Kalmar län sagt när det gäller dessa fastigheter. Förutom lantbruksnämnden har jordbruksorganisationerna i dessa socknar ganska kraftigt engagerat sig i dessa försäljningsärenden, och inte heller de vill att fastigheterna skall övergå i domänverkets ägo.

När det gäller markfonden förhåller det sig så, att när domänverket säljer tomtmark får det ut ett så pass högt pris, att verket genom fonden undan för undan kan förvärva skog och ändå ha pengar kvar i fonden. Det är nästan som med galten Särimmer; fonden behåller i stort sett sin storlek trots att man förvärvar rätt mycket skog.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Herr Börjesson i Glömminge talade här om hurusom lantbruksnämnden i något av Kalmar-områdena hade avstyrkt försäljning av vissa fastigheter till domänverket och att domänverket hade struntat i lantbruksnämnden och gått till Kungl. Maj:t och fått tillstånd. Såvitt jag förstår gäller det här de fastigheter som spökat i kammarens debatter i många år. Det har gällt sådana fall, där lantbruksnämnden sagt att den icke varit spekulant på fastigheterna för rationaliseringsändamål men ansett att dessa fastigheter borde bibehållas i privat ägo.

Den saken har lantbruksnämnden ingenting med att göra. Den har inte att ta ståndpunkt till vad som skall vara privat- eller allmänägt här i landet.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! De fastigheter jag talade om har inte spökat tidigare i kammaren, ty ärendena ligger hos Kungl. Maj:t och är ännu inte avgjorda. De tidigare diskussionerna har gällt andra fastigheter.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hedin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. 1) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Ringaby m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppsesning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hedin begärde emellertid rösträkning, varför votering meddelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 148 ja och 24 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Vissa frågor berörande domänverket, tillika svar på interpellation ang. markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lindström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. II) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Hjalmar Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för nej-propositionen. Herr Dahlgren begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 83 ja och 96 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 2) av herr Hjalmar Nilsson m. fl.

Mom. III och IV

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. V

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3)

i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Dahlgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. V) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herrar Harald Petersson och Dahlgren i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. VI

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. VII

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Dahlgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. VII) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vissa frågor berörande domänverket, tillika svar på interpellation ang. markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herrar Harald Pettersson och Dahlgren i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Dahlgren begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 153 ja och 26 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. VIII

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. IX

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 5) av herr Nils Hansson m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen 6) av herrar Harald Pettersson och Dahlgren i motsvarande del; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Dahlgren begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen begärde dock herr Dahlgren votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående mom. IX) i jordbruksutskottets utlåtande nr 8 antager det förslag,

som innefattas i reservationen 5) av herr Nils Hansson m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 6) av herrar Harald Pettersson och Dahlgren i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 39 ja och 34 nej, varjämte 107 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. IX) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5) av herr Nils Hansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha

Rennäringens främjande, m. m.

röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Lönsboda begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 116 ja och 39 nej, varjämte 25 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. X

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Börjesson i Glömminge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. X) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6) av herrar Harald Pettersson och Dahlgren i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Börjesson i Glömminge begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 140 ja och 34 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. XI

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Dahlgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. XI) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6) av herrar Harald Pettersson och Dahlgren i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. XII och XIII

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 18

Rennäringens främjande, m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rennärings främjande, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln (p. 7 och 8) föreslagit riksdagen att för

Rennäringens främjande, m. m.

budgetåret 1962/63 anvisa till Lantbruksstyrelsen: Avlöningar och Omkostnader förslagsanslag av 3 657 000 kr. respektive 540 000 kr.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln vidare föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1962/63 beräkna dels (p. 146 och 147) till Lappfogdarna m. fl.: Avlöningar och Omkostnader förslagsanslag av 557 000 kr. respektive 202 000 kr., dels ock (p. 148) till Rådgivningsverksamhet för rennäringens främjande ett reservationsanslag av 50 000 kr.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 23 februari 1962 avlåten proposition, nr 68, vilken hänskjutits till jordbruksutskottet, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen, att 1) bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för lappväsendet i enlighet med vad i propositionen angivits, 2) fastställa viss i propositionen angiven avlöningsstat för lappväsendet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63, 3) å riksstaten för budgetåret 1962/63 under nionde huvudtiteln anvisa till Lappväsendet: Avlöningar och Omkostnader förslagsanslag av 600 000 kr. respektive 202 000 kr. samt till Rådgivningsverksamhet för rennäringens främjande ett reservationsanslag av 50 000 kr.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 621 av herr *Hedström m. fl.*, likalydande med II: 744 av fru *Jäderberg m. fl.*, vari hemställdes dels att lappväsendets befattningshavare fortfarande skulle sortera under länsstyrelserna, dock så att erforderligt samarbete ägde rum med lantbruksstyrelsen i rennäringens utvecklings- och marknadsfrågor, dels att lappfogdarnas tjänstebemärkning bibehölls eller ändrades till intendent (ev. länsintendent) vid lapp-

väsendet, dels ock att de därvid placerades i lönegrad Ao 25;

2) I: 622 av herr *Olofsson m. fl.*, likalydande med II: 745 av herr *Lassinantti m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att sådana bestämmelser utfärdades, att minst två samer skulle vara ledamöter av lantbruksstyrelsens plenum vid behandling av rennäringens ärenden; samt

3) I: 623 av herr *Osvald*, i vilken motion hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att sådana bestämmelser utfärdades, att minst två samer skulle vara ledamöter av lantbruksstyrelsens plenum vid behandling av rennäringens ärenden.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 621 och II: 744, såvitt avsåge benämningen lappfogde, ävensom med avslag å nyssnämnda motioner i vad däri gjorts yrkande om lappfogdetjänstens lönegradsplacering, bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för lappväsendet i enligt med vad av utskottet angivits,

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 621 och II: 744, såvitt nu var i fråga, fastställa i utskottets hemställda intagen avlöningsstat för lappväsendet att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63,

III. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 621 och II: 744, såvitt nu var i fråga, å riksstaten för budgetåret 1962/63 under nionde huvudtiteln anvisa till Lappväsendet: Avlöningar ett förslagsanslag av 600 000 kr.,

IV. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag å riksstaten för budgetåret 1962/63 under nionde huvudtiteln anvisa

1) till Lappväsendet: Omkostnader ett förslagsanslag av 202 000 kr.

2) till Rådgivningsverksamhet för

Rennäringens främjande, m. m.

rennäringens främjande ett reservationsanslag av 50 000 kr.,

V. lämna motionerna I: 623 samt I: 622 och II: 745, i den mån de ej besvarats i utskottets utlåtande, utan åtgärd,

VI. lämna motionerna I: 621 och II: 744, i vad avsåge däri gjort yrkande om lappväsendets sortering under länsstyrelserna, utan åtgärd,

VII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för lantbruksstyrelsen som föranleddes av vad som föreslagits av utskottet,

b) fastställa i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för lantbruksstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63,

VIII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag å riksstaten för budgetåret 1962/63 under nionde huvudtiteln anvisa

1) till Lantbruksstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 3 657 000 kr.,

2) till Lantbruksstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 540 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Nils Hansson*, *Gunnar Berg*, *Hedström*, *Jönsson* i Ingemarsgården, *Stiernstedt* och *Hedin*, vilka ansett att utskottet bort under V. hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 623 samt I: 622 och II: 745, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att sådana bestämmelser utfärdades, att minst två samer skulle vara ledamöter av lantbruksstyrelsens plenum vid behandling av rennäringsärenden;

2) av herr *Persson* i Appuna, som ansett att utskottet bort under I. hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 621 och II: 744, såvitt avsåge benämningen lappfogde, ävensom med avslag å nyssnämnda motioner i vad däri gjorts yrkande om lappfogdetjänstens lönegradsplacering,

bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för lappväsendet i enlighet med vad i denna reservation angivits.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JÖNSSON** i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Till jordbruksutskottets utlåtande nr 13, som vi nu skall diskutera, är fogad en reservation nr 1. Jag skulle med anledning av denna vilja framföra några synpunkter, men innan jag övergår till att argumentera för reservationen skulle jag vilja säga något allmänt om propositionen.

Samernas och rennäringsens situation är verkligt beträngd. Därför måste man säga att de tankegångar och förslag som propositionen omfattar är välkomna. Vattenkraftutbyggnaden, turismen och fritidsverksamheten samt vägbyggandet i fjälltrakterna har skapat försämrade möjligheter för samerna att utöva sin rennäring. Vattenkraften, turismen o. s. v. är naturligtvis önskvärda, men för dem som skall driva sin näring just i dessa områden kan de skapa problem. Detta gör att rennäringsen säkerligen är i behov av att få det stöd som det allmänna kan ge. Därför kan jag i huvudsak instämma med de riktlinjer som är uppdragna i propositionen. Framför allt hälsar jag med tillfredsställelse att det skall bli tidsenliga förhållanden mellan myndigheterna och samerna. Sedan är det meningen att samerna skall få stöd för en rationalisering av sin näring genom forskning, utbildning och rådgivning. För att denna rationalisering skall få en så god start och ett så säkert resultat som möjligt har herr Lassinantti m. fl. väckt en motion, nr 745 i denna kammare, vari yrkas att två samer skulle få delta i plenum hos lantbruksstyrelsen då rennäringsen behandlas.

Enligt propositionen skall lantbruksstyrelsen bli det organ som skall ha

Rennäringens främjande, m. m.

huvudansvaret för dessa rationaliseringsfrågor, och det är där som besluten skall fattas.

Nu har statsrådet föreslagit att lantbruksstyrelsen skall ha tillgång till en särskild rennäringsnämnd av rådgivande karaktär. Därigenom skulle lantbruksstyrelsen kunna ta del av praktiska erfarenheter innan besluten fattas.

Men vad vi motionärer önskat är dessutom att två samer skulle få deltaga i sammanträden där beslut fattades i just de frågor som behandlade rennäringen.

Då kan man kanske undra varför det skulle vara just en sådan ordning här. Men rennäringen är som vi alla vet en mycket speciell sak och det finns inte så många som är insatta i den. Det skulle säkerligen vara utmärkt för lantbruksstyrelsen att ha dessa praktiska experter till hands och kunna ta del av deras synpunkter och råd när det gällde att fatta dessa beslut som skulle ligga till grund för rennäringens rationalisering.

Vidare skulle det — och detta tror jag är den allra viktigaste synpunkten — skapa en god psykologisk grund för de åtgärder som ändå måste vidtagas. Vi som är verksamma inom jordbruket känner med oss att det inte alla gånger är så lätt att få nymodigheter genomförda. Har en näring varit oförändrad i många generationer, behövs det säkert starka och goda skäl för att de nymodigheter som experter och andra räknat ut skall kunna genomföras. Jag tror därför det skulle skapa ett gott förhållande mellan experterna och rennäringens utövare om man kunde hänvisa till att två samer suttit med vid beslutets fattande och förordat dessa åtgärder och att förslagen sålunda vore goda och värda att pröva.

Det är i denna avsikt vi har motionerat och det är i denna avsikt som vi också har reserverat oss, då utskottet inte velat biträda våra yrkanden.

Därför ber jag, herr talman, att få

yrka bifall till reservationen nr 1 av herr Nils Hansson m. fl. som är fogad till jordbruksutskottets utlåtande nr 13.

I detta yttrande instämde herrar *Alemyr* (s), *Hedin* (h), *Berglund* (fp), *Westberg* (fp) och *Nilsson* i Tvärälund (cp) samt fru *Boman* (h).

Herr PERSSON i Appuna (s):

Herr talman! Med tanke på den långt framskridna tiden skall jag fatta mig mycket kort.

Jag skall först ta upp den fråga som herr Jönsson i Ingemarsgården nämnde något om. Lantbruksstyrelsen skall handha den centrala handläggningen och det skall finnas en rennäringsnämnd, som skall vara företrädare för samerna. Utskottet säger att lantbruksstyrelsen äger rätt att kalla biträde från rennäringsnämnden när så anses behövt. Utskottet förutsätter också att man skall utnyttja denna möjlighet.

Med hänvisning till detta föreslår jag att kammaren måtte bifalla utskottets förslag.

Den andra fråga som jag vill säga några ord om är den titel beträffande vilken jag blivit ensam reservant i utskottet. I propositionen sågs nämligen att på grund av att de nuvarande lappfogdarnas verksamhet skall få en helt annan inriktning — de skall syssla med rådgivnings- och upplysningsverksamhet — bör de inte ha fogdetitel utan bör heta konsulenter, precis som herr Lundmark heter jordbrukskonsulent. Han sysslar ju med rådgivningsverksamhet på det området.

Dessa konsulenter skall ha motsvarande uppgifter. Därför föreslår departementschefen att titeln skall vara konsulent. Detta förslag kan jag biträda. Jag tycker inte det finns någon anledning att för denna lilla minoritet, som samerna utgör, behålla en benämning som kan ge ett intryck av fogdevälde. Jag hemställer att andra kammaren fattar ett likartat beslut som första kammaren och alltså beslutar bifalla den

Rennäringens främjande, m. m.

av mig vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Jag ber att få yrka bifall till denna.

Herr LUNDMARK (s):

Herr talman! Jag ber först att få tacka herr Persson i Appuna för utnämningen till jordbrukskonsulent — bara nu inte jordbruksministern har några invändningar!

Det är med anledning av herr Perssons i Appuna reservation beträffande tjänstetiteln för de regionala chefs-tjänstemännen för lappväsendet som jag nu tar till orda.

Riksdagen brukar inte ändra på resultat från löneförhandlingar utan endast konfirmera uppgörelsen. Men om nu riksdagen likväl skall besluta i dessa frågor, kan det väl icke anses vara ett maktmissbruk att lämna en titelfråga öppen, även om den varit föremål för behandling. Det är vad jordbruksutskottet nu föreslår i fråga om tjänstetitel för de regionala chefstjänstemännen inom lappväsendet vilka hittills titulerats lappfogdar.

I propositionen föreslagen titel konsulent har utskottet funnit mindre lämplig, främst med hänsyn till att dessa tjänstemän även efter den omorganisation av lappväsendet som nu är föremål för kammarens behandling kommer att i större utsträckning arbeta med administration och förvaltning än med rådgivningsverksamhet.

Vidare är konsulenttiteln i högsta grad överexploaterad. Vi har alla möjliga konsulenter. Det är inte bara jordbruks-, lantbruks- och fiskekonsulenter, utan det är slöjdkonsulenter, undervisningskonsulenter o. s. v. Men gemensamt för dessa titlar är att ordet är sammansatt så att det anger tjänstens karaktär. Här föreslås titeln konsulent i lappväsendet för ifrågavarande tjänstemän. Och denna titel är ju upplysande, men i dagligt tal kommer man inte att använda denna tunga titel utan benämningen blir lappkonsu-

lent, d. v. s. då inträffar det som sameakademikerna i Uppsala har velat förebygga, nämligen att ordet lapp kommer med i titeln. Man menar att ordet lapp ofta får en nedsättande biklang.

Titeln lappfogde är en mycket gammal titel med gott anseende. För människorna i de län där dessa tjänstemän förekommer, är titeln ett begrepp — man tänker varken på lapp eller fogde utan på den klockarfar som ordnar det mesta som rör lappväsendet, fisket i fjällområdena m. m.

Titelfrågan berör en mycket liten kår, endast fem, sex stycken. Men icke desto mindre bör de ha ett ord med i laget. Sameriksdagen borde lämpligen få diskutera frågan ett annat år. När Saco förhandlade om titeln för dessa tjänstemän, tog man nämligen inga kontakter med lappfogdarna, varför förslaget kom som en obehaglig överraskning för dem.

Utskottsutlåtandet har i denna del följande lydelse: »Utskottet har ej blivit övertygat om att den i propositionen föreslagna tjänstebenämningen är den bästa. Flera skäl talar för att titelfrågan bör bli föremål för förnyat övervägande av Kungl. Maj:t. Därvid bör kunna beaktas även de i motionerna alternativt framförda titelförslagen. I avvaktan härför bör enligt utskottets förmenande den nuvarande benämningen lappfogde bibehållas.» Vad utskottet föreslår är med andra ord att frågan lämnas öppen för att tas upp senare.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Utskottet har föreslagit att jag skulle få fortsätta att överväga vad denna grupp av statstjänstemän skall kallas. Det blir inte lätt att komma till någon lösning om riksdagen skulle ge den uppgiften åt jordbruksdepartementet — i varje fall kan man inte vara sä-

Rennäringens främjande, m. m.

ker på att jag kan framlägga något förslag till kommande års riksdag i förvisning att det då skall kunna accepteras. Detta kan tyckas vara en bagatell, men jag vill dock ge en förklaring till varför jag föreslagit en ändring. Lappfogdarnas arbetsuppgifter har faktiskt förändrats, vilket herr Persson i Appuna framhöll i sitt inlägg. Avsikten är att de mera skall bistå med råd och mindre övervaka. Samerna har själva uttalat önskemål om att få slippa benämningen lappfogde, som kan ge intryck av att de är en minoritet i detta land, som står under speciell uppsikt av ett fogdevälde. Jag har funnit denna synpunkt rimlig, och eftersom vi också i sak har ändrat arbetsuppgifterna, bör detta markeras i benämningen på vederbörande tjänstemän. Därför vore det bäst om riksdagen följde detta förslag. Ett annat beslut kan av illvilliga uttolkare uppfattas så att vi inte vore beredda att släppa det gamla förlegade begrepp som ordet lappfogde utgör.

Herr PERSSON i Appuna (s):

Herr talman! Vad jag yttrade i mitt förra anförande var riktigt så till vida att tiden är långt framskriden. Men jag råkade felaktigt kalla herr Lundmark konsulent. Jag vet ju att han är instruktör. Jag får väl skylla min felsägning på den sena timmen.

Herr Lundmark fruktade att akademikerna i Uppsala skulle få rätt. Det är inte dem vi sysslar med nu, utan frågan gäller att tillmötesgå samerna. Samerna vill inte ha lappfogdarna kvar, de vill ha konsulenter, och det tycker jag andra kammaren skall bevilja genom att bifalla min reservation.

Herr LUNDMARK (s):

Herr talman! Jag är inte helt övertygad om att samernas mening har kommit till uttryck. Jag är inte säker på att nomadskoleinspektören Israel Ruong och adjunkten Lars Thomasson — vilkas namn jag sett under en skrivelse

från Svenska samernas riksförbund till jordbruksutskottet — representerar hela samefolket i denna fråga. Skrivelsen slutar på följande sätt: »Denna skrivelse har beslutats av nomadskoleinspektören Israel Ruong och adjunkten Lars Thomasson.» Innehållet i skrivelsen är kanske snarare ett utslag av en smula akademiskt snobberi.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Persson i Appuna begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. I) i utskottets utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Persson i Appuna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för nej-propositionen. Herr Lundmark begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 71 ja och 92 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 2) av herr Persson i Appuna.

Brevbäringen i städer och tätorter

Mom. II—IV

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. V

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jönsson i Ingemarsgården begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. V) i utskottets utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Nils Hansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 86 ja och 85 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. VI—VIII

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 19

Brevbäringen i städer och tätorter

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 39, i anledning av väckt motion angående brevbäringen i städer och tätorter.

I den till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionen II: 626 av herrar *Rimmerfors* och *Nelander* hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte framhålla, att inga serviceförsämringar i postverkets brevbäringsformer borde vidtagas, så länge inte hela problemkomplexet varit föremål för Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning, samt att i motionen anförda synpunkter på brevbäring i städer och tätorter delgäves den arbetande postutredningen.

Utskottet hemställde, att motionen II: 626 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Berglund* och *Westberg*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionen II: 626 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t *dels* framhålla, att inga serviceförsämringar i postverkets brevbäringsformer borde vidtagas, så länge inte hela frågan om brevbäringsorganisation varit föremål för riksdagens prövning, och *dels* begära att de i motionen angivna synpunkterna på brevbäring i städer och tätorter delgäves den arbetande postutredningen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Allmänna beredningsutskottet har haft att behandla enligt sitt utlåtande nr 39 motion II: 626 av herrar *Rimmerfors* och *Nelander*, i vilken man begärt att under nuvarande förhållanden inga serviceförsämringar i postverkets brevbäringsformer måtte vidtagas, så länge inte hela problemkomplexet varit föremål för Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning samt att i motionen anförda synpunkter på brevbäringen i städer och tätorter delgives den arbetande postutredningen.

Under utskottsbehandlingen har jag anmält en avvikande mening mot den

Brevbäringen i städer och tätorter

utskottet givit uttryck för och meddelat denna i en reservation till utskottets utlåtande.

Motionärerna framhåller att en fortskridande försämring av brevbäringen håller på att ske i det att postverket allt mer övergår från lokalbrevbäring till villabrevbäring inte endast då det gäller nytillkomna villor och kedjehus utan att det även sker en successiv övergång här till för äldre sådana fastigheter. Detta har medfört att ett stort missnöje hos allmänheten uppstått, vilket man ju kan förstå. Under tider då man allt mer går in för villabebyggelse framför hög- och gör propaganda härför försämrar postverket den service som dessa människor är vana vid. I ett samhälle där man i olika avseenden är inställd på en förbättring av service för allmänheten verkar detta egendomligt och ej för postverket rekommenderande. Generalpoststyrelsen har som motiv för sina åtgöranden angivit kostnadsskäl och personalsvårigheter. Postverkets nettoöverskott om ca 3 miljoner kronor samt ett anställningsbehov av omkring 400 nya brevbärare med en kostnadsökning av ca 4 miljoner kronor redovisas som hinder.

Att få sin post i en låda ute vid gatan i stället för i bostaden innebär givetvis många nackdelar för adressaterna. De postlådor som f. n. finns att tillgå är även av en mycket dålig kvalitet och fyller ur säkerhetssynpunkt mycket lågt ställda krav. Har man ingen möjlighet att omedelbart efter postbudets ankomst hämta posten kan den bli utsatt för skadegörelse på många olika sätt, och skulle vederbörande vara bortrest några dagar är det fara värt att en del kan förkomma. För att skydda sig för detta får kanske grannar och vänner anlitas för att vaka över att så ej sker. Men så bör det ju givetvis inte gå till.

Man konstaterar i utskottets likaväl som i motionens skrivning att mycket har från postverkets sida gjorts för att förbättra brevbäringen på landsbyg-

den, och detta är givetvis riktigt, men det får dock inte ske genom sämre service på annat håll.

Sedan generalpoststyrelsen redovisat vad jag här anfört beträffande kostnadsfrågan föreligger nu Kungl. Maj:ts proposition nr 172, vari generalpoststyrelsen begär att få öka postportoavgifterna så att dessa skulle ge en ökad bruttoinkomst av ca 70 miljoner kronor med ett beräknat nettoöverskott av 13 miljoner kronor. Den marginalen borde, om man räknar med en utgiftsökning på 4 miljoner kronor, räcka till att bibehålla den nuvarande service vi här talar om och ändock icke försämrade detta affärsdrivande verks nettoöverskott.

Vad motionärerna nu begärt är således att tills vidare inga serviceförsämringar bör ske. Man borde således kunna förutsätta att detta krav kan tillgodoses inom ramen för de resurser som postverket förfogar över. På längre sikt bör nog även en förbättring av servicen komma till stånd.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Nelander* (fp), *Wiklund* i Stockholm (fp) och *Westberg* (fp).

Herr **RIMMERFORS** (fp):

Herr talman! På grund av den tidiga timmen skall jag fatta mig kort. Jag vill dock säga några ord om vad motionen går ut på.

Det är inte motionärernas avsikt att få någon utökad och fördyrad postservice. Vi har endast begärt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att inga serviceförsämringar vidtages under den tid som återstår till dess postutredningens betänkande föreligger.

Utskottsmajoriteten understryker att landsbygdens postservice är en utomordentligt viktig fråga, som inte får eftersättas. Vi motionärer instämmer helhjärtat häri. Vi vill emellertid framhålla att det vore lyckligt om man sam-

Brevbäringen i städer och tätorter

tidigt fore varligt fram med försämringen av den service som hittills gällt i tätorterna. Här pågår onekligen en försämring, vilket herr Berglund givit uttryck för. Denna leder bl. a. till att postkunder, som tidigare fått sin post i brevlådorna eller i inkast i sina bostäder, nu får hämta den ute vid vägen, med alla de risker detta innebär bl. a. med hänsyn till stöldmöjligheterna. Generalpoststyrelsen säger sig visserligen vara okunnig om dessa stöldrisker, men här i Stockholms förstäder har vi andra erfarenheter.

Jag skulle alltså, herr talman, vilja instämna med reservanterna i önskemålet att den pågående rationaliseringen finge anstå till dess postutredningen avlämnat sitt betänkande.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr LUNDKVIST (s):

Herr talman! Jag skall med hänsyn till den sena timmen försöka fatta mig kort.

Det råder självfallet inga delade meningar om angelägenheten av att postverket lämnar sina kunder en så god service som möjligt. Men jag förmodar att vi är lika överens om att detta skall ske med iakttagande av principen att poströrelsen skall vara självbärande i ekonomiskt avseende.

Generalpoststyrelsen har i sitt yttrande i anledning av motionen redovisat de avväggningsproblem postverket står inför när det gäller att inom ramen för de inkomster verket har avgöra var man i första hand bör sätta in serviceförbättringarna.

Utskottet menar för sin del att generalpoststyrelsen resonerar riktigt när den anser att de medel som kan anslås till serviceförbättringar i första hand bör komma landsbygdens befolkning till del, eftersom postanordningarna där varit mest bristfälliga. Genom åtgärder som kunnat vidtagas under senare tid

bl. a. genom motorisering av lantbrevbäringen har det blivit möjligt för byar och gårdar som tidigare saknat postutdelning eller där postutdelning förekommit under ett begränsat antal dagar i veckan att få brevbäring varje dag. Mot slutet av 1960-talet räknar man sålunda med att den pågående utbyggnaden av lantbrevbäringen skall vara klar, och då bör varje lantushåll vid farbar väg erhålla posten i låda vid tomtgränsen varje dag.

Jag är övertygad om att landsbygdens folk kommer att uppfatta detta att få posten i låda vid tomtgränsen varje dag som ett stort framsteg i postverkes service när man med andra ord sålunda nått fram till den betjäning från postverkets sida som motionärerna betraktar som för dålig service när det gäller villakvarteren i städerna.

Mot detta resonemang kan invändas — såsom här också gjorts — att en förbättring av servicen inom vissa områden icke motiverar en försämring inom andra. Men vad är det som skett och som motionärerna påtalat? När man införde lådbrevbäring, en reform som innebar att en mängd villa- och förstadssambhällen vilka tidigare varit utan brevbäring erhöll sådan, utfärdades tyvärr inte så klara och enhetliga direktiv beträffande vilken form av brevbäring som skulle tillhandahållas inom olika slag av bebyggelse. I dag tillämpas, säger generalpoststyrelsen, s. k. villabrevbäring för omkring 75 procent av fastigheterna inom villaområdena. Om man för alla dessa områden skulle övergå till höghusbrevbäring, alltså distribuera posten i postlåda på dörrarna, skulle postverket nödgas anställa ytterligare 400 brevbärare. Med hänsyn till kostnaderna och svårigheterna att rekrytera arbetskraft har man inte vågat sig på en sådan åtgärd, utan föredragit att skapa likartade förhållanden inom likartad bebyggelse och sätta in de begränsade resurserna på serviceförbättringar inom områden, som ännu icke nått upp

Brevbäringen i städer och tätorter

till den standard motionärerna förkastar.

Reservanterna har visserligen sagt att den fortsatta serviceförbättringen på landsbygden i och för sig är välkommen, men anser att postverket inom ramen för nuvarande resurser skulle ha möjlighet att tillgodose reservanternas önskemål. I detta avseende litar jag mera på postverkets bedömning av de ekonomiska förutsättningarna än på reservanternas uppfattning. För egen del är jag övertygad om att de marginaler i rörelsen, som postverket kan åstadkomma, till mycket stor del måste tas i anspråk för att upprätthålla den service som postverket redan lämnar.

Jag tänker då på det faktum att inte minst den del av postverkets verksamhet som vi nu diskuterar är synnerligen svår-rationaliserad, eftersom det är fråga om ett manuellt arbete. Skall säkerheten i postservicen, vilken jag uppfattar som A och O i postverkets verksamhet, kunna upprätthållas, måste postverket tillämpa anställningsvillkor avseende såväl lön som arbetsförhållanden som gör det möjligt att både rekrytera personal och behålla den. I takt med att löner och arbetsförhållanden förbättras på andra områden i samhället, där kostnaderna härför kan motverkas genom rationalisering, kommer sålunda personalkostnadens relativa andel av postverkets utgifter att öka, ett faktum som måste verka återhållande på dettas förmåga till en så personalkrävande förbättring av servicen som det här i realiteten är fråga om.

Skulle reservanternas yrkande vinna gehör, innebär detta enligt generalpoststyrelsen att man skulle spolia det arbete som nedlagts på att skapa enhetliga former för brevbäringen i samma slag av bebyggelse i det att det stora flertal som lojalt följt postverkets anvisningar och placerat postlådor vid tomtgränsen skulle komma att kräva samma service som de vilka motionärerna nu

ömmar för. Jag tror att postverket på den punkten gör en riktig bedömning.

Låt mig till sist få säga att jag anser det mindre välbetänkt att riksdagen skulle med ett uttalande binda postverket vid en bestämd åtgärd inom en viss sektor av den postala verksamheten utan att ha möjlighet att överblicka vilka andra behov av förbättringar som kan finnas när det gäller postservice.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Berglund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herrar Berglund och Westberg.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Berglund begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 125 ja och 39 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 20

Effektivare åtgärder mot ocker

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 40, i anledning av väckt motion om effektivare åtgärder mot ocker.

I en inom andra kammaren väckt och till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion, II: 4, av herr *Börjesson* i Falköping hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam och allsidig utredning huruvida och på vad sätt effektivare åtgärder mot ocker vid försträckning kunde vidtagas samt om framläggande för riksdagen av det förslag, var till utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att motion II: 4 i den mån den icke kunde anses besvarad med vad utskottet anfört icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Emanuel Andersson*, *Björkänge* och *Börjesson* i Glömminge, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen II: 4 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam och allsidig utredning rörande effektivare åtgärder mot ocker vid försträckning samt om framläggande för riksdagen av de förslag, som utredningen kunde föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BJÖRKÄNGE** (cp):

Herr talman! Allmänna beredningsutskottet har i förevarande utlåtande hemställt att motion nr 4 i andra kammaren icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Det är inte utan att man känner sig besviken över utskottsmajoritetens beslut att avstyrka den av motionären begärda utredningen. Det finns knappast något område, där behovet av en utredning är så skriande som när det gäller föreliggande fråga, något som också verifierats av remissinstanserna.

Tidigare har det i svensk lag — det

gäller 1734 års lag — varit klart fastslaget att man inte fick ta ut mera än 6 procent i ränta. Inte heller fick man lägga ränta på ränta, ty detta var ocker. Ingen behövde då sväva i ovisshet om vad ocker var. För närvarande är det svårt att veta detta. År 1864 blev räntan fri, men det ledde till så svårt missbruk att riksdagen vid sekelskiftet måste ingripa, och vi fick då vår nuvarande ockerlagstiftning.

I samband med en år 1928 väckt motion i samma ärende anförde första lagutskottet i sitt utlåtande nr 48: »Redan vid tillkomsten av 1901 års lag angående ocker yppades farhågor för att lagen icke skulle bli tillräckligt effektiv med hänsyn till den obestämdhet, som vidlåde ockerbegreppet, och de svårigheter, som skulle möta vid bevisning om att ocker föreläge. Erfarenheten torde hava ådagalagt, att dessa farhågor icke voro obefogade. Att ocker förekommer i ganska stor utsträckning utan att ockrets utövare bliva befordrade till straff, läser nämligen icke kunna förnekas. Och det måste te sig för rättskänslan stötande, att samhället icke äger tillgång till ett effektivare medel mot denna brottslighet än den gällande lagen. Utskottet anser därför en undersökning böra komma till stånd, huruvida icke möjligheter förefinnas att på ett mera verksamt sätt än nu är fallet ingripa mot ocker.»

Utskottet hemställde »att riksdagen i anledning av motionen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt en effektivare lagstiftning mot ocker vid försträckning kunde komma till stånd, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda».

Riksdagen avlät i enlighet med utskottets hemställan skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 maj 1928.

Därefter har Kungl. Maj:t den 27 januari 1933 förordnat »att ärendet skulle såsom för närvarande icke föranledande någon ytterligare åtgärd av

Effektivare åtgärder mot ocker

Kungl. Maj:t från vidare behandling avskrivs».

I samband med yttrande över proposition till strafflagsändring år 1937 och till då väckta motioner i ämnet anförde utskottet i sitt utlåtande nr 45:

»Såsom i propositionen anförts torde icke råda mer än en mening om att de sedan 1901 gällande straffbestämmelserna för ocker icke möjliggöra ett effektivt ingripande mot gärningar av ifrågasvarande slag. I propositionen har ock framhållits att för sådant ändamål är nödvändigt icke blott att straffet höjes utan även att en omarbetning av själva brottsbegreppet kommer till stånd, vilken ger åt detta en vidare utsträckning samtidigt som brottsbeskrivningen erhåller en klarare avfattning. Propositionen innehåller förslag om en betydande straffskärpning, vilken utskottet finner väl motiverad. Däremot har icke någon omarbetning av brottsbegreppet kunnat ske, när en sådan skulle kräva en jämförelsevis omfattande utredning.»

Med anledning av dessa motioner föreslog utskottet »att Kungl. Maj:t snarast ville låta verkställa utredning angående åvägabringande av en effektivare lagstiftning mot ocker samt för riksdagen framlägga det förslag vartill utredningen kan föranleda».

Riksdagen avlät den 8 maj 1937 skrivelse till Konungen i enlighet med utskottets förslag.

År 1947 framfördes ånyo bl. a. i motion nr 151 i första kammaren krav på »effektivare åtgärder mot ocker vid försträckning», varvid motionären närmast syntes åsyfta tillståndsskyldighet för all yrkesmässig utlåningsverksamhet samt kontroll härav genom bankinspektionen. Motionen, vilken remitterades till första kammarens tillfälliga utskott, föranledde den 18 juni 1947 ny riksdagsskrivelse till Konungen vari hemställdes om »skyndsam och allsidig utredning, huruvida och på vad sätt effektivare åtgärder mot ocker vid försträckning kunna vidtagas».

Av det anförda framgår att riksdagen sedan år 1928 upprepade gånger hemställt om utredning. Ännu har emellertid ingen sådan företagits. Förhållandena har enligt remissinstanserna försämrats. Statsåklagaren i Stockholm säger: »Det synes mig alltså föreligga anledning överväga såväl viss ändring i straffbestämmelsen för ocker som att på annat sätt vidtaga åtgärder mot ockerverksamheten, exempelvis genom att ställa privatdiskontörs- och liknande verksamhet under en mera ingående tillsyn från samhällets sida. I förstberörda avseende träder särskilt frågan om straffbeläggande av culpöst ocker i förgrunden. En av de väsentliga orsakerna till svårigheterna i dagens läge att vinna bifall till ett åtal för ocker ligger sålunda — enligt en samstämmig uppfattning inom åklagarmyndigheten i Stockholm — däri, att den tilltalade ofta ej kan överbevisas om att ha känt till målsägandens trångmål, oförstånd eller lättsinne. Utredningar i ockermål ha även visat, att kreditgivare, varom här är fråga — uppenbarligen i syfte att kunna med framgång hävda sin goda tro i detta avseende — i största möjliga utsträckning undvika att vid uppgörandet av en kredittransaktion forska efter eller ens ingå på de skäl, som föranlett creditsökanden att hänvända sig till dem. Införandet av straffbarhet för culpa vid ocker skulle uppenbarligen vara ägnad att bryta udden av en dylik invändning. Med de höga vederlag, som utkrävas vid kreditgivning i nu ifrågasvarande fall, måste kreditgivaren regelmässigt antagas ha viss anledning misstänka, att en trångmåls- eller annan situation, utmärkande för ocker, föreligger för creditsökanden, och om därtill kommer, att en underlåtenhet eller rent av obenägenhet kan påvisas från kreditgivarens sida att göra undersökning härom bör — även om culpastraffet skulle inträda först vid kvalificerad oaktsamhet — åtminstone straffbar vårdslöshet i allmänhet få anses före-

Effektivare åtgärder mot ocker

ligga.» Så säger statsåklagaren till slut: »Jag anser att ur de synpunkter åklagarmyndigheten har att företräda skäl föreligga för verkställande av en utredning i det syfte, som i motionen angivits.»

Med anledning av den sena timmen, som man brukar säga här från talarstolen, skall jag inte fresta kammarens tålmod med att ytterligare referera alla dessa remissinstanser. Jag skall bara meddela att motionärernas förslag om utredning tillstyrkes av riksåklagaren, bankföreningen, åklagarmyndigheten i Stockholm och åklagarmyndigheten i Göteborg. Vidare tillstyrks en skärpning av nuvarande regler av statsåklagaren i Stockholm, åklagarmyndigheten i Stockholm, åklagarmyndigheten i Göteborg och av Föreningen Sveriges stadsfiskaler. Jag skall, herr talman, nöja mig med att yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag skall redan från början lova att fatta mig kort. Det må vara mig tillåtet att uttala en besvikelse över den behandling som utskottet givit min motion. Kort sagt, jag anser att utskottsmajoriteten genom sin skrivning erkänner problemets svårigheter, men tyvärr resignerar inför dess lösande. Om jag känner mig missnöjd över detta, torde säkerligen ockrarna känna sig mycket belåtna över utgången. De svårigheter som utskottet åberopat för sitt avslagsyrkande var just, herr talman, i grunden anledningen till min hemställan om utredning. Det är att beklaga att utskottet i ett så viktigt spörsmål såväl för samhället som för många enskilda människor uppvisat en så passiv inställning. Frågan har på ett påtagligt sätt även uppmärksamats av auktoritativa myndighetspersoner. Om riksdagen utan hänsynstagande till vad jag anfört i min motion avslår densamma, måste detta te sig anmärkningsvärt. Här gäller det ocker-

verksamhet med vittgående negativa verkningar för människor, som i en olycklig ekonomisk situation drabbas av denna skumma trafik från ansvarslösa personers sida. En sådan verksamhet anser jag att riksdagen ovillkorligen bör vända sig emot.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till den vid allmänna beredningsutskottets utlåtande fogade reservationen av herr Axel Emanuel Andersson, Björkänge och Börjesson i Glömminge.

Herr JACOBSSON i Sala (s):

Herr talman! När jag gick upp i denna talarstol, var det någon som sade: »Stackars Jacobsson!» Det var en alldeles riktig kommentar. Men ändå är det mindre synd om mig än om herr Börjessons i Falköping motion. Den hade varit värd ett bättre öde än att behandlas klockan halv tre på morgonen. Den rör nämligen en fråga av väsentlig betydelse och påtalar nödvändigheten av att vi med tillgängliga, rimliga medel försöker få ett bättre tillstånd på det område som här behandlas.

Jag skulle gärna ha ingått på denna fråga i hela dess vidd, men det kan jag i förevarande situation tyvärr inte göra. Det är dock ett par saker som jag måste uppta kammarens tid med i anledning av motionärens och reservanternas anföranden. Den första punkten gäller behovet av en utredning. Herr Björkänge sade att den frågan inte är ny, den har behandlats i riksdagen vid en rad olika tillfällen. Ja, jag kan fullständiga den historieskrivningen med att erinra om hur frågan behandlades senast, nämligen år 1947. Den motion som då förelåg behandlades av utskottet, där man var fullt på det klara med svårigheterna och inte ville motsätta sig en utredning. Som herr Björkänge nämnde, blev resultatet den gången att man beslöt avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t.

Effektivare åtgärder mot ocker

Därefter behandlades frågan i justitiedepartementet och senare i finansdepartementet, varefter den överlämnades till 1945 års bankkommitté och därpå till 1949 års banklagssakkunniga. Ingen kunde då komma med något förslag till frågans lösning, och ärendet avskrevs 1956. Under hela denna tid penetrerades dock frågan mycket grundligt i departementen och av olika utredningar och blev även föremål för remissförfarande i vanlig ordning. Sedan frågan behandlats i departementen, kom man så småningom fram till att det inte förelåg någon möjlighet att få någon rätsida på problemet. Vad sålunda angår utredningskravet kan man konstatera att frågan utretts grundligt, senast vid det remissförfarande som kommit till stånd genom allmänna beredningsutskottets försorg.

Därmed kommer vi till den andra punkt, som jag här ville beröra. Reservanterna säger att de flesta remissinstanserna har tillstyrkt förslaget om utredning, men låt oss se litet närmare på den saken. Förslaget om utredning — alltså inte straffskärpning — har tillstyrkts av riksåklagarämbetet, bankföreningen, statsåklagaren i Stockholm och åklagarmyndigheterna i Stockholm och Göteborg, och det har avstyrkts av Sveriges advokatsamfund, åklagarmyndigheten i Malmö, Föreningen Sveriges landsfogdar och Föreningen Sveriges stadsfiskaler.

Motionens förslag om skärpning av de nuvarande reglerna i strafflagen tillstyrktes av statsåklagaren och åklagarmyndigheten i Stockholm, som ansett att även viss oaktsamhet bör medföra straff, och av Föreningen Sveriges stadsfiskaler, som likväl framhållit att straff vid oaktsamhet ej vore lämpligt. Förslaget om åtgärder av detta slag har avstyrkts av riksåklagarämbetet och advokatsamfundet.

Här har sålunda rätt splittring i remissinstansernas uppfattningar, och reservanterna kan väl ändå inte karak-

terisera detta som en tillstyrkan av förslaget om utredning.

Jag har endast velat erinra om dessa ting och vill avslutningsvis säga att av dessa remissinstanser har den instans, som bättre än någon annan känner till dessa förhållanden inifrån, nämligen advokatsamfundet, bestämt avstyrkt förslaget om utredning. De åtgärder man här bör rikta in sig på är, säger utskottet i slutet av utlåtandet, att ge polisen och åklagarmyndigheterna ökade resurser för att på ett bättre sätt kunna komma åt ockrarna. Från vissa åklagarämbeten har föreslagits att det skall inrättas en särskild avdelning i de större städernas poliskårer, där man skulle få tillgång till en kvalificerad kriminalman och helst också en taxeringsexpert för utredning och förebyggande åtgärder. Det är nämligen den springande punkten i hela detta problem att kunna komma fram till bättre bevisning. Det är just bevisningen som är den största svårigheten. Det är ett problem som nära nog är omöjligt att komma till rätta med. Men med bättre resurser hos polismyndigheterna skulle man ändå kunna komma ett stycke på väg.

Herr talman! Jag begränsar mig till detta och ber att få yrka bifall till allmänna beredningsutskottets hemställan.

Herr **BJÖRKÄNGE** (cp):

Herr talman! Herr Jacobsson i Sala sade att remissinstanserna var splittrade i sina uppfattningar, och han framhöll särskilt att advokatsamfundet, som han ansåg känna till dessa saker bäst, hade avstyrkt.

Jag har en avvikande mening i denna fråga, då jag tror att de myndigheter som arbetar för att brottslingarna skall få sina rättmätiga straff bättre känner till detta, och det är deras mening som man nog bör försöka rätta sig efter. Alla åklagarmyndigheter som har yttrat sig har sagt att de vill tillstyrka motionen.

Effektivare åtgärder mot ocker

Herr Jacobsson anförde vidare en annan invändning, men den har jag tyvärr glömt. Då herr Jacobsson emellertid var vänlig nog att säga att det verkligen behövde göras någonting i denna fråga kan jag ju kvitta det. När han var så vänlig emot mig, tycker jag att det inte gör något att jag glömde det han anförde mot motionären. Jag tycker emellertid att här borde ha blivit något resultat när riksdagen vid tre olika tillfällen har begärt en utredning och någon sådan ännu icke kommit till stånd.

Nu kommer jag ihåg herr Jacobssons invändning!

Herr Jacobsson sade att begäran om utredning hade gått från den ena utredningen till den andra. Det var nog inte på det sättet, utan de utredningar som fick hand om denna begäran visade den tillbaka. Frågan har alltså aldrig varit föremål för utredning, men det är det vi skall försöka åstadkomma nu, herr Jacobsson. Nu har riksdagen en möjlighet att besluta om utredning, och vi skulle alltså kunna hoppas att Kungl. Maj:t tillsätter en utredning som vågar ta i håll med dessa svåra frågor.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkänge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Axel Emanuel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkänge begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 100 ja och 48 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 21

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny organisation av totalförsvarets högsta ledning m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1962/63 till högre utbildning och forskning jämte i ämnet väckta motioner,

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1962/63 till de tekniska högskolorna jämte i ämnet väckta motioner,

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1962/63 till regeringsrätten,

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statliga avlönings- och pensionsförfattningar, m. m.,

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en allmänna arvsfonden tillfällen fastighet, m. m., och

nr 107, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till S:t Lukasstiftelsen;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 36, i anledning av väckta motioner angående avdrag vid beskattningen för försäkringspremier,

nr 44, i anledning av väckta motioner om skattefinansiering av socialförsäkringsförmånerna, och

nr 45, i anledning av väckta motioner angående Ortsavdragen vid beskattningen samt de vid taxering till statlig inkomstskatt gällande skatteskalorna;

bankoutskottets utlåtande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 och 4 §§ förordningen den 11 december 1959 (nr 575) med föreskrifter om vissa betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän försäkring, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avveckling av rekognitionsavgifterna till Danviks hospital,

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud mot sämjedelning av fast egendom, och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjötrafikförordning;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående yrkesutbildningen på trädgårdsområdet och stödet till trädgårdsnäringens rationalisering, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande yrkesutbildningen på skogsbrukets område, m. m., jämte i ämnena väckta motioner; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av väckta motioner angående mindre företags elkraftförsörjning,

nr 42, i anledning av väckta motioner om utredning angående statsbidrag till allmänna samlingslokaler m. m. i glesbygdsområden,

nr 43, i anledning av väckta motioner om utredning angående transport till sjukhus av sjuka och skadade, och

nr 44, i anledning av väckt motion om kontroll av elmätare.

§ 22

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 232, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till en konvention för upprättande av Organisationen för europeisk rymdforskning m. m.

Vidare anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående marinens tekniska personal m. m.;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående premiesystem för viss reservpersonal vid krigsmakten;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m.;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för militärmusiken under budgetåret 1962/63 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till restaurering av Uppsala domkyrka m. m.;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en överenskommelse mellan Sverige och Finland angående avsättning till den gemensamma kulturfonden av 5 milj. kr. ur räntelikvider å till Finland lämnade svenska statskrediter;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående förskollärarytbildningens organisation;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande bidrag till socialinstitutet för budgetåret 1962/63;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 till personhistorisk forskning och publiceringsverksamhet;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till en konvention för upprättande av Organisationen för europeisk rymdforskning m. m., i vad propositionen avser svensk rymdforskning samt medelsanvisning;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1962/63 till Bidrag till viss buss trafik m. m.;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare investeringar inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde m. m.; och

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för bidrag till skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner, m. m.

Slutligen anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 205, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan den 30 december 1959 (nr 612), dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 206, i anledning av väckta motioner om viss inskränkning i rätten att arrendera strandområde;

nr 207, i anledning av väckt motion angående skydd mot jordvärdestegring m. m.; och

nr 208, i anledning av väckta motioner om sådan ändring av hyresregleringslagen att höjning av grundhyra icke må beviljas på grund av förbättringsarbete som bekostas av hyresgäst.

§ 23

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 169, angående statstjänstemännens löner under åren 1962 och 1963 m. m., samt

nr 170, angående vissa tjänster vid kommunikationsverken.

Dessa propositioner bordlades.

§ 24

Tillkännagavs, att bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan anmält att till utskottet inkommit

från delegerade för riksdagens verk framställning angående ändringar i tjänste- och personalförteckningarna för vissa riksdagens verk, m. m., samt

från fullmäktige i riksbanken framställning angående ändringar i tjänste- och personalförteckningarna för riksbanken.

Dessa anmälningar bordlades.

§ 25

Anmäldes följande till herr talmannen under sammanträdet avlämnade motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 171, med förslag till lag med förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m., nämligen

nr 874, av herr *Björkman m. fl.*,

nr 875, av herrar *Fröding* och *Kälénius*, samt

nr 876, av herr *Heckscher m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 26

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.38 på natten.

In fidem

Sune K. Johansson